

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

В И Д А Є

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

Т. XII.

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Т. I.

ЗІБРАВ

Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

З М І Ї Т.

	Сторона
Передне слово	IX—XI

I. Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок світа А.	3—4
2. Початок світа і перші люди Б.	5—8
3. Початок світа, перший гріх і відкуплене В.	8—13
4. Бог і Сатана А.	13—14
5. Бог і Біда Б.	14—15
6. Бог і Чорт В.	15—16
7. Бунт Ангелів	16—17
8. Прокляті ангели	17
9. Гріх — то війна між Богом і дідьком	17—18
10. Як повстали гори	18
11. Як Бог садив рай	19
12. Адам і Ева	19—20
13. Адамові діти	20
14. Перший гріх	20—21
15. Чому на пальцях нігті	21
16. Звідки пішло „Помагайбіг“	21
17. Як Адам запродав чортові людий	21—22
18. Запропашене і відкуплене людий	22—23
19. Хлопське і бабське волосся	23
20. Чому у жінок довге волосся	23—24
21. Як Бог сотворив шляхту	24
22. Супірка Бога з чортом	24
23. Чорт у вовка між очима А.	25

	Сторона
24. Сотворене вовка Б.	25
25. Чому вільха червена В.	25—26
26. Звідки взяли ся кози	27
27. Звідки взяв ся бузько	27—28
28. Каня	28
29. Волове очко — королік	28—29
30. Чому пчола гине, коли ужалить кого	29
31. Звідки взяли ся воші і блохи	29
32. Божий сьвіт	29—30
33. Про Ноя	30—32
34. Мойсей і сліпий Жид	32
35. Чому можна красти	33
36. Як Мойсей дістав роги	33
37. Через що Жиди паршиві	33
38. Звідки взяли ся цигани	33—34
39. Про Самсона А.	34—35
40. Жолобчук-Самсон Б.	35—36
41. Сила Самсона	37
42. Всяке диханіє	37
43. Про царя Давида і його смерть	37—38
44. Соломонові проби А.	38—40
45. Соломон і його родичі Б.	41—42
46. Соломонові мудрощі В.	42—44
47. Соломон у сьвітї Г.	44
48. Як Соломон важив бабський розум	45
49. Тільки баб справедливих, як ворон білих	45—46
50. Звідки взяла ся скрипка	46
51. Соломон і його мати	47
52. Як Соломон міряв море А.	48
53. Як Соломон міряв глибину і висоту Б.	49—50
54. Саламон в коваля	50
55. Соломон кухарем	50—51
56. Соломон і жених	51
57. Як Соломон обдурив чортів	51
58. Соломон і його жінка А.	52—54
59. Соломон і його жінка Б.	54—56
60. Давидові ради для Соломона	56—58
61. Соломон і Христос	58—59
62. Сьв. Ілля на весілю	59—60

II. Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі	63—64
64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на кресті .	64—65
65. Про втеку Матері Божої А.	65—66
66. Втека до Єгипту Б.	66
67. Свиня — жидівська тітка А.	66
68. Чому Жиди не їдять свинини Б.	66—67
69. Як Христос бавився пташка	67
70. Чому в горах не родить ся так, як на долах	67
71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипка і медвідь	68—69
72. Звідки взяли ся гриби	69—70
73. Звідки взяли ся пчолы	70
74. Жидівський помийник	70—71
75. Як згорів „Ка“ А.	71
76. Від чого названа горівка Б.	71—72
77. Звідки взяла ся табака і люльки А.	72
78. Тютюн і табака Б.	72
79. Звідки взяв ся огонь у кремені	73
80. Чому діти не ходять до року	73
81. Чому люди не знають часу смерті А.	74
82. Чому люди не знають, коли пімруть Б.	74—75
83. Чи знали люди час смерті? В.	75
84. Чому кінь такий ненаситний	75—76
85. Звідки взяла ся собака	76
86. Звідки взяла ся малпа	76
87. Черепахи А.	76—77
88. Заклята риба Б.	77
89. Чому рак має в заді очы	77
90. Чому тепер колос малий А.	77—78
91. Який був колись колос Б.	78
92. „Для пса і kota“ В.	78—79
93. Чому камінь не росте	79
94. Чому́ ксендзам не вільно женити ся	79—80
95. Чому попом усе мало	80
96. Ненаситний піп	81
97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати	81
98. Христос, Петро і підкова	82
99. Як сьв. Петро був Богом А.	82—83
100. Божий коваль Б.	83—84
101. Батько конем А.	84

	Сторона
102. Як Христос зробив коня з чоловіка Б.	85
103. Сьв. Петро у клопоті А.	86
104. Як сьв. Петра били Б.	86—87
105. Віда з піяками В.	87—88
106. Чому чоловіки старші від жінок	88—89
107. Христос і дві дівки	89—90
108. Лінввий парубок і дівка	90—91
109. Як Ісус Христос почував у бідної вдови	91—93
110. Лакома баба	93—94
111. Вдовині діти	94—95
112. Церква і коршма	95
113. Як глина крала глину	95—96
114. Сьв. Петро на ярмарку	96
115. Христос із Петром при перевозі А.	96—97
116. Христос із Петром при перевозі Б.	97—98
117. П'яниця гірш собаки	98
118. Мука через гроші	98—99
119. Що більший гріх	99
120. Христос і арендар	99—100
121. Сьв. Петро і Павло — молотники	100—101
122. Ісус Христос і сьв. Павло — лікарі А.	101—103
123. Христос і Циган Б.	103—105
124. Христос і Жид В.	105—106
125. Перший Циган Г.	107—109
126. Про Жида, що роздав свій маєток бідним Д.	109—111
127. Звідки взяв ся вітер Е.	111—113
128. Як Христос відгадував загадки	113
129. Як Христос шукав правди	113—114
130. Чому Русини гайдамаки	114—115
131. Чому Цигани не мають пристановища	115
132. Про Христові муки	115
133. Звідки взяли ся перли	116
134. Христос і Жиди.	116
135. Ворона.	117
136. Христове воскресєнє	117—118
137. Когут А.	118
138. Як когут воскресє Б.	118
139. Христос у неклі А.	118—119
140. Христос і Люципер Б.	119
141. Чому на Великдень так рано відправа В.	119—120

	Сторона
142. Про Юду Іскаріота А.	120—121
143. Юда Іскаріот Б.	121—124
144. Пилат	124
145. Андрей і Петро — рибаки	124
146. Як апостол Павло навернув ся.	124—125
147. Підступи сьвятого Павла А.	125—126
148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра Б.	126—127
149. Чуда сьв. Петра	127—129
150. Вовк апостол	129
151. Про Лазаря і його брата	129—130
152. Чоловіче мясо	130—131
153. Христос і пупорізка	131—133
154. Дідова і бабина дівка.	133—134
155. Бідак, Христос і апостоли.	134—135

III. Легенди про сьвятих.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок А.	139
157. Як вишукали хрест Ісуса Христа Б.	139—140
158. Константин і Олена А.	140—149
159. Про царівну, що з нею батько хотів женити ся Б. . .	149—152
160. Царівна Оліяна В.	152—156
161. Про сьв. Остафія	156—161
162. Як три брати спали п'ятьсот літ	161—162
163. Чому на теплого Николая не можна робити А. . . .	162—163
164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі Б. .	163
165. Сьвятий Николай і три студенти	163—164
166. Сьв. Николай і вовк	164—165
167. Сьв. Николай опікун звіврів А.	165—166
168. Як вовк повів хлопа Б.	166—167
169. Сьв. Николай і злодії	167
170. Сьв. Николай і циган	167—169
171. Сьв. Николай і чудесна скринка	169
172. Сьв. Николай кумом	169—176
173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити . . .	176—177
174. Сьвятий Валентий	177
175. Про Геновефу	177—179
176. Сьв. П'ятниця	179—180
177. Про сьв. Варвару	180
178. Християнство на Руси	180—185

VIII

179. Коли московський цар став християнином	185—186
180. Про київську лавру	186
181. Про святих козаків	187—188
182. Костел у Підкаміню	188
183. Хрести перемінені на шибениці	188—189
184. Чудотворний образ	189
185. Чудотворна фігура	189
186. Милатинський Христос	189—190
187. Чудо св. Івана	190—191
188. Звідки взяла ся чайка	191
189. Звідки взяло ся волосе очко	191
190. Звідки взяла ся тополя	191—192
191. Звідки взяв ся барвінок	192
192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав	192—197
193. Святий Щепановський	197

IV. Легенди про недовірків і чарівників.

194. Про вічного Жид А.	201
195. Вічний Жид Б.	201—202
196. Невмирущий Жид В.	202
197. Цар Олександр, що вимагав святе слово з церковних книг	202—203
198. Про Твардовского	203—204
199. Дяк-музика	204—205
200. Записав чортові душу і не пішов до некла	205—206
201. Про шевця, що записав ся злomu духови	206—210
202. Як піяк висвободив грішні душі	210
203. Як стрілець убив чорта А.	211
204. Про грішника стрільця Б.	211—212
205. Убийник власного батька В.	213
206. За гроші — душі	213—214
207. Дідьчі гроші	214
208. Пан — всезнайко	215
209. Розмова зьвірів на щедрий вечер	215

Переднє слово.

Випускаючи в світ отсю нову збірку, мушу сказати кілька слів від себе.

Фольклорна література зростає у всіх народів із року на рік. Та коли у інших народів тримають ся редактори і видавці при публікуванню фольклорних матеріалів із малими винятками ще давнішого методу і випускають в одній збірці різні матеріали разом (казки, байки, пісні і т. и.), етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка постановила видавати свої матеріали систематичними збірками, групувати однорідний матеріал в окремих книжках та втягаючи до нього й давніші передруки, щоби — на скільки се можливе — дати змогу спеціалістам — мати перед собою, так сказати, *corpus* однорідного матеріалу і улегшити тим чином дослід над ним. Така систематика викликана по просту konieczністю. При теперішнім зрості фольклору трудно спеціалістови мати найрізномірніші видання, по яких порозсипувані фольклорні матеріали; не легка річ зібрати також відповідну бібліотеку тим більше, що багато видань поробило ся бібліографічною рідкістю. Колиж би спеціаліст, що хоче зайняти ся порівняним дослідом якоїсь теми, мав перед собою такі *corpus*-и однорідних матеріалів у різних народів і при тім ще вказану відповідну літературу, се улегшило би значно його працю і заощадило би нераз багато часу, страченого марно на перешукування різних, часом навіть маловартних публікацій. В тім напрямі й мусять посувати ся тепер фольклорні видавництва, бо інакше труднощі, вказані вище, будуть раз-у-раз побільшувати ся.

Маючи те на оці, етнографічна комісія Наукового Товариства ім. Шевченка розпочала вже й виконати свій план. Вона видала доси окремих збірки анекдоти, казки, повелі, а в кінці минулого року випустила перший том приповідок, а з отсим томом прийшла черга й на легенди. При малих матеріяльних засобах вона не може повести діла так, як би бажала, не може розтягати свого видавництва на цілу територію, заселену українським народом, і на разі обмежаєть ся тільки на Галичину, але з часом може розширити свою працю, що очевидно незвичайно пожадане.

Що до иньших збірок легенд зазначу, що крім невеличкої збірки росийських легенд Афанасєва, яка тепер належить до бібліографічних рідкостей, як заборонена рос. дух. цензурою, суцільних збірок легенд доси не було в славянському фольклорі, хоч по різних виданнях надруковано їх не мало. Наслідком того й моя робота була утруднена, головню при подаваню паралель, яких можна у иньшій разі було би зібрати більше.

Що до самого видання зібраних мною легенд, то воно буде обіймати два томи. В другім томі буде так само чотири розділи, як у сьому. Розділ V-ий буде обіймати: Легенди про монстри і дивогляди; VI-ий: Легенди про кінець сьвіта; VII-ий: Моралізаційні і філософічні легенди; VIII-ий: Жартливі легенди і сатири на сьвяті теми Крім того буде при другім томі окремих додаток, до якого увійдуть ті легенди, що наспіли в часі друку збірки і не могли вже бути поміщені в відповідних розділах. До обох томів разом буде доданий показчик мотивів, додаткові паралелі та індекс.

Характер отсеї збірки трошки сорокатиї. В ній приходять не тільки різні говори, але й різні роди правописи. Та так мусить бути все, коли на збірку складають ся різні записувачі, а не один. Вправді міг би редактор уодностайнити правопись, але тоді мусів би брати на себе відвічальність за всякі можливі недокладности або пераа і невірности, особливо при передачі різних звуків у різних говорах. Я не хотів брати її на себе, тому й полишив усе так, як було в оригіналах. Що до вірности записів, то можу ручити тільки за свої власні (при них не клав я свого імени, тільки імя оповідача); дуже докладно позаписувані також тексти д. О. Роздольського — про иньші не можу говорити, бо для того треба б переводити контролю ба місці, що очевидно неможливе тай зрештою й неконечне.

Всіх номерів надруковано в сім томі 209. Коли від того відчислити 44 варіанти, тоді лишить ся 165 номерів, як видно, досить поважне число для одного невеличкого тома. На них зложили ся отсі за-

писувачі: О. Роздольський — 23 тексти; О. Дерев'янка — 22; А. Веретельник — 14; В. Левинський — 9; О. Галевич — 7; невідомі — 6; др. Ів. Франко — 4; М. Дерлиця — 3; Ю. Якимюк, Л. Гнатишак, А. Крушельницький — кожен по 2; І. Кривецький, Маркевич, М. Ба-жалук, М. Зубрицький, др. В. Щурат, Назарук, М. і Л. Ляторовські, І. Ляторовський — кожен по 1; записаних мною текстів 71, а передрукованих із різних давніших видань 35. Усім тим особам, що відступили мені свої матеріали для опублікування, складаю на сім місці свою подяку.

Крім того вважаю також своїм обов'язком зложити щирю подяку дру Ів. Франкові не тільки за користування його бібліотекою, але й за цінні вказівки та ради, яких він часто уділяв мені.

У Львові, 25 грудня 1901 р.

Володимир Гнатюк.

I.

Біблійні легенди старого завіта.

1. Початок світа.

А. С початку, т. є. дуже давно, не було нічо на світі, лиш самі води. Але як Господь Бог возпосив се понад водами, то на воді був дуже великий шум, а з того шуму шось кричало: Хто даст мені руки і ноги, тот буде мені за побратима! — А Бог каже: Розпобратима. Тогди Бог сказав: Най стане се тому, шо у шумі кричє, руки і ноги! Так і стало се. Тогди чорт прийшов ід Богови, каже: Побраті'! — А Бог каже: Розпобраті'! — Ходили вони то ходили водов, нарешті Бог сказав, шо треба сотворити землю. А чорт каже: Треба сотворити. — Тогди Бог сказав чортові: Іди на тридевету землю і принеси землі. А як будеш брати землі, то абес так казав: — Земле божа! Беру тебе в імє боже! — А він як брав тої землі, то так казав: — Земле моя, беру тебе во імє мое! — То доки вийшов на воду, то ніц не приніс землі, бо то усе вода сполокала. Бог каже: Де земля? — А чорт каже: Вода сполокала. — Біже знов і кажи: Земле божа, беру тебе во імє боже! — А чорт пішов тай каже: Земле моя, беру тебе во імє мое! — Чорт доки вийшов на воду, то вода усе сполокала. А Бог каже: Біже і кажи: Земле божа, беру тебе во імє боже! Чорт пішов тай каже: Земле божа і моя, беру тебе во імє боже і мое! — Тогди чорт виніс тільки за ніхтя, як біб. Тогди Бог узав від чорта глину чи землю і зробив так кочіло, малу палану, поблагословив, та як подивили се у оден бік, то очєма не стекли, а як подивили се у другий, то такє очєма не могли подивити се. І так світ уже новий став. Тогди чорт узав се майструвати: Зробив чорт колесо до фіри, але без дирки, а Бог сказав: Зроби дирку. — Він зробив дирку, тай аклав віз. — Зробив сокиру без топорища. — Бог сказав: Зроби топорище. — Він зробив тай рубав дров. А зробив хату без вікон. Бог сказав: Зроби вікна! Він зробив вікна тай стало у хаті видко. Він дуже осердив се, шо він, шо зроби, то все лиго, тай шукав на Господа Бога сітки. Зачєв чорт будувати хату на 20 метрів. Стіна із самого желіза — тай у землю дуже богато закопав так моцно, шо й самий би не виліз із тої хати. А як єї доробив, то пішов із Богом тай сьв. Михайлом по землі. А чорт то нав дуже красні

ризні. А Бог каже до Михайла, шоби Михайл узав тоті ризи, ек будут купати се. А Михайл сьв. каже чортови: Ходім купати се! — Чорт каже: Ідїм. — Чорт звер ризи тай каже: Ану, ходім! — А Михайл каже: Іди ти на перідь, ти май знаєш. — А чорт лиш штрик у воду, а Михайл ухопив ризи тай утік. А Бог 100 метрів лід поклав, вер чорта так, шо аби чорт не їв бірше хлїб. А Михайл уже був дуже делеко. А чорт прийшов до леду тай не міг вийти. А він ек пішов на тридевету землю, а відти ек розігнав се, то еще 100 метрів виштрик, тай каже: Ти хлопец, але і я хлопец! — А ек се подивив, шо ризий нема, а він за Михайлом ек полетїв, тай хотїв Михайла їмти. А Михайл крикнув: Боже! Уже мене чорт лови. — А Бог каже: Масш мечь, борони се! — А Михайл ек махнув мечем, а то від чорта одні крила упали, та до Михайла прирєсли. А чорт знов дуже летит. А Михайл каже: Боже! Чорт лови! — А Бог каже: Масш мечь, борони се. — Михайл ек махнув мечем, а то і другі крила упали, та до Михайла прирєсли, тай Михайл утік, бо нав 6-ро крилий, а чорт лиш одні.

Тогди чорт каже Богови: Ходім, побратї', ід мої хатї! — А Бог каже: Ідїм розпобратї'! — Прийшли они ід тїй хатї, а чорт: Ану іди, побратї' у хату. — А Бог каже: Іди ти, розпобратї'! — А чорт увїйшов у хату, Бог поблагословив, а то двері лиш заперли се. Тогди чорт ек потряс се і зарєвів, то стали гори і долини. — І чорт каже: Коли я, Господи, відси вийду? — А Бог каже: Коли діти не будут на боханці ходити і ек смєрека не буде зеленїти, тогди ти вїйдеш відси. А витак Бог скинув ангелів до пєкла, котрі звут се дїяволами.

Они ураз ід тому чортови приходили та радили се, ек то би було, аби смєрєче усхло. А він їм сказав, шо аби били цвики у смєрєче, то смєрєче буде схнути. Але хоч чорти били у смєрєче цвики, то однаково нічо не помогало. Тому таке у смєрєчу сучє тверде, ек желїзо.

Відтак коли Господь Бог ходив по землі тай каже: Треба сотворити чоловіка. — Тай Бог сотворив чоловіка Адама, а відтак і жену Єву. Але они були сразу у раю, а потому вигнав їх на землю, Адам і Єва мусїли працювати. А чорт прийшов ід Адамови тай каже: Подаруй мені того, шо наймильнїйше, а ти єго не знаєш. — А Адам каже: Бери. Тай Адам підписав се і з мізинного пальця кровїю запечатав, а чорт пішов та у Чорне море під білий камін ісховав. Тай відтак чорт ієробив плуг, заперг коні тай дав Адамови, аби Адам орав. Та правда шо Адам дуже орав, коли він підписав се на свої поколїня, шо нав собі чорт брати.

2. Початок світа і перші люди.

Б. То ще Христа не було, тільки була сина вода і білий камінь. І утиць предвічний на тий камени собі спочиваў. Али раз гріло сонце і тий бѣжа была ў воды. А утиць предвічний мовит до тийн свойой: Сатайанине, вийди відны! І він вийшоў і стаў коло вітця небесного, бо він сотворённый на а́нгела від Бѣга. І за́раз Бог шле а́го ў воду, ў глубину, бо хоче світ заснувати, бы выныс земли. Мовит: Іди і будеш мовити: Беру землю ў и́нѣя Господне! Він пішоў — а він уже від разу на але важиў — і мовит: Биріу землю ў и́нѣя свойи. — Ни выныс нич. — Чомус так не мовиў, як а́а тобі наказаў: Биріу землю ў и́нѣя Господне? — А́а мовиў. — Непраўда. Ану́ йди ще раз. — Він пішоў і са́мо так не выныс. — Іди́ третій раз і будеш мовити: Беру землю ў и́нѣя Господне. — Він пішоў і зо злости не мовиў: Беріу землю ў и́нѣя Господне, а́й мовит: Беріу землю ў и́нѣя а́го. І выныс тільки за па́зурами глины (опов. показуе) і то́то Бог ви́шкрептаў шпилькоў, мо́же то́го було́ тільки́ гі́бі́. І Па́н Бі́х то́то поблагословиў і зроби́ло́ сѣ́ ку́сник земли. І пові́дат Бог до Сатайани́на: Лы́гай трѣхы, та спи, кой́ а́и де. — А ко́быс ња да́йак ни́ звіў! він мовит Бо́гу. — Не бі́ сѣ́. — А Сатайани́а мовит: Лы́гай ты ўпе́ред. Бог лых, та́й не спит. А він а́ино́ лых, та́й заспаў. А Бог зе́млю поблагословиў і поча́та́ рості ў усы́ бо́кы. А він сѣ́ схопиў: Ого́, уже́с ња́ звіў! Та почаў зава́льувати зе́млю, ду́маў, жи́ залѳи́т ў во́ду, та́й сѣ́ наза́д запа́ле. І де ўпаў, то́ внесе́ там до́линка а́и на зе́млі, а де підпи́наў так, жи́ до го́ри злѳи́т, то́ днесе́ го́ра. А́ак сѣ́ а́уж зроби́ла зе́мля́ і Па́н Бі́г за́чи́нат са́дити сад. І де́сь там́ было́ а́йате́ро зе́рньа́т і пі́слаў а́го Бог: Іди́, принеси́, бу́демо са́дити во́вачі. Він при́ныс че́тверо, а а́йате́ сховаў пі́д а́язы́к собі́. А Бог сѣ́ пы́тат: А де́ ще а́йате́? — Там́ не́ было́. — А́ак то́ не́ было́, ко́ли́ а́йи́ш о́ны́ під а́а́зы́ком. — А він ви́няў, мовит: На, ња́й ти́ бу́де на́ роспи́ати́и. — А Бог мовит: Ы́ай то́бі бу́де на́ прогна́и́и. І за́раз го́ за́кляў. І днесе́, а́ак сѣ́ пере́ксти́, він ути́че за мо́ре. А він сѣ́ поты́ хреста́ не бо́йаў.

Не́ хоче́ він Бо́га слѳхати, а Па́н Бі́г ўза́у і ўмо́чиў па́лець ў во́ду і ма́хнуў і зробиў сѣ́ свѳа́ти́й Миха́йл. Бо він і́днесе́ а́и а́нгил Миха́йл, а не́ ро́дженый, тільки́ сотворённый. І пы́тат сѣ́ Сатайани́а Бо́га: А на́ шчо́ ти́ то́то зроби́ў? — Ну, на́ шчо́, та́ ты́ ња́ не хоч слѳхати. А він ўза́у, та́ при́горшча́и во́ды а́ак збрѳкаў і а́и́х сѣ́ тільки́ наро́би́ло а́лых, а́ак тра́вы. А Бог сѣ́ пы́тат: А ты́ шчо́ ро́биш? — Ге́-ге! Бу́ду́ сѣ́ с то́боў во́йува́ти. А він собі́ ўже́ зробиў ко́лесницю́, то́ту шчо́ гре́ми́т, а́лий. Али́ Бог мовит: Ко́бы ты́ пішоў́ ще́ по́ми́рати́ глу-

бині, чи глибоко де йи? — Він пішоў і бавиў під водоў і бавиў сорок днів. Али Бог йак заморовиў во́ду, на сто локот лыт стаў. Али він сьа здогадаў, жи лишіў на зешлі колесницю і ни дыйшоў, де дно воды йи, али зачаў вертати до горы за колесницеў, бо жать му, абы сьвятий Михайіл ни відобраў. А Михайіл ўже й ўзяў. Дуркнуў головоў, йак віттам йшоў, ў лыд — лыд більше як на сто сьажень до горы полётыў. І він вийшоў на зешлю, повідат Богу: Теперь сьа будемо во́йувати! — А Бог мовит Михайілови: Порўш ору́жйом сво́йим — бо йуж майи ў руках тотó, шчо греїт. І Михайіл йак загреміў, йак зайшоў бити і ўсьи побіў тоты, шчо він зробиў з воды, хыба він сам скочіў Пáну Бо́гу під плечé: Ей, даруй жи́гя! І Бог даруваў му, йигó не ўбнѹ. І теперь йи ў нас до днесь така поведы́ка, жи він з воды зробиў а́лых, йак стрьáсуваў, і днесь хто знайи тотó, то йи гріхóм, йак уи́йи жінка лишкы, абы так (опов. показує) стрйáсла, абó йак сьа чоловік нйи́и і рука́ми так ма́хне.

Али Бог ўзяў і сотвориў Ада́ма з гли́ны і десь там до чо́гось припе́р. Али він, пек му, прибіг, ўвидыў і подьбуаў пáльцом. І днесь чéрес тотó на чоловіци́и віспа йи. І ды́хнув Бог д́ухом на Ада́ма і оживиў сьа. Лы́х спáти, а Бог вы́нѹаў ізь нбо́го ребро́ і зроби́ла сьа жо́на́ Йи́ва. Він йак сьа пробудиў, ги аш сьа напудиў, бо він сам лы́гаў. А йа́нгил Михайіл кли́че: Ада́ме! То жо́на́ тво́я́, Йи́ва. То по вас цы́лы́й сьвiт бу́де. — І нич ни трéба бы́ло робити там, даў Пан Біг рай Ада́мови і Йи́ви, навіть ты́то таке́ бы́ло, йак теперь но́хоть, то ўсьо таке́ бы́ло; не трéба ся бы́ло нйі ўб́ирати, нйі нич. І днесь ни́хто не зме́рне ў но́хоть. — Али тот а́лий на́учиў сьа до Йи́ви ходи́ги. А Пан Біг ўзяў і упсарчиў огни́ом рай, абы він там не ходиў. Він прибира́и спосо́бу, йак бы ды́стати сьа до Йи́ви, бо ни зі́г вы́тримати без не́йи. І уробиў си́ р́уру же́лизну, поста́виў ко́роз во́гень, зробиў сьа так ги ву́ж і корос тотó пересуваў сьа ў рай. А Пан Біг то́гды ўзяў го і за́кляў: Бодáс сьа с́уваў, пок сьвiга, на чéреві. І ўни́й до днесь сьа с́увайут; тоты́ га́ны, вони́й днесь суг; то з нбо́го.

І він ўви́йшоў ў рай, і ўже тоты́ во́вачі, шчо Пан Біг садиў, ўрóддили. А на тым, шчо він сховаў быў під йа́зык, то найкрасшi йáпка. А він сьа пы́тат Ада́ма: Чо́му ни йи́ш ноны́ йáнка? — Гм, Пан Біг ни за́каваў ві́дны йи́сти з но́го де́рева. — Е, він собі́ жа́луйи. Нуш, то почка́й, йа йду вы́рвати. Пішоў, вы́рваў і даў Ада́мови йидно́ і Йи́ви йидно́. Йи́ва ўкуси́ла і пролы́гла, а Ада́м ўкусиў, а́нгил за́кли́каў: Ада́ме, ўжес согри́шиў! — А він сьа йи́и ту за йáпко і ту (ў шийі) зо́стало, і до днесь та́кий йи у хло́па: ба́ба проже́рла, то́му не ма́йи йáпка.

Ты́льки Ада́м согри́шиў, ўже не́ма́ тако́го ты́ла ги но́хоть, ўже Ада́м ўсти́дат сьа ты́лом. І даў Пан Біг Йи́ви куде́льу при́асти, а Ада́мови

восьмынча і роскаль: На, ты прїади, а ты доўкола себе сідьачи коплі, быс жиў. І Адам копле, а ўно ўже жито ці шось стїгне йидно, а друге сходит, а трэте шче сїйи. А злыі віткысь надбїг: Шчо робиш? — Вїдиш, мовит, шчос ми наробїў, жи ўже мўшу копати. — Та чомў так коплеш сідьачи? — Бо так ми Бог велїў. — Ге-ге! Їа тья ни так пораджу. Устань си, та си аш поны скоплї, та бїльше будеш мати. А ўна, гї баба, — віткысь: Та унї праўду повїдаїут. Ёстань. — Він ўстаў, а йангїў кліче: Адаме! Роби покы чола і ўсе голодєн будєш. А ты, невісто, дїти без болїзни ни выгудуйиш. Йуш прокляў. І днєсь так йи у нас, жи чоловїк воре і сїйи, ці пан, ці хто, хто жїйи і такогo неш, жебї мовїў: Їа ўже сїтый, не хочу бїльше; хыба ўсе кобы бїльше. А баба і днєсь такої мўкы з дїтьми претерпїт, жи гїрше нїгдє не може быти.

І йак зайшоў той злыі там ко́ло Ййвы збывати час і зробіў йи таку дїтїну, жи мала двайцїть штїри голоў. І йак заричало пїд сходом соньца, то чути было аж на запад, де заходїло. І Адам сьа ўстрашив того, не знаїи, шчо робїти. А злыі мовит: Не бї сьа, запишї ми, шчо будє по тобї, йа алычў, жи ни будє хыба йидна. А Адам ни знаў, жи по ным цїлый сьвіт пїде. Таї записав тото, шчо по ным будє і він алычїў, хыба йидна зїстала. І затого сьа почаў на́рїд плодити. І тото сьа велo доўго. Почали лўди ўже мерєти і ўсьо йде до злого, а Бoгу нешачи, бо він закупїў. Али Пан Бїг даў на сьвїты лўдьом нївы ўсьакї: Жїто, пшеницьу, йичмїнь, али ни знаїу, шчо кому обїцяў. А злыі мовит: А шинї дашчo! — Та дам ти вовєс. — І злыі йде доро́гоў, таї си бесїдуїи: Вовєс, вовєс! А баба надїйшла, таї пытат сьа: Шчо вї, панцўнейку, бесїдуїите? — Тот ни хоче повїсти по мнью, ай мовит: Шчось ми поўбїцяў Бог і ўжєм забїў чєрес тєбе. А Бог быў там не даў, він быў тьамшў, ай жалуваў вїўсá йимў, бо мовит, будўт тысьнї лўди, та будўт вовєс йїсти. І днєсь йїдьат лўди вовєс котрї тысьнїшшї, хыба панство та жидїўня йїдьат ж жїта палєнїцї; ў нас то мєлє ў млинї, а шче вышшє пїд гoрами — ни шпас, нїт, бїгмє — то ў стўпцї стовчє вовєс, мїсит палєня і йїст. — Али він повїдат бабї: Анў, чєй ми пригадаш, шчо ми Бог даў? — Може жито? — Ай де. — Та пшеницьу. — Ай де. — Та йичмїнь. — Ай де. — Може бїб? — Ай де. — Дось йакá сьїўба йи, шчо лўди сїїут, та му перєйшла і ни ўгадала шчо. Може зєрно? — А зєрно мы называмо вовєс. — Ай де. — Та мoжє восєт? — Восєт, восєт. — І днєсь чєрес нього рoдит сьа ў зєрнї восєт, трєта часьтє, а дадє й половїна. Бог знаїи, ці чєрес тотo, ці нїт.

Али йидного разу ўжє Бог йде доро́гоў, таї гї сумнїй. А він здїбаў йиго: Ты чо такїй сумнїй? Вони собї не выкали. — А йак

быи, мовит, не быў сумніў, диви, людзі сьа рódьат і ўшкраўт і до тебе ўсьо, а до мёне нич. — Ге! Ыа си закупіў. — А Бог сьа пы́тат: А де тоты́ пісьма сут? — О го-го! то далёко! У воды, у скалы, у вертепі. — А ци йи такі́, жебы́ тоты́ пісьма віттам добыў. — Го-го-го! Нема́. Хыба́ йак бы сьа ўро́диў і ўмер і оскрeс, аш тогды́ добыў бы. І тотó Бог даў, далёко йшло, жи аш сьа ўро́дила Пресьва́та Ды́ва Ма́рыя і ды́хнув Бог д́ухом на Пресьва́ту Ды́ву і ро́диў сьа з ма́тери Сус Христóс. І жиды́ йиго́ потóму м́учили. Прийшлó робі́ти хрест, распі́нати йиго́, і с то́го дeрева, шчо злы́й маў зeрньа під йазы́ком, криж аробі́ли Ісýсу Христу. А чо́му? Бо він шче тогды́, йак сховаў під йазы́к, то верг і мови́ў: На, ный ти будé на распі́ттіи. Він не знаў, жи так сьа ста́не І тогды́, йак Сýса Христá распі́али, у́мер на хресты́ і оскрeс, пісьма тоты́ вы́плили і згорі́ли на воды. А д́уші до ца́рства йшли с пéкла три до́бы. Усы́ сьвяты́й Петро́ с пéкла вы́пустиў, хыба́ Соломо́на лишіў, бо й Соломо́н ўже быў там. Мовит Петро́: Го́споди, Соломо́н зыстаў. — Ни бі сьа, мовит, він вы́йде сво́йиши м́удрошчами. — І він йагу́рат почаў за́раз заўйа́зувати, це́рькоў ста́вити, робі́ти хресты́, а вони́ ўзя́ли і вы́верли Соломо́на.

Зап. в ма́рті, 1899 р. у Мишанці, Старосамбі́рського пов. від Грци́ Олі́шакa Терле́цького.

Паралелі: Про те, як Бог дружив із чортом, див. Ястребовъ, Матеріалы. Ст. 119—121. — Киевская Старина, 1887, т. XVIII, ст. 196—197. Про те, як чорт пере́мiнив овес на осет, пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 14—15. — Чубинський, Труды, I, ст. 79 і 81. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 15—16. — Максимовичъ, Сочиненія. Т. III. Ст. 489.

Початок сьвіта, перший гріх і відкуплене.¹⁾

В. Ото йидного́ ра́зу, коли Бог йшче хóдиў ў возд́усы́ и возно́сиў сьа над вода́ми, бы́ўа фсьа́дий тма. И чу́йи Бог го́уос х піны́. Ст́уче шата́на. Пові́дат Бог до ньóго: „Вы́йд го́ ми!“ — Иак вы́шоў шата́н і ньóму, и так ході́ли óба на возд́усы́ (х пові́трьу). Зо́у́нуваў шата́н и гва́рит Бо́гу: „Па́не, жебы́ мы со́бі отпочы́ли!“ — Гва́рит й́ому Бог:

¹⁾ Осе́і три опові́даня, записані в Гуцульщи́ні, Войківщи́ні і Лемківщи́ні, ставля́ють найповні́йші тексти ле́гeнд про початок сьвіта, перших лю́дiй, їх гріх, прогнане з раю́ і т. д. Побі́ч них є́ одначе́ ці́лий ряд дрі́бні́йших опові́дань, що пору́шують або ті самі́, або нові́ мотиви́ са́мості́йно. З огля́ду на те, що в ко́ждiм опові́даню при́ходить усе́ щось но́ве, я подаю́ їх да́льше у ці́лості́ одно́ по одні́м.

„Иди до исподній, до гӯубіны морской, вынес піску!“ — И выныс, пішоў и выныс. И даў тот пісок Бóгу. Бог тот пісок шв́ариў на вóду и стаўо сьа кус зéмлы, што сóбі спочы́ли. Коли сóбі спочы́ли, и з́араз сóбі шы́слит ш́атан: же кéбы Бог ф́снуў, та же пхне го с той зéмлы до вóды, жебы сьа ф́тóпиў. Але Бог й́ако Бог й́ист в́ичный и беско́нечный, бес поч́атку и бес ќіньця. Знаў ф́шы́тку и́ссьель и подум́анья ш́ат́ана и сп́устиў на ньóго гӯубóкый сон. И з́аснуў ш́ат́ана. Тóўды Бог утв́ердиў зéмлю на вóдах и р́йук: „Ньай сьа дв́и ч́асты п́иднесе вóды до обв́акиў, а трéтья част ньай зост́ане ѓ мор́ях!“ — И тóўды сотвóриў сóньце, абы осушы́ло зéмлю, напоўниў вóду рыба́ми, вóздух пта́хами и ствóриў ф́сы зв́ірі дубраўны на зéмлі, й́а́кы ты́лко сут. Але й́ак п́идриў на тóйи Бог, што сотвóриў, то ф́шы́тко дóбре бы́о. И тóўды зб́удиў ш́ат́ана. И зачу́лываў сьа ш́атан и тóўды пов́ідат: „Та тóму бы трéба ѓазды (господ́ар́я) и шаф́ар́я, жебы тым зар́яджаў“... — Але пов́ідат: „Засади́ти бы и óвоц, жебы маў на по́кар“... — Але гв́арит Бог до ш́ат́ана: „Иди до гӯубіны морской, там сут п́ит скаўоў й́а́дра, там й́и й́а́дер сьи́м. И вынесеш тóты й́а́дра, то й́их поса́джу“. — И пішоў ш́ат́ана и выныс и даў Бóгу й́а́дер шы́ст. — „А сéме — зв́іду́йи сьа Бог ш́ат́ана — сéме де й́ист?“ — „Не бы́о, п́ане“. — Бог му отпов́ідат: То й́уж пов́идаш непраўду“. — И Бог пов́ідат ш́ат́анóви: „Дай тóто й́а́дро!“ — Й́ак поса́диў тых шы́ст, а ш́атан отпов́ідат: „Й́а не́ нам, бо́м не нашоў“. — Він отпов́ідат: „Ма́йниш, да́й го!“ — Ш́атан отпов́ідат и по трет́и раз, же не́ма. Бог до ньóго отпов́ідат: „Ры́гний и пльун!“ — И выпль́ываў го, бо він го схóваў п́ид й́азы́ком. И тéпер пов́ідат так Бóгу: „Ньай ти б́уде на расп́я́т́и́и!“ — А Бог му отпов́ідат: „А тóбі буде на прогна́н́и́и!“ — Тóўды п́идриў Бог на тóйи: — „Трéба тóму ѓазды и шаф́ар́я“. — У́зваў Бог сли́ны жоў́той и ствóриў з нй́й ч́овéка и д́ухнуў до ньóго д́уха сьво́його божóго и даў й́óму д́ушу не́смертэ́льну. На́зваў й́óго ч́овéком, и́меном Ада́м. И пов́ідат му так: „Зрóблэу т́я ѓаздом тóму ф́шы́ткóму сотвор́и́нэу, ко́гре и ствóриў, дам ти ци́ўый рай и ф́шы́ткы зв́ірі и ф́шы́ткы скóты, б́уде ти з них в́ільно и́нэ́асо й́исти, але й́их хов́ати и не муч́ити, б́уде ти з них в́ільно скóры на потрéбу ужыв́ати, але й́их не муч́ити“. — И так оддаў Бог Ада́мови рай! А тóты дэ́рева П́авб́иг заса́диў ф́сы ў ра́йу; тóто дэ́рево, ко́гре ш́атан не хóтыў ла́ти, то бы́о серед са́мо́го ра́йу поса́джéне, дэ́рево й́абóнóве, ко́ю ра́йской ст́удны́. То й́ак Бог одда́ваў рай Ада́мови, то му по́виў так: „Ото, Ада́ме, ма́ш ци́ўый рай, й́ист тв́ей и й́изы́дэс му ѓаздом и шаф́ар́юм и й́ист твóйи. В́ільно ти ф́шы́тко ў ны́ш й́исти и важыв́ати, т́илько с тóго й́иднóго дэ́рева тóбі за́казаўи́у й́исти, бо ф́ т́ым дэ́ре́ви й́ист сме́рт і гр́их“. — И так Бог там ли́шиў Ада́ма. Й́иднóго ра́зу прихóдит Бог до Ада́ма и гв́арит й́óму так:

„Адаме, добрі тобі йист ту ў райу?“ — „Добрі йист, пане, тільки же сьа мі цне, бо йизьдым сам“. — И спустиў Пáнбiг на ньòго твѣрднi сон и Адам заснуў. И выньаў му Пáнбiг з лѣвòго бòку рѣбро и зрòбиў му жѣну, пiдбòчницу йòго, глѣа распорѣаджѣнья райу и глѣа розвеселѣнья Адама. Даў йi нѣмò Ийва. И так жыли ў райi овоцáми весѣло, мѣю и роскiшны. И прохаджáли сьа коўò той стýдны райской, с котрой выплѣвáли штýрi рiкы: Ордан, Тiгрис, Уфрат и Ниў.

Ци на дòвго вòстáли ў райи Адам и Ййва? Не на дòўго, бо завiдно бýю тòго шчѣсьтьá, кòтре дѣстаў Адам од Бòга и Ййва, то завiдно бýю шатáну и глѣадаў пiтстýпства, штòбы йiх скусити. Прѣшоў йiден раз шатáн до райу, зрòбиў сьа гáдом и вѣтяг сьа на йáбвiн на тòту заказáну. И прѣдрѣа сьа на ньòго Ййва, фстрашѣа сьа, — а вiн дò ний гвáрит: „Нѣ бiй сьа, пánы! Мòйи жáю тѣа не фкúсит! Але скòштуй йáпка тòго заказанòго, та бýдеш знáти, штò йи зýюго, штò добрòго“. — И óна штò раз прѣзерáа сьа бáрже на йáбвiн, а йáпка штò раз йi крáшше сьа ў óчáх робили. На йiден раз сьа одважѣа и йáпко вѣрвáа, и тòго йáпка фкусѣа и Адамòви скоштувáти дáа. И Адам йáпка фкúсиў, скоштувáа и зáраз пòзнаў, же йуж йист гòуый. И сам сѣбе сьа зафстыдáа (загáньбиў), и так сьа видѣли обòйи гòуы и йiдно другòго сьа ганьбиўò. И поховáли сьа пòза дѣрѣва, пòза корiньа. И прѣхòдит Бог — „Адаме, дѣ йис?“ — „Схòваў йим сьа, пане.“ А йак сьа поховáли, то поўкривáли сьа ўòпúшом, гоўòтý сьрѣу.. — Гвáрит Бог до Адама: „Чòм йись сьа схòваў?“ — „Бо-и, пане, гòуый“. — А йак ты знаш, же-с гòуый? Мòже-с йiў йáпко заказáне?“ — „Таг йист, пане“. — „А нáшто-с йiў?“ — „Бо мi Ййва дáа. Ййва мѣа звѣа и Ййва мi дáа“. — А гвáрит Бог до Ййвы: „Нáшто-с тòто йáпко вѣрвáа?“ — „Бо мѣа гад звѣуў“. — Гвáрит Бог до гáда: „Ты будесь сьа на черѣви сьвòйим воўòчыти и пiсок бýдеш йисти“ — а до жѣны гвáрит: „Ты бýдеш г бòли твòйи дѣти родити“ — а до Адама гвáрит: „Тѣбе выжѣну з райу и с твòйом жѣном Ййвом и дам тòбi иньшу зѣмльу. Але глѣа тѣбе бýдѣ непѣдна, мýсиш робити х пòты чѣа твòго, а бýдут ти сьа родити тѣрньа и бодáкы“. — А до Ййвы гварит: А ты мýсиш прѣáсти, жѣбы-с прѣодѣа грѣшне тѣйò твòйи“. — И так зòсѣа Бог ангѣа Сѣрафiма и так вѣгнаў Адама з райу. И так зiстаў рай глѣа Адама замкнѣный.

Тѣрвáа то так штýрi тѣсáчы лѣт. И пòтòму йшли фсѣ дýшы до охтвáни, так правѣдны йак и неправѣдны. И пòтым, йак выстопаўò штýрi тѣсáчы лѣт, бесѣдуйут дýшы мѣдже сòбòм ў охтвáни: „Пòвиў Бог до Адама, же не на вiкы нас отшѣарит од сѣбе. А трѣба пiти прòсити Бòга, жѣбы нас óттиль выбáвиў“. — А кто мiде? Фшѣткы так ўрѣкли: „Адам йист праòтцом, Адама Бог сотвòриў, Адам з Бòгом бесѣ-

дѹваѹ, Адам Бóга вѣдѹ, Адам согрѣшѹ, — Адам нѣй йде Бóга просѣти!“ — Коли сѣа Адам выбраѹ до Бóга óтца просѣти, и прѣшоѹ на двѣ дорóгы, йидна бѣѹа дорóга шырóка, сыпанá камѣньом, а дрѹга дорóга бѣѹа ўска, терниста. И Адам сѣа обѣрнуѹ за дорóгоѹ шырóкоѹ. Прѣшоѹ перед ворóта райскы. Задѹркаѹ до ворít райскы, — ворóта райскы вышлы, поимали го, перевернули, збили, скервавили, обдѣрли до нагѹа и вышмарили. Обѣрнуѹ сѣа з велѣкым пѣвачом и ж жалом и прѣшоѹ на дорóгу ўску, тернисту и зá том дорóгоѹ прѣшоѹ пѣред ворóта небѣсны. Задѹркаѹ до ворít небѣсны, — обѣыват сѣа ангеѹ божѣй: „Кто там дѹркат?“ — „Йа Адам, пѣршый чѹвек!“ — „Бо йа ту стоѹу штѣрі тисѣачы рóкѹ, а йшче нѣкто не дѹркаѹ, аш ты пѣршый“. — Зараз на тóто ангеѹ божѣй побѣг пѣред Бóга óтца и повѣдат му: „Пане, прѣшоѹ пѣршый чѹвек до тебе, имѣном Адам, и просѣт тѣа о ўаску альбо о шѣѹосѣрдѣа, жебѣ-с го оттáнталь, с той неволѣ выпровáдѹ“. — Але Бог повѣдат до ангеѹа: „Ид го припрóвад ту!“ — И припрóвадѹ ангеѹ божѣй Адама перед Бóга óтца: гоѹ́ого, нагѹ́ого и скырваѹленóго. И повѣдат Бог до Адама: „Пóшто с прѣшоѹ и што хóчеш?“ — „Ото, пане, прóшу тѣа, жебѣ-с мѣа оттáнталь выпровáдѹ!“ — А Бог отповѣдат до нѣого: „Хóтѣѹ йис бѣти рѣѹный пáѹу твоѹу, а тѣпер йис найгѣршѣй и найгѣршѣшѣй от фшѣткы зѣвѣрѣѹ и скóтѣѹ!“ — Тóѹды Адам гвѣрѣт до Бóга óтца: „Пане, нѣй бѹде мѣѹосѣрдѣа твоѣи на мѣ!“ — А Бог отповѣдат до Адама: „Што, гѣршѣнику, мѣѹосѣрдѣа мѣѣи йист?! Иди од мѣне, не наш ѹ мѣне ўаскы“. — И так Адам пѣшоѹ од Бóга óтца без надѣѣи. Але Бог йако Бог пѣсѹаѹ ангеѹа до райу, штобы му ўротѣнѣи райскы оддáли шмáты (приодѣѹу), жебѣ не прѣнѣус великóго смѹтку до охтѣани. Та не прѣнѣус ни смѹтку, ни надѣѣи (потѣѹхы). Пóтѣм гвѣрѣят сѣватоблѣвы мужóве медже сóбоѹ с фшѣткы дѹшы: „Выбѣрѣе медже сóбоѹ сѣватоблѣвых мѹжѣй: прорóка Йизѣкѣѹ, прорóка Йирѣмѣѹ, правѣдного Йóва, Нафтанаѣѹа, цáрѣа Давѣда — и так нѣй йдут просѣти Бóга óтца, жебѣ нас Пáнбѣг óтталь выбáвѣѹ, с той охтѣани“. — И коли так сѣа выбрали сѣватоблѣвы мужóве, и так йшли до Бóга óтца, аль непрѣстáнно йшли и хвалили Бóга за дорóгоѹ, непрѣстáнно возопѣѹшче и гѹагольѹшче: „Сѣват! сѣват! сѣват Гóспод Бог самаóфт (= сам Бог; поясн. оповѣдача.)! Исполнь нѣбо, исполнь и зѣмѣа сѹáвы твоѣѣй!“ — Коли прѣшли на двѣ дорóгы, не обѣрнули сѣа за дорóгоѹ шырóкоѹ, лѣм за дорóгоѹ ўскоѹ, тернистоѹ. Йак прѣшли перед ворóта небѣсны, сыпѣѣѹчи и просѣачи Бóга, и стоѣят перед ворóтáми небѣсныма, нѣкто не сѣмѣѹ дуркнѹти во ўрáта небѣсны. Ангеѹ стоѣит по дрѹгѣ сторóнѣ ворít и гвѣрѣт йим: „Што не тѹжѣте (дуркáте) во ўрáта небѣсны?“ — Они отповѣли: „Бо не сѣмѣе“. — „Чом?“ — „Бó-зѣе гѣршѣны“. — Гвѣрѣт ангеѹ божѣй до Йóва: „Йóве, тѹжѣ во

ўрата!“ — И задуркаў Йоў до ўрат небесных. Отвориў ангеў божыя ворота небесны и лишиў их так стойати. И сам побіг перед Бога отца и повідат до Бога отца: „Отче, пришли сўугы твоёа (сўуам твоёй) и просьят миўосёрдья твоего“. — На тот час отступива од нього праўда, од Бога отца, а пришё миўосёрдья, сёстра праўды, и приступива до Бога отца, а праўда пішва робити своёй устави. И повертат сьа праўда и гварит так до Бога отца: „Як йуж стою штырі тисьачы роки и роблю праўду, а ишче-и тьа не выдыва так весеўого и радосного, як ис гнес“... — „А то прибыва сёстра твоёа миўосёрдья до мене, котра быва штырі тисьачы роки замкнёна, и так весёлу и радуй сьа нёу“. — И шовит тоўды Господ Бог до мужий сьватобливых и до сўугиу своёих: „Выберте медже собои чоўовика, котрый бы не маў грёху!“ — Отповіу Йоў: „Не йи медже наии чоўовика без грёху, бо ў грёху зме спўоджённы, ў грёху зме породжённы и грёшны йнадне“. — И отповіу Бог до Йо́ва: „Йове, добре-с повіу. Итте до охтвани и сьитте и ждйите, а йа вам пришлю“ сына мойого йдинородного, котрый вас отгашитль выпровадит“. — Як ишли сьватобливы мужёу весеўо од Бога и фтышно и радосно, же достали обитницю, — як пришли до охтвани, так сьписали и Бога хвалили, аж ў охтвани сьа робива йаснист. Шатану быўо завидно и задросно. Повідат: „Не так скоро то сьа може стати, бо тобы сьа народити, цотым гмерти, на кресьты распятому быти, и так ту прити. А хен бы то аж и так зробив, жёбы то аж и так быўо, то йа постаўлю ту стои великий, желёзный, тьашкый серед охтвани, то як бы ту пришоў, дам до того стопа приковаи тьашкы гайданы, — то як бы ту пришоў, то и його ту замкну, то и вин ту мусит сидити“.

Коли Исус Христос сьа народив и распяты быў и дўша його фступива до охтвани, и повідат шатана до Христа: „Йуж йист ту? То хотив быс може фсы дўшы ўзвати? А видиш, йакый йа ту на тебе плац нам? Йа ту мам на тебе стои постаўлёный и кайданы прикованы, и ту тьа замкну, то и ты ту будеш“. — А Исус Христос повідат так: „То замкнеш, тилько и фкаж, як мам стати“. — Шатан стаў коўо стопа и фказаў му: „Так будеш стоива ф тых гайданах“. — А гайданы трісли и замкли сьа на шатаны. И так зостаў шатан стойати. Христос обернуў сьа до Йўды, котрый го продаў за тритцет срибреникиў Садукейим, Фарисейим, старшыны жыдыўскі, и зьвидуй сьа го Христос: „Йўдо, што бильше, ци мого миўосёрдья, ци твоёих грёхиў? — Отповіу йому Йўда, же бильше його грёхиў, як Христового миўосёрдья“. — То отповіу му Христос: „Зостанеш ту аж до сўду“. — А ишче му Христос не отповіу, же на вёкы, лем до сўду. И так выбавив фшыткы дўшы з охтвани и припровадив до нёба. Но, и конец.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Ріжні мотиви про сотворенє сьїта, дивн: Драгомановъ, Малор. преданія. Ст. 91—92. Тамже, ст. 429—434. — Терещенко, Бытъ рус. народа, V, ст. 44—45. — Чубинський, Труды, I. ст. 142—144. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 1—4. Ч. 1—2. — Буслаєвъ, Историч. Очерки. Т. I. Ст. 437—438. — Караджич, Српске народ. припов. Ст. 93—95. Erben, Vybr. baје a pov. nár. Ст. 1—5. — Руданський Твори. Т. II. Ст. 93—126. Ст. 232—240. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 2—3. — Wisła. Т. IV. Ст. 387—389: Cztery podania o stworzeniu ziemi. — Добровольскій, Смол. этн. оборникъ. Т. I. Ст. 224—226 і 229—231. Ч. 8—9. — Романовъ, Бѣлорусскій сборникъ. Т. IV. Ст. 1—10 і 153—155. — Сборникъ за народ. умотв. Т. VIII—XXI., 3. Ст. 98. — Сборникъ матер. д. опис. Кавказа. Т. XVIII. 3. Ст. 64. — Chelchowski, Powieści i opowiadania lud. z okolic Przasnysza. Т. II. Ст. 139—141. — І. Франко, Апокрифи старозавітні. Т. I. С. 7—18 і 325—330. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 780—781. Kolberg, Krakowskie, III, 1—16. — Чтенія Общ. Ист. и Древ. Москва, 1880, IV: Барсовъ, народ. пред. Ст. 1—7.

4. Бог і Сатана.

А. С пирвовіку ни було змилі, кілько води. І ходіу Пан Біг повірх воді і здібау ў йиднїм місци піні на воді багато, шумі такоїі. І сказау до піні: Устань, Сатано, й ходи. А Сатанá ўстау і пішоу. — Пан Біг ходіу с купаньїстни, з ангéлами. А Сатанá кричіу на піу сьвіта: Вас хóдит по два, по три, та сьа ни цаўкімїт вам, а йа кілько сам, то шинї скўшно. — Казау Бог: ! вас би було два, йакбиc минé пуслўхау. — А чуму, Бóжи, пуслўхайу. — Йди на хóри, там стоїт ў мїдницї водá. Пльунь і вас буде два! — Сатанá йак пішоу, йак ўзау пльувáти, то тілько сьа намнóжило, шчо й сам ни мау де стати. Йак прийшоу Пан Біг, то з йидноїї половини поробиу хóрти і потручіу на вéшлю. Так Сатанá за дьтньм жїдувау, шчо дрўгий раз рикау на піу сьвіта. — А дрўгу половину лїшиу Бог дльа нéго на услўгу. А Сатанá просїу Бóга, аби му дау насїньн, аби сїїау дльа свóйних дьїтїй, аби мау чим гудувáти. А Бог йинїу дау віўсá: Іди, Сатанó, і сїй, абїc ни забўу, йак сьа називáни, абїc казау, овес, овес, овес. — Прихóдит сьвятий Михайл і кáжи: Йакóго тї му насїньн дау? — Йа му дау віўсá. — Шкодá дльа нéго бїлого хлїба, лїпши було дáти оситїй. Піду йа і йинó замїлїу. І сїу під мїст, а він патхóдит, Сатанá. Михайл крикнуу: Осét! — А він йшоу і сїїау: Осét, осét, осét. І до нїньн сьа рóдит кульўшчий осét. І зачіу сатанá гадувáти. Зробїу сáни, шчоби йїедїу по сьнїгї. У корóткїм чисї сьвїг згїнау. Він зробїу віз. І зробїу йинго ў хáтьї, ни мїг цылий вїтьгнуги на двір, бо сьа ни мїг ўлїсти у двéрі. Сатанá ўзвїу сокиру і вирубáу скїни, аби бóли шїрші двéрі, аби сьа ўлїз віз. Прийшоу Бог, розбїрау віз і показáу йинїу

віносити на двір по йїдному колисьі Ни міх Сатана вийти з Бóгом на лад, на конєц. Пішоў до ковальїў, казаў, абї поробили ланцухї з ўсыльакими зашчїнками і принїс до Бóга і казаў: Ўбири сьа ў той ланцўх, будєм прубувати, хто будє сильнїшчий, хто йїгó урвє, йа, ци ти. — Ўбири сьа сам, Сатанó, бо йа ни знайу йак, а йак йа бóду видыти, йак на тóбї стоїт, то йа сьа ўбирó. — А йак сьи Сатанá ўбраў, казаў Бог: Скїй, Сатанó, уннєний, дóки сьвїта і сóньци! — А він заставїў двох свóйїх чортякїў, абї той ланцўх перерїзали пилóў, абї йїгó спустили. І овї стáли і ўзьїли рїзати. Йак мїсьиць старїй, то так ланцўх ппирїзуўт, жи сьи тьїлько трóха тривáйи. А йак мїсьиць новїй, то й ланцўх новїй і ни мóжут го ппирївати пьїкóли. Рїжут го цылїй рїк, так го ппирїжут за цылїй рїк, жи сьи мáло й тривáйи, а йак настáни новїй рїк, то й ланцўх шче грóпшии йак буў. Аж будє спущєний при кінцї, сьвїта; будє ходїў і збирáў нáрїд; будє носїти ў конóўцы смолу і крúглий кáмїнь, шчо будє повérха подыбвнїй до хлыба. А йак настáни вилїкий гóлод, а він кóго злїблї, то будє намоў-йїў до сéби: Пїтпншїи шї сьи, то ти дам хлыба і водї. А хоць сьи пїтпншї, то він ни дасьць, бо й сам не будє маў.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Буцацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 191—192. — Тамже, II, ст. 359—360.

Б. Бог і Біда.

Б. То як іще не було нї небз, нї землї, то Панбїг ходив собі сам по водї. Аж ту Біда вилїгла відкись тай каже:

— Почекай, Господи, і я з тобов піду.

— Та ходи, — каже Панбїг.

Ідут. Панбїг, знаєте, у черевичятах, а Біда в личачищóх. Панбїг іде по водї як по дошцї, а Біда що ступит, то все в воду аж по вуха. Втеперила ся, продрогла, а далї кричит:

— Йой, Господи, та сядьмо де трохи спочити!

— Добре, — каже Панбїг.

Узяв він дрібóчку того чорногó, що за нїхтем, видовбав, духнув, на тото, а з того зробив оя кусень землї, от такий може, як верєга. Простерло ся тото на водї тай плаває. Посїдали вони на тото оба, Біда аж язик вивїсила, так відсапує. А Панбїг сидїв-сидїв а далї здрїмав ся, ляг, тай заснув.

— Чекай, — гадає собі Біда, — я тепер знаю щьо зробити!

Тай підсунула ся тихонько до Пана Бога, взяла єго спячого на руки, тай несе аж на край тої верети, щоби вкинути в воду. Ба несе, ба несе, ба несе, а тота верета все ширша тай ширша робит ся. І все біді здає ся, що вже от-от до берега близько, вже зачала бігти, а беріг усе перед нею тікає. Вже біда так змучила ся, що ледво дихає, а далі шепнула тихо :

— Господи поможи до берега дійти! — Тогди земля перестала рости. Біда доскочила до берега, розмахнула Богойком тай іно хотіла єго шпурнути в воду, аж ту земля з під вї піг висунула ся, Богойком лишив ся на верха, а Біда бовт у озеро, лиш за нев заклекотіло.

Зап. у Лолинї, Лолинського пов. др. Ів. Франко

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 89—91. — Шейнъ, Матеріали, Т. II. Ст. 342—343.

6. Бог і чорт.

В. Йак Бог сотворіхъ свѣтъ, и сотворіхъ рай, а нікто не знахъ, ілья кого, а лем Бог знахъ. Та потім Бог до того раю пісѣахъ шатана садити овоцѣ, дахъ му фсьо, што трѣба (што потрібно там быѣо): грушкѣ, ябѣка, чересъны, слишкѣ, шквіры. Але він не посадихъ фсьо — : сховахъ під йазык йидно ядро ябѣоньове. — „Ільачого-с, шатане, не посадихъ?“ — „Та йа фсьо посадихъ“. — Бог му повідат, же нѣт. — „Іане, посадихъ йим“. — Бог му повідат: „Та ци не знайхъ, што маш під йазыком. Маш ядро ябѣоньове (япкѣо)“. — И признахъ сѣа и Бог му повідат: „То ид посад, то бѣде тобѣ“. — И він посѣухахъ и пішоу и посадихъ. И Бог сотворіхъ чоѣовіка и дахъ йому рай и казахъ му по тім раїи ходѣти и зо усьох овоцѣи їсти, а с тоїи ябѣони, с той, што посадихъ шатан, што махъ під йазыком, то с того Бог закахъ їсти дерева. — „Бо согрѣшиш!“ — И покиль сам быхъ, та не йіхъ с того дерева. Аж йак му дахъ Бог жѣну, помічницю, йиву, она тоѣды с того дерева, звѣхъ йий зѣхъ, жебы с того дерева урваха. Она повіха, же йим Бог закахъ, а він сѣа до ний обѣыват, шатан, же за то не каже Бог їсти, же бы знали тѣлько, йак и сам Бог. Аж от тоѣды звѣдихъ йуж Адама на фшѣтко бо урвахъ йапко и йивѣ подахъ, она фкусѣла и Адамовѣ дала. Потім Бог выгнахъ йих з раю, а шатанѣи повіхъ, же — : „Бѣдеш шварѣный з неба за гѣрдѣст, за пѣху, за то, же-с звѣхъ першого чоѣовіка“. — Бо му жаль быѣо, шатанѣи, же чоѣовѣк выльпѣный з глины, а Бог му дахъ такий рай красный. А шатан сой ѣзахъ за то зас звѣст, гваріхъ Панубѣгу :

„Пане, ты майши йуж чоўовіка и ангеліў, а йа не маи нич, прийателіа жадного!“ — А Бог му повідат: „Возмиш с каты на йиден палец воды и шмар за себе, и будеш маў прийателіа, товариша“. — И ўзяў с каты на йиден палец шмарнуў —! стоїт за ним прийателіа його. Йак зачаў с каты воду метати, так фшітку воду выметіў. То маў веліку тму ангеліў тых чорных, што й перзаріти не мїг. И тоўды повідат Панубогу: „Будеме мати, пане, війну“ — бо маў дуже войска, йуж маў дуже тых прийателіа. Дозволиў му Бог —: „То май війну!“ — То сьа на прутко в ним стаўо. Тоўты йак бўйсне раз, — шатан скрічаў: „Пане, страх!“ — „То мойи войско іде“ — так Бог. Йак загырнит страшны, — шатан сьа боїт; йак бўйсне другіраз, йак загырнит затын, — найперше старый шатан скочіў и повідат: „Пане, де стану, та тьа нїгда не споміану!“ — И летыў зайічно, ани нїгда не стаў, — летыў и летыў, а тоты за ним падали, за чытырдэсат дний и ночий, летыли йак дойч, — так йїх дуже быўо. А старый йак не мїг йуж нїгде мисьцьа мати, так скрічаў: „Пане, устаноў шїа!“ — И тоўды ним бўхчо и вибїўо ним пекўо, и пекўо тото йи дльа дзвабліў.

Зап. від Петра Боришівича в Бортнім, в серпни, 1900 р. О. Ровдольський.

Паралелі: Про те, як чорт робив собі товаришів, диви; Драгоманов. малор. преданія. Ст. 41, ч. 1. — Чубинський, Труды. I. ст. 191. — Шейнц, Матеріалы. Т. II. Ст. 341—342.

7. Бунт Ангелів.

Йак Панбіг зотворіў сьвіт и фшітку зотворіў, што на сьвіті йїст, в прїшоў г йїдны скаўі и там ў тї скаўі чўїи, же штоси драпле. И до того сьа овынат: „Што там йи ф тї скаўі, же йа о фшіткіи знам, а о тым не знам?“ — И повідат так: „Выход геў!“ — повідат — што йїст там за йїден?“ — А тот повідат так: „Йа там — повідат — не піду, бо йа такіи брыткый — гварит, — сваркатый, рогатый, та йа — повідат — не сьмїїу сьа там ўказати...“ — Але Бог до вього повідат: „Выйд геў, йа тьа окрасу“. — Но, и вїшоў и Бог го окрасіў. Йак го Бог окрасіў, тоўды го даў до неба. И він быў першым ангелюм. И быў ў небі и сам биў и повідаў, же сьа му барз цие. И тоўды Бог му повідаў, же —: Идїи — повідат — там до стўдны и омож мивельный палец и шмар за себе и зробіт ти сьа камрат“. — Но, але він йак пішоў, йак зачаў начати пальцы, йак зачаў метати, — так сьа йїх тьїўко наробїўо [„Намэтаў тма тмоў“ — господар Сеницьа], што йїх быўо дванатцетеры хоры. Ну, йуж йак йїх там быўо там дуже,

так йуж почали сой крімувати; по́тім сьа збунтували, же йуж б́удут робіти з Бо́гом війну. Повіда́т: „Зро́бше сой ту — повіда́т — прістоу́ и мы — повіда́т — Бо́га йуж выже́неме о́тгаль, мы будеме сой са́мы йуж гу, не бойі́ме сьа нич!“ — Але Бог сьа на́ то погнывау́ и зотво́риу на́ то перу́на (што гы́рмат). Так Бог йак раз блі́снуу́ и загы́рміу, а тот найста́ршый шата́н (дья́боу) повіда́т: „А што́ то він — гва́рит — мы́-слят? Што́ то йи! Він сьа з на́ми бу́де би́у! — гва́рит. Йак загы́рміу́ дру́гі раз и трі́сѣо, а він повіда́т: „Што́ то йи?“ — „Мо́йи ві́йско сьа рыхту́йи“ — так Бог повіда́т. Йак загы́рміло́ треті́ раз и трі́сѣо, йак зача́ли з не́ба леты́ти, то леты́ли за чоты́рдэсѣат днѣ́у и за чоты́рдэсѣат не́чы, йак дойдж. Ша́тан йак хпау́, то выби́у со́боу пекѣ́о. И окру́тны зарі́чау́ вели́кым гоу́осом. И пото́му, ко́трый хпау́ на но́гы, то сьа там фшы́ткы і́ ньо́му сході́ли. А ко́трый хпау́ на гоу́ову, то сьа ро́збрыс, — то о́зеро там йи. — То там звы́клі бы́ва́йут о́зера, — а́льбо де сьа та́кы ші́сьцьа на зє́млі тра́фля́йут, то не́ йист тра́вы, так йак бы выпа́ле́но бы́о. — Та йуж.

Зап. від Анто́на Тиха́нча в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздо́льський.

Пара́лелі: Житє́ і Слово, 1895, I, ст. 137—139. Там вказано лі́тературу предмє́та. — Шейнъ, Мате́ріалы. Т. II. Ст. 340—341. — Па́мятки укр. мови, т. I. Ст. 11—14 і 325—330.

8. Прокляті ангели.

Як Па́мбіх ви́гнав а́нґєлі́в з не́ба, то вони́ ли́тїли со́рок де́нь і со́рок но́чів. Пото́му, як Па́мбіх сказа́в: Амі́нь! — то де́ який був, там ві́став.

Зап. від ба́тька в Будзано́ві, Теребовельського пов. О. Деревя́нка.

Пара́лелі: Чуби́нський, Труды, I, ст. 16—17. — Па́мятки укр. мови, т. I. Ст. 12.

9. Грім — то війна міжє Богом і дідьком.

Ді́ти! Як бли́скає, щоби́сте ся не боя́ли ні́чого! То ся небо́ отви́рає, а сьв. Миха́йло на шти́ри ро́ги стрі́ляє злі́ духи. То як вас грі́м за́бе, то вам за то́то грі́хи відпу́стят ся. Зли́й дух ка́же: Я ся схо́ваю до худо́би! — А Па́н Бі́г ка́же: Я за́бу худо́бину, а то́му чоло́вікови в де́сятеро надгоро́джу. — А я ся схо́ваю в чоло́віка! — Я й чоло́-

віка забю і ему гріхи відпущу. — Я ся сховаю в дерево. — А я дерево ровколю, а тебе такій забю.

Раз дві кобіти сяділи під копою. Дивят ся — миш вибігла з під копи. Аж тут грім бух! у тоту миш. З миши зробила ся назь, а ті кобіти обі грім забив. Тота миш, то був дідько.

Раз пасли ми худобу. Грім забив одного хлопця, геть його розтріскав, а другого оглушив. То той, що його оглушило, три дни лежав наряджений; вже третого дня мали його ховати, а він встав. Питали ся його, як на тамтім сьвітї. Він каже: Мінї нічого не вільно вам казати. Сей сьвіт — то лишень гостина, позичений, а тамтой вічний. Найгірший грїх за іглу і за сіль. Як котра жінка крада сіль, то злодійці на тамтім сьвітї буде сипати ся сіль з очей. А через вушко ігли кождий му-сит перелазити.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелї: Житє і Слово, 1895, I, ст. 218—219 і 372. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 42 і 43—44, ч. 3 і 6. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. Т. V. Ст. 77, ч. 6. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 155—156. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 282. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 152—153.

10. Як повстали гори.

Господь Бох зробив того першого аньола. Не знаю с чого, тільки шчо він найстарший ў пеклі. Слаў го раз Господь по глину: бері глину ў ім'я моє; Господь каже — на ім'я господне. Він берє, каже: беру на моє ім'я. Але глина ся не ўзяла. Так два рази. А третій раз уже не виню-виў на ім'я божє, не беру на ім'я божє, но беру глину на ім'я його. За третім разом винїс. І не хотїў ўсьо дати, лишїў си ў піску за аубами. Господь зробив, абї він уснїў. Тай заснуваў сьвіт. А їмї ў піску за-чала земля ростї. Він ся схопїў, бо му пісок розвередїло. Господь велїў ся му обернути до запад сонця і казав му виплювати. І вирости на поминку гори, ружні гори. А ўсі на запад зверненї.

Зап. в Лівти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулиничя 1901, Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 15—16. — Чубинський, Труды, I. Ст. 39—40. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 195. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 506—507. — Етнограф. Збірник. Т. V. Ст. 161. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 232—233.

11. Як Бог садив рай.

Іак Пáмбіх садів рай, то дав Анціхристови зерньнта, жиби́ йому подава́в. А Анцихрист схова́в йидно́ зерньні і йак Пáмбіх сьн відвирну́в, а він то зерньні посади́в. Пáмбіх тогди́ відвирну́в сьн тай ка́жи: Віт ти-не́р ти будеш прокльóтий і тво́йм дéриво! С того са́мого дéрива за́казав Пáмбіх йісти йáпка нашим прарóдичам.

Зап. від батька в Будзанові, Тереховельського пов. О. Деревинка.

Парахелі: Памятки укр. мови. Т. I. Ст. 15 – 16.

12. Адам і Ева.

Пан Біг а́ліпив Адама і Єву з глини тай ка́же: Ходи́т собі по раю, але аби́сте не згрішили. А вони обо́в були голі і ці́ле ті́ло мали ро́гове, як наші ні́гті. А Єва підходила Адама тай скусила́ его, бо ко́бита то вше́ гірше чолові́ка скусити. Адам ся розпалив тай пішов з нею спати і так згрішив. То Пан Біг не я́бо за́казав йому ї́сти, то тільки ді́тьом так ся ка́же. Пан Біг ка́зав їм сьного грі́ха не робити. — Адам як згрішив, схова́в ся поза дере́во, бо ся встида́в, а Пан Біг ка́же: Ходи сю́да, ходи, не встида́й ся! Види́ш, сповни́в сьг грі́х! — І з Адама зникла́ та шкі́ра ро́гова, лише ся лиши́ла на ні́гтях на па́мятку. Адам вирва́в лопух і позакрива́в грі́шне ті́ло. Ка́же йому́ Пан Біг:

На́ж ти, Адаме, риска́ль і моти́ку,

Іди́ робити на хлі́ба па́ртику!

А Єву Пан Біг узя́в тай витру́тив із раю і з не́ї зроби́ло ся дере́во — е́ва. Види́те, яка вона́ мі́цна! Ану́ ла́най є́ї кільки́ хоч, то не зломи́ш, бо жи́ва.

Пішов Адам, робит, робит — нема́ ні́чого ні́ за ним, ні́ перед ним. А́ж де́сь у полудне́ при́йіс є́му а́нгел сторо́ж по́живу. Ка́же до него́ Адам: Що́ то та́ке, що́ я роблю́, роблю́, а ні́чого нема́ ні́ за мною́, ні́ передо мною́? — Ка́же є́му а́нгел: Ти ска́жи, як за́чинаеш робити́: Госпо́ди допомага́й ми́ні! — На дру́гий раз Адам як став до робо́ти, ска́зав: Госпо́ди, допомага́й ми́ні! І від того́ часу́ так му́ все йшло́, що́ й злі́чити не мож́ було́ того́, що́ Адам ско́пав. — Але Ада́мови́ було́ дуже́ смутно́. При́йшов до нього́ Пан Біг тай ка́же: Смутно́ тобі́, Адаме́? Жа́ль тобі́ за жі́нкою? А види́ш, а ка́зав я́ тобі́, не по́повняй грі́ха! — Адам ся положи́в спати́, а Пан Біг при́йшов, ви́йнив одне́ ребро́ з Ада́ма тай з него́ зроби́ла му́ ся жо́ва. Він ся пробуджа́є, а вже́ жі́нку ма́є. То ви́ чолові́ки з глини́, а ми́ жі́нки — то́ вже з ва́шого ребра́. — Жи́ли вони́

собі, працювали на хліб і мали сім синів і вісім доньок. Отжеж то не гріх, коли брат із сестров живе, бо коли на початку світа не був гріх, то й тепер не є. А една донька не мала пари і була межи братами і мала діти. То від неї походять оті світові дівчата, що пари не мають.

Житє і Слово, 1894, II, 179—180.

Оповідачка поплутала тут трохи оповіданє, подаючи вперед факт вигнання з раю, і аж опісля сотворенє Еви.

Паралелі: Чубинський, Труды, I., 145—147. — Добровольскій, Смоленскій этн. сборникъ. Т. I. Ст. 235. Ч. 14.

13. Адамові діти.

Був Адам і Єва, мали дванайцять синів і тривайцять дівок. Сини повинчали ся з сестрами так, що кождний з них брав третю дівку з ряду. На памятку того днесь можна в третім коліні женити ся. Една лишилася і почала плакати, же не має пари. А Адам мовит до неї: „Місти ся межи ними, я ти нич не пораджу!“ З відти пішли завитки і копиллиці.

Житє і Слово кн. IV, 1895, ст. 96—97.

Паралелі: Житє і Слово, II, 179—180, ч. 3 (кінцевий уступ). — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 157. Ч. 4. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 861.

14. Перший гріх.

То йидного разу завиджаў шатан Адамови и Йіві шчѣсьства и так сѣ постѣраў, же зробіў таке пітстўпство, што зробіў з Йівой чужо-лоство. И потому зашуа груба и маўа хўошца. Йак сѣ тот хўошеч ўродиў, маў сым гоўоў. И она нат тым нарікаўа, и він повідат: „Цит, не цўач, йа го украшу, што не бўде маў лем йїдну гоўову“. — И потым му сыст гоўоў зняў, тилько му лишыў йїдву. За то сѣ Пѣнбїг по-гнїваў и выгнаў Адама з райу и Йїву. И потым Йїва покутуваўа ў ріцы Ниў, же сѣ выпокутїи за тот гріх, а Адам покутуваў ў ріцы Ђрдан. Але шатан фсе йїх наводїў до грїху. Прїшоў до Йївы и повідат: „Выйд з воды, бо йїж йис чыста!“ — И до Адама по сѣмо прїходїў, же йїж сѣ спокутуваў. И так од грїху сѣ не освободїли.

Зап. від Антона Тихавича в Котані, в серпні 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Чубинський, Труды, I., ст. 146. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. V. Ст. 378—381 (4 духовні вірші). — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 235 236, 239—240.

15. Чому на пальцях нігті?

Чому чоловік на пальцях має „нігті?“ Тото мало хто знає. А було мої небіжчик дідуньо кажуть, що то давво дуже перший чоловік нім согрішив, був на цілім тілі таким рогом, як ми на нігтях маємо, покритий. Не потребував він ані одєжини, ані чобіт, як от ми тепер. А як согрішив, то зараз тот ріг зліз з него і лиш на памятку, що він був ним колись вкритий, лишило ся по трошки того рогу на кінцях пальців на руках і на ногах і то називає ся „нігтями“.

Зап. в Перевізці, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

Паралелі: Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 782. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 236. Ч. 16.

16. Звідки пішло „Помагайбіг“.

Як Адам і Єва согрішили, Бог вигнав їх з раю, та дав їм мотуку, лопату, сапу, серп, сокиру і инчі орудинки, аби мали чим робити. Адам взяв лопату тай став копати. Копає, копає, тай все на єднім місци. За три дні вкопав тільки, що лише мав де ногами стати. Адам зачав плакати, а Богови жаль ся єго зробило тай каже: „Все, як зачинаєш що робити, то кажи „Помагайбіг“, то я тобі поможу і борше буде йти робота!“ І від тогди Адам і всі люде до нині, ци то як сами стають до роботи, ци другим, кажуть: „Помагайбіг“.

Записано в Войнилові, Калуського пов. 1875 р. (незвісний збирач).

17. Як Адам запродав чортови людий.

Іл'ан-Біг сотворив Адама і упустив його до райу. Потому як він согрішив, то Іл'ан-Біг його вигнав. Як його вигнав, то він зостає голый, плакає як день так ніч під царским районом. Іл'ан-Біг йому дає но-

тіку, горóдник, казав — : „На, йди, робота́й, обробля́й зе́млю!“ — Да́в йому насѣ́нє, аби́ він посѣ́ива́в і зе́млю у́бробля́в і жи́в. І́ як йому́ ста́рший син наро́дів сѣ, то він ма́в сѣм голо́в га́дєачих. Тогди́ при́шов до не́го а́лий дух і ка́зав до не́го — : „Ада́ме, що́ ти ми́ни приобі́ца́єши за то́й да́ти, то́ йа́ тиби́ тво́о сѣна́ обчи́щу?“ — „А що́-ж ти жада́єши од ме́не?“ — „Пі́тиши ми́ни сво́ю ду́шу, то́ йа́ тиби́ тво́о сѣна́ обчи́щу“. — І́ він йому́ пі́тисѣ́в сво́ю ду́шу, він йи́го обчи́сти́в. По́тому́ через шти́ри тѣ́сѣа́чи лѣ́т ді́яво́ли тѣ́ми ду́шами об́ла́довали. Йак наро́дів сѣ Ісус Хри́стос, а при́шовши до хре́щє́внѣа, хти́в те́йи зма́зати і ка́зав сѣ́бі до йи́ра́на, жи́в йи́го ўхри́сти́в, і ви́йшов туди́, де той ді́яво́л ма́в то́й за́пис од Га́да́ма, і він те́йи зни́щи́в, спали́в сѣ́рковим вогне́м. І́ по́тому ді́яво́ли не ма́ли пра́ва до чо́ловічо́й ду́ші, — а пе́рве Бог об́ла́дова́в за жи́тѣа́, а по сме́ртѣ́ він, бес ті́ ўсѣ́ шти́ри тѣ́сѣа́чи лѣ́т. То́ вже Ісус Хри́стос вѣ́зав ті́йи ду́ши на се́бе.

Зап. в Лешневѣ, Брі́дє́ського пов. від Демчу́ка 1895 р. О. Роздо́льський.

Паралелі́: Етно́графі́чний Збі́рник, Т. III., 35—36. Т. V. Ст. 111—112. — Др. Ів. Франко, Па́мятки укр.-русько́й мови́ і лі́тератури. Т. II., 177—179, 187—188, 190. — Пор. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжника, т. VI i Lydia Schischmanoff, *Légendes religieuses Bulgares*, Paris 1896, стор. 48—51. — Добровольський, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 240—241. Ч. 20—22.

18. Запропащенє і відкупленє людий.

То́ ви мо́жу звати́, що́ за ко́біта бу́ла пе́вно Є́ва. Я́ ся не пита́в таких, що́ зна́ють, ги́ учє́них. У́родила ді́тину, жи́ ма́ла 12 голо́в: зѣ́вірі, пси́, во́ўкі, ко́нї, рѣ́жні зѣ́вірі бу́ли і́ ї́дна́ голова́ ді́тиньська. Нади́шов ді́авол, ка́же: запи́ши мені́ то́тї лю́ди, що́ с по́томства ви́йдут. І́ ўна́му записала́. Не зна́ла, що́ пі́де з не́ї на ці́лий свѣ́т на́ріт. А́ ё́днак ви́мовила си́, що́ два́ ра́зи бу́де сѣ́ ро́дити, два́ ра́зи ўжи́рати, то́ той то́ скасу́є. Го́споть Бо́х сѣ́ розгні́вав і́ запеча́та́в а́д на шти́ри тѣ́сѣа́чи лѣ́т і́ ца́рство: А́ж хі́ба́ мѣ́й син отво́рит. Бу́ли лю́ди там у́ пе́клї́ по 4000 лѣ́т, просѣ́ли то́го ца́ря, Лю́ци́пер сѣ́ назива́є, би́ пусти́в їх на свѣ́т. Він ка́зав: Я́ не пѣ́шчу, ви́ мо́ї! Ё́ден ся́ ви́просѣ́в. Го́споть Бо́х зроби́ли два́цѣ́т шти́ри а́нѣ́о́ли. І́ як ні́ч так де́нь то́тї а́нѣ́о́ли сѣ́пѣ́вали, пла́кали ца́лі 4000 лѣ́т. Ё́ден с то́го а́ду сѣ́ ви́просѣ́в. І́ при́шов пі́т на́рство. Три до́би пла́ка́в, мо́лив ся́, та́й го́ не хти́ли пу́стити. А́ш Го́споть Бо́х отвори́в двє́рі і́ ўпусти́в до на́рства. Пита́є́ ся́: Отче́ небє́сний, ко́ли́ ми́ ви́йдемо́ с то́ї мѣ́ки с то́го а́ду? — Почка́й, на́й ся́ подѣ́вю, ци́ ўже́ ми́й

ся син народиў. Уже, каже, за трицять літ вийдете с тої муки, віт того Люціпра. Як син божий доріс до 30 літ, то пішоў отворяти тоту браму, крикнуў раз: Люціпре, отврай! Раз там кільки народу було, кожди в ножом, сокєроў, сїк, різаў, би браму не отворити. Брама ся трόха пїтхилїла, як пєрший раз син божий крикнуў. Як крикне другий раз, брама ся бїльше отворїла. Крикнуў третий раз. Так, як капелюх з голови, так сї брама отворїла. Цалий наріт вийшоў на сьвіт. Син божий го вікупиў.

Зап. в Лікти, Дрогобязького пов. від Ів. Кулиничча по прїзв. Гаврильців, у серпні 1901, Волод Левинський.

19. Хлопське і бабське волося.

Як то був Ядам і Єва в раю, теї вона їго ніц а ніц ни бояла сї і ни хтіла їго ніц слухати. От, шо він робит, йде до Бога теї кажи: „Боженьку, зроби так, шоб Єва мене бояла сї хоть трохи, а то вона мене ніц а ніц ни боїтї“. А Бог кажи: „Йди, Ядаме, он там до теї річки, обмий сї в нї, то тибї виросте борода і вуса, а то тебе зарас Єва буде бояти сї“. Пішов Ядам до теї річки, обмив сї, теї зарас вкросла їму борода і вуса. Али він був голий теї ни мав де руки поптерати, бо була мокра, і взяв теї ширнув нею мижи ноги, теї там їму также волосє вросло. От приходи він до Єви, теї кажи: „Аж типер ти мене будеш бояти сї! Диви сї, який я страшний“. Єва подивила сї теї питає: „А тож по якому ти такий страшний став, Ядамцю соколику?“ „Аво, я пішов до теї он річки, обмив сї і так зарас обріс“. Ну, як Ядам лїг спати в полудне, пішла Євка і сибї хутко до теї річки теї думас: „Зачикай, Ядамцю, будиш ти і мене бояти сї“. Теї прилетїла хутко до річки і шо не вмочила руку в воду, аж тут пчола кусь її мижи ногами. А вона в ноги. Злапала сї там за те місце тею мокрою рукою і зарас їй там вросло волосє на тім грїшнім тілі. І вона бїльше до річки вже ни йшла, бо бояла сї, шоб знов шо ни вкусило.

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. від Івана Зарубїя, 1900 р. Андрей Веретельник.

20. Чому у жінок довге волосє?

Як Бог сотворив сьвіт, постановив довершити своє творене чимось шляхотнїйшим і сотворив чоловіка Адама. Жив собі Адам в раю та хоть нєз усеґо подостатком, то все за чимось банував. Пізнав Пан Біг, чого

Адам банус — за жінкою, бачите! — замислив ему сотворити жінку і зробити з неї Адамови несподіванку. Коли раз Адам заснув, підсунув са до него Пан Бог на пальцях, отворив ему груди, вийняв з них одне ребро, положив за себе, а сам почав дірку в грудях залатувати. Тимчасом надбіг пес (завюхав осхабину!) і нім Пан Біг спостеріг ся, вхопив ребро тай втьоки з ним. Бог пустив ся собаку доганяти, але собака розумний: до плота, тай гоп! через него. Ледви успів Пан Біг злапати го за фіст, але якось так потяг нещасливо, що фіст лишив ся ему в руках, а пес з ребром уйшов. Що мав Пан Біг робити? Адже не мав ще друге ребро Адамови виймати! Тому взяв і з фоста собачого сотворив Єву. Тому то у жінок таке волосє довге, як собачий фіст.

Житє і Слово, 1895, I., ст. 373, ч. 33.

21. Як Бог сотворив шляхту.

Коли Бог зачав творити всякі народи, то наліпив шляхти з тіста, а Русина вліпив із глини. Наліпив тай поставив на сонце, аби сохли. Якось забіг туди пес, то Русина не рушав, бо був глиняний, а шляхту з тіста всю поїв. Тоді Бог казав ангелови взяти пса за вуха і бити о дерева. Вдарив ангел псом о вербу — з пса вискочив шляхтич Вербіцкїй; вдарив о березу — вискочив Березовскїй; вдарив о бук — вискочив Буковскїй; вдарив о явора — вискочив Яворскїй і т. д.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 113. Ч. III.

Паралелї: Драгоманів, Малор. Преданія. Ст. 194. Ч. 35. — Грінченко, Етногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 122.

22. Супірка Бога з чортом.

Як Пан Біг сьвіт творив, то біда все за ним ходила і все йому на перекір робила. Пан Біг сотворив візцю чоловікови на пожиток, а біда козу; Пан Біг пса, щоби чоловікови служив, а біда вовка, щоби йому шкодив; Пан Біг поставив церкву, а біда зараз коло неї коршиу; Пан Біг зробив млин, а біда фірас (тартак).

Житє і Слово, 1894, II, ст. 186. ч. 15.

23. Чорт у вовка між очима.

А. Сус Христос як ходиў с Петром по землі, і зробіў си Христос коті і пса. А злий зробіў воўка. Али лежить воўк, їстати не може. Надийшоў Сус Христос с Петром, а він тровит: Гуджа Христа! А він ни їстайн. — Христос мовит: Гуджа Сатаїанїна! — Воўк сьа схопиў, та д ньому, а він зо страху скочиў меджи вочи воўкови. І днесь такій їн воўкови чорт меджи вочима і тому леда йакїй стрілець воўка не хоче біти, йак нич не знаїн. А їа такїй мўдрий, жи йак бы надїбаў воўка, то бы мовиў: Цїкаї, дїтку, бо воўка бїу!

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олішака Терлецького.

24. Сотворене вовка.

Б. Зробіў дийавол з болота воўка. А йак надийшоў Бог, то він їсго тровиў, кричиў: Гудзь-го, гудзь-го! Але болото болотом йак стоїало, так стоїало. А йак пан Біг сказаў гудзь го, йак сьє воўк з болота схопиў, і зачиў бічи за дийаволом, а він їтыкаў на вільшїну а воўк йак ухопиў зубами, тай віткусиў їсму пїсгї. А Бох їпхаў пїсгї з земљу, та віросла з неїї цибульє; а с пїсгї йак пішла кроў, то й до нїнїшнього дньє вільшїна червона, йак здойїн з неїї кору.

Зап. в цвїтїи 1897 від Тямка Гринишиного в Пушняках, Бучацького пов.

Паралелї: Зоря, 1883, ст. 250: Звідки взяв ся вовк.

25. Чому вільха червена?

В. Поневїрали сьа бара сироты и мєрчи з гоўоду, бо їїх не хотїї нікто ховати, бо худоба ходиўа сама, бо знаїа бесїдувати и йак му їазда росказаў, так го суухаўо и пїшўо само на поўє и там сьа само пасўо. Але то Пану Бóгу жаль быўо, же дїти мрут по сьвїту, и Бог сам рожжалиў сьа, же так дїти мрут з гоўоду, бо їїм нікто хлїба не подаст, бо нікому не трєба быўо пастўха, кой худоба сама сьа пасє и сама прихїдит дóмїї, што го не трєба виганьати ани приганьати. И Бог заказаў худобї бесїдувати, жебы быўо нїме, жебы нікто не знаў його бесїду. И чорт пришоў до Панабóга, бо му казаў. —

„Чого йна, п'ане, потрібу́йши?“ — „Жебы-с ми зробі́ў воўка, жебы дрібну худобу ймаў и йіў“. — „П'ане, а йак го зробі́ў?“ — „Во́зми дэре́ва и вы́рубай и вы́теш тако́го звы́р'я йак пес“. — Але чорт не фсе посу́шныи быў Панубо́гу, але му́сыў. А він с'я за то сёрдиў, же го Па́нбіг з не́ба шма́рнў. — „Але кой, п'ане, фсе т'я мам посу́хати, бо ми тілько до роска́зу не́ма нікто, тілько ййден Бог...“ — И посу́хати му́сыў. И зробі́ў воўка, кой барз вели́кый быў, та́кый йак пец. Па́нбіг му гва́рит: „Чо́го-с та́ке ве́лич зробі́ў? Обру́бай го!“ — И він ўза́у и опте́саў доко́уа и лем тако́го зробі́ў, йак вели́кый пес, — посу́хати Бо́га. Але и так за вели́кый быў. Але с тых трісок, йак ру́баў, так леты́ли оре́уы и воро́ны, то́ты пта́хы вели́кы, што ййх не потрі́бно йісти. што мы ййх не ужыва́ме, бо паску́дны: бо то од воўка похóдыат. — Но, те́пер воўк сто́йіт, але нежы́выи, бо йи дере́ўяныи. Па́нбіг му по́відат: „Скри́ч на воўка: воў́че, зы́дж чо́рта!“ — Але чорт по́відат: „Воў́че, зы́дж Бо́га!“ — Але воўк сто́йіт, не хóче. Па́нбіг му по́відат: „Чо́рте, не́ буд зуфа́ўны!“ — Але він фсе зуфа́ўны, бо не хóче по́вісти, жебы зы́ў йо́го, лем кри́чит до трёх раз: „Воў́че, зы́дж Бо́га!“ — Па́нбіг му зас гва́рит: „Бо не ўста́не, йак му так не по́віш, йак йа ти ка́жу“. — И стаў сой вільа ййдно́й вільхы и скри́чит на воўка: „Воў́че, зы́дж чо́рта!“ — А сам горі вільхоў фт́і́че. А воўк скóчиў и зы́маў чо́рта за но́гу и ро́здер му но́гу. А чорт фт́ук на вільху, а доўо вільхоў зы́лаўа кроў з ньóго. И за то вільха червёна. — И воўк жы́выи. Але чорт од ньóго пішоў. Те́пер Па́нбіг ка́же му робі́ти на хлы́б, воўко́ви. Ка́же му ора́ти и зёрно сы́йати. Воўк с'я зы́вду́йи: „А йуж йі́сти?“ — „О ны́т, аз зёрно вы́росне“. — „А йак зёрно вы́росне, йуж йі́сти?“ — „О ны́т, бо тре́ба косі́ти“. — „А йак косі́ти, то йуж йі́сти?“ — „О ны́т, тре́ба вози́ти“. — „А йак вози́ти, йуж йі́сти?“ — „О ны́т, тра моўо́ти“. — „Йуж йі́сти?“ — „Ны́т, моўо́ти“. — „А йак моўо́ти. йуж йі́сти?“ — „Ны́т, тра хлы́б пе́чи“. — „А йак пе́чи, йуж йі́сти?“ — „Н'ай вы́стыне“. — „П'ане, во́льу сым гір лы́тати, мам за те́цым хлы́бом жда́ти!“ — И так воўк полётыў, не́ ждаў хлы́ба. И облётыў сым гір и не́ зыў, лем ййдно́го пта́ха. И так пішоў по сы́ту и так хóдит.

Зап. від Петра Боришовича в Бортнім, в серпни 1900 р. О. Ровдольський.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 181—182. — Zbiór wiad. T. VI, 3, ст. 221—222. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 726—727. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344. Ч. 190.

26. Звідки взяли ся кози ?

Нім ще Пан Біг сотворив людей, то сам вівчарив. Вівці слухали Пана Бога: куди він лиш свисне, туди вони йдуть. А кіз не було ще тогди на світі. Але приходить до Пана Бога чорт тай каже: Дай міні, Богойку, троха овець! У тебе тільки череда, а у мене і одної овечки нема. — Тогди відділив Пан Біг чортові трохи овець. Прийшло ся чортові переганяти свої вівці з стинища на стинище. Вівці пуджали ся єго і розбігали ся перед ним на всі боки. Не міг собі бідний чорт дати ради з ними і розлютив ся на них дуже; зачав їх їмати за хвости і стягати до купи, а що вівці дуже ся рвали, то пообривав і позадирав їм хвости. І так з овець стали ся кози і тому у них такі курті та позадирані хвости. Кози — то чортові вівці. Тай уся подоба у них як у чорта: і роги і борода така, як у чорта. А пуджалива і уперта коза від того часу, як ся чорта спудила.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 13.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3, ст. 109, ч. 6--7. — Ястребов, Матеріали. Ст. 13. — Чубинський, Труды, I, ст. 49. Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168, ч. 22. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 251. Ч. 82.

27. Звідки взяв ся бузью ?

Як ходиў перший чоловік по землі і дужи му докучили мухи. А він пішоў до Бога на скаргу. Бог зібравъ ўсьо мнѣство до торби, шчо тільки на світі йи: мухи, мурахи, жиби, миши — шчо тільки йи на світі, зібравъ чоловікови до торби і казавъ йимъ: Іди топѣти, тільки абѣсь сѣи ни дивѣй, шчо там йи ў сиридѣни! — Ни мѣх чоловік стѣрпѣти, шчоби кинуў заўйизану торбу ў воду, аби розуїизавъ і подивѣй сѣи. Тото як вѣлитѣло ўсьо — і розлѣзѣло сѣи по ўсьї землі. Прийшоў чоловік до Бога і казавъ, жи ўсьо сѣи розлѣтѣло по світі. А Бог зробѣй ш чоловіка буська і піславъ йиго, шчоби тото ўсьо вѣзбиравъ. А бусько ходит і збирѣйи до нинѣшного днѣи і ни гѣдин вѣзбирати і до скінченѣи світа.

Зап. в цвѣтѣи, 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Буцацького повіта.

Паралелі: Правда, 1868, ст. 48. — Zbiór wiadomości do antykraju. T. V, 3, ст. 109. T. X, 3, ст. 97. T. XI, 3, ст. 218. T. XV, 3, ст. 65, ч. 7. — Зоря, 1895, ст. 13: Земля в людській вірі, Д. Лепкого. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 8, ч. 26. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 18. — Чубинський, Труды, I, ст. 62 63 — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 79—80. Ч. 2. — Руданський, Твори. T. II. Ст. 192—194. — Сумцовъ, Культурн. переживанія. Ст. 100. — Am Urquell. T. III. Ст. 18. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 23. Ч. 18. — Kolberg. Pokucie. T. IV. Ст. 142. Ч. 8. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 583 i 672. — Шейнъ, Матеріали. T. II. Ст. 350—352.

28. Каня.

Каня — се проклята Богом птиця. Колись по сотвореню світа не було рік оттак, як нині, але вода стояла то там, то сям по величезних калабанях та баюрах. Тому то Бог розказав, щоби птиці повикопували корита рік. Всі птиці взяли ся до роботи, одна лише каня не хотіла послухати божого розказу, вона сказала: Я пані, я собі завалю черевички! — тай не копала. Тому заказав їй Бог пити воду з ріки, лише з деякої баюри та балки. В літі отже серед спеки та горяча, коли всі баюри повисихають, каня не має звідки напити ся води і тому літає високо аж під небеса та просить у Бога дощу.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірованя про птахів, Д. Лепкого.

Паралелі: Зоря, 1883, ст. 250: Чому каня просить в погоду дощу. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 16. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 134. T. VII, 3, ст. 113—114, ч. 21—22. T. XI, 3, ст. 43. T. XIV, 3, ст. 202. T. XV, 3, ст. 266, ч. 10. — Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого. — Аванасєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. XII. — Терещенко, Быть рус. народа, V, ст. 47. — Етногр. Збірник. T. V. Ст. 81. Ч. 11. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV. Ст. 166. Ч. 18.

29. Волове очко — королик.

Сказав раз Бог ід птицям, бо хотів ним кріля дати: Хто із вас найвище підлетит, того зроблю крільом. Птиці ся взбили так високо, як лиш котра могла. А была там єдна така масівка птичка, же вже менчої на світі нема, тотя полегоньки орлови сіла на фіст, а тот і не знав об тім. Як вже орел так взбив ся високо над всі птиці, же го вже не видно было, влетіла та птичка із фоста єму і ще вище підлетіла.

А Господь Бог, як тоє увидів, засьміяв ся, та сказав: На фосту короля прилетів королік.

Ігнатій з Никлович, Казки. Ст. 96. Ч. 25.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 386.

30. Чому пчола гине, коли ужалить кого?

Як Господь Бог сотворив пчолу, питає її, чого вона собі просит.
— Дай мені, Боже, так, каже пчола, що кого я вжалю, щоб він вмер!
— Ні, каже Господь Бог, най буде так, що як вжалиш, щоб ти вмерла сама.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 12, ч. 33. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 169. Ч. 26 — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 217. Ч. 54. — Вѣнокъ Рус. на обжинки. II. Ст. 394.

31. Звідки взяли ся воші і блохи?

То ще перед потопом було. Людей було мало, земля родила добре, не потребували так тяжко робити як тепер. Ще чоловіки то на польованє йдуть, то на риби, а жінки сидят дома. Нудно їм було. То єдна зачала Бога просити: Господи, коби чоловік хоть яку шпавочку мав, щоби му сї так не кучило! Ну, то Пан Біг того вислухав — певне сї в таку годину помолила, досить що як на ню впали вуши, блихї і всїлякий гід, то такої ї на шісци розточили. А від неї розлїзли сї по всїх людях.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 185, ч. 14.

Паралелі: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 180. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 9—10. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 355. — Манжура, Сказки. Ст. 144.

32. Божий сьвіт.

Як сотворив Бог сьвіт, і як вже було на ниму шмат людей, тоді Бог кажи до свого їдного ангела: „Ану бігай, подиви сї, шо там роби-

ці на змилі, теї скажиш минї!“ Теї ангил пішов, подивив сї, теї кажи до Бога: „А шо, кажи, на змилі, як було так і є“. А Бог кажи: „Бе, нибожи, а шо там люди поробляють?“ „А шо, кажи, тіша-ці!“ „Ну, ну,“ кажи Бог, „йди до sweї роботи“. Шось за рік знов посилайи Бог їдного ангила, теї кажи: „А йди-но подиви сї, шо люди поробляють на змилі“.

Пішов ангил, теї приходи. „А шо там?“ — питайи Бог. „А шо кажи, люди живут теї дякуот тибї за твою ласку“. А Бог питайи: „Ну й тіша-ці є того, шо мают?“ „Тіша-ці — кажи ангил.“

Знов минуло шось з десїть лїт, теї Бог прикликав до себе най-старшішого ангила Михайла, теї кажи: „А бігай-но подиви сї на землю, шо там люди пороблят і як живут?“ — Пішов ангил Михайл, подивив сї, теї приходи назад. „А шо там?“ питає Бог. — „А шо, кажи, ни знаю як перши було, али тепер дуже шмат людий вже на змилї — нашкожило сї дужи і біда“. — „Ну шо-ж люди поробляють?“ — питайи Бог. — „Люди, кажи ангил, але тепер поробляют. Бю-ці, забиваю-ці, кривдят їдно другого, лайдачи-ці, воюю-ці. А найгірш там бідним хло-пам, їх всі кривдят і збиткую-ці над ними. І вони плачут і нарікают...“

„Ну, а тамті шо роблят?“ — „А шо тамті, тіша-ці і висия-ці і починают вже й забувати о Тобї...“

„Так воно там тепер“ — кажи Бог. „Ну, ну, як я посилав два рази на землю, то всі тішили сї, а типер на змилі є радісць і плач, і типер змиля аж називайи-ці „Божим койим сьвітом“. А Михайл кажи: „Тото, Божи, майи так бути, щоб їдні веселили сї, а другі шо-б плакали на твоїм сьвіті?“ — „А так, так, нибожи“, кажи Бог — „так майи бути, типер нихай їдні висият-ці, а другі плачут. А колись ті, шо типер плачут, будут веселити сї, а ті, шо тіша-ці, будут плакати. Так майи то бути на божім сьвіті“. Теї ангил Михайл усьміхнув сї теї кажи. „Як так, то ше й бідні будут колись веселити сї, дякую тибї Господи“...

Зап. у Стоянові, Каменецького пов. 1900 р. від Івана Зарубія, Андрій Веретельник.

33. Про Ноя.

Ной знаў, жи бўде потоп і еставиў у лысы сым лїт коўча. Али жінка йнго дома не знала, де він ходит, тай сьа ўсе йнго пытала. Али він не повїдаў. А злыи приишоў, йак йнго не было дома, Нойа, ид жінцыи му і мовит йї: Кобы ты сьа пытала, де він килькі часы хо-

дит! А злий такий не знаў, де Ной ходит. — Прийшоў Ной ў вечер до дому і йак то жінка ко́ло нього: А де ты ходиш кільки часы? Та ўже ми повідж! — Гм, йа ти павіш, стаўйу коўча, бо будэ потопа. Тай пішоў ранэ. — Али злий прийшоў, пы́тат сьа: Пы́талас сьа? — Пы́тала. Десь коўча ста́вит ў лысы. — І злий пішоў, йак то́то ўчуў. — Ной прийшоў ў вечер доміў, злий пішоў і роскылаў коўча: сым миль йидён кыма́к метаў. Ной выйшоў дру́гый день, зложіў ру́кы, нема́ нигде нич. А ту гнеть пото́па будэ. І стаў, залу́маў сьа і сто́йит. А йа́нгіў клі́че: Но́йу, я́рас кыма́чэа ўсьо ко́ло тебе́ станэ, йино́ стаў бо́рше! — І на час Бог даў ўсьо ко́ло нього: Котрэ до́ўге, бий ў чо́ло, бы сьа скороти́ло; котрэ курте́, затни́ топі́р і наты́гай, вонó сьа наты́гне. — І за сым двы́х зложіў гет, шчо сым лы́т ста́виў. Прийшоў доміў, ўзваў ды́ти і жо́ну і ўсьако́йі пті́цы по па́рі і на́віть то́ты до́ўгі, то ўзваў па́ру, дво́йи, га́дэа; і ўсьо го послу́хало, хыба́ быў птах йидён йидно́ріх, жи маў та́кий рі́г йак же́ртку до́ўгый. Тот не хоты́ў йти, мо́виў: Йа́ сьа выпла́ўйу. — Йак за́пер Ной коўча́, йак ўже там ўсьо бы́ло, а злий сьа зробіў шы́шоў і про́йў ды́ру, шы́слиў, жи за́топит, а Ной ві́тцаў па́лець і за́біў ды́ру. А Пан Ві́г верг рука́внцэу сво́йу і зро́била сьа кі́тка і мыш зы́ла. О́тже мыш йи ш чо́рта, нек му, а кі́тка, то йи з бо́жо́й рука́вчкы. — І со́рок ны́нцх і со́рок по́чэй до́шч ішо́ў горя́чый і вода́ кы́піла так, йак ў горці́ кы́піт. І заты́нула ўсьы́ верхы́, а пті́ца доўко́ла коўча́ти ві́шала сьа і йак сьа коўча́ прону́рило, та́й сьа ўсьо за́топи́ло. А тот птах йидно́ріг плава́ў, плава́ў і йак му сьа пта́хы на рі́г наві́шали і ўто́пиў сьа й він і нема́ го до́ днесь. І за со́рок до́біў Бог даў, вода́ ўпа́ла. І шче Ной с коўча́ не выхо́дит — а кру́к ме́джи пта́хыма́ і днесь найро́зумны́шый йи, а́ли він маў мо́ву — і пі́слаў го Ной: Йди́, ци́ принесе́ш ми́, жибы́ дашчо́ ўже ви́росло на землі́! — А кру́к полё́тыў, нады́баў десь ко́ньа і ўже́ го дзы́обат, ни дба́йи за́ нйшчо. І Пан Ві́г го за́кляў: Иди́, бода́с ко́ньа глы́адаў, пок сы́ита. І днесь же́бы дене́будь кінь́ здох, йуш там кру́к леты́т. Али пі́слаў Ной го́лубца́. Го́лубець полё́тыў шче́ че́рез во́ду і прині́с ви́ногра́ду га́лу́ску; то́му і днесь го́лубець мо́ре перелеты́т, бо не ма́йи жо́уча́; а більше́ жа́ден птах не перелеты́т. І Ной с то́го си́ ви́ногра́ду зробіў ви́на́ і ўпи́ў сьа. І маў три́ сы́ны. Поча́ў сы́іва́ти, па́дати. зверху́ с се́бе шы́а́та, го́лый ска́че і йидён сын пові́дат: Дивы́, шчо наш ути́ць ро́бит! Гет ўду́ріў. Бы́ло го ўзя́ти. — А дру́гый мо́вит: Ньа́й быў не пи́ў ты́лько. — А тре́тый ўзваў, за́крыў си́ прости́ралом во́чи, а́би сьа не дивы́ў, пішоў, за́виў ві́тца́ пла́хтоў і ўзваў. Тепе́рь с то́го Йа́фета́, паны́, з Се́ма жи́ды, а с Ха́ма хло́пы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мпанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц-Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 94—96, ч. 6 і 7. — Аванасевъ, Народ. рус. легенды Ст. 48—53, 150—151 і 181—182. — Русскій Вѣстникъ. 1856, ч. 13, ст. 21—23. — Пыпинъ, Очеркъ литератур. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ. Ст. 204—205. — Ербен, Vybr. baj. a pov. nar. Ст. 6. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 127—140 і 243—254. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Т. I. Ст. 65—73. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 237—239. — Václavěk, Valašské pohadky a pov. Т. I. Ст. 139. — Етнографічний Збірник. Т. II. 2. Ст. 36. Т. III. Ст. 5—7. — Як Ной упив ся, пор. Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 11.

До мотива про kota й миш пор. Чубинський, Труды, I, ст. 54.

34. Мойсей і сліпий Жид.

Дивит сьн Мойжиш, шо йи сьліпі жида. Тей приходит до пана Бога, тей кажи: „На шо ти йиго, Божи, сьліпим вродив?“ Памбіх кажи: „Знайиш ти, на шо йа йиго зробив сьліпим? Возьми багато гроші і возьми собі йакого жида за сьвітка і жиби той сьвідок видьів, шо ти йиму гроші тійі дайиш. І кажи йиму так: На но тобі гроші і сховай тійі гроші, бо йа майу напасьць, мене хочут до криміналу взьяти, бо, кажи, йа тійі гроші фкрав. Йак мене возьмут до криміналу, то тійі гроші твоїй, а йак мене ни возьмут, то абис минь віддав, бо миньі траба будє. — І Мойжиш так зробив і дав йиму гроші. Приходит до пана Бога. „А шо, давис тому сьліпому гроші?“ — Кажи: „Давиш“ — „Идиш типер від него відбири“. — Пішов Мойжиш відбирати гроші. Кажи: „Віддай миньі гроші“. — Той кажи: „Йакі гроші?“ — „Та йа тобі дав гроші“. — Сьліпий кажи: „Вітчіпи сьн від мене — йа ни видьів жадньі твої гроші“. — Мойжиш кажи: „Віддай, бо йа тобі дав гроші“. — Сьліпий тогди не видит бучка, шукайи за бучком — нацайи: „Чикай, коб йа бучок намацав, йа зарас тобі віддам гроші“. — Мойжиш тогди настрашив сьн, тей йде до пана Бога тей кажи: „Ни хочи той сьліпий віддати гроші“. — Тей кажи Памбіх: „А видиш — кажи — на шо йа йиго сьліпим зробив. Він сьліпий, а йакий він недобрый, а йак би він був видьів, шоп то з него було. Кілько би то було від него льудий тирпіло! А йа йиго зробив сьліпим. Майи від него багато льудий тирпіти, най він сам йиден тирпит. А возьми собі того сьвітка і ти вже тійі гроші йакось вітбирєш.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянка.

35. Чому можна красти?

Жиди розповідають, жи то семи приказань, то ни їи гріх, то можна красти, бо Мойжиш йак приказань нїс, йак принїс до школи — йак ішов бис поріх, тай фпав, тай то сьи семи приказань розломало. Тай жиди повідають, шо то можна красти, бо йак Мойжиш розломав, то воно сьи перши розломало тай типер воно сьи все ломит.

Зап. в Будзанові, *Теребовельського пов. 1901 від Г. Шкрибайла О. Деревянна.

36. Як Мойсей дістав роги.

Йак Мойжиш пас вівці і вобачив корч, шо горів, али фчув, жи до него вогорит: „Мойсейу, скинь ўозуты свойи, а фступи на сьвите місци мойи“. — Али Мойсей кажи: „Ах, Божи, Божи, йакый ти чўдний“ — йак то жит ни вмів виновити йинакши, бо чўдний то значит цудний — брудний. — А Памбіх кажи: „Ти ше чудныишый, помацай но — кажи — сьи за голову“. Мацайи, а він майи роги. Так сьи дивив Мойсей — хтїв пана Бога вобачити і ни видїв пана Бога, али видїв троха карк, йак вже Памбіх ішов від него.

Зап. в Будзанові, Теребовельського пов. 1901 р. від матери, О. Деревянна.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 159. Ч. 9.

37. Через що Жиди паршиві.

Як жидї ходїли в Мойсєйом по пўшчи, то Бох їм послаў мánну та перепелицї. Але жидї дўже захланнї! Налапáли тїлько перепелиць, шчо сї їм позасмерджували. І так вони їли засмерджєні перепелицї, а с того подїставáли пáрхи.

Зап. в Лїкти, Дрогоб. пов. від Ів. Кулинича 1901, Волод. Левинський.

38. Звідки взяли ся цигани.

Бо цигáни і днесь жїють і так шче си мóуять: То крїльова принцїзна то пєрша нáша мáтиця бýла. — А чому цигáне? — Но, чомў,

ї́ак сѣ царь ўтопиў, а ўна не ўтопи́ла сѣ і мы ўсѣ по нѣ походи́мо. А вонó ада́йи сѣ так было, жи ї́ак были льўде ў Фараїона — а Фараїон так значіў ї́ак днесь цигане, Зраильтѣани, і ї́ак Мойсѣй вы́бавиў і ї́ак йшли ві́ттам, ўда́риў Мойсѣй па́лицеў по мо́ри і ўтвори́ло сѣ. І почали́ льўде йти за Мойсѣ́ем так, ї́ак доро́гоў ў во́ды. А Фараї́онови жалѣ́ было, бо він ні́мим робіў, та́й почаў бі́чи з во́ськом і то́т виходи́ў Мойсѣ́й з мо́рѣа, а Фараї́он ўвї́йшоў. Ї́нно ўвї́йшоў ў во́ду ца́ўком, мо́ре стыну́ло сѣ і затопи́ло сѣ ўсьо. Али́ была́ крива́ дыўчи́шче, та то́та не мо́гла йти бо́разо. Прийшла́ д мо́рѣу, а злы́й ві́ткысь ўвї́дыў. Та ўна нагна́ла сѣ ска́кати ў во́ду, а чо́рт мо́вит: Не, не ска́чи, бу́демо сѣ же́нити, та цига́не по нас бу́дут хо́нь. Та́й ві́ттак поже́нили сѣ та́й йнесь цига́не по них: чо́рны — то́му, бо ды́тко чо́рны́й быў; і на́туру та́ку ма́йут дурнува́ту до днесь ї́ак злы́й, бо й злы́й несє́ ї́ак со́нце грї́йи і те́плó, ї́ак за́вертїт да́гдє на до́розы́ поро́хана, то чо́ловік мо́вит: Во́ мѣа́ Отца́ і Сы́на, шче́зні́ від мене́, бі́до! Али́ ни́ зна́йу, пові́да́йут, жи́ цї́гана́ ни́ кстьа́т так ї́ак й́инчо́го чо́лові́ка, хыба́ по по́йас; і він йи́ так гі́ хри́стия́нин з го́ры, а з до́лу так ї́ак шче́а-бы́ ды́тко; бо ї́ак бы́ го́ не ксти́ў тро́хы, то́бы ў ска́лу ўты́к за́раз ї́ак ды́тко. Бі́да ўсє́ ў ска́лы́ сы́діт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грися Оліщ Терлецького.

Паралелі: Драгомапов, Малор. преданія. Ст. 96. Ч. 8. — Пыпинъ, Памят. стар. рус. словесности. Т. III. Ст. 49—50: Сказаніе о переходѣ чермнаго моря. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 147. — Тихонравовъ, Памятники отреченной рус. литературы. Т. I. Ст. 233—253: Исходъ Моисеевъ. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 109. Ч. 336. Ст. 231. Ч. 1096—1098. — І. Франко, Апокрифи старозавітні. Ст. 725—163. — Етногр. Збірник. Т. III. Ст. 16—18.

39. Про Самсона.

А. Той Самсон був дужи моцний чоловік. Такий моцний, шо іго нічим ни було можна забити, навіт сокора го не чіпала сѣ. І їдного разу як пішов він на войну, то сам всіх побив і ни змучив сї. І тоди видят вороги, шо зле з ним, стали радити сї, як то іго зі сьвіта згладити? Взяли вони, вибрали найфайнішу дівку, щоб вона іго зрадила. Бо кожда дівка є зрадлива. Зобачив він ту файну дівку і аж їму серце тьохнуло така файна! Тей він дужи закохав сї з нею і полюбив і дужи.

І вона його раз питає: „Скажи мені, милий, чим твоєю силою можна подужати?“ А він каже: „Як би хто зв'язав мені дуже mocno руки і ноги воловими жилами, тоб я тоді стратив свою силу“.

От впоїла вона його, теї зв'язала mocno жилами воловими і тоді крикнула:

„Самсони! Пилипинці твої вороги ідуть!“ — А він як почув та як зірвав сі та кинув сі, то зараз жили потріскали і він став втікати від неї. Втікає він полем, аж далеко під лісом здибає череду с пастухами, теї кажи до пастухів: „Я биру собі того великого барана, і прив'яжу його он там під тею вербою. А як хто буди гнати за мною, то скажіть, що я тут був і нех бє того барана і як його забє, то можє далі гнати за мною“. Теї він пішов, аш тут жинут Пилипинці. Пастухи їм зараз сказали, як було і вони давай до того барана стріляти. І стріляли й стріляли і посікли його на капусту, а він таки стояв і дивив сі на них. Теї видят вони, що ніц ни зроблят, теї взяли і назад вирнули сі, а за ними зараз-вирнув сі і Самсон. І вони знов післали до него ту файну дівку, і вона як зачала його лесточками підходити і він ї сказав: „Я маю на голові три ангельські волоски золоті і я від них такий моцний. А як би хто вирвав мені ті волоски, тоб я ни мав теї сили“. Вона аж сі втішила, як те почула і зараз його впоїла дуже моцним вином теї взяла і вирізала, як він заснув, ті ангельські волоски. А тоді стала вона кричати: „Втікай, Самсоне, бо Пилипинці ідуть!“ Він хутко зірвав сі з лішка і зараз впав на землю, бо ни мав жадної сили. Теї зараз прийшли Пилипинці, викололи йому очі і засадили до гарешту. В гарешті за три роки знов вирости йому назад ті три ангельські волоски і він знов дістав велику силу. А той гарешт був в Русалині під зилею. Ідного разу він попросив сі, щоб його пустили трохи на spacer. І позамикали сїни теї пустили його на сїни spacerувати. А тоди в тім Русалині був якийсь баль і в тім Русалині на горі було тоді дуже шмат людей. От spacerує він по сїнях, аж намацав грубелезного стовпа мурованого, що він підпирав всі мури. Теї обійняв того стовпа і сказав: „Аг! побий сі душе грішна і праведна!“ І шарпнув за стовп, теї завалив цілий Русалин, позабивав всіх і сам забив сі.

Зап. в Тереміні, Каменецького пов. від М. Шмуля, 1900 р. Андрій Веретельник.

40. Жолобчук-Самсон.

Б. Быв єдин розбійник, Жолобчук ся називав, дуже великий був і дуже дужий був, він не розбивав нич, хіба жиди і великі пани, а він мав три

ангельські волоси в голові. Відтак десь якими штуками го заходять, куля го ся не імат. В єдном місци, як розбив пана, ішов, а за ним громады, люде, лісничі і стрільці, всяке на сьвітї, жебы го імати. Дуже був великий ліс, і там были стаї (вівчарі вівці пасли), і він прийшов на стаї (тантуды ішов як за ним гнали) як прийшов на тоты стаї, і повідат д вівчарям: Нати!

Дав їм много грошей і выбрав штири бараны із стада, і привязав до дуба, і наказав тим вівчарям:

— Як будут за мнов іти в погоню, повіжете ним, же я ту був, і най оні в тоты бараны стріляють, як забють, най тогды за мнов ідут в тот час.

Онi прийшли та стріляли так, же вовна гет облетіла, а бараны ся лише метали, і так ся відтам вернув весь мір.

А обирав ся був у селі Жолобчук хату, що сидів си у ній, як коли зійшов із ліса. І відтак наяли панство єдну жону:

Мы тобі дамо гроші, які схочеш великі, лише ти підійди єго, чимбы го в сьвіта мож зглядати.

Она повідат:

— Та чим бы тебе в світа спас?

— Га, повідат, дурна, як би баволів нарізав, а жил тих намыкав і тым мене уязав, і мене бы тогды імили.

Онi дали ї трунку, лїт вісти якого, жебы го запоела і звязала.

Другий день, як прийшов до неї, дала му ся трунку напiti, взяла і так го повязала, і крикнула на нього: Ставай, Жолобчук, бо по ти прийшли.

Він як став, всео пірвав гет. Пак як му ся дала трунку напiti великого і она зновель ся выпытує. А він єї повідат:

— Дурна, дурна, у мене суть три волоси ангельські, якбы тоты три волоси вытяг, то вже по мні, як застудинило.

І відтак він склонив голову на коліна, і она взяла і вымкла три ангельські волоси і зараз дала знати до міста.

Єго прийшли, і імили, і всадили на рік до темницї, і очи му выняли.

За рік му ангельські волоси зновель выросли, і відтак ся посходили на згубу го судити; і як ся пани посходили, і як ся запер єднов руков в єдну стїну і другу і мовит:

— Гинь, душе, із невірниками!

І як потелепав і всео завалив.

Игватій з Нивлович, Казки. Ст. 1—3.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 399—401.

41. Сила Самсона.

Самсон був жидівським крільом, а такий був сильний, жи казав: Йак би ми Памбіх позволив, то владав бим цылов земльом, йак йапком. Йакый був сильний, а казав, йак би ми Памбіх позволив.

Зап. від батька в Будзанові, О. Деревянка.

Паралелі: І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 270—271. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 19—21.

42. Всякое диханіє...

Йак то даўнышче шче было ў церквах, людзі ни знали так гі днесь такых обръаткіў добрых, тай собі выпоминали ў вангелію ўсьяке, шчо жийи на сьвіты, а жабу забыли. А жаба ўсе погризе то йндён папір, то два у вангелію і так сьвяшчєнник не може сьа доконати, шчо сьа такє робит. Али была така ворощка і ўна поворожила, жи жабу ни споминати нич і вона лызе і гризе так. І віт тогды так узнали старші сьвяшчєнники, цы там біскуп, жи мовити так: Усьякойи дыханіи да хвалит Господа. Віт тогды не грязло нич у вангелію жадин папір до днесь, Біх так даў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанца, Старосамбірського пов. від Грици Олішчака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 96—98. — Чубинський, Труды. I. Ст. 65. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 140—149 і 245—247. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 272—274. — Сборникъ за нар. умот. Т. I, 3. Ст. 108. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 21—22.

43. Про царя Давида і його смерть.

Той Давид був дужи набожним чоловіком, і їдного разу він за-слап дужи. Тей Господь зіслав їму свого ангела з двома киліхами в обидвох руках. І як явив сї їму той ангел, тей кажи до него: „Ото, Давиде, прислав мене Бог до тебе с тими киліхами, і з них їдного маєш випити. Як випеш з правої руки, то нїгди ни виреш, а будиш вічно тут жити, а як випеш з лівої руки, то виреш. Надумай-сїж, ни-

боже, добре тей пий, з котреї руки хочеш". А Давид подумав подумав, тей кажи: „Випю з лівої руки“ — і взяв тей випив і за три дні вмер. А як би він був випив з правої руки, то був би жив вічно, і люди также булиб жили вічно, а то він випив, тей вмер, і люди від тоді дужи виирают.

Зап. в Сільці Беззв'їм, 1900 р. від Михалка Шмуля, Андрій Веретельник.

44. Соломонові проби.

1.

А. Соломон, як ще був в матервій утробі, то вже говорив.

Цар і царева на spacer йшли. Вона вчула в собі якусь мову, жи говорит в ній: Мама к...а. Як прийшли до дому, не казала мужови о тім, тільки си помислила, як сї та дитина вродит, сї стратити.

Як тільки вродила сї, зараз казала зробити скриньку, щоби вода до ньої не затекла і пустила дитину на воду. Десь далеко прали дівки шматє. Скринька до них приплила, а вони цікаві видіти, що там є. Вітворили і увиділи, жи там була дитина мала і жила. Налякані прибігли до дому і показали родичам, що знайшли. Дали дитину в няньки, бо була цікава. Як тільки підріс, не хтів сї тримати і втік і навіть ни подекував за своє вихованє.

Пішов гет далеко в поле, а там пастухи пасли череду. Він прийшов до них і кажи:

Буду з вами череду пас. — Перебув кілька днів і зачєв оповідати різні річи. Пастухи обрадили сї, його за круля між собов обібрати. Виставили палату з прутиків і що дня стояли два на варті.

Довідали сї сторонні люди і приходили в всяких випадках до него, а він кождому раду давав.

2.

Бідний хлоп йшов до ліса по дрова. По дорозі здибав гадину забиту, але ще трохи живу. Хлоп змишував сї, взяв гадину за пазуху і єю огрів. Гади́на ожила і обвинула сї єму коло шиї. Ходив хлоп по лікарях, тратив сї, а нічо не помагало.

Вигріта гадина не пускалась. Пійшов хлоп до пана. Пан покликав Соломона, Соломон казав си дати коруну, то віджене гадину.

Пан цар бояв сі дати коруну, бо бояв сі, що той вістане старшим над ним. Але Соломон сказав, що тільки на той час, до години.

Пан дав коруну.

Соломон заложив си на голову і сказав: „Він тебе огрів, а ти єго сі вчіпила. Відступи від него вигріта гадино!“

Гадина сі уступила.

Ч. 2, 7—8 зап. від Миханька Падляка.

3.

Єдного разу зайшов він до міста і зробив собі таке люстро, а люстра ще ніхто на сьвітї не видїв. Спацірувала тамтуди цїсарева (єго мати). Сподобала собі, що свою особу увидїла в люстрі і питала хлопця, щоби він жадав, аби єї шїг спродати тоє люстро. Він її відказав так: Скоро панї цїсарева піде зі мною спати одну ніч, то то люстро панї подарую. — Пристала на тоє і запросила єго до свої палати, як мужа в дома ни було. Правда. Ляг з нею спати, али положив межн собою меч острїй. Налякала ся була царївна. Думала, жи єї хочи тим мечом в ночи зарізати. Він відповїв ї: Не бїй сі, нїц ти ни буди — і спокійно заснув. Рано ї сказав так: Мамо! Видиш, ти мене втопила, а за тїї вчинки, жи ти хтіла зі мною грїшити.

4.

В тїм самїм дню довідав сі цар, жи то був рідний син. Цїсарева казала слугам своїм, жиби го замкнули, доки цар ни верни. Як його замкнули до вїзницї, не було куди втічи, тільки шпара маленька, от жиби руку встроїти. Він насмаровав сі милом і витїснув сі тими шпарами і втік до тих пастуків.

5.

Деє там зробили плуг і ходили по сьвітї таксувати, що плуг варт. Соломон в той час бідував ще, пас череду.

Прийшли до него і питають сі, що той плуг варт. А він кажи: А що варт! Як би сім літ дощ не йшов, то не варт за ту шкірку хліба. (Соломон їв шкірку).

Зап. від баби Прицерковної зі Стратива.

6.

Якийсь пан справляв баль і лижки попривязував до ліктів (давня міра) і дав гостям, а ті ни годні були їсти.

Надійшов Соломон тай кличе: Чому ни їсьте? Ти дай мнї а я тобі.

Надійшов пан і бачит, нема в мисках тай: Ту був Соломон.

Зап. як вище.

7.

Той сам пан насипав гроший на землю і казав людям позбирати си ті гроші; але кождому привязав з заду друк, щоби сі ни зігнув.

Соломон порадив їм, щоби на другий раз смолом намастили підшви у чобіт. Ті так аробили і гроші забрали.

8.

Соломон будував дім з прутиків, а такий, як був у пана. Буде й варта, як коло двора пана. Збудував палац, як у попа — царя.

9.

. Цар його не злавав. Соломон хтів спробувати, як високо небо від землі. Задумав змірити. Сів на голуба і полетів з ним в гору. Али Бог видів, жи вже туй туй може змірити і кажи до Михаїла: Обітни ему крила (тому голубови), бо той Соломон змудрував тата і маму і ще й мине хочи змудрувати. Сьв. Михаїл обітев крила голубови і помало голуб сі спустив з ним на долину і таки ни змірив.

Ч. 1, 3—4 і 9 зап. від Василя Юркового. Всі числа зап. в Подусьляній, Перемишлянського пов. 1900 р. Т. Дерлиця.

45. Соломон і його родичі.

Б. То йидного разу, йак ішче крільуваў царь Давид, то маў двох сыніў: Саўамона і Апсаўома. Саўамон быў старшый, Апсаўом моўотшый. Йидного разу, то ішче не быўо такой докўадной вагы, йак тепер сут, — аль Саўамон, хоц быў малёнькый хўопец, він собі розмыслиў вагу зробіти. И йак зробиў вагу, ўзваў псыі гіўно и кобыльи гіўно и так важвў. А мати сьа його зьвідўйи: „Што, сыну, робиш?“ — „Важу бабскый роаум и кобыльи гіўно. Але ішче сым ўўтіў кобыльи гіўно тьяшше, йак бабскый роаум“. — И мати сьа на то погнываўа. А то быўо ф пїатнїпу. Йак ішўа ф суботу до божниці, до сьватинї, то й Саўамон хотыў з ньоў пїти, — она сьа на нього погнываўа, выбїўа го и замкўа ф покойу. Він там пвакаў, — но, и прїшоў так йакбы напашко (бо и они, жїды, маїут тако́го, йак го обрїзўїут осмо́го днѣа) и выпўстиў го на выглад. И тот хўопец, Саўамон, ўзваў сьа и пїшоў до сьвіта. Приходит кріль Давид и зьвідўйи сьа, де йист його хўопец Саўамон, але нїкто не знаў, де сьа подыў, — бо він йуж дўже заўуважаў, же то йист хўопец мўдрий. Россылаў по рўжных сторо́нах пїсўанцыў, жебы го гляда́ли; але сьа поверта́ли, нїгде го не нашли. Ка́заў зробіти зўотый пўуг и воўочїти так по кра́їи и жебы, ко́го де стрїтьа́т, жебы сьа зьвїдува́ли ка́ждо́го, жебы го отаксўаў, што ва́ртат. Але не нашли нїгде тако́го, жебы розу́мїў то́му, што ва́ртат. Аш прїшли на йидного хўопца, што пас свїны, хлыб йїў и с... и га́чи йскаў. И они сьа го зьвідўїут, то́ты, што тот пўуг ўлєкли: „Што робиш?“ — Повїдат: „Ста́ре по́вым выбїва́м, а брїду од на́ндзы ога́ртам“ — (се́бе на́зваў брїдоў). Зьвідўїут сьа го то́ты, што мо́же тот пўуг ва́рта́ти. А він повїў так: „Гўўпый тот быў, што та́кый пўуг ка́заў зробіти, бо зўоты́ми пўуга́ми не ора́ли и не бу́дут. Бо він ва́ртат пїва́зы, але в нншы́й спосі́б“. — И забра́ли сьа и пїшли. И прїшли до ца́ря Давїда и повїда́ют, же йїм нїкто не повїў нїч, лем йї́ден хўопец —: же тот гўўпый, кто та́кый ка́заў пўуг зробіти, же зўоты́ма пўуга́ми не ора́ли и не бу́дут, же він бы ва́ртаў гро́шы, але в нншы́й спосі́б. Давид повїдат: „Бе́рте ко́пы и сы́дайте на ны и йтте там йак найско́ре, бо то тот хўопец бу́де мї сын“. — Посы́дали то́ты пїсўанцы́ на ко́ны и йшли там йак найско́рше. И прїхо́дять там, де сьа то́ты свїны па́сли, — то свїны, йак сьа па́сли перєдом, то и зась сьа там па́сли, але йуж прї них быў нншы́й па́стух, то́го хўопца йуж там не быўо.

Тепер тот хўопец не прїшоў до Йирусали́му, аж йуж быў гїдный хўоп, доросўый. То́ўды не быўо ішче до то́го ча́су лє́ркаў, аж вы-

мислиў Саўамон. И прыняў тóты дзеркаўа до Йірусаліму и продаваў тóты дзеркаўа на рынку. То быўо людом дўже чўдне и ўакоме. И прышўа там и йóго мáти, — што найкраще дзеркаўо маў, найдорóкше, то сой выбраўа йóго мáти, жéна цáря Давіда. И зьвídуйи сьа го, што то бóде коштуваўо. А він йі отпóвіў: „Ты то не кúпиш, бо то дорóге“. — А óна сьа засьмíйáўа: — „Та йак йа не кúплю, та хто кúпит?“ — Бо íньшым жéнам то продаваў дзеркаўа барз тўньо. Але óна нá ным конéчны допéрат, што за тóто дзеркаўо, — а він знаў, што йóго вíтця, цáря Давіда, тоўды не быўо дóма. И повíдат йі так потíхы: „А то знаш, пáны, то йнст барз дорóге, а нарéшты, же ти непотрíбно пўатíти. То перéспий сьа зó ўном йíдну нýч, то йа ти го так дам, зá то“. — И óна нá то пристáўа, бо то быў дўже красный хўоп. И повíдат му так: „То прíдеш пан до паўáцу о деўйáты годíны“. — И він йі тóто дзеркаўо даў зáраз. И потóму прíхóдит девйáта годíна, — він прíхóдит до бóрку и фхóдит до паўáцу, до станцíйí. И óна му повíдат: „Сьíдай пан!“ — Він сой сьíў звýклы йак подорóжньый, — óна зрыхтуваўа йуж дóбру гостíну гльа нбóго и так му дайи вечéрйу, йак сьа налéжит. Пóшьчыль быўа гльа нбóго готóва выстелéна и казаўа сой му по вечéрн льачи. Посўўаў йий, луг сой зáраз. Она на дрўгу пóшьчыль сой лéгўа коўо нбóго, — за хвíлку повíдат до нбóго: „То роб, пан, за тóто дзеркаўо, што маш робíти!“ — Але він удайи так, же спíт. Потóму за хвíлку повíдат и другí раз, бо маўа нá не дўже дьáку (на нбóго, фшíтко йíдно), — а він отпóвіў: „Йакóсэ сьа мí спáти хóче, бо йíзьдым подорóжньый, то йим змучéный“ — и зас дáльше удайи, же спíт. За хвíлку — óна нíйак спáньа не маўа — повíдат му третý раз: „То йак, пан, за тóто дзеркаўо маш то робíти, то роб!“ — А він йі отпóвіў: „Вíдиш, мáти, йа ти йшче повíдаў, йак йим быў маўый, же йшче сым ўўтыў кобыльи гíўно тьáшше, йак бáбскый рóзум! Бо ты за кавáлец скўа, за кавáлец шыбы, то бы-с зробíўа чужоўóство, грíх смертéльный, с свóйим гўáсным сýном! А нé знаш ты, же йа йíзьдым сын твíй, а ты мáти мóйа?“ — И так зостáўа барз заганьблéна од Саўамóна. — Скóро прíшоў цар Дáвид дóмíў, то Саўамон му зáраз докўáдны ўшíтко опóвіў. — То йуж конéц.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

46. Соломонові мудрощі.

В. Соломóна кортыла ўсé мўдрóщí звáти зза молодых лýт í на стáрiсьть, ўсé. Í зробíў собí він злóты черéвякы. Прынiс до свéйí мáтери —

а перебраў сьа, бы го не спізнала — і мовит: Ён бы такі паны ласкава, бы го мноў спала ныч, та бым іі даў тоты черевікы. — А іііі скортыло, таі мовит: буду. Таі він си лыг з неў, таі іііў з долу і мовит: От, тоті брама, шчо іа неў ішоў. Іііў за черево, мовит: От тоті загата, шчо іа ў ны лежаў. Іііў за цицькы: От тоті дуды, шчо іа ў них граў! — Али вона собі ни доміркувала, шчо він бесыдўні. Переночували до рана і даў іі черевікы. А сам си ўзяў вагу і вэжит песьи гінэ і матэрин розум. Али хтось го сьа пытат: Шчо ты робиш, Соломоне? — От нич. Вэжу гінэ песьи з розумом матэриным і гінэ тэаше шче два луты, ён матэрин розум. — А то чому? — Ён то чому? Татже мати го мноў за черевікы спала. — Али дочуў сьа Давід, утэць му, і хотыў го стратити. Али він ўтык гет. Гадат собі Давід: Поді, іа буду робіти баль, він жусит прійти. І поробиў такі лишкы з доўгым держакіи царь і повелыў за кінцы си іматі і іісти. Ну, і ёнже мож скривити, за конец іііти лішку і нести ў рот, коли лішка не сьвітчит до рота аж за плечі. Али Соломон віткысь ўбіг: Чо не іістэ? — А вони такіи сідьбат. — Іііте. — Та бо не мож. Царь вельі — бысмо за кінцы іматі, не мош скривити д роту. — Та корміт іііні други! І ўтык. — Царь ўвійшоў: Хто вас так нарадиў? — Ту быў ёнкісь чоловік. — То Соломон. — Ба глядай, нема го. Али робит він зась комашню. І нич ни варіли, хыба мнэсо та рыбы. Соломон прійшоў: Тфу! Шчо с такоіи комашні! Мнэсо трава, а рыба вода — а хлыб голова, та го нема! Таі ўтык. — Али царь выльляў з злота плуг. Даў нести: Хто такіи сьа найде, бы ўгадаў, шчо він варт. Али несэ ёнкісь там чоловік го і наказаў іііму, абы указуваў, де когэ надьбат. Тот несэ, дивит сьа, чоловік серэ. А він сьа пытат: Шчо ты робиш? — А шчо жым робиў? Новым кліныцём старій выбивай! Таі ўстаў, пітгях си порткы. А тот пытат го сьа: Шчо тот плуг варт? — Альо того гінэ. Мовит: Він сьа найшоў іііден, жи выльляў такэ, а бльше такогэ нема. Ў мене тоті плух, шчо сьа воре, сійи сьа зерно, та льуде жійут заа того плуга. — Прійшоў тот с плугом до царіа: Но, ёнже там гадали? — О, ўсяко, хто ён хотыў. Али іііногом находіў, жи с..ў, та мовіў, жи того гінэ варт! — Та то Соломон. — Ану ідыт шче, може такогэ найдете, шчо буде шче ў сьвітэ робіти дашчо, дайакү штүку, такү гі льуде не робіят. — Пішли, дйіят ся: Чоловік лүпит кобылу і ііст паленя і вош бйи на паленяти. Вони бльше такэ не находіли нйгде таі прійшли до царіа ану. Ну, шчоште дагдэ відыли? — Нич, хыбасмо відыли, жи лунів чоловік кобылу, і ііў паленя і биў вош на тым паленяти. — Та то Соломон, было го іііти. — Ба коли мы не знали.

Зап. в марті, 1899 р у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олішак-Терлецького.

Паралелі: До всіх тих оповідань пор. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 90—103. Тамже, ст. 105—108. — А. Веселовскій, Слав. сказання о Соломонѣ и Китоврасѣ. — Житє і Слово. Т. IV. Ст. 346—353. — Руданський, Твори. Т. II. Ст. 149—189, 247—256, 259—260. — Етнографічний Збірник, Т. III. Ст. 22—37. Ч. 10—11. — Добровольскій, Смолен. етногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—266. — Гринченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 262—269.

47. СОЛОМОН У СЬВІТІ.

Г. Йак примудрий Саламон пішоў віт свого тата Давіда ў сьвіт прахтикувати і пішоў по скарбах, буў ў йидного пана за комісарі і застаў ни повиплачувані лѣуди, даўнышчі доўгі. А йак йиу пан відаў гробші за рахунком, він повиплачуваў ўсым, тому ни стало, жи мусиў і своїйх доложити. А йак пішоў до другого, то буў фірманом. Йак конь сполошили сьні, віс привирнулі, то пан казаў, жи фірман винни; а йак панови самому сьні сполошили, то пан казаў жи конь винни. А йак прийшоў до трэтого, то пан маў стадо такє свиний, шчо котрий пастух зайиў, то нѣгди ўсы до дому ни пригнаў. А він йак зайиў пасти, то биз день ўсы сьні порозбігали, а він ў вѣчир йак зловиў пацьи, йак ўзыў душити, то ўсы свиньї сьні збігли, а він ўтык аж на дирвинь, бо би го булі зьзыли. І ў вѣчир ўсы гнаў до дому. Пригадаў собі цар Давід: ни знати, ци шче ий сн жий де ў сьвіті! І казаў вильльити золотий плуг і нести йиго ў сьвіт і питати, когò здібльи килько, аби отаксуваў, шчо той плуг варта. Лѣуди і пани то таксували о вартости злота. Йиднѣ казади, шчо варт килько сот; другі казали, шчо варт килька тисѣмч, а трѣтѣ самѣ ни знали, йакү таксу зложити на килько багатò злота. А йак здібали того пастуха і йигò запитали, шчо той плуг варта, а він йим вітповіў, шчо йак ни буди бѣризьньи вѣриньни, а майа душчү, то ни варт того, шчо піт плотом смирдѣт. Шчо золотий плуг варта, йак нима ўродзайу на полі? — А вони йак тотò учүли мудри слòво і прийшли до дому і росповіли, казаў Давід, жи: шче жий ий сн. Йак пригнаў до двора свиньї, а вітходіў зо двора, то написаў панови на двѣрих, шчо плати два рази так свинарѣви йак окоманови, бо кишча служба пасти, йак окоманити.

Зап. в цѣвітні 1897 р. в Пужняках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

48. Як Соломон важив бабський розум.

Цар Давид мав дужо мудрого сина і він раз взяв свої матерп чіпец, а ше був малий, мав допіро шість років, і жменю клаків теї став на воротах і важи їх на вазі, теї клаки чіпец переважили. Аж тут надходить мати теї питає його: „А ти шо робиш сину?“ „А шо кажи, важу бабський розум. „Ну, і зваживісь“? питає мати. — А він кажи: „Певно, шо зважив і аж тепер знаю, шо розум жіночий, не варт і жмені клоча“. І мати як те почула, дужо сї нагнівала на него, теї за ту кару післала його зі збанням по воду до криниці. Али як він пішов по ту воду, то ни прийшов аж як мав вісімнадцять літ. Теї він тоді ніс воду в збанку, а мати сиділа на перелазі, теї як він її підносив збанок до гори, теї збанок випав їму з рук і побив сї. Теї він сказав до матери: „От так то, мамо, хапає чорт хутку роботу“.

Зап. від Марії Шенівної, в Камінці Струмизовій, 1900 р. Андрій Веретельник.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 106—107.

49. Тільки баб справедливих, як ворон білих.

Премудрий Саламон перебиває сьа зо своїю матірью: — „Тільки йи баб на світі справедливых, йак ворон білих“. — Она му повія на то, же не може праўда быти, же она йист справедлива. — „О матко, ныйт“ — и на то сьа не могли погодити. И він забрау сьа и пішоу преч ў далёко сторону. И быў за три roky. И запустиў борóду, што не мógуа го познати, йак повернуў дóміў. И йак пришоў до свóго мiста, так си пришоў до йидной трактийрны и там сой казаў дати пiти и барз сой гра́ти красны на кльарнеты́, так што аж сьа дигува́ли на ньóго. И при́шуа йóго матэ́ре ды́ўка, сўужэбна, и диві́уа сьа на ньóго, аль го познати не позна́уа го. Він си зўóжиў два кльарнеты́ на стіў, а на трэ́тым сой граў. И óна при́шла дóміў, ды́ўка, и по відат: „Паны́ мóйа, там пан йи ф трактийрни, так сой гра́и на кльарнеты́, што сьа не мóжут передигува́ти на ньóго, óткуль та́кий пан при́шоў, што так красны́ гра́и, што тако́го йшче не чу́ли“. — Она пóтім повiдат, ма́ти: „Што ти за йiден?“ — Она повiдат, што: — „Не знам го“. — Прóшу тьа, ид мi по ньóго, а да́ме му дóбру гостiну, жебы дó нас при́шоў. Бо йа бы сой хоты́уа купити кльа́рнет, бо йа знам красны́ гра́ти“. — И выправі́ла тóту ды́ўку зас пó не. И при́шуа ды́ўка по

нього и кўаньят сьа му: — „Прóшу пана, абы до мóйой паныі прішли“. — „Не піду, — така паныі доро́га до мене, йа́ка и мі до паныі“. — Але óна кўаньят сьа му: — „О, пане, по́тте!“ — И забраў сьа и пішоў з дыўкоў. И прішоў до свóго до́му гўасно́го и поўóжиў си кля́рни́еты на стіў, три, и паныі трібу́йи гра́ти. И прóсит пана о йі́ден кля́рнет. — „Паныі доста́не од мене кля́рнет, але н́ай сьа зó ўноў ноч прэспі́т“. — И óна на́ то возво́ліўа, же бу́де снаўа з ним. И дали му до́бру вечэ́рйу и постелі́ўа паныі пісу́ан и ка́же паныі: „Ид, спні́!“ -- Він пішоў и льуг си на пісу́ан. Льуг сой там гоўóвоў, де óна (паныі) ногáши. И óна си лё́гла та́кжи и так му пові́дат: „Кохáнку, так льу́де не спля́т“. — Він пові́дат: „Сын так з ма́ткою спі́т“. — И óна ф то́ты ча́сы ско́чїла с постелі́ и зо́страшїла сьа, што но́во́го. Він йі́ отпо́вїдат, же так сын з ма́ткою спі́т, йак сьа ро́диў. То́ўды́й óна му пові́ўа, што йі́й трібу́йи. Він йі́ отпо́вїў: „Ма́тко, тї́лько баб спра́ведлївых, йак во́рон бі́ўых“.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртні́м, 1900 р. О. Ровдо́льський.

50. Звї́дки взя́ла ся скри́пка.

Сала́мон, яко найму́дрїший чо́ловік, до́каза́уваў ма́тери, шчо ко́біта, жо́на на прї́мір, не є ста́ла, ві́рна. Ё́на ка́же, жи непра́ўда, жи су́т ві́рні́ такі ста́лі, як да́лі не йде. Ну і він за́чяв до́водити вся́кими спо́собами, а ё́на все ка́же, жи непра́ўда. Він до́виў так до то́го, шчо раз по́ложїў ся в не́у спа́ти і там шче шчо ро́биў. Як ў́же по ў́сім, то ка́же: Ма́мо, ма́мо, то я тві́й син, чим не до́казаў, га? Шчо ти га́даш те́пер ро́бити? І ё́на ў́вїді́ла, жи він йі́ до́скона́ле піді́йшоў, та́й то́гді за́чала кля́сти: Бо́да́й же́с, си́ноньку, то́гді про́мовїў, ко́ли то́то лі́жко про́мовит. Ну та́й ся забра́ли. Як ё́на ся забра́ла, то він у́шїмі́в, так му за́клїяла. То́гді ў́же не го́ворит і бе́ре ся на спо́сіб: бе́ре лі́жко, ру́бає і ро́бит с то́го скри́нку, а як зро́биў то па́ла́диў на ню стру́ни в по́рядку та́й за́чаў гра́ти. Він за́чаў по́во́ли гра́ти, та́й по́во́ли сьпїва́ти й го́ворїти. І так му ся язї́к розвя́заў.

Зап. в Кро́пивнику Но́вому, Дрого́бицького пов. від О́леси́ Сви́ща, у липні́ 1901 р. Володи́ Левинський.

51. Соломон і його мати*).

Бує Соломон. Дуже людей сі радить, шчо буде на посльїдних тисяча літ робити. А його жінка віткись їхала на шкaпі, на кобилі. А кобила, за позволеньом, пернула. А ўна була ў тяжи, с сином. А син, с черева мовит: Яка к. а везе, така дру́га на нїй сидїт. Мати го закляла: Бис сїну тогдї промови́т, коли мой ў хaті ла́ва промовит. І ся ўроди́т нїмий. Як ся ўроди́т нїмий, трéтого дня ввay сокeру, пішоў ла́вицю рубати. І зроби́т скри́пку. І зачина́ла скри́пка говори́ти, відмаўляти. І він зачаў говори́ти. Пішоў ме́жи хло́пці на забаву пя́того дня. Мати повідає: Де ти ся, ги́цлю, так забави́т? — Бу́ў-см, ма́мо, на сyді, на суд ся диви́т. Там ва́жили пeсe гiуно́ жі́нським розумом. — Та бо я жо́на! — Та́й ви та́кий масте! Пeсe гiуно́ жі́нський ро́зум перева́жило. Мати го закляла: доки не збі́жит не́бо висо́ко, мо́ре глyбо́ко і сьвіт ши́ро́ко, бис то́дїй при́йшоў. Вийшоў ў по́ле. Ліг спа́ти. Го́споть Бох до ньoго говори́т: Шчо жада́ш сїну Соломо́ні? — Жа́даю, ма́ти мня закляла, бим ві́ряў, як не́бо висо́ко мо́ре глyбо́ко і сьвіт ши́ро́ко.

— Шчо шче жада́ш від мене?

— Жа́даю вели́кої му́дрости, шчо ти Го́споди зна́єш, би я то зна́т.

Пита́є ся Го́споть Бох: На шчо то́бі вели́кої му́дрости? — Мій та́то на цалій сьвіт царьoм, я по та́ту буду́ царюва́ти, бим ўпрова́диў eднісьть ў краю́. — То, ка́же, не бу́деш жити, лишe три́цять літ на сьві́ті. Шчо помисли́, то ся зрoбит на посльї́дну тисячу чу́да.

Тотó ўсьо ў Англі́ї було́ запеча́тано: теле́графи, філі́они, маши́ни, ўсьо то́то Соломо́нові шту́ки. Він там уми́раў. Ключ на дверьoх ві́сиў у тій канцеля́рні. Хто посeгну́ за ключ, ка́меньом стаў. Мо́же два тíсяча літ стояла то́та канцеля́рія, мо́же більше, не знаю кíлько. Аш ў кiнці отвори́ла ся канцеля́рія. І учи́ли ся лю́ди в то́час маши́ни робі́ти, теле́графи, меблі́ і ўсі́ рі́чи. То було́ ў Англі́ї.

Зап. в Лі́кти, Дрогоби́цького пов. від Ів. Ку́линича по прíзв. Гаври́льців, у серні́ 1901 р. Волод. Левинський.

Паралелі́: Етнографі́чний Збі́рник, Т. II. Ст. 79—80. Ч. 32—33.

*) Під Соломоном треба тут розуміти Давида, а під його сина — Соломона.

52. Як Соломон міряв море.

А. Премудрий Саламон хотів змірити море і зробив собі такий човен і казав чотиром ковалям робити чотири роки ланц. Зробили вони йому той ланц, а він учепив его до того човна і прив'язав го до берега моря і пустив ся їхати морем. Аж тут надпливає рак; як уйшов своїми щипцями за той ланц, як потис, тай перекусив. А Саламон на човні плине тай плине що раз далі. Аж тут надпливає риба тай проковтнула той човен разом з Саламоном. А то було в ночі, як Саламон спав у човні. Будит він ся вже в рибі, обзирає ся тай гадає собі: Що за диво! На морі все ся видно, чи в день чи в ночі, а тут не видно ся, хоть око виши. Вийшов він ніжик і почав різати. Як почало тую рибу дуже боліти, то вона з болю вискочила аж на беріг і там загинула. Побачили люде тоту рибу на березі, прийшли та зачали її різати. Як розпороли, дивят ся, а з риби вилізає чоловік. Вони го ся спитали: А ти де ся тут узяв? — А він каже, що плив по морі тай го риба з човном прожерла. Приймили его ті люде до себе. Жий, кажут, меже нами. Добре. Жив він у тім селі.

А тимчасом старий цісар, его отець, не знає, що ся з ним стало, розпитує всюди, нема ніякої відомости. Тогди він казав зробити золотий плуг, дав его двом своїм слугам і післав їх у світ, щоби ходили від села до села і щоби питали, кільки той плуг варт. Раз вони прийшли до того самого села, де жив Саламон, тай питают у людей, але ніхто не знає, щоби той плуг міг бути варт. А Саламон як то почув, то перебіг їм дорогу, тай сів с.ти перед ними. От вони приходят просто до него тай питают его: Слухайте, господару, що той плуг може бути варт? — А він їм каже: Як би вересня до него яремце, а мая дощ, то би щось був варт, а так то він нічого не варт.

Тогди вони догадали ся, що то мусит бути Саламон і взяли его з собою, але цісар не міг его пізнати. То він скликав велику силу людей на гостину, посадив їх за стіл, казав поставити страву, але ложки подав дуже довгі, ще й казав кождому прив'язати до руки. То вони сидят з тими ложками тай не їдят. Аж ту приходит Саламон тай каже: А ви для чого не їсте? — А вони кажут: Бо не можемо, ади, які ложки довгі. — А він їм каже: От то дурні! Одн другого годуите! — Аж тогди цісар пізнав, що то его син.

Зап. в Нагірянах, Заліщицького пов. В. Маркевич.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 352—353, ч. 23. — Zbiór wiad. T. VII, 3, 38—39. — T. XI, 3, 124—125, ч. 24. — Kolberg, Chelmskie, II, ст. 83—85. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 102. — Kolberg, Krakowskie. T. IV. Ст. 103—105.

53. Як Соломон міряв глибину і висоту.

Б. Йак Саўамон быў йуж крільом, и так йист ó ным написано, же ани до того не быў тако́го мудрого, ани по́тым не́ йист. Пра́ўда, же він быў и му́дрий и мудру́ваў, але докіньчы́ти, то ты́ж не докіньчы́ў фшы́тко. Пу́стиў сьа мі́рйати сьвіт, але не зми́рйаў до жадно́го кра́йу, жебы нашо́у край сьвіто́ви. Потóму да́ваў робі́ти се́мом кова́льим за сым ро́кіў ўанц так гру́бий, йак ху́опска но́га пі́т колы́ном, и ка́заў вы́льати желы́зну ба́нью, и йак тот ўанц йуж быў зробле́ный и ба́нья вы́льата, и гво́шоў до то́й ба́ни, ўза́ў с со́бом пса, ко́та и ко́гута и ка́заў сьа за́перти и ка́заў сьа пу́шча́ти до мо́рйа. Йак го пу́сти́ли до мо́рйа, и при́шоў рак и перёт́ьаў тот ўанц. Йак з ним то́та ба́нья за́ча́ўа лети́ти и лети́ти г мо́ре, и пі́знаў, же йуж з ним йи недóбри. То́ўды ўза́ў, пу́стиў когута́ви кы́рви з гребен́ья, псу з йа́зыка, кото́ви с хвóста и со́бі з лы́вой ру́кы з нязельно́го па́льце. И так зми́шаў то́ту кро́у ра́зом и пу́стиў до мо́рйа, и скве́рниў мо́ре. Мо́ре сьа рози́граўо и вы́шварі́ўо го (з мо́рйа на край). По́тым по треты́ раз пу́шчаў сьа до не́ба. И сы́ў со́бі на вавре́ўа (альбо на оре́ўа) велико́го, ўза́ў со́бі чверт шня́са на ро́жно во́вово́го (з во́ўа), сам сы́диў на оре́лы, а то́то нъус на́перед, оре́ўа, а оре́ў за́ гым йшо́у ў го́ру, же доста́не. И вы́нъус го так вы́со́ко, же йуж чу́ў, йак анге́ўы ў не́бі сьшыва́ли. И чу́ў го́ўос анге́льскый: „Саўаму́не, ве́рний сьа, бо ге́ў од йасно́сти оре́ўови крѣ́ўа опальа́т сьа, и хпа́деш и за́бйиш сьа!“ — А він пі́здрі́ў на зѣмлю, — сьвіт сьа му та́кий зда́ваў йак му́рийа́нча ку́па. И отпові́дат так до анге́ўа: „Де и по́што сьа ве́рну, кой зѣмлы́ йуж не́ йист?“ — А анге́ў му отпові́ў: „На то́то пыск роздо́йиий, што види́ш!“ — И оберну́ў ро́жно ў доли́ну и залѣты́ў на оре́ві ф се́му кра́йину. Йак йшо́у на́зад до сво́го кра́йу, потóму йшо́у по зѣмлі и пробу́ваў по сьвіту, ци сут льу́де му́дры. При́шоў до йиди́ного до́му, и там прибі́гўо ды́ўча ма́леньки. Він сьа го зьвѣду́йи: „Чо́го-с, ды́вусь, при́шўа?“ — А она́ му пові́дат: „На о́ген“. — „А до чо́го во́змож?“ — бо не ма́ўа нич. Він сьа зда́маў, до чо́го во́зме, а она́ простѣ́рўа за́паску, по́ўожы́ўа попе́ўу и до попе́ўу о́гня, и так пі́шўа. Поду́маў со́й Саўамун, же мо́ўоды дос йуж му́дры сут. Да́ле пі́шоў, — в і́ньшім мѣ́сци при́шоў до йиди́ного га́зды на́-ныч и про́сиў, жебы го там га́зда переночу́ваў. Бы́ўо на сьві́ті ду́же кра́сно, и ка́заў со́й перед две́рми постели́ти пі́т стрі́хоў. А га́зда му пові́дат, же му не бу́де на дво́рі сте́лиў, же бу́де в но́чы барз ля́ўо. Він му отпові́дат, же то непра́ўда. — Саўамун му пові́дат: — „Йа сьа тым т́рудну́, — то́йі но́чы ма́ бы́ти кра́сьны́“. — А ху́оп му отпові́дат: „Не бу́ду сьа с то́бом спѣ́раў, лем жебы-с шня́ не бу́диў ко́ўо са́мой

піўночы“. — Їак пришўа коўо піўночы бўйа, їак зачаўо гырыгя, льяты, — так го пїт стрїхоў змачаўо цыўком. Він пótым дўркат до двєри и крічїт на гáзду, жебы го пўстїў до-хыж. И звыдўїи сьа гáзды, óткаль він мїг знáти и їак так доклáднї, же бўде ў нóчы льяўо. А гáзда му одра́зу не хóтыў повїсти, а пак, му повїдат: „Мы кáме та-кóго буйáка, што їуж му шыснáдет рóкїў. А ма ў сóбі тот бўйак тáке морїско (пуанéту): — їак ма быти фльóра, то хоц бы їак красьны быўо, то він фты́че до стáйны, а хоц бы їáка сўóта (їак велїкы дойдж, їак бара їуж так доўго сьа сўóгно, та тоўды їуж бесыдўїут „фльóра“) быўа, а їак не быти хвїльа, то сьа го не ўїáже нїкóли, то выхóдит зо стáйны сам на рынoк и лыгáт сóбі мéдже дєрєва. Аджек їа знам пó тым, бо фчєра х поўўдне быўо красьны, бўйак лєжаў мéдже дєрєвáми, — зóрваў сьа и полéтыў фучáчы до стáйны барз. То їа їуж знаў, же бўде пéўно ў нóчы льяўо“. — И Саўáмун сóбі пóвїў тоўды так, же: — „Кой їуж бўйак мудрїшшы їак їа, та їа нé мaн што пробувáти“.

Зап. від Дмитра Сениці в Котáни, 6. серпня 1900 р. О. Роздольський.

54. Саламон в коваля.

Прийшоў Саламон до кўзынї, де коваль робїў. Зробїў коваль їеднў половїну нóжїцї і кїнуў на зéмльу, абї стїгло. А Саламон не знаў, до чóго то ўхóдит і казáў: Чекаї кїньцїй, будэш мўдрий (до сéбе). Їак зробїў дрўгу половїну, збїў до кўпи, бўла рїч гóтова. Кажє: А казáўїєм, чєкáй кїньцїй, будэш мўдрий.

Зап. в сїчнї 1898 р. від Тимка Гринишиного в Пужнїях, Буцацького пов.

55. Соломон кухарем.

Было мнóго сьвятых і узнáли сóбі, жи шчо чоловїк загáдат і нї зрóбит, то їи грїхóм. Али Саломóн мéджи нїни быў і варїў їїсти, бо быў за кўхаря. Зварїў стрáву і мїслиў солїти, а не посолїў. Дльá-тóго хотїў, цы воно прáўда їи, жи тотó мóже быти грїхóм. — Тá бо не солéне! сьваты кáжут. — А, їа мїслиў солїти, а́ли не посолїў! — Кóйїис мїслиў, бы́ло посолїти. — Ба, кой їа прїбуваў, бо вы мóвили, жи їак помысли, то грїх ўже, а їа мїслиў солїти і не посолїўїи. Їáкже мóже быти грїх, їак помыслит сьа, а не зрóбит сьа? — Прáўда, тотó скасува́ти. То нї їи грїхóм. — І той грїх скасува́ли.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

56. Соломон і жених.

Быў йіден чоловік і хотыў сьа женити. Не маў сьа когo порадити, йде до царя Давіда. Прийшоў: Чо? — Жениў быи сьа. — Іди, повідат, там ти хлопець мій повіст. — Він вийшоў, а той йіде си на галузы, ұзаў межи нoгы, йак то дытвак. І пытат сьа тот хлопець, Соломон: Чo хоч? — Женити сьа. — Ну та шчо? Шчос посватаў? — Удoву. — Йак вона схoче. — І дыўку. — Йак ты схоч. — І завітку. — Цыкай, бо тьа мій кінь забий! — Тай побіг Соломон. Тот сьа вернуў назад до царя до Давіда. Ну шчо ж там, пытат сьа тот? — Та нич, та шчо він знайи? — А йак ти повідаў? — Він повіў, так і так, йак му повідаў. — А тот повідат: Він ты дoбре повідаў усьo, бо ў удoвы два розу́мы, та не схoче тьа слухати; бoде мoвити: Мій небішчик тамтoт лыпшии быў. А дыўка розу́му не майи, йино йіден шче. Йак поведиш, так слухати бoде. А завітка, йак бы мала дoбрыи розу́м, тобы сьа была не завйла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

57. Як Соломон обдурич чортів.

Соломон біжницю ставиў так: Заўйазаў, али сам ни мiг достати камінья і дeрива, йакoгo пoтpібно. Али чорт надыишоў д ньoму, пытат сьа: Шчо ты ту ставиш? — Кoршму. Ту бoдe ұсьака музика, таньцы, пийаки, і тоби вiтты бoдe шчоcь пpихoдити. — А тот ўбeртат сьа: Гм! Кoбы йа анаў, мы бы ти пoмoгли, ты бы на час тoтo пoста-виў, жи дашчo с тoгo бoди. — Та чoму ни бoдe? Знайиш дoбре, жи будут пiти, би́ти сьа, шчо когo забьют, то ўce тоби. — І вoни на oхoту камінья майму́рoгo нaнoси́ли, жи шчоcь за рік пoставиў. Йак дoставиў гет краснo, тай ўбepнуў на цeркoў. Злыи надыишоў, подивиў сьа здалеку, а тот ўжe cьвятих пoнаpі́зуваў і наладив і нави́ть пeрeд двeрми, йак днесь у нас йи хpисты і cьвaтa Пречиcтa пeрeд двeрми. Він йак ўвидиў, так ўтык, а вона до днесь cтoйiт.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

38. Соломон і його жінка.

А. Йак уже віріс Соломон, йак сьа жениў, і післаў до йидного крільа за дыўкоў, за принцызноў. А вона йимў вітписала: Ты жены не варт спіт черевика выскрепцати. — Али він маў злётый перстынь і заушницї злоты і такў сьвинточку злоту, шчо сьа на груды складуї і зробіў сьа шеўцём і прийшоў до того крільа, де сватаў жонў і згодиў сьа робіти чоботы, так йак швець. І пішоў си так на спяцьпір у город і зложиў си перстынь злотый на рўку. Выйшла тота принцызна на спяцьпір такжи на город і йийі скортыло, жи він такый перстынь красный майи. Мовит: Кобы ты тото даў мины? — Гм, йа бы даў, кобы ми принцызна ўказали по колына ногы. — А, та йа ўкажу. І ўказала. — Али вийшоў так другый раз і припйаў си злоты заушницы до ўх. А вона ўвидыла і йийі тото скортыло: Чўйиш ты! — Шчо? — Кобы ты даў меңы тоты заушницы. — Йа бы даў, жибы ми указали тыло по пойас. — Тота си гадат: Ей, шчо тото? Ўкажу, та буду мати. І ўказала. — Али вийшоў третый день ў город і вона вийшла. І зложиў си сьвинточку злоту на груды і вона ўвидыла і мовит: Кобы ты тото даў мины. — Гм, йа бы даў, кобы принцызна зо мноў йидну ныч спала. І ўна мовит: Буду. — Переспали си йидну ныч, тай йи зачалó рості черево до горы. Тай царь тот, кріль, ўвидыў і почав йи сьа пытати, йак то, шчо сьа зроби́ло, с кым то, тай вона повіла. Типерь йак то у паныў, то нездало і йуж трўдно за когó віддавати, бо ўна груба. Али уни сьа двоїи ўзвали тай поженіли ныбы с тым шеўцём. І він трóхы перебыў, йимў сьа там зунувало і мовит: Чўйиш ты! Пойідемо мы даде вітты гет. Царь бы й рад, бо йимў ўстыдно за бизгónыр, жи сватали такі прётцыи крільські сыны, а він даў за шеўця. — Прийіхали до йигó крайу і він пішоў десь на мїсто, трóхы сьа напйў, іде і ўже обыдраный, бо пропиў с себе ныбы мўндур тот, шчо маў, тай ўже йде так гі голый. І радит сьа з неў: Шчо мы ту будемо робіти? Нема шчо йісти. Йа возьмў собі пиўкў і кросеньця. тай підў дрива рзати, може дашчó заробйу; а ты йди си стань коло ного до́му, та будўт паны йти на каву, на обід, поўтираш котрому черевикы, шчось ти даст. Йимў своїи ў голові. Гі Соломон. І він ўзяў, пішоў, кросеньця десь тоты верг, перебраў сьа краснó, йак принц. Надыйшоў пан, а ўна стойит. Він підняў ногу, вона поўтирала, даў йи дуката. Побіх, перебраў сьа ў йинчий мўндур, іде шчé раз. Підняў ногу, вона зноў поўтирала йимў спіт черевикіў і він даў йи друго́го дуката. І третый раз зась так перебираў сьа. І пішоў, тотó позми́туваў с себе, іде ид ны обыдраный, такый гі ўперед: Но, ци заробіла

дашчó? — Три дукаты йакісь три паны дали ми. — Ей, добре. — То ўже будемо йакось жити. Ході, йа ти купіу гóрцей. Пішоў, купіу йі гóрцей. Наж, на, мóвит, та продавай, мо́же шчо зарóбиш. — А собі ўзаў корóмесло і коноўкы: Йа йду та вынесу йакый раз воды жидам, та та́кжи дашчó зарóбйу, та бйльше будé. Пішоў, коноўцы десь верг, перебраў сьа і — йак то йи і днесь шче, жи й твар фарбу́йут льўде, йакось йина́че мўсит выгляда́ти — і ўзаў, іде, ны́бы сьа затáчуи, прийшоў д ны: А шчо ты, сьакá такá з гóрцymi ту засы́ла? — Буком ўзаў потёр гóрцы гет до жу́ка. Тотá пла́че, а він пішоў, аноў сьа перебраў йак быў, приходит: А шчо то́бі такé? — Ей йакісь пи-йак прийшоў та потёр гóрцы. — Ей, то байка, не бй сьа. Ході зо мноў, йакось мы шче будемо́ жыти. Купіу йі горне́ць те́ньгый, йак то ў горці суг крысы, гливя́ным, і йиў мотуско́м доўкíла крыс горне́ць і мóвит: На. првўйажй си ме́джи но́гы, ту йи весы́льа, та мены́ не ла́дно нóнды йти, буду́т нья шче ды́гати хлóпцы, а ты йди, та там да́шчо, то воды вынесеш, то шчо, та́й ме́джи ба́бамй — то ку́сник жы́аса, то йако́йй йі шкы, та́й то́то ўсе ў горне́ць злива́й, назливаш по́вен, та будé шчо й на два дни йісти. — А сам пішоў, перебраў сьа аноў йина́че, прийшоў на вы́сылыа, пішоў гу́льа́ти: І с ку́ждоў ба́боў мўшу гу́льа́ти, ци ста́ра, ци мо́лода, йака́ йи, бода́й порáз оберну́ти сьа! Перепустіу він то́то бо́рзо; прийшло́ на ньу, вона́ не хо́че, ўсты́дат сьа, ту горне́ць... Він не пы́тат, берé. Завину́ў доўко́ла, горне́ць сьа сказа́й, то́то сьа вы́льляло, росы́ў, ўсьо по́серет хы́жй, ту сьа сьмй́ют, вона́ сьа ўсты́дат. Пусти́ў йі і пішоў. Перебраў сьа аноў йак быў, вона́ вы́йшла на двёр пít стоп десь, він надбйх вй́ткысь: Ци йи дашчó? — Ай де, йакісь ту на́н прийшоў, гу́льаў, та ўзаў і мене, горне́ць сказа́й сьа і ўсьо вы́льляло сьа. — Ну, то байка; ході гет! ўзаў, пр-вйў йі а́ж до свóго бу́рку. І ўбраў сьа так йак принц, надыйшоў д ны, а вона́ сто́йит. І пы́тат сьа: Зна́йиш, шчо́ йа йи? Йа́ йи тот сам, шчо́м тья свáтаў, а ты повй́ла, жим ни варт ти і спít черёвика вы́скрепгати. За то́то ты мены́ вы́скрептала три ра́зы. — Тотá ж жалю́ аж ўмлы́ла. Він ўзаў, пробйў йі ды́ру ў правй́ руцы, бо а́наў, жи вона́ його́ ли́шит. Йак вона́ сьа учу́тыла, він йі ўбраў, так йак сьа налéжит, а́ли вона́ си га́дат: Кой ты́ з мене собй так сьмй́х чинйў, бу́ду́ йа і с тебе́, бо йа тебе́ ли́шу. І ли́шила і ўте́кла а́ж до свóго вй́тця ў йй́нчы́й край. Али він йде за неў, ўзаў собй во́ська і кй́нницы, ву́ла́ныў і прйй́ихаў до то́го йй́нчого крайў, ўзаў собй на санкы́ глы́ны с свóго крайў, свёйй, іде́ до то́го крй́ля, де была́ му жо́на і глы́ну тья́гне за собо́ў ў плахо-вй́ны так, гй́ жебра́к. А то́та жо́на вы́несла му йаку́сь вельму́жну і дайй му з лы́во́йй ру́кы, а він мóвит: Йа не беру́ вельму́жницю́ з лы́во́йй ру́кы, йй́мо́ с правóйй. А вона́ пере́йала ў праву́ ру́ку дава́ти му, а він

хопіў за руку: Та ты мо́я жо́на! — Во́на побігла́, повіла ві́тцэу́ ся, а тот скочыў і стаў собі на санкы́, на глину на сво́йу. І выйшоў тот кріль і пыта́т ся: Чо́ ты прыйшоў у мо́ю зёмлю́? — Ба, яа прыйшоў за жоно́у. Али́ яа ни сто́йу на тво́йі землі́, али́ на сво́йі. І ўза́ў йго́ тот кріль на фіру́ і везе́ йго́ т шибени́ца вішати́. І тотá жінка сы́ла. І йдуть, а во́на мо́вит: Не пыта́йте, хыба́ відотны́т му́ го́лову, бо він та́кый му́дрий, жи́ і ў ва́шім кра́йні вас вымудру́й. Йде́ да́лы, а во́сько выхо́дит сине́. А кріль ся́ пыта́т: А но́во шчо́? Він та́ке во́сько не віды́ў, бо Соломо́н прывіў сво́йі. — Соломо́н мо́вит: Я́н-гелы́ йдут ко́ мо́йу ду́шу. Выхо́дит дру́ге, чо́рне, а кріль ся́ пыта́т: А но́во шчо́? — А но́во дийа́волы йдут по́ тво́йу ду́шу. — Він ся́ дивит, выхо́дит черво́не: А но́во шчо́? — А но́во я́нгелы́ храні́телы́ по́ мо́йу ду́шу. Тай́ тии́ ча́сом во́сько оббі́гло доўко́ла тоту́ фіру́, альо́ ў лан крільа́ то́го — і заві́сили. А жо́ны — вы́няў па́лаш рубáти го́лову, а я́вгіў клы́че: Соломо́не! Сьва́та не будеш ма́ти! — Аб́ем го́ й ни́где ни ма́ў. І ві́тцэу́ го́лову. І днесь то́му́ Соломо́н сьва́та не ма́йі.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грця Олїшана Терецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 103—105. — Етн. Збірник. Т. III. Ст. 186—189. — Archif f. sl. Phil. XIX. Ст. 243.

59. Соломон і його жінка.

Б. Як він застаў цысаром і выдаў йому́ дру́гий цысарь во́йну. Натуральне́ він му́сьи́в позоста́ўляти́ ца́ге сво́йе па́нство і й́хати на оборо́ну кра́йу. Бу́ў там чере́з кілька́ лы́т, може́ три, штири́, то ся́ в́сё доўгий́ час — і прыхо́дит до сво́йіх нальа́ціў, слуги́ познаходи́ў, але́ йго́ па́ны не́ма, бо прыйшо́ў турецький́ цысарь ќратком і укра́ў йго́ жінку. І яќ уже́ йі́ не́ найшо́ў до́ма, то́гда зроби́ў му́ ся́ вели́кий жаль. І ка́же до сво́йіх слуг: Яа́ му́шу й́йі́ дыста́ти! І росказа́ў на три бата́лы й́йоні́ во́йска зроби́ти тро́йако́го ге́рбу мунду́ри: й́де́н за́лений ца́лком, дру́гий черво́ний, а тре́тий ца́лком чо́рний. І ў бо́жий час перерсти́ў ся́ і пішо́ў до турецько́го кра́йу. І ўза́ў во́ собо́у то́ту пи́шчаўку і прыхо́дит там на то́й пла́ц, де бу́ла ви́стаўлена́ пи́сенниця́ і о́псади́ў коло́ то́йі шибени́цы на три сто́рони́ сво́йім тии́ во́йском. І нака́заў та́к: Яќ яа́ загра́йу́ раз у пи́шчаўку, а́жебы́ ся́ пока́зува́ло по́малу черво́не во́йско; Яќ загра́йу́ дру́гий раз, а́жебы́ ся́ пока́зува́ло за́лене во́йско, а́ яќ загра́йу́ тре́тий раз, а́жебы́ ся́ ўка́зува́ло чо́рне во́йско! І ў́тым ча́сы а́жебы́ робили́ гу́рра, бо мо́же аку́ратне́ та́к прыйде́, шчо́ яа́ буду́ по́гиба́ти! — А на́ тым пла́цаў бу́ў на о́ко́ла лы́с і са́м

уважувати його міністра зі собою і поїхав до турецької столиці. І прийшов там так як який пан, який будь. А тимчасом той цесарь мау їдедіннацьать жінок, турецький, а їйї привів дванаццату. І так сьа твердо закозали, шчо ўшиткі їдедіннацьать мусьїли її быти за выслужаньцї, а она ними комендировала, як газдїня. Як той прийшоў Соломон там, не даў сьа спїзнати, шчо він не їйї газдї, тїлько просїў у тих посцьї (варти), же він хоче бути с тим найїасньїйшим паном на їедньїм слівї. — І їакуратне пан той прїїаў його за гостя лїдно на той час. І тогды даў сьа спїзнати, же він не також царь. І просит, каже: Прошу пана найїасньїшого о їедну сторїїу порїди. Як то може быти? У мїїм соїні буў їеден такий бїдолака, же він не мав тїлько їедну вїўцьї, а другїй маў їдедіннацьать, а їще му бїло мало і ўкраў ї того їенну і тотї. — А той царь тогды каже: Та о шчо прїсїти? — А жебыте ми дали їаку порїду, шчо с тим дїїати бїнїм і с тим богїти! — А той каже цесарь: Ге, каже, такого трїба відразу стрїтити, завїсити. — А той тогды, Соломон, каже томї: Прїшу, абыте сьа не гнївали, бо то самї ви їсїте. Їа не маў лиш їенну жїнку, та ви і тотї ї мене ўкраїли, а ви мали їдедіннацьать і шче вам бїло малі! — Зараз ї тїм разї розгнїваў сьа Турок дуже на того Соломона і росказаў, же за шїїри годїни маїе бїти завїшаний — за́то, же прїїшоў до їего столицї і назваў його злїдїном (бо він буў великий пан і рахуваў собї, шчо йому Соломон нич не зробит і обеспїчї сьа на тойї). Але, їще заклїкаў і їїї до осїбної стациї і каже її: Ну ту не твїй муж; шчо з ним теперка будемо робїти? — А она каже: Шчо хоч, тото, мїї найкоханїйшїй мужу, робї, ажебы він бїльше не жїў! — Ы тїм часї шче гїрше сьа турецький цесарь розгнїваў і зараз заклїкаїе кїта і заклїкаїе ўшиткі свої слуги іс своїю найкоханїшою, його жїнкою і запрїагаїут кїньї до фїїакру і їїдут відразу на той пляц, де шїбеницьа. І берут Соломона і його міністра на погїбели жїтьа його. І сїдїїе з ним сам на їеден поїаад і його міністра бере, обїдвох попрї себе і його ўласну жонї. Їдут недалїко тойї шїбеницьї, прїсит тот о три рїчи: Цї позволїт йому заграти собї три рази, як їуж так доходїлы до тойї шїбеницьї, ї своїу пишчаўку? Чомї, можеш, каже Турок. — І заграў він рас так жїтьїсно, же аш плач вносїў. А ї тїм часї присуваїе червїне войско шчо раз бїльше до них. А она каже йому: Коханий менжу! Уважай, бо він не мїдрий і премїдрий, ажебы тьа не зрадїў! — Ы тїм часї питаїе сьа Турок: Соломонї! Шчо то за червїні квітї вїтко там адїлека? — А він кажи: Найїасньїйшїй пїанї! Тоті ўже мїїа кроў лїїїе сьа з мїїїх грудїї тудї, бо ўже смерть менї на карку прїлегла. Але шче собї раз заграў! Заграў другїй раз ї пишчаўку тотї: Указуїе сьа зелїне

войско. — Она йому зноў каже: Найкоханьшый мўжу! Уважай, бо він йе мудрий і премудрий, він тебе йакось ізрадит! А він каже йій: Та шчо ми зробит! Та йа ту майу силу і ўласць, же йа його сьа ни бóйу! Аш прихóдыат цалком близь до тóго стóуна, тогды каже він: Но, та йа собі шче раз заграйу ў свойў пищчаўку, остатний раз! — Заграй, каже Турок, турецький цысарь. Аж йак росчаў грати третий раз, ў тым чась росчало сьпшштити чóрне войско (а они б́ули на тв́ари чорны, а ташты червоны і зелены, так офарб́или були собі твар). Тогды пш-тайе сьа цысарь, Турок: О, Соломонё, шчо там за чорне витко, шчо сьа зближайе до нас? — І коньй йшли помáлу і скочн́у с тóго повóзу Соломон і його мшньстер і загóйкаў гóлосом: А то йдут шатани за твóйоў душёў! — І зроб́или крик: гурра! і злал́али Турка тоги три батальони войска і його слуг і його, Соломóна, ж́инку, і йому вы́длуд-балы óчи і так го пуст́или на прох́ид і тих слуг натуральне ўб́или, а йийй ўзали с тóго повóзу. І росказаў Соломон запр́йач́и ш́тири кóны на штири сторони, приўйазали за об́и руки, за об́и ноги і так йи нараз роз́ирвали. І конець.

Зап. в Хітары, Стрийського пов., 1895 р. від Олекси Прохвата.

Паралелі: Грінченко, Этногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 75—76. Т. II. Ст. 262—269. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 245—257. — А. Веселовскій, Слав. сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ. Ст. 220—244. — Буслаевъ, Христоматія. Ст. 718—721. — Караджич, Српске народ. приповијстке. Ч. 41. — Аванасьева, Народныя русскія сказки. Т. III. Ст. 152—159. Т. IV, Ст. 459—462. — Етнографічний Зб́ирник. Т. III. Ст. 37—46. Ч. 12—13.

60. Давидові ради для Соломона.

Раз буў той Соломон с своїм тáтом. Кол́и отець ўже почуў свойу смёрть, закл́икаў його на ось́бно і казаў му пáру сліў, три р́ичи: Па-мш́ятай, йа ўшв́райу, мшй сыну, мшйеш мшй рóскас сл́ухати! Пёрша р́ич, об́ысь пáнови грóшшй нш́где не зш́чн́у. Др́уга р́ич, об́ысь ж́иньцы свої ўласьны нш́где прáйду не сказаў! А трéте, об́ысь нш́где с́роту с пш́т плóта не браў. — Алé той Соломон буў вел́икый пан тáкож,́и маў свої сл́угы богáто. І заходн́у сьа там з йедным грáбш́ом дóбро — а той грáбш́а даў буў сына свóго до шкóлыў до наўки — і йакурáтны так сьа стрáфш́ло, шчо в́ыйшли ў ньóго на той час грóшш́и і попросш́у Соломóна, а жебы му пáру сотóк пожш́чыў. А Соломон ў тым чась цалком запамш́атаў, шчо йемў його отець на́казаваў на смёртн́ым лш́шку і по-

зачи́ну йому гроші. По другім разі пішо́у до свої́х слуг і узба́у йед-ного барана і за́биу його́, ци зарізау і ў ту́ю кроу намасти́у свої́у со-рочку і тако́й туды пішо́у до тых шкі́у, де гра́бйого бу́у той син і за-ўласны́ свої́і гроші́ ви́купиу його́ с тых шкі́у і дау́ його́ до ви́сшої шко́ли, десь да́льше тро́шка. Поверта́йє ві́ттам до до́му, акура́тнє йє сї-рота пі́т плото́м, бідне і обде́рте, просит го кавалек хлїба. Алі́ він зроби́у та́ке здо́ульня́ ў серци́ свої́ім, і ўза́у то́то зі собо́у, дїтва́ка, хло́пиць бу́у, до до́му, а ту́ю кошу́льу, шчо ма́у на собі́, то на́віть не нє́с на собі́, тільки́ пі́т плечо́м десь, а іншу́ собі́ ўза́у, шчо сьа ў н́у ўди́у. І при́ходит до до́му — ў тым ча́сы жінка́ його́ звіду́йє сьа: Де ти́ бу́у, мій при́ятельу́? — Він ка́жє: А, дай ми́ спо́ки, бо ми́ сьа ружно́ тра́фило. — Ну, шчо́ж тако́го? звіду́йє сьа она́ його́. — Тра́фило ми́ сьа на доро́зы, же́ йшо́у то́го гра́бйа сын до до́му на ва́канц, та йа́ його́ за́биу, лиш обы́сь ні́кому́ нич не́ сказа́ла, мѡ́йа найми́лійша при-йате́лько! — А, ка́жє, ні́гда ў сьві́ті, не́ пові́м; ажебы́ до тако́го при́йшло, обы́сь мѡ́а хоти́у та́ки за́бити, то йа́ ні́гда́ нич ми́ ска́жу. — Не́ мно́го то́му сьа повело́, перебу́ло мо́же тї́ждень йе́ден, тай́ він там шчо́сь за́йшоу́ помале́йки зі свої́оу жінко́у і раз і́йї удари́у. А она́ ровча́ла ў гва́т, ў ауск крича́ти, шчо за́биу́ паньцько́го сы́на тай́ мене́ хоче́ за́бити! — Але́ він бу́у пани́ тако́ж так йаќ йа́кий ца́рь (Соломон) і́ зара́з зді́вували́ сьа там мі́сто і ўчу́у то́йє той са́мий гра́бйа. Аку-ра́тнє пішо́у там до то́її шко́лы, де бу́у його́ сын, нема́ його́ сы́на! О, ў тым ча́сы беру́т зара́з Соломо́на і бе́з жа́дного пра́ва і зара́з бе-рут його́ на шлѡ́с і на ши́беницьу. Але́ Соломон до́бре зна́у грати́ на пи́щайку́ і йаќ йуж до тако́го при́йшло, шчо́ його́ велі́ на ши́беницьу і́ куждї́й з мі́ста жало́вау́ за ним, за тим па́ном, кобы́ шче́ він про́жиу́, ў тым ча́сы він собі́ ви́проси́у, жебы́ хоть зна́у, хто́ його́, напе́ред бу́де ві́шатн. А ні́хто сьа не́ обби́рау́. Натуральне́ й ка́та не́ бу́ло на той час. А то́та сї́рота ка́жи: Йа́ його́ пові́шу! — Він то́гды йаќ то́йє ўчу́у, про́сит собі́ о́ три́ нини́ фра́й і́мче́ житѡ́а. І при́звѡ́лили́ йому́ три́ нини́ жи́ти. Ў тым ча́сы ви́проси́у сьа під ашкѡ́ртоу́, жебы́ му́ повво́лили́ пі́ти́ там і́ там у та́ке́ мі́сто, де бу́у то́й паньцький сын у шко́лах, то́го гра́бйа. І при́звѡ́лили́ йому́ до то́го мі́ста по́йхати. І спрѡ́сиу́, жебы́ більши́й шче́ со́йм зйі́шоу́ сьа на його́ сме́рть диві́ти сьа. Сам про́сиу́. Ў тым ча́сы при́йшло́ три́ нини́, акура́тнє́ конче́ його́ тре́ба тра́тити. І та́йа сї́рота зно́у ка́жє: Йа́ його́ пові́шу! — Аш то́гды́ роствори́у ца́лий сві́й жалѡ́ і ка́жє: Тѡ́міт, ка́жє, шчо́ мене́ мій та́то ка́зау́, шчо́ то́ нини́ пра́жда́ йє́. Про́шу па́нцтва́, за шчо́ мене́ хочете́ ві́шатн? І пі-шо́у і ўви́у то́го сы́на і́ пока́зау́ пе́рет цѡ́лим со́ймо́м круле́ўським і то́гды́ пові́у ца́лу сто́рі́йу, йаќ му́ сьа че́рез його́ житѡ́а прова́дило. І по-дарова́ли́ му́ і́ повоста́у більши́м па́ном, ца́лком цѡ́саром.

Зап. в Хітари, Сербійського пов. 1896 р. від Олексі Прохвата.

Паралелі: Чубинський, Труды, II, ст. 530—537. Ч. 25—28. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 241—242. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 212—214.

61. Соломон і Христос.

Був оден король, а у него жінка уродила хлопця, котрому було ім'я Соломон. Тот Соломон не слухав тої крульової, а она его нагнала. аби він собі ішов за очема. Він пішов. А его тато як прийшов з войни тай каже: Де мій Соломон? — А крульова каже: Я не знаю, він утік. — Але по якісь часі Соломон наробив дзеркала тай прийшов до нати тай каже: Купіт, пані, дзеркало. Паня купила і він пішов. А его тато як подивив се на дзеркало тай каже: Є мій Соломон.

Але круль каже: Я его зараз іму. Зробив круль бай, але лизки такі були великі, шо із сего боку стола аж до другого боку стола, то не було як гостям їсти. Але межи ними був Соломон тай сказав по тиху: Годуйте одні других. — І они зачали гудувати одні других, то значет з одного боку давали тим, шо з другого сиділи. Тогди король сказав, шо є его Соломон, і таким способом найшли Соломона.

Той Соломон однако не хотів сидіти коло тата. Він собі набрав воловодів, тай пішов. Але незабаром уродив ся Ісус Христос. — Коли Ісус хрестив се, то шо було у воді, то усе ізгоріло, лиш тільки каміне не згоріло, а того чорта, шо ему підписав се Адам, також ізгоріло.

Потому найшов се Ісус Христос того Соломона. А Соломон питає се: — Куди ідете, Спасителю Ісусе Христе? Ісус каже: Іду вибирати тих людей, шо у пеклі. — А Соломон каже: І я іду з вами! — Тай пішли оба. Коли прийшли до пекла, а чорти кажут: Чого ви суда зайшли? — Ісус каже: Ми суда зайшли вибирати народи, котрі єст у пеклі. — А чорт каже: Я не дам, бо я маю письмо. — Ісус каже: То біжи принеси. — Чорт побіг, а то письма нема. Чорт тогди дуже смутний ішов, а коли прийшов, Ісус каже: Де твоє письмо? — А чорт каже: Ідіт собі вибирати людей.

Тогди Ісус із Соломоном вибрали людей та Ісус пішов, а Соломон не хотів іти, але каже: Мені і тут добре.

Та ек Ісус пішов, а Соломон зачав собі робити ніби церкву. А кривий чорт прийшов тай каже: Шо хочеш робити? Він каже: Тут захрестів, тут престіл для служби правити, а тут комора, аби з річани стояла. А ту шо таке велике? питає чорт? — А Соломон каже: Там нас народ стоєти. — Кривий побіг тай каже старшому, а старший каже: Ідіт,

дайте єму, шо він хоче, бо я гину, єк він там церкву робн. — Тогди кривий прибіг тай каже: Шо хочеш, то тобі даю. — Соломон каже: Вишкрепчи з кітлів пригарі тоті, шо люде ігоріли, але так вишкрепчи, шо аби такі кітли були чисті, як скло. — Чорт вишкрептав так єк скло тай у тобівку вібрав тай поніс чорт кривий Соломона та аж перед Ісуса Христа поклав, а самий пішов кривундей. — Ісус єк подогонив Соломона тай каже: Премудрий Соломоне! Ти єще ліпше від мене зробив, бо ти з тисячи народу бірше від мене мавш. А потому Ісус сказав: Висип сї пригарі на землю. — Соломон єк висипав, а Ісус поблагословив, то 3000 народу бірше мав Соломон як Ісус. Тогди Соломон подарував ті народи Ісусови. А Ісус єму так сказав: Мавш жити, кілько схочеш. — Тогди Соломон пішов собі від Ісуса.

Ходив Соломон по землі 300 років, а витак найнив людей, аби єму копали єму. Люде викопают, а то гей замала; знов викопают, а то гей за велика; а єк викопали лишень добру, тогди Соломон найнив робити деревнще з глини. Люде зробили деревнще, та доки привезли, а то полупало се. А Соломон знов найнив робити. Они знов зробили, та доки зробили, а доки привезли, то знов полупало се. Тогди Соломон найнив робити на місци. Там зробили. Тогди Соломон лег у деревнще, а потому у єму і тогди Соломон закінчив своє житє самохітно.

Зап. 1899 р. Юрко Якимюк в Рожнові, Косівського пов.

Паралелі: Про те, як Соломон видістав ся з некла, дивн: Аэана-сьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53, ч. 15. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 35—37, Т. V. Ст. 113. — І. Франко, Апокріфи старозавітні. Ст. 294. — Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 75—76. — Про Соломона є дуже багато старинних оповідань, пор. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ. Ст. 102—123. — Веселовскій, Слав. сказ. о Соломонѣ и Китоврасѣ.

62. Св. Ілля на весілю.

То прийшов сьвятий Елїйаш на висыльн на жидівски. І прийшов врічком дьт. Али жиди богачі. Дьт прийшов та шо він просив йїх, жиби йїму дали шо зїсти; і хтїв собі десь сїсти мижн ними, а вони йїму нїчо ни дали, іно взяли йїго, виштуркали, вигнали і він собі пішов. А потому приходит сьвятий Елїйаш вже вбранный в йїдвабным жупавы, файний капильух, файны чоботи, або можи чиривики, так вбранный йак би ни знати йякий богач. Приходи знов на то сами висыльн. А дивїут сьм тїїй богачі, шо він такий дужи файно вбранный, так йїго

витають, так його бируть між себе, так з ним дуже розмавляють, дають йому пити, а він бере, та й льий на жупан. Дали йому йісти, а він бере — такий знов льий на жупан. А вони стали теж сьм дивлять на него. Ни сьмійуть йому нічо казати, али вже мусьит. Тай кажуть до него: „Що ти р-о-о-биш?“ — Ельйаш сьм питає: „Яке шчо робіш?“ — Ми тобі дайни пити — ти льийни на жупан, ми тобі даєм йісти, — ти льийни на жупан“.

— Бо ви миньї ни дали йісти — авьї пити — алисти дали мому жупанови. Як йа був прийшов бідний, йа просив вас йісти, а ви миньї ни дали — ности мине виштуркали і вигнали, а як йа тепер прийшов вбраний в йидвабных жупаньї, то ви миньї тепер дайте йісти і пити і мине між себе бирети сьдати. Цим ни правда то йи, як прийде бідний, як ним сьм поругають, а як прийдє богач... — Як він сьм файно вбирє, як його шанують?

Запис від Кривого Казя, в Будянові, Тербовельського пов. О. Деревяниа.

Паралелі: Клоустон, Народні казки та вигадки, пер. А. Крамського. Ст. 27—28 і вказана там література.

II.

Біблійні легенди нового завіта.

63. Три царі.

Іак сьа Ісус Хрїстос народиў в Назарѣтскі шопі пїльа дорόгы, засьвітїла зьвїзда москїўскόму царїови, засьвітїла зьвїзда чарногурскόму царїови, засьвітїла зьвїзда перскόму царїови. Кáждый царь, што вїдїї зьвїзду, пόзнаў зараз, аже Спасїтель сьа народиў, кáждый монарха браў с собоў подарунок новонарожденнόму дитяту, а тáкий, йáкого трéба, до набожéньства. Москаль ўзяў кїльїх и патїну, чарногурскїй кадальницю и што потрїбно до каджéньа, а перскїй царь ўзяў коштранцїю с самόго золόта. И так кáждый йшоў за свόйоў зьвїздоў, а йїден о дрóгїм нé-знаў. Зьвїзди йїх провадїли до Йїрусалїму. Прийшли до тόго бóрку трїї царїове, де турецкїй царь мéшкаў. Іак тóты царїове до царьскόго рынку гвóшли, зачáли сьа вїтáти, — а зьвїзды ўсї три зїшли сьа на йїдну — а йáко царїове пїшли до тόго турецкόго царїа на вїч. Царь сьа йїх зьвїдуїи: „Де вы йїдете?“ — „Достáтисме зянак, же сьа небéсний царь народиў, — идéме му сьа поклонїти и йόму дáры оддáти“. — Тóрок дó-них бесїдуїи: „Идте, же, — довїдáйте сьа акурáтнї, повернїйте сьа до мéне, та мї повїсте, де сьа народиў, таї и йа му сьа пїду поклонїти“. — Але Тóрок так собї замїслиў: Жебы йа сьа довїдаў, де сьа народиў, та быи пїшоў и сьїаў быи дитяту голóву“. — Трїом цáрїм з ларáмы обїавїў а́нгїї, жебы сьа до Тóрка не вертáли, жебы кáждый пїшоў ў свόїу дорόгу. Рáно вїшли трїї царїове с турецкόго бóрку, — зьвїзда стóїт х повїтрїу и йде понад дорόгу. И о́ни, трїї царїове, за зьвїздоў. Прихóдять недалéко Назарéту, — вїдять дóже наро́ду коло шόпы при дорόзї. Зьвїзда стáла нат шόпоў; и прихóдять царїове до шόпы, — вїдять мáле дїтя х пелéнках, бїстрé и роаўнé. Вїшоў москїўскїй царь до шόпы мéджи тóты лóуде, што быи коло шόпы, сьпївáли, скакáли, танцувáли. Москаль вóлат до наро́ду: „Прийды́те, поклонїи сьа цáреви нашéму Бóгу!“ — бо йїшче нїхто нé-знаў, што то за йїдно дїтя. Москїўскїй царь пόзнаў, жи то йїст Ісус Хрїстос. Москїўскїй царь оддаў му

кільких п'ятих, а дитя одобрало йак слухна особа. Другі-раз Москаль вишоў на двір, волат до народу: „Прийдьте, поклонимь ся Христу царови, Богу нашему!“ — оддаў чарногурський кадьничу, ливан и смирну. Третій раз москвіський царь вишоў меджи на́рід до шопы: — „Придыте, поклонимь ся и припадем к са́мому Господу Богу, Иисуу Христу, цареви и Богу нашему!“ — И так потому монархове йи́ропейскы узнали москвіського царя за опікуна христия́нської віры на цылый свѣт и за ньяйстаршого монарху на цылый свѣт. Дльатого він москвіський царь, де христия́ниū морду́ють, забива́ють, Москаль иде боронити фся́ди христия́ниū от погана́ства, бо мусит, бо да́ну на владц цылого́ свѣта от фся́х монархію.

Зап. від 74 літнього старушка Илі Федака в Полянках, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольський.

64. Втека до Єгипту. — Христос і розбійники на хресті.

Были х пустатыни збійцове и мали дім збійцький. Матка боска перед Иродом утыкала з Иису́сом Хри́стом и з Осифом, — прийшли на́ніч до того збуицького́ дому. Збійцове пішли на ро́збій, а збійцьїуска ма́ти была́ до́ма из невісто́у. И мали дьти́ну велику калы́ку. Па́нна Ма́рїя промовіла: „Пріймі́йте ту мене на́ніч“. — „А йа́к-же ты при́меме, кой ту збуицький дім. Та при́йдут до́мію мо́їи сыно́ве, та ты за́бьют из дьти́ноу и з му́жом“. — „Йуж лем нья́ воста́те, бо йак быишла да́ле, и так быи́ ся з ними мо́гла зы́йти тай бы нья́ за́били на доро́зѣ“. — Тай воста́ла на́ніч Матка боска. Збійцьїуска ма́ти зробила ку́пиль на калы́ку и ку́пат. Матка боска про́сит: „Жебы вы ми да́ли то́плой во́ды, и йа́ быи́ сво́їи дѣ́тя скупа́ла, бо барз споневи́ряне...“ — Збійцьїуска ма́ти поро́зуміла со́й: Нья́й у́ложит сво́ю дьти́ну і́ нашо́му, та нья́ ся йи́ї за́ка́зят дьти́на од нашо́го... — Матка боска сво́їи дѣ́тя вложи́ла к та́тмоу, што́ была́ стра́шна калы́ка, — за́раз калы́ка поздорові́ла и ба́вит Иису́са Хри́ста ф купѣ́лы. У́ но́чи при́шли збійцове, засьві́тили и зьви́дую́т ся збійцове: „Йа́кы ту но́чую́т?“ — Ба́бы ся ты́шат, радосно беси́дую́т до збійцьїу, же: — „Та́кым спосо́бом на́ше дѣ́тя о́здорові́ло: — йа́к она́ сво́їи поса́дила і́ нашо́му, за́раз здо́рове воста́ло и на́ше дѣ́тя йи́ї дѣ́тя бави́ло, ты́ши́ло ся ним“. — Збійцове зогна́ли па́нну Ма́рїю и Осифа и при́йи́нно гости́ли.

Отже тот збійцьа, што́ быў калы́ка, тот быў з Иису́сом Хри́стом на кресе́тьи, — быў мо́ло́дыи, пи́ў ро́ка ста́ршыи йа́к Иису́с Хри́стос.

Иак были двайи збіицове на крестох, Иусе Христос медже ними, прибитый на кресты, а збіицове были приїпананы ремнями поза лкты за ркы. Молодый збіица позерат на Иусе Христа, же йи голый, а страшно збитый, нигде тыла не видит адорового, де раиа, де чорне, де синьи, от ступ до головы, — и пробесыдуваў до старого збіицы з другой стороны Иусе Христа: „Та мы, кидсе повішены, тасме заслужили, а ни збиў нас ніхто, — а тот так збитый, скатуваный, а ніхто на-не не доводиў, жебы што але зробиў...“ — Старый сьа обізваў: „Жебы не заслужіў, та бы ту не быў“. — Молодый бесыдуїи до старого: „Жебы сьа быў Бог не родиў и меджи нами не быў роспийатый, соныце бы йасніст не затаїло и зємля бы так страшно не трийсла сьа, — але тепер ўсьо терпит..“ — Обернуў сьа молодой и жалуйи Иусе Христа, же такой биткы терпїў и так го тьашко ростыгали на крест и блатнарїями прибивали. Тоўды Иусе Христос пустиў йасніст зо себе, и збіица познаў, же то Бог буде. Тоўды промовиў: „Бóже, милостивый буди мнї. грїшному, Бóже, очисти грїхы мої, бо без рахунку зогрїшїиши, — змилуй сьа надбїною!“ — Иусе Христос пробесыдуваў до розбойника: „Ты гнес зо-ўною будеш ў райу“. — Ажде тот быў розбойник, што сьа з Иусом Христом кїпаў и пішоў до райу, бо тоўды го Иусе Христос ишче очистиў Тай йуш конец.

Зап. від Ілї Федака, 74-літнього старушка, в Полянах, Корсеньяського пов. 1900 р. О. Роздольський.

65. Про втеку Матери Божої.

А. То як свата Марія втікала з маленьким Суском від Гірода то здибалася в поли, як хлоп сїяв жито. Тей вона сказала до того хлопца: „Пампятай, чоловіче, як ту буде хто гнати і спитає тебе, чийсь не видів мене, як я втікала, то ти скажи, шось видів, якісь сїяв те жито“. Тей Мати Божої знов стала втікати далі і шо но була за корчами, як її ни видно вже було, аж тут надїзидит на кони Гірод тей питає-ці хлопца: „Гей ти хлопце! А ни видів ти, чи втікала часом туди Марія з Сусом?“ А хлоп кажи: „Видів, втікала“. „А коли, давно?“ питає Гірод. „Ав'о, як я те жито сїяв“. Аж тут оглядає-ці хлоп на жито, а воно вже вросло і достигло, шо можна вже жати. Тей Гірод подивив сї на те жито тей кажи: „Ге, ге, коли то вже було. Коли ти ще жито сїяв, а воно тепер вже вросло, то вона хто знає, де вже втікла. Шкода труду, треба вирнути сї“. Тей вирнув сї назад. А Марія була недалеко ше.

Али то Бог так дав, щоб те жито так хутко виросло, щоб Гірод да-
ни гнав, бо був би дігнав і Сусика забив.

Зап. від М. Шмуля в Теремію, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельни.

66. Втежа до Єгипту.

Б. Тогди йак Герот хтів Суса Христа забити, то Матка Боска
фтыкала до Йгипту. І по дорозі здібала хлопца, йак сыйав пшеницю
і кажи: Сый, сый, вавтра будиш жити! — Тай сама пішла. На другий
день вийшов хлоп ф поля, тай жне. Надбіздыт жомьбири і питають сь:
Ци ти ни видыв ту йакойі Жидівки і дитинов? — Віи кажи: Видыв. —
А давно? — питають сь. — О, ще йаким сыйав пшеницю. — Ого,
то ми йі вже ни здогоним. Вона вже десь далеко! — Тай вернули сь.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від батька О. Деревянка.

Паралелі: Зоря, 1882, ст. 78. — Головацький, Народ. пісні. Т. II.
Ст. 10. Ч. 13. — Зоря, 1895, ст. 33. — Чубинський, Труды, I, ст.
152—153. — Добровольский, Смолен. Этногр. Сборникъ. Т. I. Ст. 243 —
244. — Przyjaciel Ludu. T. II. Leszno, 1885. Ч. 22. — Kolberg, Po-
znańskie. T. VI. Ст. 160—161.

67. Свиня — жидівська тїтка.

А. Йдного разу взяли Жиди Жидівку з дитинов і завязали
в мішок. Потому закликали Матку Боску і кажут: Йак ти Матка Боска,
то згадай, шо тутка ф тім мішку йи. — Матка Боска кажи: Свинья
с пацьятами. — А Жиди сь зачили смійати і кажут: Ти так добри
знайиш? І розвизали мішок, а з мішка свинья: рох, рох, рох! Чирис
тойи типер кажут, жи свинья, то жидівська цьотка.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кучириної Гапусі О. Деревянка.

68. Чому Жиди не їдять свинини?

Б. Ходіу Ісус Христос по землі і зайшоу ў йиден час до Жиди,
а Жидівка ізлегла і Жиди прикрили корітом. Почкай, будемо мы ви-
дыти, ци він Віх. Ци ти Віг? Ану ўгадай, шчо ту піт корітом? Кой
йи Віг, угадай! — А Сус Христос мовит: Свинья с пацьятон —

Отó знайи, а, знайи! а воно Жиди́йка а дити́ноу. — Тай підняли ко-
ри́то, а свиня́ вуха ўпустила по землю́ і рйóкат, а пацьа́ за неу.
І с то́го похóдыат свини́ і инесь Жиды́ томú не йдýат солонину, бо
свиня́ ты́тка йїх.

Зап. в лю́тім, 1899 р у Мишани, Старосамбірського пов. від Грци Оліщак
Термецького.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, II, ст. 182. — Zbiór wiad. T. XI,
3, ст. 39. 1. T. V, 3, ст. 167. T. XV, 3, ст. 65, ч. 5. T. XIV, 3, ст.
208. T. VII, 3, ст. 108—109, ч. 5. — Драгоманов, Малор. преданія,
ст. 4, ч. 6. — Аванасєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. X—XI. — Чу-
бинський, Труды, I, ст. 49—50. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. T. IV.
Ст. 159. Ч. 10. — Federowski, Lud białoguski. T. I. Ч. 748. — Wisła.
T. III. Ст. 103. — Добровольскій, Смолен. Этногр. Сборникъ. T. I.
Ст. 243.

69. Як Христос бавив ся пташка.

Як Христос був маленьким хлопцем, то бавив се з сичими хлоп-
цями пташка; зроблут хлопці пташка, поставлут в янку, вдарут, пташок
підскочит, тай спадає, а вони ловлут і далі бавлут се. Зробит Христос
пташка, підібє, а він полетит гет в гору тай не верне се, зробит се
птахом. Тай вже тогди хлопці знали, що він таки Бог.

Зап. в Григорові, Буцацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. III, 3, ст. 41.

70. Чому в горах не родить ся так, як на долах?

Моўят такú льуди собі приміўку ў нас і так ўсьўды, же кадý
Ісус Христос ходиў по землі, то там нýбы льїпша земля́, льїпше ви-
даїи пло́ды і ни родит ся нý бодачья нý нич. Тай собі такє говорїят,
чомú тотó так йи. Дóбри знайїте, же кой Ісус Христос таштуды ходиў,
то мусит бýти льїпше, а на наш край, на наші гóри — то Сус Хри-
стос ту не быў — інó адáлеку пáлничкоу помахаў. — Томú ў нас польа́
гiршi: Йалóвець ся родит, бодачья, а жáдного пло́ду тако́го, ги ў льу-
дїй, не найино.

Зап. в лю́тім, 1899 р. у Мишани, Старосамбірського пов. від Грци Оліщак
Термецького.

71. Звідки взяв ся млин, віз, кінь, скрипки і медвідь.

Ісус Христос ходив со святим Петром по землі і навчаў людий доўгі часы. І прыйшоў раз ў село, а злий поставив млин і на зладит його нич, такү паличку, абы зерно падало с коша. А Сус Христос повідав: Шчо ты ту робиш? — Та, диві, зладив їм млин гет цаўком, і не хоче пацати зерно. — Їа тото зладжу, али завориндуй мині. — Мовит: Їа ти завориндуй, айбо ни знайу поky. — Поky з дубровы оппадає лісьця. — А тот собі злий гадаў: До восени, тай ў восени ўпадає. — А Сус Христос запытаў паличку, тото почало калатати і почало падати зерно ў камінь. А він стаў, тай мовит: Тай їа цылым млин поставив і їа ни міх шче тото зладити! І жаль му. Али ходит він коло дубровы, не оппадає лісьця; а воно ўперёд, то падала чатина гі днеська с кидрини. Али пан Біх так даў, жебы тото не оппало поky світа. Али він дивит ся раз, другий, не оппадає тото. Ўзяў, пішоў, верті лыс, бий клинцы, бий цывякы желызы. Він мыслиў, же посушат весь лыс. Тото ся порозвиваю, тшєрка такє галузья віт самої землі аж до веріа. А ўно глаткє было, хыба трохы на вершкү была чатина. І ўзяў і ў...ў ся долы смерекоу злий і днесь смола тожү на смерецыці. І млин до днешного дня не відобраў, а нбы притоньисть до млина майи і инєсь він ў млынї сьидит, нєк му.

Али ўзяў зробив віз у хаты і зложив гет краснє, а вытбагнути йак чєрез двєрі? А Ісус Христос с Петром ўвийшоў: А шчо ты зробив? — Віз, али ни можү с хаты вытбагнути. — Продай мині. — Ўзяў і продаў. — Петро мовит: На шчо ти, Господи, того? — О, трєба, будє людям, та булүт їхати! І ўзяў він, розибрав по колєсу, выныс на двір і зложив. Мовит дятко: Та ци не миг їа сам си так розибрати та зладити? — Ісус Христос мовит: І ты бы си колєс сьив, йакбыс не миг іти. І днєс, коли вєсь квичить, тогди він на віз сьидє.

Али ўзяў зробив конья. А Бох даў так, бы не стоїаў кінь сам. І він ўзяў, аїааў на такү жилу меджи ногам, конья, али кінь ся ўживив, іти не будє, бо аїаазаный. Ісус Христос надийшоў с Петром, мовит: Шчо ты зробив? — Конья, та не хоче йти. — Ну, продай мені того конья, та він ідє. Тай ты колєс си сьидєш на нього. — І днєс перас такый час прїдє, жи йак сьидє на конья він, то кінь утычє ў бєзавєсти, же го нїхто не може ўперєги, дьлатого же він го зробив. Мовит Петро: Господи, та на шчо тобі коний? — Е, Петре, то будє тысьним людєм робити. Ростьаў тотү жиўкү і кінь пішоў. І инєсь коньови їи ступки меджи ногам йак і вы сьвидємї.

Потому зробив скринки і ни прорізає зверху тоті вікеньця, та вони не мали жадного голосу. А Сус Христос мовит: Продай мені тоті скринки! Він продає. Ісус Христос прорізає тоті окенця і уже голос мали. І несе через тоті, де йно йакі музика йи, там йи вохота і много сьа таких часів трафит, жи дакого й заб'їт при музичі, а то через тоті, жи віл йих зробив, тому ўсе майи до них право.

Али трафив сьа Ісус Христос у млини іс Петро́м так гі жебраки. А мольник ўвидив: О йакісь диди ту йдут. Чекай, йа йих напуджу! Вони ўвійшли, а він за дверей: Гу! І Пан Біг повідат: Іди ў ліс, будеш медведьом, тай будеш гурчати, по́кы сьвіта.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грици Олішак Терлецького.

Паралелі: До мли на пор.: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17, ч. 45. — Чубинський, Труды, I, ст. 104. — До воза: Чубинський, Труды, I, ст. 104—106. — До коня: Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 135. — До медведя: Правда, 1868, ст. 48: Медвідь. — Житє і Слово, 1894, II, ст. 182, ч. 10: Відки взыали ся медвиць і зазуля. — Zbiór wiad. T. V, 3, ст. 149—150. T. VII, 3, ст. 107—108, ч. 2. T. X, 3, ст. 102, ч. 310. T. XI, 3, ст. 36, ч. 1—2. T. XV, 3, ст. 65, ч. 4. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10—11. — Ястребов, Матеріали по этногр. новорос. края. Ст. 10. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XI. — Чубинський, Труды, I, ст. 50—51. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. T. IV. Ст. 22. Ч. 17. Ст. 168. Ч. 23. — Kolberg, Pokucie. T. III. Ст. 141. ч. 3. — Federowski, Lud białoruski, T. I. Ч. 742—743. — Шейнъ, Матеріали. T. II. Ст. 343—344. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. T. I. Ст. 288. Ч. 56.

72. Звідки взяли ся гриби?

Ішов раз Христос із апостолами поперед хату якоїсь жінки вдовиці. Удовиця напекла паланиць та поцрестила їх попід хату на приспї, щоби скорше простили. Ідут апостоли за Христом, а Христос на переді йде, та сповирають на сьвіжі, ще теплі паланиці, поликають слинку, бо всі страх які голодні, аж, аж!... Не видержав Петро, взяв одну, вкусив та зачав жмїкати.

— Петре, Петре, що ти жмїкаєш? — питає Христос.

— А щож, губу! — каже Петро та скорійш випльовує вкушений кусник паланиці на землю.

— Най буде губа! — каже Христос.

А Петро дивит ся на землю, не вірить своїм очам: перед ним із кусника хліба виросло нечислено багато різних губ та грибів.

— Збирайте — каже Христос до апостолів — буде добра вечера.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VI. Ст. 256. T. XIII, 3, ст. 76, ч. 165. — Етнографічний Збірник. T. III Ст. 69—70, ч. 4. — B. Němcova, Národ, báchorky a pověsti. T. II. Ст. 297—299. — Wisła. T. IX. Ст. 102—103. Ч. XI. — Polaczek, Wieś Rudawa. Ст. 91. — Lud. T. II. Ст. 19—20.

73. Звідки взяли ся пчоли.

• То як Ісус Христос ходив по світі з апостолами, то зразу апостоли не могли привикнути. Прості люди були. То святий Петро все каже: Господи, я голодний! А Ісус Христос сам не їв нічого, то все тільки сі всміхає. А далі як Петро заснув, Ісус Христос узяв тай вишпів із нього телеса тай повісив на грушку. Петро пробудив ся, встав тай дивує ся, що ані разу не чує голоду. Аж по якімось часі ідуть вони знов попри тоту грушку, а на тій грушці великий рій пчіл. Петро питає: Господи, а то що таке? — А Ісус Христос каже: Петре, та не пізнаєш? Таке то твої телеса. Ти без них маєш вигоду, а пчоли з них будут Богу на славу і людям на пожиток.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

74. Жидівський помийник.

Називали Жида помий небер. А Ісус Христос с Петром ходив по світі, тай тотό увидиў Петро. Мовит: Кількі ту помийи і тотό йде півношчо. — Али злий тотό учуў: Дай мины тоты помийи йа буду с того робити горіўку! — І узяў поставиў горальню і шче щось мусиў до тых помий додавати ў горальни; йакось тотό спалиў, і наваў горіўку паленкоў. І днесь ў горах называють її паленкоў. І такім даваў людям кошовати, пити і льуди почали пити. Али йиден такий быў, жи видиў, ш чого тотό наробило — а другий сьа напий тай льізе гі пїаний ў воци, щось му бесидувати. А тот мовит: Цыкай від нья, ты жидівський помийнику, жиш то нїбы ты сьа упиў, шчо ж жидівських помий. І шче й днесь, йак бы сьа напий дахто, та мовят: Ты помийник жидівський.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мпанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщак Терлецького.

75. Як згорів „Ка“.

А. Горівка, то чортівський напиток! Не люде йї завели!

Був собі чорт „Ка“, а він варив той трунок. Раз якось захотіло сї сьветим апостолам, покровенькам Петрови і Павлови йїї закоштувати. Прийшли вони до пекла. А там той трунок так варит сї та кипїт!... Попросили апостоли якогось антипка по кватирцї того трунку. Антипка дав їм. Але як вчув сам люципер той „Ка“ про то, як не скочив у той котел з тим трунком тай там згорів. А ангички зараз в плач тай жлували: згорів-ка, згорів-ка... Тай відти пішла назва горівка.

Зап. в грудни, 1898 р. від П. Петрова в Дрогобичи Волод. Левинський.

Паралелї: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 17—18. — Чубинський, Труды, I, ст. 43—44 і 109. — Gliński, Bazarz polski. T. III. Ст. 211—215. — Байки небылицѣ. Коломыя, 1880. Ст. 25—27.

76. Від чого названа горівка?

Б. Ишоў сьвятий Пётро н з Исусом Хрїстом, а там дьаблі ў йїдны фабрыцї варїли трунок. Сьвятий Пётро повїдат: „Пане, йа там піду, што там йїст“. — А Хрїстос му повїдат: „Нé ход, Петре!“ — А він му повїдат: „Піду дакус, пане, буду йа видыў, што там йїст“. — Гвó-шоў там, дали му порцїйу того трунку. И выпїў, посмакуваўо му н на-пїў сьа. Потым казав собі дати другу порцїйу. Йак выпїў другу, ка-заў сой дати н трэтьу. Потому хóче пїти, бо Хрїстос сьа му не казаў баейти. А тóты дьаблі зорғали з вьóго капельх: — „Запўат, што-с казав! Штóс-е ти йїдну ту дали, то дармо, а дві то запўат!“ — Пётро нé маў нїя́ких грóшнїх, — то сьа тым забавўаў, бо нé маў чым запўатїти. (И гльа того тóпер Жыды, йак нé ма чым запўатїти, то з́араз Жыд зымїат капельх). Але фхóдїт там по Пётра Хрїстос, — а най-старшóму чортóвн быўо імéно „Ка“, што быўа йóго фабрыка. И йак отворнў Хрїстос дв́ерї, йак го дьздрїў Ка. н фстрáшыў сьа. Фпаў до кїтла до того трунку, де сьа варнў, н там згóрїў Ка. И гльа того тóпер называўут трунок „згорїўка“, бо в нїй сьа спáлїў чорт Ка, та фшїткы за ним там йóйчали ф ты фабрыцї чóрты, же: — „Згóрїў Ка!“

Зап. від Антона Тиханича в Котáни, в серпнї 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. II. Ст. 63. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 11. Ч. 4. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 283—284. Ч. 48—49. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 169—171.

77. Звідки взяла ся табака і люльки?

А. Чортова ма́ма у́мерла. Посходили сьм лю́ди до не́ї, йак звѣкло до у́мерцьї (то бу́ло на зми́лі), тай сидѣти тѣхо, ния́ нѣчо́. А чорт снѣ прихѣдит, ка́жи: Чика́йти, йа вам вѣ́лгоджу, абѣ ви дѣ́рно мѣ сидѣ́ли! — Тай ўзѣвѣ, ўтер таба́ки, даў ко́ждому понѣ́ухати, тай ка́жи: Пла́чти за мо́ю ма́моў! — Йак ко́ждий понѣ́ухаў, тай за́чѣў пла́кати за чо́ртовоў ма́моў. А Христо́с прихѣдит на то́то, тай дѣ́вѣт сьм, жи онѣ́ пла́чут; ка́жи: Чика́йти, йа вам дам нѣ́ такѣ́! ўзѣвѣ, пороби́ў дѣу́льки, тай даў ѣ́м за́курѣти, тай ка́жи: Плу́йти на чо́ртову ма́му. То́му типѣ́р хло́пѣ йак кѣ́рут, тай плѣу́йт.

Зап. в вересни, 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Житє і Слово, Т. III. Ст. 374: Табака і тютюн. — Зоря, 1987, ст. 44, Чорт, Д. Ленкого. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 169—170, ч. 25. — Zlatá Praha, 1891, ч. 44. Ст. 522. — Гріпченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 10. Ч. 17. — Манжура, Сказки. Ст. 144—145. — Харьковскій Сборникъ, VIII, ст. 310. — Киев. Старина, 1890, кн. 7, ст. 326—329; 1893, кн. 3, ст. 547—548; 1888, кн. 4, ст. 20.

78. Тютюн і табака.

Б. У́мерла чортѣ́акони ма́ма, а лю́де сьм посходили, тай а́нѣ ка́жи, нѣхтѣ́ не хѣ́че за ѣ́го ма́моў пла́кати. А він нате́р таба́ки і дава́ў лю́дем нѣ́ухати, абѣ ѣ́м поста́вѣли сьлѣ́зи у́ вочѣ́х, абѣ пла́кали за ѣ́го ма́моў. А надѣ́йшоў па́н Бі́г і подава́ў лю́дем дѣу́льки. А лю́ди курѣ́ли тай при́ тѣм і ха́ркали; то сьм тѣ́чило, же́ на ѣ́го ма́му.

Зап. в цѣ́вѣтнѣ 1897, від Тѣ́мѣ Грини́шиного в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Драгоманов, Малор. народ. пред. и разск. Ст. 13: Черти и табачники. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Ст. 282. Ч. 47: Атчаво ета слѣза котѣтца изъ глаза, якъ табакъ нюхаютъ? На чортѣвѣй матки плачѣютъ. — Романовъ, Бѣлорус: Сборникъ. Т. IV. Ст. 23. Ч. 19.

79. Звідки взяв ся огонь у кремені?

З почитку світа то ни було вогню. Аж як согрішили ангели і пішли до пекла, то відумали йнго там, абі було ў чім пражити грішні дүші. А як стали ходити по світі Христос с Питром тай відьбли, жи льудьом але биз вогню. Али йдут они раз, дйүйи сьн, а чорт наклаў собі вогонь коло дорόги, тай грійи сьн. Посыідали си они коло него, балакайут... А Питро маў с собоў палицьу, тай поставиў їи на вогонь. Як зачїла горіти, а він зырваў сьн тай зачїў ўтыкати, жиби занести трόхи вогню льудьом. Али чорт такі ни дурний, зачїў лапати Питра тай кричїти: Віддай вогонь, на щос украў? — Як ўже наў Питра зловїти, а Христос крикнуў: Ўдар палицьу ў камінь! — Питро ўдарїў і хоць чорт відобраў ў него палицьу, то вогонь ў камини лишїў сьн. А той камінь — то кремень. Тогдї Христос показаў льудьом, як сьн креши с кремени вогонь і віт тогдї маїут ўже льуди вогню, кїлько хотїи.

Зап. від брата Гілярка, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелї: Чубинський, Труды. Ст. 43, 45 і 46.

80. Чому діти не ходять до року?

Як Христос ходїў по світі, тай прийшоў до жінки, шчо мала малу дитїну тай сказаў її, жебї дитїну перекинула бес себе. А она бойала сьє, не хтїла перекинути, абї сьє не забїла дитїна. А він їи сказаў: Коли не хочеш, то не будє ходити аш по роцї! — А прийшоў потόму до корови, же мала малє тельє. Казаў їи перекинути, а она перекинула і томў тельє сьє ўродит і ходит. І так до кождой звїрини ходїў і кожда го послухала і кожде, лиш ўродит сьє, ходит.

Зап. 1896 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Гілярка.

Паралелї: Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 83. Ч. 107. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 37.

81. Чому люди не знають часу смерти?

А. Сус Христос даў, жи льўде зна́ли, по́кы жи́ти буду́т. Та́й йидно́го ра́зу йде ісь сьваты́м Петро́м, а чоло́вік горóдит і ваты́суйи кі́ля на оба́ бо́кы. А Петро́ сьа пы́тат: На шчо ты так, чоло́віче, на оба́ бо́кы ваты́суйиш? — Ба на шчо? Б́ду ўмирати́ гнеть, а ды́тишча малы́ вы́станут і хтó ним пак загорóдит? Наві́ть не го́дно будé кіў затеса́ти. А йа тепе́рь поваты́суйу і йак плы́т підогни́и, а вони́ си обэ́рнут дру́гым бо́ком. Ну, лиши́ли то́го, йлут да́лы. Нады́бали дру́гого, горóдит са́мо: То йаку́ галу́зу переплетé, то корч йакы́й вы́тне йалы́ўцьо́выи і бода́ча ме́че, так нийак плетé. Пы́тат сьа Сус Христос то́го: А чо́му ты так нийак горóдиш? — О! до ме́йі сме́рти будé. На чужі́ ды́ти не хо́че ни сьа робы́ти лы́пше, а то стру́но то́го, жи сьа ўжени́ў до ўдо́вы, та ды́ти ни йи́го. То так знаў, жи ўмирати́ ни задо́ўгыи час і: Меньі́ будé по́ти! — А Ісус Христос пові́дат Петро́ви: Пётре! Так э́ле. Та́к бы робы́ти, абы́ ни знаў вы́хто, пок будé жи́ти. Бо ни йиде́н ўжени́ў бы сьа на чужі́ ды́ти і застаў бы майы́ток і и́г-бы абы́ти гет, йак бы знаў, жи ўмре́ гет, а ний бы сьа нич не лиши́ло! І ві́т то́го часу́, ко́ли Бог сме́рть пры́шле, тогды́ чоло́вік ўми́рат.

Зап. в ма́рті, 1899 р. у Мишанци, Старосамбі́рського пов. від Гри́ця Олі́щана Терле́цького.

82. Чому люди не знають, коли пімруть?

Б. Коли́сь люди́ зна́ли, коли́ хто буди́ вмирати́, і бу́либ до нині́ка зна́ли, шоб ни йден́ хлоп ду́рний.

Йде́ собі́ раз Пан-Бі́г, а хлоп ста́ви хату́ з ли́боды. — „А шо́ ти робы́ш?“ — пита́е Пан-Бі́г. — „Хату́ ставлю́“ — ка́жи хлоп. — Та́ з ли́боды?“ — пита́е Пан-Бі́г. „А шо́, ка́жи хлоп, на шо́ мині́ лі́пша?“ „Та́ж вона́ наві́ть ро́ку ни посто́йи — ка́жи Пан-Бі́г. — А хлоп ка́жи: „Мині́ ни тре́ба хати́ на ці́лий рік, бо́ я за пів ро́ку маю́ сме́рти, нашо́-ж мині́ лі́пшо́й хати́“. „А́ так, му́дрогелю́, ка́жи Бог, почка́й, типе́р ни буди́ти зна́ти, коли́ хто вми́ре, бо́ на сьві́ті ні́ц ни буди́, ані́ хати́, ані́ сила́, ані́ мі́ста, і во́і буду́т лі́нхы“. Те́й від то́ді́ вже́ ні́хто ни зна́йи, коли́ вми́ре.

Зап. в До́бровто́рі, Ка́менецького пов. 1900 р. від Бьки́ Пу́зь, А. Ве́ртельни́и.

Паралелі: Zbiór wiad. T. XV, 3. Ст. 268. Ч. 2. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 178. Ч. 36. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ч. 790. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 399.

83. Чи знали люди час смерти?

В. Кожному чоловікові наперед призначено, якою смертю має вмерти. Як йому призначено втонуту, то аби весь вік на печі сидів, а таки прийде така година, що він утоне.

Давно люди наперед знали, коли хто вмере. То вже такий ні за що не дбав. Іде раз Пан Біг по під ліс, а там хата, а з хати вийшов чоловік, запалив ліс та й поставив до того огню горнець з водою, щоб загрила ся.

— А ти що робиш? — питає Пан Біг.

— Та от воду грію.

— Та не можеш урубати дерева, а зараз мусиш весь ліс палити?

— Е, та міні байдуже, я й так завтра маю вмерти, — мовить чоловік.

— Е, коли так, то не вмереш, — мовив Пан-Біг — і не будеш наперед знати своєї смерти. По якімсь часі іде Пан-Біг знов тою дорогою і бачить того самого чоловіка, а він з'орав те місце, де був ліс івгорів і сіє жолуди.

— А що ти, чоловіче, робиш?

— Та жолудь сію.

— Та на що?

— Ліс буде.

— Алеж ти вже старий, ти його й не побачиш, не то що.

— А хто знає. А не побачу я, то побачуть мої діти і внуки.

— А видиш, — мовить Пан Біг, — як то добре, що ти своєї смерти наперед не знаєш.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 189—190.

84. Чому кінь такий ненаситний?

Як Христос ходив по світі, прийшов раз над ріку. Вода була тогди зібрала, тому він не міг через ню перейти. Вже хотів вертати ся, аж дивит ся, а ту пасе ся кінь. — Перевези мене на другий бік! —

каже Христос до него. — Я ще голодний — каже кінь. — Христос рознівав се тай заклевав: Абіс їв до кінця віку і абис не наїв се ніколи! — Тому тепер кінь все їсть і їсть і ніколи не наситит се.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. Т. II, 3. Ст. 38. Ч. 1. — Тамже, VII, 3. Ст. 108. Ч. 3. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 109. Ч. 16. Тут кінь ненаситний тому, що його проклала Богородиця за те, що він витягав сіно з під Христа, коли він лежав у яслах. — Чубинський, Труды, I. Ст. 49. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. X.

85. Звідки взяла ся собака?

Як Христос ходив по вишлі с Питром, то йшли вони раз бис силó, а дьоти бавали сьм на улици зайайцьи. А той, шчо буў хортон, зачів бічи за Христом тай гаўкати. Христос розгложив сьм тай прокляв того хлопця: Жибіс гаўкау доки сьвіта! — І с того хлопця зробив сьм пес.

Зап. 1897 р в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філька.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 52—53. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 24.

86. Звідки взяла ся малпа?

Як Христос ходив по сьвітї, то йиден чоловік виліз на дуба і хотів йигó звітти настрашити. Али Христос йигó зобачив тай сказаў: Будеш жи так лавити по деревах, доки сьвіта тай сонця! І с того чоловіка зробила сьм малпа і лавит ўсе віт тогди по деревах.

Зап. 1897 у. в Пужниках, Бучацького пов. від Тимка Гринишиного.

Паралелі: Чубинський, Труды, I. Ст. 50.

87. Черепахи.

А. Рас ішла Матка Боска с Сусом Христом чирис ріку та її риби кусали. А Матка Боска прокляла ті риби і з них сьм зробили черпахи.

Зап. в Будзанові, Теремовельського пов. від Кучиравої Ганусі О. Деревянка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 10, ч. 31. Тут черепаха повстала з печеної курки, яку скупа донька укрила була перед матір'ю, що прийшла до неї в гостину. — Тамже, ст. 386—387: Тут черепаха повстала з вареників, укритих скупарем перед старцем. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 20: Тут пережінена в черепаху жінка, що сховала ся перед Христом. — Чубинський, Труды, I. Ст. 66.

88. Заклята риба.

Б. Матка-Боска с Сусом Христом шла бис воду. Розмавіили си, жи дужи рибу роздоптуйт. Вона кажи: „Божи, Божи, винни тойї риби“. І тогди кажи Сус Христос: Вже нима половини тойї риби, вже в купках — вона вже заклита. С того йи чирпахи.

Зап. від сестри Ольськи в Будзанові, О. Деревянка.

89. Чому рак має в заді очі?

Раз брив Христос через воду, став на рака і притиснув его. А тогди ще рак мав з переду очі. Розгніваний, крикнув до Христа: Як ти йдеш? Де маєш очі, що ставш на мене, чи не в гузиці? — А Христос каже: За того, що так до мене говориш, будеш мати від нині очі в гузиці, а не в голові! — І так ся стало і тому тепер так рак виглядає.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. Ст. 115. Ч. 29—30. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 13. Ч. 36. — Ястребовъ, Матеріали. Ст. 20. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 168. Ч. 21. — Fedorowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 175. Ч. 579.

90. Чому тепер колос малий?

А. Коли Ісус Христос по світі ходив, зайшов раз до богачки, а тога з під дитини збіжжя збирала і на гній виносила. А тогди ціле стебло від корінця аж до верха був колос. Як Ісус Христос того вадрів,

що богачка свіжого хлібці не шинує, засумував сі, тай каже: „Не буде від тепер на стеблі зерна, лиш голе стебло!“ А Матінка Божа взяла в руки тай стала Сина свого просити: „Сину мій дорогий, сину мій любий, най хоть тільки лишить сі зерна, кільки я в кулак взяла і най то буде для пса і кота!“ А Ісус Христос каже: „Ну то най уже й так буде“. А по при пса і кота люде до нині годують сі.

Зап. в Перевізци, Калуського пов. 1875 р.

Паралелі: Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 355—360. — Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 289—290. Ч. 58—59. — Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 14—15.

91. Який був колись колос?

Б. Йак Христос ходиў по світі, то жіго і пшеницьи ни родило сьи такé, йак типéрички, али колос буў віт змилы аж до вирха. Христос хтыў на́рід покарати, тай зачыў ссувати колос. Али світий Петро злапаў Христа за руку, тай кажи: Господи, лиші хоть дльа пса і котá. — Христос зми́лосердиў сьи тай лишіў. Тому колосок типéр такий за доўгий, йак рука, а ми йімо́ то́то, шчо псо́ви і котóви.

Зап. в січни, 1895 р. в Пужняках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелі: Драгомановъ, Малорусскія народныя преданія и разказы. Ст. 14. Хлѣбный колосъ.

92. „Для пса і кота“.

В. Ходиў Ісус Христос съ світими Петром по землі і зайшли до йидного чоловіка. Дытіна піс...а сьа, а вона ўзала́, тотá жінка, паливи́цьу, зыгну́ла ў дво́йи, — жітну — і ўзала́ то́то г..о і вынесла на двір. А Сус Христос то́то увиди́ў і думат собі: Е, трéба бы з вами йина́че робити, коли вы не шану́йите. Бо воно́ было тогды во́лоть і колос от са́мої землі. І Пап Віх выйшоў с Петром ме́джи сы́ўбу і почаў зыкати від землі гет, абы не бы́ло хлы́ба жéдного, кой льу́ди не шану́йут. А Петро хопи́ў жме́ну: Господи, лиші хоць на ко́та та на пса, бо то́то нич не зна́йи! І мы днёсько́ва с то́го ўсы́ жиймо́.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліш. Терлецького.

Паралелі: Zbiór wiad. Т. III, 3. Ст. 23. — Т. VI, 3. Ст. 321. — Т. XI, 3. Ст. 63, ч. 4. і ст. 220. — Т. XIII, 3. Ст. 191. — Т. XV, 3. Ст. 273, ч. 2. — Зоря, 1887. Ст. 95 — Зоря, 1895. Ст. 53. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. VIII. — Терещенко, Быть рус. народа. V. Ст. 48. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. Т. II. Ст. 368. Ч. 194: Die Kornähre. — Чубинський, Труды, I. Ст. 156. — Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 82. Ч. 17. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. III. Ст. 169—170. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 170. Ч. 545—548. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 7. — Wasilewski, Jagodne. Ст. 98. — Wisła. Т. I. Ст. 143.

93. Чому каміне не росте ?

Камінь то перши росло так як грибі, або шчо. Тай було би росло й до тепер, як би ни Христос. Він як ходіу по світі тай йшоу раз дорогоу тай ўдаріу сьм ў палиц, алі так, жи гет розбіу на прах, аш пазур злиз. Чуйн він, а то такоу дужи боліт. Тай тогли за-мляіу камінь: Жибі ви більши ни росли ! І ўже віт того чису камінь ни росте.

Зап. 1897 р. в Пушниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 170. Ч. 29. — Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ст. 165. Ч. 511.

94. Чому ксендзам не вільно женити ся ?

То Сус Христос повідау, жибі прийшли порадити сьа, як брати сьльубу. Йіде ксьиндз наш і польцький, алі надібау сьа хлоп. Де ви йідите ? — До Пана Бóга спытати сьа, як сьльубу брати. І йа йду з ва́ми, хлоп. — Надібау сьа жид: І йа йду з ва́ми. Али прийіхали там до того дому, де ўже Ісус Христос быу, жид на грайцар лакомый і ўзау держати коны польцького ксьиндза і нашого, бо му поўбицьали по два грайцарі. Польцький пішоу до господы, шчось там выпити і зысты, а наш пішоу руський т Сусу Христу і пытат сьа: Ци вільно сьа женити ? — Вільно. — І пішли оба с польцькым. Польцький собі гадау, жи то наш спытау сьа за нбóго. Али хлоп увійшоу і сьа пыта-йи: Ци вільно сьа мені женити. Али твэртший, його кортит лыпше

знати, пытат сьа: А йак бы тотá ўмёрла, ці мѡжбы дргугу ўзьати? — Та мож! — А він выйшоу за поріг і гадат си: Йакбы ўмёрли і дві, ці мѡжбы трэту ўзьати? — Но, шчо хоч? — Йакбы ўмёрли дві, Гѡсподи, ці мѡжбы ўзьати трету? — Мож і трету і четвѣрту. — Выйшли на двір ўсы, а жид мѡвит: Ну, ныўроку, пытали вы сьа за мене? — Пытали. Вільно тобi дебудь і на сьмітьу. Ннесь томú жиды берут: на сьмітьу сьльуб, дебудь. Типѣрь хлѡпу вільно і штіри рази сьа жени-ти, а ксьиндау раз. Пѡльцкому не мѡжна й йидно́йі брати, хыба ко-ханку.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Олі-щана Терлецького.

95. Чому попам усе мало?

Йак ходиў Бог по зинли і навиджаў лудий — і ходиў сьвятій Питро і Паўло. А захорувала йидна ўдовицьи. І післаў Бох трох сьвят-цыў до тойі ўдовицьи, шчоби йи приготувили на смерть. На своїім місци то Бох післаў ксьондза, а сам сьи лишиў ў до́ма. І даў йим ўсы трѡи по торбі грѡший і росказаў йим, шчоби кáждий сво́йу торбу віддаў удо-вицьи. А сьвятій Питро і Паўло свої подавали грѡші, а ксьонц свої ни даў. Затримаў ў се́би і казаў до двох сьвятцыў, шчо сьи на доро-зы подылимо. Йак виртали вiтти і зачыў йих дыліти, а вони ни хтыли брати. А йак повирну́ли до до́му, зачыў йих Бох куждого з восѡбна пи-тата: Ти, сьвятій Пѣтри, даў своїі грѡші? А, ти Паўли, даў своїі грѡші? Паўло й Питро вiтзива́ют сьи: Даў! — А ти, ксьондзи, даў своїі грѡші? — А ксьонц сьи ни вiтзива́йи. — А Бог до ксьондза: А видиш, ра́би, ни мѡжиш сьи найiсти, покрийдиў йис ўдовицьу! Буде на вас на́рид роботаў по́ки сьвiта і соньцьи! Так на вас буде йти, йак мить¹⁾ буде мѣсти і ны́гди сьи ни найiстѣ по́ки сьвiта і соньцьи! — Тай типѣрь ксьондзи ўсе кричут, шчо йим мáло тай мáло.

Зап. в цвьiтн 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького повіта.

¹⁾ Заверуха.

95. Ненаситний піп.

Раз ішов Господь Бог з сьветими Петром і Павлом в день великодних сьвет, дивлет си, а піп оре. — Питає си єго Господь Бог: Ти чо в такий сьветий день та до того ше і духовний та вореш? — Піп єму на се каже: Господи, даруй мені, я так тогід зробив, шо в великодні сьвета орав, та мені тільки богато хліба си вродило, шо я віддав моїх 30 доньок — та ше лишило мені си 30 хлопців — та хотів би їх поженити в осени. — Е! братчеку мій, каже Бог до попа — я тобі тогід вібачев і вродив тільки хліба, шо ти міг не лише тих 30 доньок відати, але і тих 30 синів вженити, але ти, братчеку, як виджу, то ти як кождий піп ненаїджений, і не дбаш, шо гріх і в таки велики сьвето вореш — абись знав, шо сего року нічо тобі не вроджу і в голоду виріш. — І так Бог зробив.

Зап. 1901 р. в Довгополи, Косієського пов., від Анни Тоневич О. Галевич.

97. Богач не лише бідного, але й Бога не хоче знати.

Було трох братів, два були богачі, а оден був дуже бідний. Але як ходив ше, сьветив би си, Бог по сьвітї, поступив раз зі сьветим Петром до більшого (старшого) брата і просив си на ніч, а тот брат тогоди клав хату, — тай Господь Бог каже до него: „Боже помагай!“ — А він на се Богови відповів. Мені шо з Твого помагання? І ше почев лихословити Богови. Бог тоді каже до сьветого Петра: Ходім дальше Петре! І прийшли до меньшого (середущого) брата тай також просили си в него на ніч. — Та він их прийнив на ніч, але в ночі стала си в сій хаті пречка (пригода), а то курка знесла яйце і вбила. Тоді тот богач зачев лякати на Бога і сьветого Петра, шо то через них яйце вбило си, бо як би вони були не ночували, то яйце було би си не вбило — і вігнав таке їх в ночі з хати. Идут вони до найменьшого (наймолодшого) бідного брата. — Приходет, а він кладе бухню (бухня то дуже з дешевого матеріялу і мала з не докінчаним дахом хата). Поклонили си єму, поздоровили єго — а він їх файно прийнив, похарчовав, за шо Господь Бог, сьветив бї си, поблагословив бідного хату і він від сего часу зачев богатіти - - а богачів братів Бог вітопив всі маетке.

Зап. від Марка Куриндаша з Полянок, у Довгополи, Косів. пов. О. Галевич.

Етнографічний збірник т. хп.

98. Христос, Петро і підкова.

Йшоу Христос с Питром дорогою тай ўвидів кінську піткову. Підойши Петри! — кажи до него. — А вини на йакого чорта піткови? — вітповіу Питро тай пішоу далі. — Христос підвыс піткову, а йак йшоу попри кўльню тай продау ковалеві і купиу за тоті гроші чирішєнь. Йдут вони далі, вийшли за силó, соници так припікайи, Питрови так хочи сьи води, а ту нйіде ны краплі. — Йой, йак йа би пиву! — кажи Питро. — Христос ни вітповіу нйчó, лишє зачйу кидати по йидны черешни на зємљу. Питро йшоу за ним тай абирау. Як ўже викилау ўсы чирешны — Христос — тай кажи до Питра: Видиш, Петри, ни хтыу йис раз зйгнути сьи за пітковоу, то мусьіу йис згнати сьи тьлькó рэзыу за чирешныи! — Питро пізнау, що Бог за-жиртувау си так з него, али лишє пошкрóбау сьи тай пішоу, бо ни мау шчо казати.

Зап. в маю, 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов., від брата Гіларка.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 124, ч. 22. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 69, ч. 29, 3. — Wisła. T. IX. Ст. 116—117: Legiendy o św. Piotrze i podkowie. — Materiały antr. arch. i etn. T. III. 2, ст. 151.

99. Як сьв. Петро був Богом.

А. Коли Христос жив іще на сїм сьвітї і ходив із своїми апостолами проповідати слово боже, сказав раз до нього сьв. Петро: Як то багато біди на сїм сьвітї. Як би я був Богом, то було би далеко лїпше! — Коли хочеш того, то я позволяю тобі бути один день Богом — відповів Христос. — Сьв. Петро утїшив ся тим дуже, але його радість не була довга. Коли йшов із Христом, почув, як мати виправляла свого малого сина на друге село і прощаючись із ним, сказала: Най тебе Бог провадить, сину! — Тогди сказав Христос до Петра: Ну, Петре, ти тепер Бог, веди його! — І Петро мусїв відвести хлопця на друге село. Ледви вернув, а тут кличут уже його до суду, де хтось присягав і прикликав Бога на сьвідка. Петро побіг до суду, аби бути сьвідком. Лише вийшов із суду, дивить ся, веде баба козу на насовиско. Вивела, пустила, тай каже: Най тебе Бог стереже і приведе щасливо до дому! — Петро мусїв іти пасти козу, та се ще було пів бід, але коли прийшло гнати її до дому, то вже не міг дати собі ради. Надер ся добре по корчах

га скалах, заки пригнав її. Змучений, облитий потом, упав Христови до ніг і просив, аби скинув із нього ярмо, наложене рано; він уже набідився до волі і не хоче бути більше Богом. Христос посварив його трохи, а потому сказав: Памятай, Петре, не треба пробувати Бога і жадати від нього того, до чого чоловік неспосібний і не має сил. — Петро вислухав слів Христа і вже більше не хотів пробувати Бога.

Зап. незвісно де і ким. Друковано в „Галичанинъ“.

Паралелі: Аѳанасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. XXX—XXXI. — Wenzig, Westslawischer Märchentchatz. Ст. 89—90. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 184—186.

100. Божий коваль.

Б. В однім селі жив собі такий коваль, що від нікого за жадну роботу платні не брав. Бувало зробить що кому, а той питає: „Що вам за роботу належить ся?“ „Нічого“, каже коваль, „Бог мині заплатить“. І всі люди вже його знали і за яку роботу, то казали йому: „Хай вам Бог заплатить“, і прозвали його „божим ковалем“.

Жив він так досить довго, аж нарешті прийшла смерть і він умер. Приходи він до неба, аж там сьвятий Петро до него: „А тиж чого тут?“ — А він каже: „Таж я вмер, то де піду?“ покажіть мині. Аж коли він дивився, а там напротив него сидить Бог на золотім троні і киває до нього пальцем; себто, ходи до мене. Підійшов коваль, упав до землі і лежить, а Бог каже: „Вставай, не бій ся і приступай до мене“. Встав він, приступив, а Бог його питає: „Ну, ковалю, скажи мині, що ти хочеш за те, що ти ціле своє житє за роботу нічого не брав, лиш казав: „мині Бог заплатить“. Скажи, якої заплати за се бажаєш від мене, а все тобі дам, щоб навіть не знать що було“.

Зрадів коваль, як почув се і став думати, щоб тут жадати? Якої заплати? Подував, подував, а далі й каже: „Нічого, Господи, не хочу, тільки хоть оден день посидіти на Твоїм троні“. „Добре“, каже Бог, „сїдай, тільки щобиш всидів, а як не всидиш, біда тобі буде“. Вийшов Бог з трону тай пішов собі у рай на spacer, а коваль чим скорше з утіхою на трон. Ледво тільки сїв на нїм, аж тут цілий сьвіт перед ним розкрив ся як на долоні, все наче перед самим носом. Все він зараз зобачив, що діє-ця на цілім сьвіті: на землі, у землі, у морі, в землі і скрізь, бачив усе кожду людину, кожне найменче сотворінє. Став він роздивляти ся, дивить ся: там йден другого забив, йден у другого вкрав, скривдив, обдурив і все а все, що по діялось по сьвіті, все бачив.

І вже не міг далі всидіти, лиш хтів крикнути, як рідний син пробив ножем батька, але Бог сказав йому: „Не сьмієш й нари з рота пустити, сиди тихо та диви ся. Дивить ся він, аж приходи до бідої вдови старий дід жебрущий, і проси милостині, а та виймає остатнього сухара, котрого навіть перед дїтьми голодними була сховала і дала йому. Вона пішла на роботу, а дід вернув ся і підпалив її хату, і в хаті всі діти згоріли і все. І вже довше коваль не міг всидіти: Крикнув з жалю і впав на срібну підлогу з трону. Бог його зараз підняв і каже йому: „Видиш, чоловіче, який я терпеливий, що мушу вічно сидіти на сїм троні і на все дивити ся і все бачити, навіть ще гірше, як ти бачив. Отже бачиш, яку я терпеливість маю, тож знай, що я теж дуже терплю. Праведна душа кожна терпить. А ти тепер йди назад на землю і роби так само, як і перше і будь таким самим праведним чоловіком, якісь був“. І коваль вернув назад на наш свїт і до нині деє працює за біг заплаць.

Чув від свого небіжчика батька Ілька, А. Веретельник.

101. Батько конем.

А. Оден газда маў два сини і тин синам не даваў нї їсти, нї нич, лиш они ходили ў лїс, збивали сучкі (дрова) і носили на місто і брали від одной ўйазанки три сорокіўцы. Ходили они так зо дві неділі. Приходьат два сьвйатї і кажут: Де ваш отець? — Наш отець зробиў сьа коньом тай ўзвали го Жиди! — Тоти сьвйатї мали коньа з віском і казали, шчо би купили собі тоти брати. А брати сьа звїдали, шчо би они хотїли. А они хотїли три сорокіўцы. І купили. Сьвйатї пішли і сказали, шчо би они нїколи не лишили коньа неприкритого. А на тїм конї була золота уздбанїцьа. І прийїхали они на місто, начили сьа і забули того коньа ўкрити. І прийшли тоти сьвйатї і кажут: Видите, йакі ви справедливі! Він вас з малой дїтнини вигодуваў і до старости вас годуваў, а ви го забули ўкрити! — Бо то буў отець. — І загнаў сьвйатий другого сьвйатого, аби ізняў золоту уздбанїцьу. І пішоў сьвйатий, ізняў золоту уздбанїцьу і ўвійшоў тогди до тойї коршини, де они сьа попчили і стаў перед ними отець їх. Йак би були йего накрили, то буў би шче коньом.

Зап. в Хітари, Стрийського пов., 1895 р. від Данила Хомінця.

Паралелї: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 41—42.

102. Як Христос зробив коня з чоловіка.

Б. Під деревам сидіў Бог, Петро і Паўло. Було то на самий святий вечір. Бог післаў Паўла ду одного богача, а шчоби даў мірку пшениці. Паўло прусиў бугача, але той сказаў: „Ти неробу, не хцеш рубити на хлѣб, а йісти бис йіў!“ І сказаў: „Іди від мене, бу ти дам сукерую в голову“. Паўло пішоў ду Господа і сказаў, „шчо вшче — шчо сказаў ду мене, іди, бу ти дам сукерую в голову“. Потім пішоў Петро. Зачаў він прусити о мірочку пшениці, а бугач каже: „Йди, бу ти дам лупатую в голову“. Трѣтий раз післаў Бог Паўла. Зачаў він прусити, а той кажи: „Я не маю пшениці для вас, нероби!“ І закинуў мотуз, шчо даў Памбіг і пішоў ду Бѣга. Бог ся питаїі: „А даў?“ А Петро відпудіаїі: „Нї, не даў!“ Аж ту сї вубаїраїі назад, а там стуйїт кїнь. Тугдї вїаїи тогу кунїа, пувѣли ду бїдного чулувіка і хтїи, а шчоби йїх переначуваў. Гуспѣдар той кажи: Таж я не маю клѣптик суломи, шчо ж вам пустѣлю!“ А Памбіг сказаў: „Та йдїт ду студѣли, пубѣчити, шчу там вст сулома“. А гуспѣдар сказаў: „Якѣмжи спѣсѣбуш би ся вїаїа, кўли нїхтѣ там не пулужїў“. І пішоў ду студѣли, пубѣчиў, шчу там пѣўно суломи. Вїаїў тудї пустиїїў на земїї і вѣї пуїаїаїи спѣти. Ранѣньку пуўставаїи, а Памбіг сказаў: „За такў ваїшу вїаїчнїсть даѣ вам кунїа, кутрѣгу маїїму зї субѣѣ. Але ци знѣїїти, шчо я ест? А гуспѣдар сказаў: „Нї, не знѣю!“ Бог сказаў: „Я вст Бог а Петрош і Паўлош!“ І пішїи вѣї — Бог — далѣку в дурѣгу. Гуспѣдар тудї пішоў ду кумѣри і пубѣчиў, шчу там повну вѣїжа і вѣѣгу ду пуїаїи. Аж на друкїй рїк прїшїи три людѣа, але він йїх не пїзнаїў а раау. А потїм сказаў: „Чи ви не прїшїи пу тогу кунїа? А Памбіг сказаў: „Ми такїй прїшїи“. Тугдї вїаїи тогу кунїа, прїшїи ду тогу гуспударї бугѣтугу, прївѣли кунїа пїд цурїг і врубїїў ся а ньѣгу чулувік. Снїи тудї пувїхудїи, й зачѣли ся вїтѣти і сказаїи му, шчо вунї даваїи на слўжбу бѣжу за ньѣгу без цїїїї вїк. А Памбіг, Петро і Паўло пішїи в свѣт.

Зап. 1897, від шкоїара Васиїа Матвїїва, в Угерцїах Нѣз. Городецького пов. Л. Гнѣтишак.

Паралелї: Zbiór wiad. do antr. kraj. T. 18, 2, ст. 252—254: Як Р. Бѣг јѣхаї конно на człowieku. — Аванасѣвѣ, Народ. рус. легенды. Ст. 87—99. — Чубинський, Труды. II, ст. 336. — Романовѣ, Бѣлор. Сборникѣ. Т. IV. Ст. 18—19. — Садовникѣвѣ, Сказки и преданїа Самарскаго края. Ст. 269—270. — Добровольскїй, Смолен. этногр. сборникѣ. Т. 3. Ст. 373—374.

103. Сьв. Петро у клопоті.

А. Йак Христос ходиў по сьвітї с сьвятим Питром і Паўлом. за-
хопила їх раз ныч так, шчо ни мали де піти на-ныч. Пішли до коршми.
(А там пийакї запивали сьи). Польгали спати; али Питро бойаў сьи
лыгати с крайу, абї го ни били, тай лыг віт сьтинї. Аш ту пийакї
йак попили сьи, тай кажут йиден до другого: Кўни, а то шчо за воло-
цўги? Ходым, будём бити. Витьгли Питра віт сьтинї, потлўшили, тай
зноў пішли піти. Али Питро кажи: Господи, пусти мене ў сиридину,
бо йак тоты вернут сьи, то шче будўт бити. Лыг ў сиридинї. А пийакї
кажут: Ёжемо йидному дали, ходым, дамо шче другому, тому шчо ў си-
ридинї. Витьгли Питра, набїли і пішли дальши піти. А Питро кажи:
Господи, пусти мене на край, бо ўже мене два рази вибили; йак шче
третий схотїи, то ни знаїу, чи витримаїу. Пішоў на край. Пийакї на-
пили сьи і кажут: Кўни, а ходым шче до третого. Витьгли зноў Пи-
тра, вибили і пішли. А Христа й Паўла ни били ны разу, бо они ни
мали страху.

Зап. в січні, 1885 р. в Пужниках, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Драгомановъ, Малор. народ. преданїя и рассказы. Ст.
128, 2; 129, 27. — O. Kolberg, Przemyckie. Ст. 201: Chrystus we-
duje z Apostołami (лишень конець). — Zbiór wiad. T. XI, 3, ст. 63,
ч. 3. Т. III, 2, ст. 151—152. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст.
116—117.

104. Як сьв. Петра били.

Б. Йак Сус Христос ходиў по землі, то показуваў єсьакї чудя
даўно. Али йшоў з ним сьвятий Петро і Паўло. Петро быў чоловік
цїкавий, єсьо го кортыло. Ісус Христос повідат: Былисмо дагдє йшли
на ныч. бо ўже вечерїи! — Петро мовит: А до коршмы підешо. —
А Сус Христос мовит: Пётре, кой то ў коршмі сьа напасеть трафит. —
А Петро мовит: Ни знаў йака! Тат йак си не бўду ни с кым захо-
дїти, та менї єхїхто не будє нич мовити. — Али Пётре, Пётре! Пийа-
ный чоловік ріхнат сьа до шаленого пса. — Петро того не слўхат, ай
ходым! Тай пішли. Тай си польгали сєрет хаты єсьи три; Петро си
лыг з йидного крайу, віт шиньку, а Сус Христос высше Петра, а Паўло
з другого крайу, з горы. А ту сьа пийакї трохы понапивали: О, йакїсь
ту позалыгали, нема кады перейти! моўят. Заточили сьа на Петра

і попадали. Петро шось мовит — а вони ўзяли тай побіли. Али Сус Христос ўсьо знайи, шчо сьа робит. А Петро ўзяў, тай сьа ўпхаў ў середину. Тоты походили шче трохы: Е, тогосмо трохы протягли крайного, ўзяти друтого с середины! Лап, Петра, бий! Выбили добре, Петро страх майи, лых си з горы, аш повнш Паўла. Тоты трохы походили: Ага, тоты два битьи, а нон третий выт! Лап Петра ўсе, выбили. Переспали до другий день йакось, повідат Сус Христос: Но, выдиш Пётре, ци бит йис быў? — Господи, бо йакось на мене наверныня. І ховаўшим сьа, і ўсе мене били. — Та Бог повідаў, жи йак си не будеш заходити, та тьа не будут биги. — А теперь, Господи, віру. Тото пийаки нанасить цыла. Словом ним не мовиў, а ўни не пытають, йино бйут за друго.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщака Терлецького.

105. Біда з піяками.

В. Господь Бог ішов з свѣтим Петром і Павлом коло коршми — і тегне свѣтий Петро до коршми, а Господь кае: „Не йди до коршми межи піяки!“

А свѣтий Петро: „Що піяки мають до нас рацію; лежем собі тай будем спати“.

А Господь Бог каже: „Ходи“.

Іно прийшли тай собі в кутю полегали всі три: Господь Бог в середині, свѣтий Павло від сѣни, а свѣтий Петро з краю.

Піяки пють що пють і обертають сї до Жиди: „Що-ж того за старці, що за одні спють“. А Жид каже: „Або я знаю, полегали та най спють“.

Берут Петра, бють піяки тай обернули сї тай пішли знов пйти.

А свѣтий Петро каже до Ісуса: „Ей пусти мене, Господи, в середину, бо будут мене знов бити піяки, як сї обернут“.

Ісус пустив Петра в середину.

Пють що пють піяки, обертають сї: „Не штука, жем били одного, биймо другого!“ Тай знов бють Петра.

Петро видит, же не жерт тай каже Павлови: „Ей пусти, бий сї Бога, від сѣни, бо як сї обернут, то знов будут бити, тай вже вбють!“

Пустив Павло Петра від сѣни.

Аж ту піяки пють що пють — обертають сї: „Не штука, жем били двох, биймо і третьего!“ — Тай знов беруть сї до Петра тай знов бють.

Зап. 1898, в Станіславові від бабуні А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 153—154. Тамже, II, ст. 329—330. — Етногр. Збірник. Т. II. 3. Ст. 10. Т. III. Ст. 65—68, ч. 28 і 19, 1. Т. IX. Ст. 3—4. Ч. 2 Ст. 93. Ч. 50. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 10—11. Ч. 20. — Шейнъ, Матеріали для наук. сьв. наш. края. Т. II. Ст. 370—371. — Perger, Deutsche Pflanzensage. Ст. 117. — Archiv f. sl. Phil. XXI. Ст. 293. — Národ. Shornik. III. Ст. 109—110. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Lubelskie. Т. II. Ст. 205—206. Ч. 17—18. — Байки небылицъ. Коломия, 1888. Ст. 8—9.

106. Чому чоловіки старші від жіноч?

Рас сьвітатий Петро ходиў з Ісусом Христом по землі і приходьят до йедного селá, а там газдá той йакыйсь за шчось сво́йу жінку росчаў б́ти. Она сьа ў п́ого пр́сент: Б́й сьа Б́га, даруй ми житьа! — А сьв. Петро буў дуже милосерний і росчаў просити Господа Бога Ісуса Христа, каже: Господи! Кобы рас так поўстало на сьвіт́, абы жінки булі стар́ші від газдыў! — Добре, каже, н́ай будé. — І приходьят до того господар́а бли́сше і кажут йому: Господар́у, аа шчо вы так ва́шу пр́йятельку забива́йце? — Пр́шу, панови, каже, а шчо вас той́ опх́дит? Кедь бы́сте булі так д́брі, ўступ́т тр́шка до м́не до х́ты! — Ісус йако Бог, не буў такий гон́рний, уступ́ў до того газды́. Йакурáтне ў ты х́ты не б́ло пор́ятку, так йак то м́йце б́ти ў газды́ні. Він за́рас простер й́м на л́ву прост́рало б́ле і каже: Пр́шу, сь́дайте і дешчо ми принов́чте! — Тим часом пішоў до сво́й ко́мори і ўныс й́м найль́шний, йакый маў, покáрм і хот́йў й́х почесто́вати. Йак они там трошки спожитков́ли, тогды заб́рали сьа і пішли ў сво́йу дорогу, лиш йому сказа́ли: Н́ай буде м́жи ва́ми рас споќй! І пішли да́лы. — Приходьят до йедного газды́, він сам ўд́ма, ды́тий не м́йце ж́дних, а газды́ні його не́ма ўд́ма, бо пішла до ко́ршмы п́ти, бо ўже она стар́ша там від газды́ була. І пр́сьят сьа там на ны́ч. А той газдá каже: М́лы пр́йятелы! Пр́ййа́бм вас, але йа сьа бо́ў, бо ў м́не газды́ня стра́шенне по́гана, та йак пр́йде, та вас о п́ўно́чи вы́жене с х́ты! — А Сус Христос каже йому: Йа пр́шу, че́й нас пер́ночу́йце, бо мы б́дны з далéкой дор́ги йде́ме ў сьвіт. — А нав́ть ни сьм́ў сам собі ў́зати йакогось покáрму, пожи́ўлы́ня: то х́ба́бысте льа́гли собі п́д л́воюу! — Ў тым часы́ Господь каже: Та ми собі льа́жэме на л́ви́цу! — Про м́не, льага́йте, але йак шчо ды́стан́те, то йа вам не буд́у н́ч в́нен! — І сам стаў собі на поро́зы, а ўже

ся змёркат, і засьвітіў лямпу і стогне і бойіт ся і слухат, ці ўже она йде до дому. Але тут чуў, ўже йде, і най, двіноч ў руках. І він зараз отварай, двері йдны, другі, так йак йакому ксьондзови. І она ўвійшла с такоў великоў лыскоў і раз його бўхнула. І каже йому: А ці ти ні ніг выйти на перэд мёне на дарогу чекат, ай ў хаты чекайеш? — А то ўже було пізно ў ночі. І каже: А тоты шчо за два алодыі ты маўт ся находіш? — А Бог йіх, каже, знай, бо оні просіли ся на-выч. — А она ўдаріла його другий раз по-голови тым бігарьом тай каже йому: Та ты будеш таких збуйіў прыняти та госпдарство нйшчыти? — Він бінний іскуліў ся тай не каже ўже нічога, а она тогды без прычыны бере ся до тых двох. Сьв. Петро буў на край, а Ісус віт сытінй — тай бй, расчынай, бйта шчо аж рука хляне, сьвятатого Петра, і каже: Забирай ся з мойі хаты! Тай доты бйла, шчо аш ся змучила і пішла чогось до коморы, а Ісус Христос кажи сьв. Петрови: Іди т сытінй, бо йак ўвійде, то ішч тья буде бйти! І уже ўходит і увала на другу рату той бігарь і кажи: Ужеш йснйого пообйла, але кобым йсше другога того алодыя, шчо ко́ло сытінй. Йак росчата бйти на другу рату Петра на другий бік, шчо аш прыходит до смёрти Петрови, бо жона бй, і не уважат, лишё куды будь і по-голови і куды ся намане. Сьвятый Петро стогне і аш плаче, а не сьйй, нйч сказа́ти, бо ся бойіт. І ў тым часы ўдаріла і гааду шче трётый раз і каже: Та ты шче мёны лышко не постеліў? Ты не вйдиш, йак йа ся змордовала? — Ў тым часы Петро росчаў просіти Христа і каже: Господи, бодай того часу нйгде не було, абы жона над гаадоў старшйновала. Віт того часу жона нйгде від гаады старшоў не була и не буде, бо не най, мо́ця. А Ісус йому сказаў: Абысь, Пётре, знаў, же кўждый чоловік бй, і уважат, а жона не уважат! — На такі гостінны буў Петро с Христом ў йедного госпдаря.

Зап. 1895 р. в Хітари, Стрийського пов. від Олексі Прохвата.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 129. Ч. 27. — Ястребов, Матеріалы. Ст. 124—126. — Добровольскій, Окол. этногр. сборникъ. Т. I Ст. 291—292: По какому поводу даная была когда-то власть женщинамъ и отнята у нихъ. — Етногр Збірник Т. II. Ст. 8—9. — Federowski, Lud bialoruski. T. I. Ст. 10—11.

107. Христос і дві дівки.

Раз Ісус Христос ишов собі з св. Петром та ще другими апостолами через село до міста та не знав дороги. А ту ніхто не йде гостин-

цем, нема кого ся запитати. Дивять ся, жне дівчина ишеницю, таку буйну аж місцями повиягала, а ще спорий кусень мала жатї.

„Куда дорога до міста?“ питає Ісус її.

— „Оцтуда“ махнула руков тай жне дальше.

„Можебись, дівчино, нас справила та підвела трохи!“ каже Ісус Христос.

— „Ет, не маю часу когось водити, я маю свою роботу, у мене жниво!“

А Ісус Христос питає її тогди: „А ци діжнеш ти того кусня“.

— „А чомуж бин не дожала!“ — відповіла.

Ісус Христос кивнув головою сумно тай иде дальше. А св. Петро догадав ся чогось тай питає: „Учителю, ци діжне вона?“

— „Нї, не діжне!“

Идуть дальше. Дивлять ся: жне друга дівчина, а вже дожинає, ще на кілька снопів перед нею збіжа, а пшеничка така мізерна, поклякла.

„Куда дорога до міста, дівчино?“ — питає знов її Ісус Христос.

— „Я вас зараз підведу, ви певно з далека“ — сказала се-я дівчина, заткнула серп у сніп, а сама кинула ся дорогу показати и підвести.

„А ци діжнеш ти, дівчинко, того кусничка?“

— „Як Бог дасть!“

„Чому, як Бог дасть, таже вже лише з кілька снопиків до кінця“.

— „Га, як би Бог схотїв, то й одної жменї не вжала бин!“ відповіла дівчина.

Ісус Христос повеселїв, обернув ся до св. Петра тай каже: „Сеса діжне и щаслива буде“.

Зап. в Перевіаці, Калуського пов. 1875 р.

Паралелї: Чубинський, Труды. I. Ст. 152—153. — Тамже, II. Ст. 341. — Харьков. Сборникъ. Т. VIII. Ст. 269, 271—272. — Грігиченко, Етногр. Матеріялы. Т. I. Ст. 291—292. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 10—11 і 160, ч. 12. — Шейпль, Матеріялы. Т. II. Ст. 399—400.

108. Лїнивий парубок і дївка.

Ісус Христос прийшов до баби, що була бідна вдовицї і мала трое дїтий. Каже Ісус: „Вари нам вечеру“ — а вона: „Я божий старче

журу сі, що дітьом на завтра зварити вечері". — Ісус каже: „Вари, що маєш, може хоч одробишку якої муки маєш?“ — Вона боїт сі — три люда в хаті, вона вдовиці — бере, витрісла всю муку з горшка і колотит їм, чи стиранку, чи що. — У куті заплакала, обтерла сі, бо вже знає, що нема до чого рано встати, бо нема в горшку нічо.

Як вона рано встала — тай до горшка — а там набитий горнець муки. Господь Бог каже: „Годуй діти, абиє ми їх не морила, а будеш все мала.

І забрали сі далі і пішли сьвітами.

І здибають нарубка під грушкою — він лежить, аби му грушка в нисок впала.

Питає го сі: Кудам дорога? Він показує ногов: „От тудам, от тудам!“

Тай пішли.

Трапили на дівку, що ирала шматє. Питають сі: „Кудам нам перейти добре без воду?“ — Вона каже: „От сюдам, божий старцю, от сюдам“. — Тай сама наперед, аби не потопили сі і показала їм дорогу.

Здибають дівку, же жне. Вона хапає так то відти, то відти, так до купки борзенько. Питають дороги: „Кудам нам, сину, дорога?“ Вона вибігла на дорогу і показує: „Оттудам, божий старцю, оттудам не зблудите“. І показала дорогу. А сьветий Петро тай Павло каже: „А то якогось буде добра доля гідна!“ — Господь Бог каже: „Того буде доля, що під грушкою лежить“. — „Ей Господи Боже, шкода такої челядини для такого лїнивого неадалого“. — Господь Бог каже: „Іначе не може бути, бо як би обое були гинїлі, тоби зігнїли, а так мусит одно одного ратувати.

В Станіславіві 1898 р. від бабусі записав А. Ю. Крушельницький.

Паралелі: Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 145. — Сборникъ Харьк. Истор. Фил. Общества. Т. IV. Ст. 71. — Етногр. Обзорніе. 1891, кн. 2: Ивановъ, Изъ области малорусскихъ народныхъ легендъ. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 319—321. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202. Kieleckie. Т. II. Ст. 227—228.

109. Як Ісус Христос ночував у бідної вдови.

Сус Христос як ходив по сьвіті з сьвятим Петром і Павлом і на-учали людей. І прийшли вони до єдної хати і просїли алыїужної. То

була господині дуже богата, але тоту альмужну давала їм не зі щирим серцем. Богата була така дуже, же мала по шіри корові. Дала кавалок хліба їм. Тіи подякували ї за той сьвятий хліб і відходьит від неї. Йісус Христос каже до сьвятого Петра: Петре, просі тої кобіти, жебі вона нам дала якої страви лажку. Бо Йісус Христос не потребував того, тільки ученикам так своїм сказав. Такій приклад давав їм. А вона каже: Хліба нема вже. Заїли пси! А Йісус Христос тогді повідас: Просіт, жебі вона вам дала сирватки напиг сі (бо вона тогді видувувала сир). А вона їм тільки сказала: Йди, діду, збирай сі. Далам ти вже альмужну. Я маю пси до сирватки. — Пішлиж вони даї, зайшлиж аж до бідної хати. Приходьит там, а там вдова сама. Двоє дітій мала, два хлопчикі. І просіли сі там вони на піч. І допір просіт сі в тої кобіти на нічліг, а тоті кобіта мала два хлопчикі, оден мав лесеїт літ, а другий мав дванацїть. Мала лиш одну корову. І вона тов коровов кармива ті діти. Пішла вона прати до єдиї господині полотнї. І тоті господині дала ї миску мукі. І принісла тую мукі, висипала до нецок. Тих двоє дітій потребували дуже їсти, плакали. А вона приріклі до дітій: Чекайте, діти, зараз лиш тіста кїну і будете їти. Отжеж потїм не мала чим запалїти і казала хлопцїм вибирати ліцї (живопліт). Але Ісус Христос оповїдас: Перепочуйте нас. А вона каже: З дуже великої радости вас прийму, тільки не маю вам чим постелїти. А Ісус Хр.: Ми тільки їно хочемо при обїстї. Не хочемо нічого. — А сьвятий Петро і Павло кажуть: Божє, може би ми в богатїйші хатї ночували, бо то є бідна хата для нас. — А Ісус Христос каже: Нї, ту будемо ночувати. Я так розказую. Так має буги. — А тії діти були такі голодні, і на тую хвїлю, як І. Хр. прирік, стали дуже ситніми. І тоті мама тих дітій, як пішла корову доїти, то було молока, багато було, а вона нїц тільки до Бога вдихала і вїшла до хати і понацїджувала єго всюди і в гладїцїки і в скїпцї було і всюди було повно молока. І берє тую мукі здоїмас. Колиж не може здоїмїти, бо дуже сі багато мукі зробїло. І всюди тої мукі насїло. Всюди. Г. Бог наповняв муків: і нецки і сїто і ришїто і на єголї і всюди. І мїсит тісто. Але дївїт сі і всюди заповнено тістом, і ту є, і ту є, і ту є. А тоті нїц не рїбїт, тільки до Бога вдихас. Коли вже до горшкї кїдас тоті тісто, коли дївїт сі і в нецках є тоті тісто і в горшкїх є і в мїсцї і всюди. І берє тогді і дає своїм дітем їсти і тим старцям. Всї їли, тільки Ісус Хр. не їв. Ситні сі вони дуже стали з тої боскої волї, жи сі вїстала ще на другий день. — Так вона не мала їно єдиї подушкї, солони не мала, і тії подушкї дала їм постелїти. І дуже їх прийшла, жи ті були контентї с того. Раїо повставали і подякували. І сьвітїй Петро оповїдас: Господи, Сусе Христе, шої даїти ті вдові, жи так нас крїсно не-

решочувала? А Сус Христос так: М'яс єдиу корову і тую і вовк з'їсть. І приходит вовк і потрібує поживлінь. Господь каже до вовка: Іди до череді. Там в череді їй червона корова ліса, ти і м'яси з'їсти. Сьвітій Петро побіг і лісину застав. (Люди наші кажут, жи вовк не йде за божов волев їсти корови, тільки за своїов. Ньм, він йде Б'ога сі допоминаїти!). Вертає сі вовк і каже: Б'оже, не має корови червоної лісої, ін'о є сама червона. Господь їму прорік: Йди і їдж тую саму червону. Той приходит знов до С. Хр. і каже: Б'оже! вже є червона ліса, а сам'ої нема червоної: А Ісус Христос повідас: Йдиж тепер їдж червону лісу, не питай на т'ое, їдж. А сьвітій Петро побіг і знов лісину застав. Тогдї вертає сі вовк і каже: Б'оже, знов лиш сама червона. — А С. Хр. повідас: Йдиж зїдж саму червону, а ти П'етре, зо знов не жартуй, бо я знаю, що кому вділити. Бо як тот'а кобіта м'ає тих два хл'опці і тую корову. Огже вона заробїла м'яску шукї, а має корову, огже вона має половину хлїба з молоком. Вона би тих два хл'опці тримала, Б'ог знає докі і вони би росли тії хл'опці. Єден би був зл'одїй, а другий розбїйник. Так вона не б'уде їх м'ати при чїм тримати, то б'уде плакала, буде нарікала. Огже надїде пан, б'уде вїдїв, жи вона д'уже лементує, плаче, огже возме єдного за свого і зїстане в школах і б'уде паном великим. А другий также б'уде стояв с своїов мамов на в'улиці і б'уде плакав, б'уде заводїв за молоком. І надїде ксьондз і возмє го за свого. І вївчит го і зїстане ксьондзом. А тот'а м'ама тих дїтїй б'уде щаслива у Б'ога і б'уде м'ає свою голову при чїм положити". — А сьвітій Петро повідас: Д'обре тог'о сі скінчїле слово! А що ті кобігї дати, жи вона має штіри корові, а нас не прийїла? — А Ісус Христос так прорік до сьвіт'ого Петра: „П'етре, вона має штіри корові. Я ї ще дам штіри. Вона ма сїм сьвітї б'уде м'ала досїть всь'ого, але на тїм сьвітї душа єї б'уде не спасенна.

Зап. від Івана Кутни з Будзанова, Тербовельського пов. Мик. Бажалук.

110. Лакома баба.

Раз прийшов Ісус Христос зі своїми учениками Петром і Павлом до одної дуже бідної вдови. Вона прийняла їх у хату, але не мала чим їх погостити. Ісус Христос казав їй що подати з'їсти, але вдовиця сказала, що нічого не має. — Пошукай по добре, а що здоб'єш, звари. — Вдовиця здибалася ще там десь в кутку жменю шукї і зварила затирку. Дала на стіл, але не було чим помастити, а пісна затирка не смакує.

— Не маєш там дечого — сказав Спаситель — трохи помастити? — Вдова здибала в фляшці трошки оливи, але не хотіла дати, бо, казали, що то вже хвус (гуща). Але Спаситель сказав вилляти. Не було ні кілька крапель. А коли розвішали, пороздроблювалися ті краплі на дуже маленькі і було їх дуже багато. Кілько було тих очок, тільки дав Спаситель вдові лукатів. З'їли гості і пішли далі.

Вдова, що була така бідна, тепер дуже збогатіла. Її сусіда, богачка, була дуже цікава, чого то вдова стала така богата. Вона була дуже заздрісною. Раз здибалися вони і богачка зараз запитала татув за причиною. Вдова всьо оповіла. Не довго потім з'явився Ісус Христос до того самого села. Богачка довідавшися про це зараз запросила його до себе. Зварила також затирки, розумієся, з найкращої муки і дуже купа налляла волливи — звичайно богачка. Вона вважала, що як тільки помастити, то Спаситель більше заплатить. Але Спаситель спізнав її хитрість і лакомство і казав порухувати очка на затирик. Але що богачка дуже багато налляла, зробилося тільки одне велике око на цілу миску. Спаситель дав їй за те тільки одного луката.

Життя і Слово, 1895, I, ст. 51, ч. 26.

Паралелі: Zbiór wiad. T. VII, 3. 41, в. — Пор. з першим мотивом: Драгоманов, Малор. предання. Ст. 110—111. — Там же, ст. 115—120. — Афанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. XX—XXIII і 118. — Wenzig, Westslawischer Märchenschatz. Ст. 90—92. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 398. — Kolberg, Przemyskie. Ст. 201—202.

111. Вдовині діти.

Була бідна вдова і мала багато дітей. Але Ісус Христос з сьвятими Петром прийшли там на ніч і вона дуже радісно їх приймала, навіть ноги ним пом'яла. Переночували, устали рано, ідуть і Петро поводить: щоб ти вдові дати за те, що вона нас так фанно шанувала і так дбала? — Е, що би дати. Альо майже корою бідну і тому воук зист. — Ай, Господи, табо чюда дітей тих. А далися їм їбрат Петро: А як же воук буде знати корою, котра їх? — Е, він спізнає, бо лиса. — Але десь Сус Христос там сьї, чи спочиває, чи щось, а Петро пішов, з'ясує глини і заліпняє корону, би воук не спізнав. Але воук про те прийшов тай з'ї корою. А Петро мовить: Господи! що ти дітей твоїх будеш робити? — А Господь мовить:

Пётре, підуть номедже людѣй і булуть служати, люди наўчат їх; а вони бы сидѣли коло корови на кўпі, надѣйнали бы сѣ на корону і ніч бы ни знали, а так корови не бѣде і шўсѣят іті меджи людѣй.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліцака Терлецького.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 111—112. — Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 5—15. — Етнограф. Збірник. Т. III. Ст. 76—80. — Шейнъ. Матеріали для наўченія быта и языка рус. насел. сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 360—362.

112. Церква і коршма.

Йшоў сьвятий Пётро, из Бóгом по сьвітѣ ходили. Пришли перед церкоў, поперед церкоў ишли, а Бог не зняў капельху перед церкїѣ, тїюко камѣнєм шварїѣ. А пак дѣте ишли и пришли перед корчму. И зняў Бог капельху. Сьвятий Пётро сѣ на то зачудѣваѣ и повїдат: „Пане, што такого?“ — же перед корчмоѣ зняў, а перед церкїѣ нїт. — „А то — гварїт — так. За то-ж не зняў перед церкїѣ, бо там иїдна бѣба сѣ гнес сповїдаѣ, то — повїдат — што маѣа найбільшїй грїх, то не повїѣа“. — Аджек гїля то не зняў, бо она бѣрже там згрїшїѣа ишче. — „А ѣ корчмї сѣ посхóдѣат, дѣдут сої (кажут сої) пальўнки и так — повїдаѣ — иїден до другóго гварїт: „Бóже — дай адорóѣльа!“ Адже-ж гїля тóго-ж зняў, бо ту Бóга спомїанут, а ф церкви за то, бо тóта бѣба бѣрже згрїшїѣа“. — Та иуж не ии вѣще, то лем тѣке.

Зап. від Антона Тиханича в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

Паралелі: Zbiór wiad. Т. VII, 3 40—41, а.

113. Як глина крапа-глину.

Йшоў Сус Христóс іс сьватым Петром і ўвидѣли, жи чоловік краѣ горцї, не знаѣу, ни ѣ тóго, шчо робїѣ, ни ѣ тóго, шчо продаваѣ. А Петро мовит: Гóсподи, дивї горцї крадѣ! — Не чўлуй сѣ, Пётре, то не дѣже грїх великїй, бо то гїлина гїлину крадѣ. А то дїля тóго, жи Сус Христóс зробїѣ а гїлинн чоловіка і а гїлинн рóбит сѣ горнецѣ.

Тільки чоловік старший, бо Бог дає дух-святий і чоловіка, а і горінець не дає: а глина і сьом ідино.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанця, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц-Терлецького.

114. Св. Петро на ярмарку.

Святий Петро гонив буйака на ярмарок и ганив го, же то брід: же бодє и зас...ый, же... — ну, та го никто не хотїи купити, бо йак-же купит, кой го ганив, тот што його був? А він лєи так повідаў, йакый йист, по правды, бо сьа боїаў, же зігрішит перед Богом. Але Богу сьа то не терпїю, бо йуж гонив кїўка раз, а фсе не продаў. Йидєи раз пришоў і ньому Бог и звїлїи сьа го, ци продаў буйака. Він повідат, же нїт. — „Але Пётре, бо ты так не продаш, бо ты хваль! Йак выжєнєш на ярмарок, то хваль!“ — Но, и выгнаў на ярмарок и хвалїи и продаў. Ну, и от того часу то йист по ярмарках єа то, же кїждый хвалит своїу худобу, йак продаїи, — бо тот, што купїи, то баньчїи, хоц и дїбре.

Зап. від Антона Тиханича в Котїни, в серпни 1900 р. О. Роздольський

Паралєлї: Манжура, Сказки. Ст. 146.

115. Христос із Петром при перевозї.

Ішоў Ісус Христос сь сватым Петром, йак ходїи по землї, а чоловік ідє пїаний, верещїт, сьпїват і ўпаў. Петро мовит: Господи, чей было го підняти. — А Христос мовит: Та на што? Він ўстане. Шче протїи нас будє він сам йти. — Е, е, Петро мовит, та де гїден. — Али він ўстаў, тай йдє, а бїком махат шче з дїлека на нїх. Господь мовит: тїтже йа ти повідаў, Пётре, жи трєба го обїйти, бо він так значїт, йак шїлений пес!

Йдут далї, прїйшли д воды, а чоловік йїдє штирїа быками. Ко-бы ты нас, чоловіче, перевїз чєрєз воду! — Е, адеж бычїишча гїдны тїгати жебракї через воду! — Тай поїїхаў! А за нїи йїдє чоловік бычїатыи малєнькїи, їни шу й нї моўїят нїч, а він клїче: Ходыг, та вас перевєзї чєрєз воду! Перевїз йїх, хоць сам водїи брыї, на дру-гїи бїк. Петро мовит: Шчо тїму чоловіку, Господи, дати, шчо нас пе-

ревія? — О, Пётре, щобы му давати? Абы му тоты бычата позди-хали. — Петрови жаль. — А тому жи нас ни хотыѹ ўзвати на віз, жи найи штыри волю? — А тому, жибы другі такі штыри маѹ. — А Петровіт: Чому так, Господи? — Ньай сьа натышит на тым сьвітѹ, а тот ньай на тым сьвітѹ бідуйи, та на тамтым сьа будѹ тышити.

Зап. в марті. 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщана Терлецького.

Паралелі: Житє і Слово, 1894, кн. VI, ст. 353, ч. 24: Кого Бог любить, того навіджав. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 115—120.

116. Христос із Петром при перевозі.

Индного разу, йак ходиѹ Исус Христос ис Пётром по зємли, так убобы (худобы) йак жебракы, и прішли г йідны воды. И йшоѹ богатыи штырма віѹи и просили го, жебы йих перевѹз без воду. А він отповіѹ, же він не будѹ давадиѹ воэиѹ. И не ўзаѹ йих. Цотым йшоѹ бідный маѹиѹа быццани и просили го, жебы йих перевѹз без воду. И перевѹз йих. Йак йих перевѹз на другу сгорону, посходили и зьвідуйи сьа сьвятий Пётро Христа: „Што му за то даме, пәне?“ — А Исус Христос повідат: „И тоты му поздышут“. „А тамтому што зробіѹ, пәне?“ — „Ищи другы штырі му даме“. — О, пәне, йакый-с дѹиный! Та тамтот нам зьлы зробіѹ, та йшче му хочеш надгородити, а тот нам добрі зробіѹ, та жебы му и тоты поздыхали!“ — А Исус Христос му отповідат: „А ты дивнышый, бо на тобі рогы виросли“. — Помацаѹ сьа, и маѹ на гоѹові два рогы. И зьвідуйи сьа Христа: „Пәне, та на што так?“ — А Христос му повідат: „Жебыс познаѹ добрі, што йи Бог“. — И агыбли му рогы. — „Бо тот будѹ наш, што нас перевѹз, а тамтот жебы сьа на тым сьвітѹ майитком фтышыѹ, бо на тамтым не будѹ наш.

Зап. від Дмитра Сениці в Котани, в серпни 1900 р. О. Роздольський.

(Ту саму легенду знав господар Антоньо Тиханич, тільки що в него кінєць ось який: Повідаѹ до Пётра Бог: „То так будѹ. Тот, — повідат — што штырма віѹи йшоѹ, то він — гварит — гире, а тот, што нас перевѹз, то му гире жєна. И тот, што нас перевѹз, ожєнит сьа с того жєноѹ, што маѹ тоты штырі воѹы. И так до того прідут тоты штырі воѹы, што нас перевѹз, бо він сьа ожєнит с того жєноѹ, што

маў тóты штýрi вóўы, и так сьа перéйдe на нýгo фшыгoк майнiтoк йóгo". — To фшыткo жeвiвo бýўo).

Паралелi: Етнограф Збiрник. Т. II. 3, Ст. 7—8. Т. III. Ст. 62—63. — Archiv f. sl. Phil. Т. XXI. Ст. 293. — Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 109. Ч. 15.

117. Пяниця гiрш сабаки.

Йшоў Христóс с Питрóm дорóгoў, дiўйнт сьи, лiжiт на сирiт дорóгi вилiчeвнiй пeйшчi з вiшкiрнiннi зубáмi, кулáтiй... Питрó настрáшiў сьи тaй кáжi: Ўтыкáймo, бо ўкúсит! — Цить, Пётри, вiн нaм нi зрóбит нiчó. — Перейшли пóпри пса, вiн гáрквiў, áли лiжiў сoбi дáлы, нáвiть нi рúшiў сьи. — Ёдут дáлы, дiўйнт сьи, а тy йдe с кóршннi пiаньýгa, зaтóчуйн сьи, вiўкáйн, паштáлáкáйн. Питрó нiчó, йдe сoбi дáлы, а Христóс кáжi: Пётри! Сeму ўступi сьа з дорóгi, бо вiн пiанiй, а пiанiй гiршiй йáк пeс! — Лишe Христóс скaзáў смeсe, а пiанiй ўжe зoбáчiў йiх, пiднýсe пaтýк ў рúцý тaй хoтýў зa вiлi бiчi, абi вiбiти, áли зaтoчiў сьи тaй ўпáў ў рiў, а Христóс с Питрóm ўтýкли. — А вiдиш, кáжi Христóс, нi кaзáў йa тoбi, щo пiанiй гiршiй вiт псa?

Зап. в маю, 1899 р. в Пужниках, Бучацького пов. від брата Філіка.

Паралелi: Драгоманов, Малор. преданiя. Ст. 124—125. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 13—14.

118. Мука через грошi.

Йшов Бог з Петром тaй Бог кáжe Петровi: Иди ти ув oдин бiк, а я иду у другiй бiк. — Пiшов Петро тaй нaходит кoлo кирницi пaнa. Той пaн iв, пив, куpив, сiв нa кoня тaй пiшов, тaй зaбув мiшoк з грiшннi. Калiкa йшов тaй нaйшов тoт мiх з грiшннi; звeз тaй пoвoли пiшов. А тoти грoшi булi пустi, вiн сaм iх рoбив. — Другий йшов калiкa тaй сiв кoлo кирницi. Пaн нaгaдaв сi нa грoшi, тaй вepнyв сi кoнeм, тaй нaходит тoгo калiкy кoлo кирницi тaй кáжe: Пoдaй грoшi, злoдiю! — Той калiкa кáжe: Я нe брaв. — Пaн витeгae клiщi, тeгнe зa нiс калiкy i кáжe: Пoдaй грoшi! — Калiкa кáжe: Я нe брaв грoшi. — Пaн бeрe, вiдривaє пiдкoвy кoнeви клaдe вaтpу, пeчe пiдкoвy у вaтpi, а вiтaє бeрe тa пpиклaдaє дo плeчнiй i пeчe пiдкoвoв тa кáжe: Пoдaй грoшi! —

Той сарака просит си, каже: Я не брав гроші. — Пан ніт! А каліка далі умер, а пан сів на конє тай пішов. Петро пішов д Богови тай розказує, а Бог на се каже: Той, що вав гроші, то той лежав 40 років. Він не міг нічого зробити. а я єму дав щистє. Той другий каліка, то той був давно забув, та не одного він так пік, мучів, та страшив! А я єго за се тепер покарав.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Федора Куриндаша О. Галевич.

Паралелі. Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ч. XVIII. Ст. 135—137. — Oesterley, Gesta Romanorum. Ч. 127. Ст. 478—480 і 733. — Исторіе роз. зъ Рымскихъ. Ст. 373—376. Ч. 18.

119. Що більший гріх?

Разу одного переходив Бог з сьветим Петром туди, де цигани (кожного ремісника, котрий виробляє щось з желіза, Гуцули називають „Циган“), пістолєтя робили і не сказав им „Помагай Біг“. Завважав се сьвятий Петро тай каже: Сьветив би си! — до Бога: „Там таки фійни цигани робили, а Ти, Боже, не вповівєс им Помагай Біг“. А Бог, сьветив би си, на се каже: — „Я длятого не вповів им Помагай Біг, бо они робили пустє, не хвалу мені, але дїтькови, бо єк з пістолєте оден другого застрілить, то буде дїтькови хвала, а не мені.

Вітак йдуть дальше і вздріли, єк чоловік з жінков під садовиною спав. (З жінкою спати у Гуцулів значить „жіньці дїти робити“). На се Бог, сьветив би си, до сьветого Петра сказав: „Видиш сєс робить на хвалу мою, бо він чинить дїти“. — Чому тот дїти чинить на хвалу Богу, а цигани робєть пістолєтя на хвалу дїтькови? спитав Петро Бога. Господь Бог, сьветив би си, на се відповів: Дитина єк си вчинить, ирстит си на хвалу Богу, вирє на хвалу Богу, — а ростє також на хвалу Богу, а пістолє шо? Оден другого застрілит, та з того лише дїтько має втіху, а я ні.

Зап. від Федора Куриндаша Марковича в Поляноч у Довгополи, Косівського пов. О. Галевич.

120. Христос і арендар.

Та Сус Христос ходиў ісь сьватым Петром по землі, то ўсьакі чуда показуваў. І прийшоў д йидны коршні, коршна старя, павучина

доўко́ла, а Сус Хрысто́с мо́вит: Ё́а запальо́у ко́ршну, н́ай то́то поўбга́рат, та́ будэ харны́шце трóхы! — За́кнікаў Ж́ида — бо Сус Хрысто́с так хоты́ў й́акэ́ ч́удо зроб́іти — та́й ў́заў сь́ірни́чку та́й ў́ стрі́ху, а то́то гор́іт доўко́ла. Побга́рало, а Ж́ит с́а д́івит на то́то. Та́й Сус Хрысто́с мо́вит: Ё́ас! Та́й за́гасло. — Та́й так ў́ неды́льу вы́йшли л́ьўди до ко́ршны, до́сыть с́а зроб́іло: Ходы́т сь́уда, н́ыро́ку, й́а ван ў́кажу́ шт́уку! — Ану́, й́аку́, па́ны Мо́шку! — Ві́н ў́заў, ў́п́аў сь́ірни́чку ў́ стрі́ху, воно́ гор́іт. А ві́н мо́вит: Ё́ас! А воно́ ш́че ѓірше. Ві́н дру́гый раз: Ё́ас! Воно́ ш́че ѓірше. Л́ьўди ѓей! Мо́ўте ў́сьы́ ё́ас! Не по́мага́т нич і ко́ршна згор́іла.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грця Оліц. Терлецького.

121. Св. Петро і Павло — молотники.

Буў с́ібі ксьондз. Ві́н так б́ідно маў с́а, ж́іта маў до́сць, і н́и маў мо́лотнікі́ў за то́ нань́ати, жи́-б змо́лоти́ли й́іму́. Спе́клá й́імо́сьць пала́ніццу — ў́заў ксьондз і ў́краў ту пала́ніццу і зы́ў. А пр́йшло́ дво́х вандро́ўных і прóсьват й́іго́, жи́-б спо́мохч́і й́іх ч́ин. А ві́н ка́же, жи́ н́и ма́йні ч́ин. Ка́ут: Хо́ць хлы́ба кавáлок! Ка́же: Наві́ть і хлы́ба н́и́ма, н́и́ма ко́му́ намолóти́ти. А то́ буў сь́ватый Пау́ло́ й́і Пе́тро́. Ка́ут он́і: Ну, то́ н́и т́ібі намолóти́м. — Пі́шли во́ні мо́лоти́ти до сто́до́ли, ста́ли, зась́ві́тіли сь́ві́чку, Пе́тро́ тр́ма́йні сь́ві́чку, а Пау́ло́ пода́йні сно́пі і ќіда́йні на те́ сь́вітло, і ж́ито сь́уді́ лет́іт, а по́лова́ туд́і зноў. Пр́хóді ксьондз та́ й́ так беш ш́па́ру д́івіть с́а, жи́ так й́іму́ фа́йно мо́лòтьват; і пр́йшоў до й́імо́сьцы та́ й́ ка́же: То́ — ка́же — т́их дво́х так фа́йно мо́лòтьват! І цы́па́нн н́и б́іут, н́ы на м́лінóк не с́іпльват, і ч́істе зб́іжа!... Але ў́он́і с́и намолóти́ли там трóха й́іму та́ й́ забра́ли с́а та́ й́ пі́шли да́лы. А ксьондз ка́ до й́імо́сьцы: Теп́ер й́а н́и потре́бу́у мо́лотнікі́ў, буд́ем — ка́же — ў́обóйні мо́лоти́ти. Во́зьмем сь́ві́чку с́ібі́ с ц́ерќви вел́іку і так буд́ем мо́лоти́ти й́ак тамт́і. — Взы́алі сь́ві́чку, пр́йшли́ до студóли, зась́ві́тіли сь́ві́чку, й́імо́сьць тр́ма́йні сь́ві́чку, а ксьондз в́і́п́ыз на зап́і́льа, сно́пі пода́йні. Зась́ві́тіли сь́ві́чку, взы́аў ксьондз на ту сь́ві́чку с́ні́п ќінц́у — с́ні́п зай́няў с́ы та́ й́ студóла гор́іт. Ксьондз ќрч́іт: Ё́ваўт! Л́е́мент, ќр́ік, л́ь́уде по́зб́іга́лі с́ы та́й трóха ў́гас́ілі ту студóлу. Ка́же ксьондз: М́ушу й́а тамт́іх дво́х д́і́гна́ти. Во́ні... так ѓла́тко й́і́м мо́лоти́ло с́а — й́а й́іх до́жену́ і по́сп́іта́йу с́ы, й́ак то́ мо́лоти́ти так? Пі́гнаў ксьондз за н́і́нн, так леты́ў, леты́ў, леты́ў, д́і́гнаў й́іх, т́их дво́х, і ка́же: Й́а́-б́ин — ка́ — хты́ў мо́-

лотіти, так йак ви шолотіли-сьти, і студола минні згоріла. А ўни каут: Га, ти хтыв-ісь бу́ти такий шудрий йак ми — хоць-ісь — ка́жи — сьвашченик, але ти то — ка' — ни споўниш, шо ми споўнимо. А — ка́же — йа споўню та' йак і ви! (так той ксьондз). „Ну — ка́же — коли-ж ти споўниш так йак ми, ході з на́ми“. — Али йдут вони́, йдуг, прийшли так до йідно́о силá. Стойіт хатінка, так бідна та хатінка. — Прийшли ўони́ до те́йі хатінки, нема́ там, 'но сама́ ўлові́цца йідна́, а ды́тий йист багáто. Прийшли ўопі́ і пита́ють сьа: Де твій чолові́к? Ка́е: Чолові́ка мо́о нима́, бо ў́же ў́мер. — Мо́же-б ти нас переночу́вала? — Ка́же: „Та... хоць нима́ де, хáта малá і ды́ти йп, áле ночу́йты!“ — Ка́е сьвaтій Паўло́: „А мо́н-б ти нам далá шо йі́сти?“ ка́жи. А вона́ ка: „Ну, та шо — ка́е — сама́ буду йі́сти, то йі́ вам -- ка́е — дам то́о“. Ўсипала там шось ў миску, поставила там на стіл¹⁾; Паўло́ йі́ Петро́, вони́ не йідьáть, бо вони́ сьвaтí, а ксьондз телéпайн, бо ксьондз голо́ден. Переночу́вали вони́, в-ра́но поўста́вали, та́й та ўдо-ві́цца зноў там де шó гогу́йи. Та й там аварі́ла гобідати, ўкíдала ты́сто там на ўобі́л, дiста́ло сьі́ йі́ ты́ста то́о ше і спеклá палавíцью йідну́ дльа ды́тий; та́й вьзàлá, поставила там пiд вiкнóм на лаўцы́. Али ксьондз вьзàў та́й ту палавíцью ўкраў. Та й ка́же сьвaтій Паўло́ до не́го, до ксьондзa до то́о: Вiдиш, йа тибí казàў, жи́ ти то́о ни споў-ниш, шчо́ ми споўня́йни́мо! Вона́ тíлько ўсьбо́ дльа ды́тий спеклá, а ти й ту вьзàв-ісь... Тепér же ти спбí йди у сво́йу́ дорóгу, а ми ў сво́йу́. — І ў́же — і рoзвíшли сьí.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 52—53.

Паралелі: Етногр. Збiрник, I. Ст. 13—16; III, ст. 58—59. — Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse Bretagne, Paris, 1881, I, 19—21. — Аѡанасъѡвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 3—5. — Zeitschrift f. deut. Mythologie u. Sittenkunde, I, вып. 1. Ст. 41—42. — Тамже, вып. 4, ст. 471—472. Т. II. вып. 1, ст. 13—16. Т. IV, вып. 1. Ст. 50—54. — Чубинський, Труды, I, ст. 156—157. — Шейнъ, Мат. сѡв. зап. края. С. II. Ст. 370—371. Ч. 216. — Добровольскій, Смол. этнограф. сборникъ. Т. I. Ст. 307. — Dowojna-Sylwestrowicz. Т. II. Ст. 288.

122. Ісус Христос і сьв. Павло — лiкарі.

А. Йiшóу Пáв-Бiг — бу́ло йiх трох і ходíли сибí по сьвíты: Паўло́, Петро́ і Пáв-Бiг. Прийшли сибí до йiднóо мíста і там пита́йны

¹⁾ Ра́да б душá до ра́йу, та грíхи не пуска́йут — далá-б йíсти, та бiдá, шо нема́ шчо. (Увага старо́й Гана́нiнхи).

сьа: „Вітки ви?“ — От, ми сь цілого сьвіта, ходимо сибі. „Мóже ви йакі дохторі?“ „Ет, ми — кáе — ни жáдні дохторі.“ Але вийшли на мiсто, пішли на шиньк сибі, чу́ють, шо ў іїдноо пáна пáны д́уже слабá. „Мóже-б ми — кáе — порáдили шо ййі...“ Оже той Жид побіг до тоо пáна, кáе: „Ў мéне йи такі йакісь вандроўні, мóже-б ўоні — кáе — порáдили шо?“ — Пішоў Жид наза́д до них, кáе: „Йа вас заведу́“. Пáн-Біг кáе: „’бо менé трéба весті? Йа зня́йу сам, де вона йи“. Те́й павáли сьа тай пішли. Прийшли до тоо пáна, кáе: „Ай, мóже шо порáдити — де ’но на сьвiтi йакі дохторі, і ўже-м йи вози́ў і ўже жáдноо тако́го нинá до́хтора, шо-б ййі помiг“. Али пішоў Пáн-Біг до не́й, она́ сибі ўкро́мі там у хатиньі лижа́ла, ў ванькірику. Пáн-Біг на ньу дихну́ў і ўона́ заўме́рла. І дупіру ййі вьза́ў, распоро́ў, і з не́йі все гет викину́ў, фсьу утробу, ў не́цьки і вьза́ў, периполока́ў зини́юу водо́йу і на-за́д уложи́ў. І вьза́ў вложи́ў, помасті́ў, дихну́ў на ньу і вона́ фста́ла. Тай вже ходит, вже й йісьть. Дайут йим йісти, пiти... „Шо вам за те да́ти?“ Пáн-Біг кáе: „Ньиц, йа не беру́“. — Ну, а вони́ просьба́ть: „Але йак то, д́урно?“ „Йа — кáе — д́урно“. — Забра́ли сьа і пішли сибі. От вони́ пішли зно́ў до дру́о мiста, там зно́ў бу́ў пан слабiй — от вони́ прийшли до тоо пáна, та пáны про́снт: „Шо хочати, то йа вам заплачу́, а ко-б він здорóў бу́ў“. От, вони́ зно́ў до тоо пáна, Пáн-Біг на не́о дихну́ў і він зно́ў заўме́р і зно́ў випустили з не́о, водо́йу переполока́ў і зно́ў на-за́д усали́ў, помасті́ў, дихну́ў, — пан вже фста́ў, вже по поко́йу сибі ходит, вже сьмiйить сьа. Зно́ў та пáны йим ко́нтент дайі, оні там от б́уцьи́м йидба́ть, а ўоні ни йидба́ть, ’но д́урат там ўот лош-ка́ми. Так той пан кáе: „Шо вам запла́тити?“ „Ми — кáе — ни хочемо ньиц“. „А йа — кáе — за д́урно ни хóчу зно́ў, жи-б мьнi х́то робі́ў...“ „Ми — кáе — таки́ не беремо́ ньиц“. Забра́ли сьа сибі і йдут. Але йдут доро́гоу і Павло́ зача́ў сьа сварити з Бо́гом. Кáе: „Йа ўже ки́дайу, йа сибі йду сам!“ А Пáн Біг кáе: „Ну, то йди́ сибі!“ Та й Пáн-Біг но тíлько с Петро́м пішо́ў. Але той Па́ўло́ йде сам, іде. прийшо́ў до йїдноо мiста — та́’-же йиде́н пан слабiй. Але він пішо́ў до тоо пáна, вьза́ў йиго, распоро́ў, ви́браў з не́о в не́цьки, водо́йу переполока́ў і наза́д ўсади́ў і там-ўó, чим він вже зна́ў мастити, помасті́ў, х́ухайи на не́го — пан не стайи́... І зно́ў бере́ х́ухайи і пан не стайи́. Так він вже й нальа́каў сьа. Пани́ ў поко́йу сто́ять ў дру́гiм, а він каза́ў, йак йшо́ў до не́о: „За годiну́ буде пан ходи́ти“. Годiна́ вже мина́йи і кáе: „Но, вже йи пан живи́й?“ Кáе: Ше ньі, ше ни гото́вий. Так він вже ни зня́йи, шо робі́ти, те́й ті пани́ вiтчи́али до не́о: „Но, та шó-сь наробі́ў! То ти таки́й до́хтор! Пан бу́ў живи́й, ти йиго за́вчи́ў — та-ж тибé чика́йи кримiна́л! За́ра йиде́н ско́чиў до польи́ци́йи, прийшли́, вьзали́ йиго́, ўсади́ли йиго́ ў га́решт — ўже Па́ўло́ сиди́т уу

гаресьті. А П'ан-Біг каже до Петра: „Шо наш наробіу Паўло! Він хтіу б'ути м'удрий, але він піз мене тоо ни зробіт... П'ана в'зяу, по-кальчиу і йіго живого ни зробіу і до гарешту пішоу. Та ходім, ві-ручим йіго з гарешту. Кае Петро: „Нех сидіт!“ „Е — кае — він буди сидіу і ни знати доки. За такоо п'ана він шом сидіти і па́ру льіт!“ Але прийшоу П'ан-Біг до тоо п'ана теі каже: „Йа поможу, він ўстане“. „А — кае — вже тут буу такий! Живий буу, зам'учу — вже-сьмо йіго дали до гарешту. Може й ви ше так зробіте?“ „Та йа так ни зроблю, бо він вже ниживий — а йа зроблю так, шо буди жи-вий“. „А ко-б П'ан-Біг так дау, шо-б він буу живий!“ П'ан Біг звоу наза́д йіго по своїму роспоро́у і пото́му випустиу, водо́йу переноло-ка́у, наза́д фсадіу, помастіу, х'у́хнуу три ра́зи — пан вже фстау! Ті пани́ сто́ять: „Но — ка́же — то допіру до́ктор назива́ють с'я! Шо неживий буу, і пора́дили і живий зноу наза́д! Ну, шо вам запла́тити за те́йя?“ „Не беремо́ жа́дної́ плати, 'но наза́д тамтоо́ випустити з га-решту, шо там сидіт“. За́ра йіго́ випустили і він прийшоу до тоо́ п'ана, привели. „Ну, і шо-ж ти зробіу? Ти ви́д'іліу с'я¹⁾ від мене, а ти д'умау, шо ти так будиш робіти, йак йа — а ч'ем-же так не зробі́в-ісь?“ „Та йа — кае — так робіу, йак ви,„ — „Шо с тоо, шо ти так ро-біу, йак йа, але коли́ так ни зробіш!“ І забра́ли с'я і пішли. І вже кі́нєць.

Зап. в Берліні від господаря Гандруха Кравіцького в серпні 1894 р.

Паралелі: Етногр. Збірник, III, 59—62; там вказана також літе-ратура, а крім того пор. стор. 62 і IV, 199 до ч. 24; надто Polaczek, Wieś Rudawa, 94.

128. Христос і Циган.

Б. Просив ся Ісус Христос в цигана за челядинка. Циган каже: Що будеш робив, коли я сам роботи не маю? — Ходім до двора там є сто коней не підкованих, тра підкувати, бо они тому слабі. — Пішли до двора, Циган перше до пана, а Ісус Христос до стайні, всім коньом повідтинав по одні нозі. Приходить циган, як возьме падкувати. — Щож пан мені скаже? що ти мені наробив? — Чекай но, чекай, якось то буде. — Поскладав Ісус Христос назад коньом ноги, підкував, — коньі здорові. Циган хотів іти до пана, щоби заплатив, Ісус Христос не позволив. — Бог ти, як будеш варт, заплатит, а зрешту то не ти

¹⁾ відділив ся.

зробив. — Ідуть далі. Приходять до якогось села, є весілля, є і погріб. Питає ся Ісус Христос цигана: — Де підеш? — Я піду на весілля. — Пішов на весілля, а Ісус Христос пішов до вмерця. Такий там плач, такий завід, одна одвісінька доя, вже гарна, вже до людей — тай вмерла. Ісус Христос звитав ся, приступив до тої дівчини, покраяв, а так назад поскладав, водов покропив, дівчина ожила. Такий чуд, така радість, не знають як дякувати, чим би ся віддячити Ісусу Христу. А народ збіг ся, нікого на весілля, всьо ту.

Ідуть далі, ідуть, циган вже зголоднів. Каже: — Так би що зйів!

— Іди до тої низенької хати, там на скрини є три булки, принеси.

Пішов приносить дві. — Чому не три? питає Ісус.

— Не було, но дві.

— Їй три, признай сь.

— Бігме, но дві.

— Дві, то дві, — каже Ісус Христос і пішли далі. Тра було йти через воду. Христос перейшов, а циган зачав ся топтити. Кричить: — Хто в Бога вірує, най ратує. Ісус Христос каже: — А було три булки? Признай ся, виратую.

— Бігме но дві!

Вже ся такий топят, голови не видно.

— А що, було три? — Витягає циган з води два пальці, що но дві. — Но то топи ся, колись такий злодій, — каже Ісус. Зачув циган тай виїхав три пальці.

— Колись признав ся, то ти ще дарую, но не бриши більше. Ідуть далі. Приходять до якогось села, є весілля, є вмерлец. — Де підеш, цигане? — питає Ісус Христос.

— Я до вмерця.

— Но, іди до вмерця, а я піду де єноді. — Пішов циган, Ісус за ним тихцем, став під вікно, дивит ся, що циган буде робити. Прийшов циган до хати, а там маленька дитина вмерла. Заводят тато тай мама, — от звичінь.

— Цитти люди, я так зробю, що встане. — Добре, роби, коли знавш. — Взяв циган ножа, покраяв дитину, так шепчи, складає, набрав води, — кропит, — що, коли не помагає. Тогди люди до цигана, як зачнут бити! Ісус Христос дивит ся, що такої забот, входить в хату, спамятав розійлих. Взяв цигана, виходят з хати.

— Будем ся розходити, — каже Ісус Христос до цигана, — бо я з тобою не витримаю довше. Іди си без мене в світ.

— Та де то ти зі шнов не годен витримати, — каже циган, — то я з тобов не годен, ти мені всюди псуєш!

Житє і Слово, ст. 95—96 Книжка IV. 1895.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 125—128. Ч. 26, 1—2. — Barącz, Bajki. Ст. 136—137. — Аванасевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz. Ст. 88—89. — Grimm, Kinder- und Hausmärchen. T. I. Ст. 353—363. Ч. 81. T. III. Ст. 125—126. — Чубинський, Труды. I. Ст. 154—159. — Тамже, II. Ст. 333—335. — B Němcova, Narodni báchorky. T. II. Ст. 294—295. — I. Polívka, Čas. česk. Mus. 1892. Ст. 484. — Етногр. Збірник. Т. I, 3. Ст. 13—16. — Ul. Jahn, VM. von Pommern-Rügen. T. I. Ст. 256. — Rev. des trad. pop. T. IV. Ст. 220. — M. Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 11. Ч. 21. — Романовъ, Бѣло-рус. сборникъ. Т. IV. Ст. 60—65. Ч. 42—43. В ч. 44 приносять теж подібні мотиви. — Шейнъ, Матеріали для вичученія быта и языка рус. населенія сѣв. запад. края. Т. II. Ст. 144—145. — Altdeutscher Schwank u. Scherz. Ст. 54—57: Von einem Schwaben, der das Leberlein gefressen. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самарскаго края. Ст. 266—268. — Kolberg, Lubelskie. T. II. Ст. 204—205. Poznańskie. T. VI. Ст. 167—170. Паралелі до мотиву про те, як Христос відтинав коням ноги, дави: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 64—65.

124. Христос і Жид.

В. Йак Ісус Христос ходиў по землі, тай надѣбаў жѣда. Али він не признаваў сѣа жѣдови, жи йи Сус Христос. Али йшли, і налі трохы хлѣба й сѣра. Тай жид голодѣн быў, тай ўкраў тотѣ, жиби Сус Христос не видѣў. тай зѣў тотѣ. Али Сус Христос сѣа пытат: Йакѣсь йим голодѣн і было трохы хлѣба й сѣра, ци ты тотѣ зѣў? — Йа ныт, йа не видѣў. — Али йди, йди — прийшли до йидного сѣла, хѣра принцѣзна ў йидного крѣля. Сус Христос там сѣа трафиў і повѣдат: Йа бы даў радѣ, али вѣступѣт с хѣты ўсѣ, йино нѣай сѣа лишѣт утѣць і мѣти принцѣзны і жид. І топѣт і грѣйте окрѣпы. Вони так зробили, наметѣли камѣня зварѣяльного (золяного) і ўзаў Христос принцѣзну, положиў ў бѣчку. нальѣаў окрѣпу, наметѣў камѣня, зварѣў, вѣнѣаў на сѣтыў тотѣ кѣстки і поскѣауваў і хѣкнуў і сѣцѣило сѣа тотѣ. Хѣкнуў другѣй раз і ўстѣла принцѣзна і мѣвит: Дѣйте ми йѣсти! Али жит тотѣ видѣў. А Сус Христос платѣў не хотѣў брѣти: жѣдови жалѣ: Прѣши пѣана, тотѣ мож было брѣти грѣши. — Же быў йим знаў, хто зѣў трохы хлѣба і сѣра, та быў йим браў грѣши! — Йа не знаў, йа не зѣў. — Так пѣшли дѣлы. І жѣд видѣў, йак Сус Христос та ч робѣў, лишѣ Сѣса Христѣ, пѣшоў напѣред. І там захѣрѣў ў йидного крѣля прѣнц; йшпѣ

йиден быў, плачут за ним — умірат. Али жит тотó ўчуў: Йа бы даў ныўроку рады! Поўбіцьаі жидови великі грóші. Дось йидным слóвом так зробіў, гі Христóс з дыўчыноў. Зваріў — хўкай, хўкай — рады не мож дати. Йакым правом? Ўзвaлі жйда, тай до арéшту. Али Сус Христóс знаяи ўсьо, шчó сьа зробіло. Пpийшоў там: А чо ты, жиде, ту сыдиш? — Ну, йа ни знайу сам за шчо. Кобы вы нья вiтты йак вызвоили! — Йак повiш, хто зыў трóхы хлыба і трóхы сыра, то мoже тья выпушчу. — Хóцьбым до смёрти сыдыў — то йа не зыў. Али Пая Бiг го выпустиў, Сус Христóс, пpийшли там, де тот пренц, де жид варіў Исус Христóс зваріў наново, поскладуваў, хўкнуў, сыцыліў сьа; хўкнуў другый раз — оживіў сьа. І сáмо повелыў, бы мo дати йисти. І мóвит Христóс: Бы ты, жиде, другый раз не браў сьа вoрoжити, кой не знаяиш. — Ба, менé кортыло, жи вoзьмў грóші, а йа ни мiг нич зoбiти! — Идўт гет, вийшли за мiсто: Но, тепёрь, жиде, ту коплі йáму. — Жит прокопаў трóхы: Будé ўже. — Ей шчо то? Жиде, коплі бiльшу. — Жит шче трóхы прокопаў: Йуж будé. — Та йди наносi камiньа пóўну, пiскў. — Жит пiшóў, наносiў, а ни дўжа пóўну, бó сьа лынiўим, і не велику шче йáму браў, а ўсе чéрез лынiўiство. — Но, Сус Христóс мóвит, важиурi си, жиде, вóчи! — Жит си важиурiў вóчи і Сус Христóс даў, жи с тóго сьа зoбiили грóші. Но, тепёрь, жиде, дивi сьа сьудá! — Жит сьа подивiў, грóшний лáска бoжá йи. І йуш сьа ўтышиў. Али Сус Христóс передылиў на три кўпкы і мóвит жидови: Дивi, жибы быў йис выбраў бiльшу йáму, то бызо было бiльше грóшний! — Гм! же быў йа знаў на шчо! Йа же быў знаў, же на такый нитéрес, то быўим по сáму шийу браў! Али бáйка. Ни знайу, на шчос три кўпкы дылиў! Ўже жебы йиднá была тобi, а дpуга мены, а комуш трéту дамó, кой нiкого ту немá. А Сус Христóс мóвит: Е, трéта тóму, хто зыў трóхы хлыб і сыр. — Йуж ньяй сьа рóбит, шчо хóче. Пpáўду пoвiдайу, жи йа зыў. — Исус Христóс мóвит: Вoзьмiш си тепёрь ўсьи, тай йди, али вiры нiколи не будéш мáти твердóйи! — І до днесь жиды не мáйут вiры лóбройи, а за грóші ў воду скóчиў бы зáраз.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Гpиця Олiщакá Терлецького.

Паралелі: Zbiór. wiad. T. XII, 3. Ст. 19—20. — Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 403—406.

125. Перший циган.

Г. Вибрав ся Пам Біг із сьвятим Петром і Павлом в дорогу аж за море. Прийшли вони до великого краю за горами, за морями, до самого Ягипту. В тім краю панував цар дуже острій і лютий. А мав він доньку, а та донька від віспи, чи від якого допущу божого була така погана, що ніхто не хотів на ню й дивити ся. Мала вже 40 літ, а ніхто не хотів з нею женити ся, хоч цар обіцював женихови великі скарби і половину царства. Але ніхто на те не лаковив ся і через те король був дуже лютий на своїх підданих, тис їх і мучив усілякими способами. Довідав ся о тім Господь і постановив собі, звичайно як Господь, зробити кінець тому лихови. Стало ся так, що цар вислав по цілій ягипській землі, щоби шукали чорнокнижника, котрий би міг царівну зробити ладною і молодою. Пішли післанці по цілій ягипській краю, але хоч які великі ласки і надгороди царські обіцювали, таки не найшли нікого, хто би ся бізував відмолодити царівну, бо, як то кажут, старій, погашій бабі і чорт красоти не дасть. Вертают ті післанці назад до дому з великим страхом, боят ся царської кари. Аж прийшли до того села, де Господь зі сьвятим Петром і Павлом відпочивали. Господь, як звичайно Господь, не їв нічого, але сьвятий Петро і Павло заїдали смачно редьков і цибулю.

— Слава Ісусу Христу! — сказав післанець.

— Во віки віков — відповів Пам Біг і питає: А відки ви, люде добрі?

— Ой у нас біда — каже післанець. — Цар нас вислав, щоби шукали такого чоловіка, щоби нашій панні царівні вернув молодість і красу. Ось ми обійшли всю земню ягипську і нікого такого не найшли,

— А кілька літ має ваша панна?

— Сорок ще й з чубком.

Скривив ся сьв. Петро, а сьв. Павло трохи не подавив ся цибулею, почувши, що панна така стара.

— А щож вам тепер буде — питає Господь — як ви ні з чим до дому вернете?

— Ой буде нас цар карати, а хто знає, чи навіть до вязниці не покидає. Ой біднаж наша головонько! — лементували післанці.

— Не бійте ся, люде добрі — каже Господь. — Ведіт нас до царя, я вашій панні дам раду.

Врадувалися післанці. Господь зараз устав готовий до дороги, але сьв. Петро і Павло воркотіли, бо їм то не сподобалося іти в таку спеку та ще в таку далеку дорогу. Але Пану Богу не сьмілися супротивити, спакували свої тлушочки і всі разом пішли до Єгипту.

Єгипський цар жив у великих палацах без даху, бо там така стона, що ніколи дощ не йде. Мав він довкола себе багато війська і козаків так, що не легко було до него дотиснутися. Почали ті післанці пропихатися до царя, котрий сидів аж у трицятім покою на золотім престолі. Господь, звичайно як Господь, ішов собі вигідно, але сьвятому Петрови і Павлови дуже боки пообтовкали так, що вони готові б були плакати, як би ся людей не встидали. І за кожним разом, як сьв. Петро дістав штурканця в бік, то Господь гладив свою довгу бороду.

Прийшли післанці перед короля, повпадали на коліна тай зачали говорити: Зійшлисмо, кажут, усю землю від заходу до сходу сонця і не найшлисмо такого чарівника, котрий би хотів твою доньку відмолодити. Аж отсей сивий старець, котрого ми здибали вже вертаючи до дому, хоче твоїй царівні вернути молодість і вроду.

Подивився цар на старенького тай каже: А відки то ви, татусю, маєте таку сиву, довгу бороду?

— От жилося довгі літа — каже Господь — тай ся таку виховало.

— А знаєте ви, що вас чекає, якби сте мою доньку не уадоновили?

— Знаю, — каже Господь — як бим не знав, то бим ту не приходив.

— Усмажу вас в горячій олію, як бисте моїй доньці що злого зробили — каже цар.

Іо Павлі аж мурашки перебігли, а Петро аж за язик укусився, коли се почули.

— Ну, ну, — каже Господь — будемо старалися, щоби сте не потребували дармо тратити огню і олію.

Ото повели Пана Бога до царівни, котра сиділа в своїй кімнаті і дуже плакала. Сьв. Петро скоро єї побачив таку стару та погану, то так ся скривив, що аж сьв. Павло, на него дивлячись, засьміявся. Пан Біг приступив до царівни, дав їй на спане, а коли царівна заснула, казав принести котел, покраяв царівну, казав під кітлом розпалити великий огонь, зварив єї добре, а відтак повиймав ті кусники, поскладав до купи і дув на них. В тій хвили царівна встала така молода та красна, що диво і кинула ся до ніг Пана Богу та дякує єму, що їй вернув молодість і красу.

Дали о тім знати царевн. Той навіть вірити тому не хотів, але скоро прибіг і побачив, насинав Господови таку купу золота і грошей, що Господь сам не знав, що з тим зробити. Ось він і каже: Я золота не потребу, але дай моїм слугам із него тільки, кілька би один чоловік міг донести, а решту роздай бідним.

А була межи царськими слугами одна бестія закланна на гроші. То сей коли побачив, що цар стільки грошей дає Господу Богу за уздоровлене дочки, прибіг до Господа тай каже: Позволь, я тобі буду нести ті гроші.

Господь, звичайно як Господь, знав, чого ему хоче ся, але бажаючи єго укарати, сказав: Добре, песи, але вважай, щобись мене не обікрав, бо я на тім пізнаю ся.

Сонце пражило міцно, бо Господь в тім краю повісив єго нисше як у нас. Потопили ся сьв. Петро і Павло, а з дворака піт аж річками лляв ся. Прийшли до ліса, що стояв перед ними. Тут Господь казав викопати три ямки: одну для сьв. Петра, другу для сьв. Павла, а третю для дворака. Потому вони поділили ті гроші на рівні часті і закопали їх кожний у свою ямку. На другий день пішли далі, але дворак швидко відлучив ся від них і забрав усі гроші і переховав у інше місце, а сам пішов і собі чуда робити. Довідавши ся, що у одного царя є хора донька, пішов до него і обіцяв ся єї вилічити. Взяв єї, покрав, зварив, зложив кісточки, дує, дує, а царівна не оживає. Тоді цар розлютив ся і казав єго укарати смертю. Вже го вели вішати, коли тут прийшов Господь, уздоровив царівну, а єго випросив від смерті, але зробив єго Циганом.

Житє і Слово. 1894, II, ст. 182—184.

126. Про Жиду, що роздав свій маєток бідним.

Д. Так один жид все заходів до цѣркви і чув, як ксьонц говорив на казаню, шчо хто як дасть бідному їрейцар, то бѣде мати десѣть процѣнт вѣби на тамтѣм сьвѣтѣ. А жид си гадѣв, же як роздасѣть гроші, то бѣде мати від їрейцара десѣть процѣнт. Мав три сотки, то роздав на бѣдных. Чикає жид, чикає і рік чикає, а нѣхто не приносѣт нѣ грошиѣ нѣ процѣнту. Тогди жид пішов до ксьондза тай каже: Я мав три сотки, та роздав межи бѣдных людѣй та нѣхто не приносѣт нѣ грошей, нѣ процѣнту — тепер ви маю с чого жити. А ксьонц каже: Та то на тамтѣм

свѣті́ будеш мати десѣть процент. А жид каже: Та най ми віддадут люди хопь гроші, бо я не мав с чого жити. Ксьонц вигнав жида тай каже: Йди си та шукай! Тогдий забрав сѣ жид тай пішов. Пішов до дому тай каже до жінки: Я йду гет у свѣт. Тай пішов.

Йде, йде такий засумований тай здибує Ісуса Христа і свѣтото Петра. А Ісус каже до жида: Де ти йдеш, жиде? — Та йду у свѣт! Розповів тогдий жид, шчо роздав бідним гроші, тацер не мав с чого жити. А Ісус Хр. каже: Не йди, жиде, у свѣт, підеш з нами. І жид пішов з Ісусом і Петром. Приходіт до їдного міста і учули, шчо цїсар дає половину маєтку, хто вилічит єго доньку. Тогдий Іс. Хр. і свѣтний Петро і жид пішли і кажут, шчо вилічут доньку. Цїсар каже: Як вилічите, то дістанете половину маєтку, а як ні, то всѣм тром голови постынаю. Ісус Христос приймив сї. Пішов там до того покою, де вона лежить і сказав І. Хр. наносити води: їдну бочку зминої, а другу теплої. І казав до цїсаре аж за двацїт штири годни приходити до того покою. Тогдий Ісус Хр. крає мечом доньку і все вливає в теплій водї, аби кров не йшла. І складає до купи, коли вже цілу покраяв й поскладав, пішов до порога, а від порога йде, перехрестив сї тай каже: Стань, дівниці, в імя боске мое! І хухнув її до писка і тогдий тіло вї зачіло зростати. Тогдий пішов другий раз до порога, перехрестив ся, тай знов так каже: Встань, дівниці, в імя боске мое! і хухнув знов до писка і вона вже вжила. І пішов знов до порога третій раз: Встань, дів. і т. д. і хухнув знов до писка і встала вже здорова. Тогдий за 24 годни приходит цїсар до покою — і донька здорова пішла вже до вітця. Тогдий цїсар хотїв давати половину маєтку, а Іс. Хр. каже: Ми не будем брати половину маєтку, івó кавав дати оден пиріг печевий. І дав цїсар пиріх і пішли в дорогу. Ідут, ідут і собі посїдали. Пан Біг такий голод зіслав на жида — а Ісус і Петро уснули. Тогдий жид з'їв той пиріг. Ісус і Петро пробудили сї тай питают сї: Де є пиріг? — Далїбук! я пиріг не їло! Зібрали сї і йдут далї, а Ісус Христос запровадив жида у воду по колїна тай сї питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріх? А жид каже: Далїбук, я не їло пиріх! Іс. Хр. запровадив жида у воду аж по груди. Тогдий: Жиде, ци їв-їс пиріг? — Далїбук, я не їло пиріг. Тогди Іс. Хр. запровадив жида аж по карк у воду тай сї питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріг? — Далїбук, я не їло пиріх. Іс. Хр. запровадив знов жида до води, аж-ень вже сї боролася замочила, тай сї питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріг? — Далїбук, я не їло пиріх. Тогди Іс. запровадив жида знов до води і жид сї вже топити зацїв, но язик вже вивалив. Тогди Іс. питає: Та ци їв-їс, жиде, пиріг? — Ні, не їло-м пиріг! Тогдий Ісус Христос каже: Ходи, жиде!

Ідуть, ідуть, умучили сі, тай полігали спати. Іс. і Петро заснули, а жид украв у Ісуса письм'я, (таки Ісус Христос мав письм'я), украв тай утік. Утік тай зайшов до ідного міста і учув, шчо у цісарі заслабла донька. А люде вповіли, хто вилічит доньку, той дістане половину маєтку. Жид борво побіг до цісаря і каже, шчо вилічит доньку. Казав наносити води їдну бочку зимної, а другу теплої. Казав до цісаря: Приходіт аж за 24 годин. Узев жид тай порізав доньку і зацїв краяти на кусники, шчо кусник відкрийт, то вливає водов. А кров все тече, ледво жид запинив кров. Тогдий покраяв гет, поскладав на стів тай пішов до порога, перехрестив сі й каже: Встань, дівици, в імя мое! Ху́хнув ї в писок, дивит сі, а тіло не зростає сі. (Шчоби він був казав: встань, дівици, в імя боске твоє! то була би встала; а він „в мое!“) Жид сі настрашив, тай сховав сі за комин. А Ісус і сьвітій Петро знали, де жид пішов. І тогдий пішли до цісаря і казали, абп їх пустів там, де єст той жид, а цісар каже: Він не казав приходити аж за 24 годин. А Ісус Хр. каже: Та то наш співник, шчо з нами ходив. Тогдий пішов цісар, дав ключі Ісусу і отворив двері. Входить до середини, а жид так сі настрашив, бо він мислив, шчо то цісар йде йому голов стинати. Ісус дивит сі, а жид сидит за кошином. Тогди жид ізліз, а Іс. Хр. пішов до порога тай каже: Встань, дівици, в імя боске мое! Так три рази. І донька встала здорова. Тогдий цісар дав їм половину маєтку і они пішли. На дорозі не мають як поділити сі тими грішми. А жид каже: Я маю маймурку і будем шверіти. Поділили сі грішми, зоставило сі пів грейцаря. Не знати кому дати пів грейцаря, а Ісус каже: Жиде, признай сі, як іс з'ів пиріг, то дістанеш пів грейцаря. А жид каже: Я з'ів пиріг, бо був голодн. Так то нивіка жид повісив би ся за пів грейцаря. Тогди І. Хр. дав жидови всі гроші і казав му гет йти.

Зап. у Дрогобичі, в маю, 1899, від Ів. Багріна Волод. Левинський.

127. Звідки взяв ся вітер?

Е. То ше було тоді, як Сус Христос ни мав ше всіх 'постолів, тільки мав Петра й Павла і ше там якось, звать Гандруха. Тей як йшли через їно місто, то по дорозі пристав до них якийсь волоцюга тей кажи: „Прийми мене, Суси, до себе, я буду за 'постола“. — А Сус Христос знав, шо то волоцюга і великий грішник, али прийняв. Тей було їх вже всіх пять. От ідуть вони тей ідуть, аж приходять до ідного міста, а там був слабій дужи король. Тей Сус Христос як почув і кажи до 'постолів: „Той слабій король дужи добрий чоловік, він дужи уймав сі

за бідними людьми і за простими хлопцями. Ходім, поратуємо його, нех він видужає". Приходять вони до того палацу, де був той король, тай Сус кажи, щоб пустили його до него то він вилічи його. Аж тут кажуть, що він що по вже вмер. — „Ну то ніц, пустіть мене, а він ще буде жити". — Тей королиха пустила Суса до того покою, що був вишнєлий король. І Сус зарас казав привести повні нечки води свіжої і виликого гострого ножа, тей сам замкнув сі в тім покою, а 'постоли чикали в сінях. Али вони були дужи помучані і зарас в сінях на сидячи заснули, а по той волоцюга ни хотів спати, тільки став заглядати чиряз шпару в двирех, що роби Сус Христос. А Сус Христос взяв вишнєлого короля, порізав на штири кавалки, виполоскав в нечках в волі, потім анов тіло так поскладав, помолив сі, прихристив три рази те тіло і потім дмухнув на него і зарас все зросло сі і король ожив назад і зарас встав з лішка і дужи дякував Сусови. Тей потім він, той король, справив великий бал і запросив на него Суса і 'постолів. Тей по тім бала дав король Сусови пять п'ятльованих пирогів з саним сиром, а пять з сиром і з бульбою. То як вони повиходили від короля, то Сус ті пироги з бульбою дав 'постолам, а собі взяв ті з саним сиром. Тей потім як прийшли вони до ліса тей стали там начувати, тей як вже мали йти спати, повечерали тими пирогами. 'Постоли їли разові, кожди нав по ідному, а ше сі їден був зістав, і Петро дав його тому волоцюзі. А Сус Христос своїх ни їв, бо ни був голодний. Як повечерали, то пішли спати, і всі вже спали, тільки той волоцюга ни спав. Він як сі подивив, що всі сплять, встав і взяв тей поїв всі пиріжки Сусови Христови, тей ліг собі спати. На другий день рано як всі повставали, то той волоцюга кажи: „Знайти шо, тей ночі було аж два вовки коло нас і всі п'ятльовані пироги поїли, я ледви їх відігнав". А Сус Христос зарас знав, що він бреша, тей кажи до него: „А тими вовками то був ти і твоя нинаситність. Було би ще добре, щобсь був сказав правду, але як ти збрихав і ще зложив на вовків, то забирай сі від нас, ти з нами більше ни можеш бути". І він пішов від них.

От пішов собі той волоцюга, йде тей йде, аж приходи до ідного великого міста, аж чує, що в тім місьці цїсарова дочка шо по вмерла. Тей він сказав, щоб він ї назад до життя прицвирнув. І зарас як довідав сі цїсар, закликав його до себе тей кажи їму: „Ну, нибожі, намятай собі! Як привернеш ї до життя, то я ї видам за тебе зауж і будиш цїсаром, а як ні, то буди смерть твоя!" От взяв він, казав принести собі води з нечками до того покою, де лижала вишнєла, взяв великого гострого ножа, замкнув сі і взяв порізав ї на штири кавалки тей виполоскав м'ясо в воді, потім поскладав і став на те тіло дмухати, а прихристити забув, бо сам був жидом тей ни вмів христити сі. Ну дмухає

він, дмухає, аж йому вже голова закрутила сі, а тут цісарівна ані руш ни встас, тай він дужи зажурих сі. Аж тут лупс! вічинили сі двері, і входи Сус Христос, теї кажи: „А видиш, пташку, злапавсісь, був-бись згинув, як би мене тут ни було. І ти ше хвалив сі перед цісаром, шо в тім і тім місті ти короля привирнув виирлого до житя. Шесь затаїв, шибиннику, божий праведний чин, а сам повиличав сясь. А ти знай, шо того нігди ни зробив бись, шось задумав, бо ти поганин. А за ту кару я тобі потім скажу, шо будиш робити“. Ісус ваяв сі сам до царівни і вона ожила, а потім до того волоцюги так сказав: „Ідиж ти, нибоже, на сиридину сьвіта, там стань, і будеш дмухати до суду віка“. І він зарас пішов і став на сиридині сьвіта і став дмухати, і зарас пішов по зешли вітир. І він до нині там стоїт і як дмухне в котрий бік, то зарас с того боку і маємо вітир. І він буди так вічно стояти і дмухати.

Зап. від С. Білика в Тереміно, Каменецького пов. 1896 р. А. Веретельник.

128. Як Христос відгадував загадки.

То позичиў чоловік у злого грошей і мали домиўку до того часу і до того відлати, а ны то відгадати три річи, бо йак не відгадаш, так тья беру с собою. Али Ісус Христос ходиў по сьвіті тай ўвійшоў там до хаты, старый чоловік, і просит ся на ныч. А гáзда мовит: Ей, чоловічею! Йа й сам не знайу, ци доночуўу. -- А то чому? — Но, позичиўним грошей до днесь; áбо менé возьмé, áбо три річи йакісь відгадати, не знайу йакі і гото́во, же не переночуўу. — А тот чоловік мовит: Не бій ся. А де ти велуў лыгати? — Кóнець столá. — Ля́сь си на при́пічок, а йа сам кóнець столá ля́жу! — І лых си. Ту ў піўночи іде. Шчо йидén? — Ги ні йиден! отповідат. — А два? — Ги йиден. — А три? — А три дóбре. Два бы шолотили, а йиден бы трйас солóму. — Ах, мовит, пра́цейко мо́йа, кількис пропáла дарéжно. І пішоў. І деж він быў гóден сам відгадати назушысьть, кой не знаў йак?

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбір. пов. від Гриця Оліщана Теремського.

129. Як Христос шукав правди?

Йак Ісус Христос переходиў сьвіт поми́жи ўвес на́рид і ни міг ны́гдé ў цылым сьвіті праўди адібати; аш при кінці сьвіта було два брáты, йиден сьи низиваў Йóсиф, а другий Сафáт; Йóсифова була́ гора́,

а Сафáтова доли́на. Йо́сиф буў жо́натый, маў жінку і ды́ти, а Сафáт шче ни буў жо́натый. Ма́ли при кúпi обiсьтьi, а на обiсьтьу поскла́дали збiжжi, а сиридiно́у буў горо́жений плы́т i Йо́сиф Сафáтови бис плы́т прики́даў жы́та. Бо казаў Йо́сиф, шчо йа ў́же жо́натый, то йа ў́же вiджу, шчо мiнны́ тра́ба, а Сафáт шче ни йи жо́натый, то вiн ни зна́йи. кiлькo йи́ну тра́ба, ци ма́ло, ци багáто. А Сафáт сво́му бра́тови прики́нуў зно́у жы́та, шчо́би вiн ни зна́у, бо казаў Сафáт, шчо мiнны́ шче кiлькo ни тра́ба, шчо мо́му бра́тови жо́нaтoму. А йа́к нады́йшоў Бог i казаў, шчо́и цы́лий свíт прийшо́у, а ны́гдeм пра́уди ни знайшо́у, ты́лько ту мiжнi тíм двoма́ бра́тьи́ни. Йа́к сы́ затры́мала пра́уда тiпeр мiжнi двoма́ бра́тьи́ни, то так сы́ затры́ма́йи при кiнцí свíта: на Сафáтовi доли́ны, а на Йо́сифовi гoрí будe стра́шний суд.

Зап. в цвiтнi 1897 р. в Пу́жнях, Буца́цкого пов. вiд Тíмка Грiни́шиного.

130. Чому Русини гайдамаки?

Як Исуса Христа засудили Жи́ди на сме́рть, то́дi до Бруса́лнiу на́йхало́ було́ дуже ба́гато рíжних наро́дiв, що́ були́ цiка́ви́ ввiдiти йoго хоч раз. Коли-ж Христа вели́ вже на Голго́фту розпина́ти, вони́ поу́ставляли́ ся всí грома́дами́ побíч доро́ги i че́кали, до́ки не́ буде́ по́при них пере́ходити. На передí стояли́ Нíмци́, далí Вíрмени́, Поля́ки, Ру́сини i иньшí наро́ди. Як Христо́с прибли́звив ся́ до Нíмцíв, íм стало́ жа́ль Христа́; то́му вони́ кри́кнули́: Ви́пиши́м йoго! — А Христо́с гляну́в на них i сказа́в: Будете́ писати́ до кiнця́ свíта та́ сонця́! I те́пер де́ не подиви́ш ся́, в ко́ждiй канце́ляри́i сиди́ть якийсь́ Нíмчик та́й пи́ше.

Йде́ Христо́с по́при Вíрменíв íм стало́ йoго жа́ль; то́му по́шущу-кали́ щось́ по́ми́ж со́бою, а пото́му кри́кнули́: Ви́ку́пи́м йoго! — А Христо́с гляну́в на них i сказа́в: Будете́ купува́ти до́ки свíта та́й сонця́! I те́пер де́ не подиви́ш ся́ i де́ не зди́блеш Вíрмени́на, то вiн усе́ купи́ть, би́льше не́ займа́сть ся́ ни́чим.

Йде́ далí Христо́с, приходи́ть до Поля́ки́в, íм стало́ йoго жа́ль, то́му поговори́ли з со́бою та́й кри́кнули́: Ви́кради́м йoго! — А Христо́с погляну́в на них i сказа́в: Будете́ красти́ поки́ свíта та́й сонця́! — I то́му то́ те́пер де́ ли́ше який́ банк, де́ ли́ше яка́ каса́, то íх му́сять Поля́ки обíкрасти́.

Йде́ далí Христо́с, приходи́ть ко́ло Ру́синíв. А íм та́кий жа́ль йoго, що́ стра́х. Ли́ше гли́гнули́ на себе́ та́й кри́кнули́: Ви́дби́ймо йoго! — А Христо́с погляну́в на них i сказа́в: Будете́ бити́ ся́ поки́ свíта та́й сонця́! — То́му то́ Ру́сини́ все́ би́ли ся́; бу́ли ко́ваки — би́ли ся́; бу́ли

опришки — били ся; а й тепер Русинів називають гайдамаками за те, що не дають собі у кашу плювати, а як треба, то й б'ють ся. І Русини будуть гайдамаки до кінця сьвіта, бо так їм призначив Христос.

Зап. в Григорові, Бучацького пов. 1890 р.

131. Чому Цигани не мають пристановища?

Йак Жиди засудили Суса Христа на смерть, тай казали Циганови зробити три цьвики. А Циган зробив штири, тай приносить. Жиди кажут: На шчо нам штири? Ми казали тільки два. — А Циган зуби шчирит і кажи: Возьміт, возьміт, можи сьи шче де здасьць. — Тогди Сус Христос вобирнув сьи до Цигана тай кажи: Видиш, йак той цьвик ни майи нїгдє пристановишча, так само і ти ни будиш мати аш до скінчыннї сьвіта! — Чирис тойи Цигани так триндайт сьи від міста до міста.

Зап. від Сирватки, в Будзанові, Тербовельського пов. О. Деревянна.

132. Про Христові муки.

Йак Жиди Христа мучили, то його то нічого не боліло, бо він Бог був. Жиди хотіли Христа розіпнати не так, як тепер малюют розпнате, а так, щоби й ноги розіпнати. То вони казали ковалеви штири цьвоки зробити. Але як го вели розпнати, то ангел зайшов тай єден цьвок украв, то вони вже тогди мусіли обі ноги єдним цьвоком прибити.

Йак Христос висів на хресті, то був зовсім голий. І ніхто не сьмів до хреста приступити. Тільки сьвятий Іван підійшов близько, але як увидів Христа такого скатованого і голого, то зомлів тай упав під хрестом. А там десь у шпарці сидів павук. То він вибіг зі своєї шпарки тай борзенько вибіг на хрест і заснував Ісусови павутину — то що тепер малюют ніби пояс. А то павук таке зробив, щоби Сия Божий не висів на жидівське посьміховиско. А потім той павук ізліз і вкусив сьвятого Івана так, що той знов прийшов до тебе.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 181.

Паралелї: Про смерть і похорон Христа пор. мої: Лірички, ст. 26—28, ч. 2—3. — З першою половиною пор. ще: Грінченко, Етногр. Матеріали. Т. I. Ст. 74—75. — Сборникъ Харьк. ист. фил. Общества. Т. VI. Ст. 184. — Харьковскій Сборникъ. Т. VIII. Ст. 341.

133. Звідки взяли ся перли?

Йак Христа мучили Жиди, а Богородицьи дивіла сьи на тоту ййго виліку муку тай дужи плакала. І йак лишé ўпала ййї сьльова на зéмлю, то з́араз робила сьи з нёйї пёрла. А льўди збирали тай продавали тай до ниньї продаўт, а́ли жи сьльиз ни б́уло такé багáто, томú праўдливї перёл тепёр ма́ло тай томú вони такі дорогі.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від сестри Анни.

Паралелі: Манжура, Сказки. Ст. 146 (тут із слів повстав перець).

134. Христос і Жиди.

Сут такі Жиди, що б́удут до скóнца сьв́ита ходіти. То тоті Жиди, що С́усу Христóви н́іколи спокóю не да́вали. Як новий м́ісяць, то він молодій, а як пóвня, то стáрий. Як йогó запитати: „Ко́лис при́йшов?“ — пов́ідат: „вчeра“, — „ко́ли п́идеш?“ — „з́автра“.

Як Жиди при́били С́уса Христа́, сьм́их си чиніли; а як поховáли, з́ійшли ся на вечéрю, старшина́ жидівська, що вони томú всьóму били́ голову́, при́йшла Пречіста Д́іва і плакала. Якийсь Жид повів до не́ї: „Не плач! твій син воскресне!“ А д́ругі пов́ідали: „Ага! воскресне як тоті кістки з когута“. А вони їли когута і п́еред н́ими кістќи леж́али. Аж ту кістќи з́ійшли ся до ќупи, коѓут збив ќрилами, Іс́ус воскрес, а вони стали стовпо́м.

Як зробіли Жиди криж, вел́или нести́ С́усу Христóу, а є́днóму, не т́ямлю, як називáв ся, на Кальва́рії йогó мож відіти, вел́или т́иснути до земл́і, ще й ка́мінь до криж́а привязали, а він не тис, а ще підні́с до горі́ і за тотó став сьв́яти́м.

Майштер, як робів криж, повеличáв, що лиш́ило ся коні́ць рук з на́'пять і в доли́ну з на лóкоть, а Жиди м́іцн́ійше натягну́ли р́уки й нóги, і тепёр за ка́ру майштер н́іколи не доробит ся.

Ковáль мав при́каз зробіти шті́ри цьв́я́ки, а він є́дén украв, с́ховáв під язик (другий чоловік оповідав, що вер у воду) і за тотó с́благословéний талáнт, же не дав розп'яті нóги так, як р́уки.

Зап. 1896 р. від в́ійта Гриця Грицуни в Мшанци, Михайло Зубрицький.

135. Ворона.

Ворона дуже лакома на людське тіло та на стерво. Як Жиди роз-
пяли Христа, всі птиці жалували мук Христових, одні лише воробці
прилітали до хреста, сідали на поперечній перебоїні та сьміючись кри-
чали: Жив—жив! Ворона знов хотіла пити кров, що з Христових ран
капала на землю, тому має закровавлений підбородок так, що на кожній
вороні його до сего часу знати. За те також Бог прокляв ту птицю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові вірування про птахів, Д. Ленкого.

Паралелі: Ястребовъ, Матеріали. Ст. 17. — Аванасъевъ, Народ.
рус. легенды. Ст. XIII. — Чубинський, Труды, I, ст. 59—60. — Шейнъ,
Матеріали. Т. II. Ст. 352.

136. Христове воскресенє.

Йак Ісус Христос ушєр на Хресьті, прийшоу Осиф і Никодім
з Аримафтей і узвали теперькова тыло Ісуса Христа ў плащаницю
і положили ў гріб высычений, новый і приложили каміньом і дали пе-
чатку. Али Жиды чули ўперет, жи Ісус Христос оскресне і радьят сьа:
Кобы ни прийшли учиники, кобы ни ўкрали і гірше наше будє посылід-
нойи, йак было первойи. Іті до Пилата, ный даст варту. Він ним даў,
положили варту на гробі, сьили і вичерьяйут дужи пізно, жи ўже може
было по піўночи друга або трєта година. І томۇ днесь сут слиўкы*),
бо перше не было, аш Пресьватá Ды́ва наслиўчила. Принесла до Жи-
дыў нйх, йак дарунок, бо сьа бойали ўсьи Жидыў і учиники навить.
Тай сьила си, тай сьидит пїт полицеў і плаче. А Жиды собі сьмїх чї-
ньят: Чо плачеш? Він оскресне. — А Пресьватá Ды́ва мовит: Бодай так
Жиды панували, ги він оскресне! — Ба, а Христос оскрес і днесь
слабо де сьа трафит, жебы Жид де бидуваў, бо Сус Христос не касу-
ваў слово Пресьватойи Ды́вы Марійи. Али льуди йдут до церквы, бо
ўже сьвато, тай ўчули, жи Христос оскрес, а ни знайут, йак вітпові-
дати, тылько моўят: Христос оскрес, та Христос оскрес. Али жи-
дыська кухарка вынесла сьмїтá і тотó чуїи, йак льуди бесьидуйут.
І ўвійшла до хаты зась, — а Пресьватá Ды́ва тамой нй — і мовит: Хри-
стос оскрес! — А Пресьватá Ды́ва мовит: О, йстина, жи воскрес. —
І типерь томۇ так сьа вітповідат, жи ойстина оскрес, значїт, жи
праўда оскрес. А Жиды за столóm сьидьат, йак нйли когутá і пові-

*) Слиўкы — то писанкы; ўслиўчити — написати писанку.

даїут : тогды він оскресе, йак тот когут заїїи, шчоґмо зїїи. А когут, кісткы до кісток зїбрали сьа, хыба пес йидну ногу зїї, вылетїї на грїадї і заїїау. І дльа того днесь когута мальуїут десь на костелї такїм, або на йакї каплицї, жи такї льуди ныбы ў Бога вірїат, а Христа не хотїят. Таку памїятку рбїят, жи хоць когута мальуїут.

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанцї, Старосамбірського пов. від Грци Олїшана Терлецького.

137. Когут.

А. Йак Христос воскрес, тогди їїй йиден Жид пиченого когута. Йиго донька ўвидыла Христа і прибїгла до старого, жиби їиїу тоґо сказаґти. Али старий Жидїско ни хтїї вірити і сказаў : Він тогди воскресни, йак сей когут закокурїаїи ! — Лише сисе сказаў, дивит сьи, а когут зїрваў сьи з мїски, злупотїї крильїи, тай йак заїїи три рїзи : Кукурїку ! — Жид пїзнаў, шчо Бог хотїї показати чїдо, тай навируї сьи і вихристиї сьи.

Зап. 1897 р. в Пужниах, Бучацького пов. від тата Михайла.

Паралелї: Аванасьевь, Народ. рус. легенды. Ст. XIV—XV. — Костомаровъ, Объ истор. значенїи рус.-народ. поэзи. Ст. 85. — Головацький, Народні пісні. Т. II. Ст. 6. Ч. 8.

138. Як когут воскрес.

Б. Як Суса Христа замучили, поховали, товди собі зробили вичеру і зарїзали когута і зварили і того когута віли, і тїїй всеї кістки поскладали в миску. Товди сидьт си за столом, теї зачили сьи сьмїїати : Він казав, жи він встане ? Товди він встане, йак той когут заїїи. А той когут стрїпав сьи с тих кісток, теї зачив пїїати : Кукурїку. Товди Жиди кинули сьи, прибїгли до гробу, дивїит сьи — в гробї вже Суса Христа нїма.

Зап. в Будзановї, Тербовельського пов. від мамї О. Деревняка.

139. Христос у пеклї.

А. Як Сус Христос по смерти прийшов до пекла, жиби вибавити душі, то зьлї духи дїжи сьи тим зажурили. А анцихрист хотїв Суса

Христа тамки закувати. А був на сиридині пекла такий великий зильіз-ний слуп з ланьцухом. І анціхрист кажи до Суса Христа: Ану залож на себи той ланьцух“. А Сус Христос знав напирёт, чого він хочи і кажи: „Ану ти возьми і пирёт на себи залож, а йа буду видіти, як тобі буди пасувати“. Анціхрист так зробив. Тогди Сус Христос кажи: Амінь. Най сьм так стани. І анціхриста припняв. Він так буди припнятий аж до кінцьї сьвіта.

Зап. в Будзавові, Теробовельського пов. від Сирвати О. Деревянка.

140. Христос і Люципер.

Б. Коли Ісус Христос прийшов до пекла, приступив до него Люципер тай кажи: Сьить собі, Христе, на тьм крісьлях та вітпичи. А те крісло пририхтував Люципер так, шчо коли Ісус мав сьїсти, то мав сьї в ланцухи злїпати. Али Ісус Христос сказав: Сьить ти напирет! А йак Люципер сьїв, то сам злапав сї в ланцухи. Віт того часу шчо року пилуйт злї духи, шчо би його увільнити. Али на сам Великдень на резурекції заливай сї то, шчо злї духи випилували. А йак вони припилуйт ті ланцухи, фтоди майи сї народити жидівський Месїаш.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Деревянка.

Паралелї: Чубинський, Труды, I, ст. 195—196. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 14—15. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 9. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. T. II. Ст. 145.

141. Чому на Великдень так рано відправа?

В. Сус Христос шче ходиў по землі, а злий уковав ланц. А Сус Христос сьм пытат: А тобі того на шчо? — Прикуйу тьа. — Ану йак, ўкажи. — А тот почаў ўказувати, ўзваў си ў рот і так доўко́ло голowy опкрутив і прикував сам себе, бо так Бог даў. І буде на ным, по́кы сьвіта того. Він грызє, та мьслит, жи сьм витгрызє. Тай ўсе грызє, грызє цылий рік, ўже такє хьба гі мїхова нїтка; гнєть бы ўже перегрыз, але ксьинда засьпїват на Оскресєнїи: Христос оскресє! А він стане слухати, тилько сьм забудє, а воно такї сьмє, гі было від разу, кой зачинаў грысти. І тому так ксьинда ранє ўстайи йти на Оскресєнїи, бо бы злий перегрыз тото, та бы сьм переложило, йак бы так заўчасу ни шшоў до цєрквы.

Зап. в марті, 1899 р. у Мшанці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліц Терлецького.

142. Про Юду Іскаріота.

А. Маєте знати, що Юду Іскаріота носила мати цілий рік, як кобила. А коли їй прийшло ся родити, на її двір упала з неба огнена брила, а їй самій приснився дивний сон. Ото приснилося їй, що її синок буде рудий, що він забере королевича, забере свого тата, оженисться з мамою, а в додатку спродасть за трицять і три срібних учителя-пророка і повісить ся. Налякала ся небога такого сну, та щоб ту, душа, почати. Як не мітигувала, як не заходила в голову, а таки не вигадас. Далі і звчала ся. Взяла плетений кошичок, обмазала його смолою, вложила туди новорожденника свого і гайда на ріку. Тільки його й бачила. А перед тим ще встромила йому під шкіру на голові шпильочку, щоб як трафить ся що, познака була. А там ні в гадці їй Юда...

А Юда плив-плив, плив-плив, доки не принесло його до одного панства. Саме в той час вийшла королева над ріку купати ся. Дивить ся, щось пливе в кошику. Кличе слуг, витягають, а там хлопець — тільки очі витріщив і знай ручки простягає. Взяла королева того хлопця, віддала на мамки, а коли йому було п'ять чи шість років, забрала його до себе, до королівської палати. Тут він і виростав далі разом з молодим королевичом і королівною. Що він знайде — того не пропускав він навіть; не вірив, коли вчув часом від служби докірливе слово — знайде. Та раз якось вибрав ся з королевичом в поле, над ріку. Коли прийшли в те саме місце, де знайдено Юду, посідали на береві та звичайно хлопці — пусті; нічого робити, от вони грудками в воду почали жбурляти. А Юда, як не вхопить грудомашу, як не бухне — вода так і обривькала цілого королевича. Він озлив ся і давай лаятись: „Ти сякий, ти такий“ каже „пашов, відки прийшов, пашов!“ аж задихав ся. „А я відки прийшов?“ питає ся Юда.

„Відки? відки? Наче-б він і не знав. А його на ріці найшли“. Тай став сміяти ся. Юда не стерпів. Як нав в руці каменяку так і зацідив нею королевича по-за уши, а сам втік.

Ци довго він тиняв ся по світу тікаючи перед сіпакани (як знайшли трупа королевича, за Юдою розіслали погоню), не скажу. Достало того, що дістав ся вкінці до одного можливого пана за локая. А той пан ніц не знав, крім вандрівки, і де лиш сам вибирав ся, брав зі собою і Юду. Ото йдуть вони якось селом, аж бачать сад, а в саду такі яблука, такі яблука, що цуд які файні. Не втримає пан так йому ти

яблоку захотіло ся. Юда вже й пліт перескочив, вже й на яблінці і не питає, що з хати випав дід і трохи не вірве ся, так кричить. Надер, злязайть, та ба — дід не пустить. Він його стусонує у груди, а сам на втеки. Та ще не встиг через остріх, як з хати вилетіла жінка, діти, наробили крику, збігли ся люди і Юду спіймали, та відвели в суд. Тоді було таке право, що як хто вбив батька сімі, то його або смертю карали, а ні то мусів приставати до вдови і годувати сиріт. Юда і оженив ся з удовою — живуть тихо, спокійно. Та раз на святках пообідали, як Бог приказав і спочивають, балакають. А Юда говорить-говорить, а там давай чіхати ся, говорить, говорить, тай знов.

— Чи в тебе нема часом чого в голові? — питає жінка. — А Юда каже:

— Та не знаю, може й є що. А ну но, поськай стара. — І наставив їй голову. Ськає вона, ськає, аж нарає — трохи не обішліла. Подибала, бачите, тую шпильку, що то їй хлопцєви в голову встроїла. Та аж об поли вдарилася, та до Юди, тай все йому розповіла. — Для тебе нема вже ратунку, крім одної покути. А є ще ту в нас тепер один славний пророк, що то знає лік на всякий недуг і на всяку біду — може він і тобі що порадить. — А Юда їй крізь ячє: Та я, мамо, не то що до него піду, але і весь вік із ним ходитиму, щоб лиш спасєня доступити. — Тай пішов до Христа і так довго з ним хажав, док його не продав за трицять три срібла — Господа нашого Суса Христа. А там і сам повісив ся, випустивши з себе уперед тельбухи.

Зап. в Кобыловолоках, Терєбовельського пов. від Марини Баран В. Щурат.

143. Юда Іскаріот.

Б. Як сєа Йўда народиў, так пришоў дэяд на ныч. Але му повідаўт, дэядови: „Итє, дэядку, с хыж на маўый час, бо ту баба йойчит. Як породит дїтєа, та вас покличєме до хыж. А тєпер быстє нам были на перєчкody“. — И пішоў дэядок пїт сьтыўу, під выгльад в там собі сьїдиў. А там пришли двайи лўде и бесьїдиўт сой: „Жєбы ты мєне не зрадиў!“ — А йїден другому повідат: „Йа тєбе не зраджу, ани жєбы ты мєне не зрадиў!“ — А тоты были двайи ангєлы, не лўде: быў ангїў аўый и добрыи. Тоды сєа дїтїна уродїла и кыхло (дїтєа) и ангїў божый повідат му: „Божє дай здорovьєа!“ — А аўый му повідат, ангєўови: „Йўж-єсь иїа, панє, зрадиў“. — „О, ныт,

не протїю сьа, бо-и тьа не зрадїю. Бо то б́уде мїй п́ерше, а п́отїм до-
ста́не сьа то́бі. Бо то б́уде та́кий, што ві́тцьа за́бїи — тот, што сьа
у́родїю — и з маты́рїюу сьа о́жєнит“. — И тот дзв́адок там сы́дїю
и то́то высу́хаю. И закликали то́го дзв́адка до хыж, а то́ты два́їи пі-
шли. И тым дзв́адком сьа ты́шат. То́уды му да́ют пїти и ты́шат сьа
тоу ды́тїноу бара, бо не ма́ли лєм йїдно, то́то п́ерше. А дзв́адка то́то
нєспокойїло бара, же о́ни сьа нїм так ты́шат, а не ма́ют чым, бо він
высу́хаю ангѣ́льскої бесы́ды, же то та́кий б́уде, што за́бїи ві́тцьа, а з
маты́рїюу сьа о́жєнит. И тот дзв́адок йїм повї́дат: „Льутко́ве, йа бын
вам да́што по́вію, кобы сте сьа бара не спротивїли...“ — „Ой нїт,
дзв́адку, лєм нам повї́джте“. — Але не х́оче дзв́адок повї́сти, бо сьа
бо́їт. — „Не бї́йте сьа, дзв́адку, лєм нам повї́джте“. — И тот дзв́адок
повї́дат: „Высу́хаю йїм дво́х ангелїю, — бы́у а́нгїю там йїден а́гїи,
дру́гый до́брый — же тот йак вы́росне, то ві́тцьа за́бїи и з маты́рїюу
сьа о́жєнит и Хрїста Бо́га про́даст на смєрт, а сам сьа обїєнт и так
пїде до пеќуа“. — И о́ни настрашѣны зоста́ли (были), о́тец и ма́ти.
и — што с тоу ды́тїноу робїти? И зробїли скрї́ньку и да́ли му і́мїа
Йу́да и напїсали му ты́туу „Скарийо́тскый“ и да́ли му трї дукáты до
скрї́нькы и там го в́ужїли до скрї́нькы и шмарїли на во́ду. И він пі-
шоу доуо во́доу. И прáчкы х пáна прáли, далéко, и поїмáли скрї́ньку
на во́ды и — што там йї ф ті скрї́ньцы? Прїнесли до пáны — пáны
та́же у́родїю сьна — о́ни открьїли скрї́ньку и пáшли г нї х́у́опцьа
и пїсмо и трї дукáты. Т́єпєр пáны уты́шєна бы́а, же ма два х́у́опцьї
— а пáна не бы́о до́ма. И накавáла с́ужєбным, жебы оповїли, же о́на
ма́а блїсьцы (два х́у́опцьї). И на́ то прїйїхаю пав. И оповїли перед
пáном, же пáны поро́дїю два х́у́опцьї, же блїсьцы, же рáзом у́роджєні.
И то́ту скрї́ньку сховáли, жебы пав о́ нї нїгда не зна́у: запечатува́ли
скрї́ньку, пїсмо и дукáты и сховáли. И то́ты х́у́опцьї да́ли ві́кстїти:
да́ли йїдному Йу́да, што му Йу́да бы́у, а дру́гому Кáроль. И то́ты
х́у́опцьї росли и пїдросли, то ходїли до чкóуы и фчыли сьа ф чкóлы.
Аде Йу́да сьа лы́пше фчы́у, а тот не хóты́у сьа так фчы́ти, Кáроль.
И пїдросли йуж д́ужы и гáньба бы́о Йудови, же сьа Кáроль пїд́уо
фчыт, и бї́у го, ѓлячóго сьа пїд́уо фчыт, и фсе Кáроль перéд нїм п́уá-
каю. Але пав на́ то не возво́ляю, жебы сьа не бїли. Але Кáроль сьа
не скáржїю перед ві́тцьом, лєм перед маты́рїюу и ма́ти отповї́дат на́ то:
„Ѓлячóго мї най́дух понев́єрат, бїи Кáро́льа? — И то́то усу́ухаю х́у́о-
пєц Кáроль, же тот най́дух, и бїли сьа о́ба и повї́дат му, Йудови: „Ѓля-
чóго йїа, най́духу, бївш?“ — Йу́да сьа за́журїю на́ то: „Йáкий йа
най́дух?“ — Бо він о́ тїм не зна́у, же він та́кий. И повї́дат: „Ма́мо,
што йа за най́дух?“ — бо йуж д́уже м́удрый бы́у. Мати му отповї́дат:
„Же-с г во́ды най́дєный“. — „Ну, то йа пїду о́тталъ (о́д вас), одда́йте

ні мійні!“ — И оповіли пану то́удий, йак сьа ста́ло, же найдёный г во́ды, и нан дозволіу́ му піти преч. И то́уды внёсли його скріньку и він сой перечытау́ пісмо, што йист за ййден. И пан на́ то подумау́, што сьа ста́ло; а він сьа ўкўо́ниу́ пану барз покірны́, же мўсит йти, йак од рідно́го вітця, и подьаку́вау́ пану и пішоу́ преч. И прішоу́ до то́го села, де сьа ўро́диу́, и прішоу́ до па́на, до иншо́го и зы́днау́ сьа оганьа́ти са́ды (о́грід). И там свўжиу́ за сьим лы́т. И прішоу́ його о́тец там на гру́шкы, и вы́диу́ го па́ру ра́зиу́ там на гру́шцы и гва́рит му: „Глячо́го, чо́уовіче, так ходи́ш и роби́ш ні веленци́йу (непоко́йї, чкóду)?“ — Але о́тец го на́ то не сўу́хау́, лем ходи́у, и розвўо́стиу́ го, што аж го застрї́лиу́. И то́уды го взы́али ф суд, йак вітця застрї́лиу́: „Тёпер сьа мўси́ш ожени́ти с тоу́ ба́боу!“ — А він не знау́, же то йи ма́ти його. — То йак сьа не ожени́т, то йи́му та́ку сме́рт зроби́лат, сме́рт за сме́рт, — и ожени́у сьа. Йак сьа ожени́у, там сой ўза́у скріньку и при́нхус там до́шиу́. И ма́ти сьа призрі́ла на скріньку и на пісмо и на три дукаты́ и на і́йша, — позна́ла, бо му Йўда вимёно бы́у. И по́тім він сьа за́брау́ од ма́тери, йак му опові́у, же о́на ма́ти його гўа́сна. Так він за́брау́ сьа и пішоу́ на покўту, на пусты́ню. И покўту́вау́ чотырде́сят дни́й, — то не йи́у ничо́го варено́го, лем сўхы корі́вцы; и до́стау́ сьа к Панубо́гу за найбли́шого апосто́у. И по́тім продау́ Хри́ста Бо́га на сме́рт. И пішоу́ и пові́сиу́ сьа, йак му бы́у пропові́джено́ през анге́у. — Но, то йуж закі́нчнїу́ жы́тє. — Йак сьа Йўда пові́сиу́, то стрї́лиу́ пе́рун и його ча́сти тї́ла ро́зньус по цы́лім сві́ті. И ві́т то́го ча́су за́чали сьа льўде віша́ти, а до́тля не бы́у то́го.

Зап. від Петра Бори́шовича в Бо́ртні́м, в серпні 1900 р. О. Роздо́льський.

Паралелї: Подібні мотиви приходять у дуже багатьох оповіданнях. Пор. М. Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 130—133. Ч. 29—30. — Костомаровъ, Монографія. I. Ст. 327. — Костомаровъ, Памятки стар. рус. литературы. II. Ст. 415—442. — Антонович і Драгоманов, Историческія пїсни малор. народа. I. Ст. 280. — Кулишъ, Записки о Южной Руси. I. Ст. 309—311. — Barącz, Bajki, fraszki i т. д. Ст. 71—72: Grzegórz. — Wójcicki. Klechdy starożytnie. II. Ст. 61 і 141. — Nowosielski, Lud ukraiński. II. Ст. 149. — Етнографічний Збірник. Т. III. Ст. 70—73. — Порфирьевъ, Апокр. сказанія о новозав. лицахъ. Ст. 231—235: Сказаніе объ Іудѣ предателѣ. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 269—276. Ч. 34: Абы́ Андрей Критскимъ. Ч. 35: Ибы́ Андрей Привазваннымъ. Ч. 36: О купчихъ, пустившей по обшчанію сына своего на воду. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. I. Ст. 63—66. — Чубинський, Труды. Т. V. Ч. 407, 458, 485. — Головацький, Нар. пїсни Гал. и Угор. Руси. Т. I, 45, 75; т. II, 577. — Zbiór wiadom. T. VIII. Ст. 115—126. — Kolberg, Pokucie. T. II. 29, 35;

IV, ч. 45. Lubelskie. T. II. Ст. 197—198. — Zbiór wiad. T. VII. Ст. 9—10. T. XIII, 3. Ст. 104—106: Legenda o św. Grzegorz. — Обширна література про кровосумішника вібрана у Драгоманова: Слав. прѣправки на Єдиповата легенда; також: Wisła, t. VI, ст. 54—79 і 279—299.

144. Пилат.

За Пилата кажут, що його по смерті земля не прийняла. Доки жив, то від нього втікали всі люде. А як умер, то го закопали в землю, але на другий день земля вивергла тіло на верх. Хотіли го спалити, але огонь не ймав сі тіла. Вергли го в воду — не тонуло. Завийзали в ніх і навийзали камінь — то ніх з каміньом лишив сі в воді, а тіло виплило і гет запаскудило ріку, так що всі риби внадихали. Тодж вергли тіло в море, тай там воно плаває й до тепер, не гине і не тоне.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зап. Ів. Франко.

145. Андрей і Петро — рибак.

Андрей і Петро, то си братя були. Цалу ніч рибу ловили прѣжоу¹⁾. Над раном надходят старушкі: Син божий і Паўло. — А шчо їмаєте рибачкі, рибу? — Га, цалу ніч ловимо, та щесмо єдної не з'їмали! — Ану, завітуйте прѣжі, може з'їмаємо яку рибу. Як заверли прѣжі, ішли двіста штири риб. Петро мовит: Пѣне учитіль є той старушок, син божий, уже ми цалу ніч ловили і ніч не зловили. Поишли свої маєтки, тай за ним у сьлід пішли.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. від Ів. Кулинич Гаврильцева, у серпні 1901, Волод. Левинський.

146. Як апостол Павло наворачув ся.

Петро і Паўло ходили по краю. Але він буў Фавель, а як прийшоў на віру християнську, то сі зваў Павел. Летіў за сином божим голоу стяти. Летіў коньом той Фавель. Такий буў дуже вірний Жидан. Син божий каже: За ким ти ся женеш, Фавель? — А за тобоў, тобі голоу стяти! А єму обі очі випалиў. Він лежить на бѣлоті: Учителю,

¹⁾ прѣжа — сак.

вірую, шчо ти син божий! — Поверни ся ў правий бік, там є болото, тай см помасти тим болотом очи! Вточас обі очи нават стади. Він дужу буў Сусу Христу великий вірник. Господь Бох післаў того Паўла і Петра і Стефана ў єден край, аби там людєй хрестили. Так Фавель такий буў моцний, жи пять людєй браў ў ідну руку. Як ізженут усі пять сот жидіў на ріку Йордань, то́тчас усіх охрестили. Син божий післаў їх на прибу, шчо б́удут робити.

Зап. в Лікти, Дрогобицького пов. у серпні 1901, від Ів. Гаврильцева, Волод. Левинський.

147. Підступи сьвятого Павла.

А. Буў такий бідний хлоп. Пан маў на него за-але і казав їмму дышкоў пшеницьї засїяти цілу різу, бо їак ни засїїти, то дыстани сто б́укиў. Вийїтаў хлоп на полі, зачїў плакати. А нарештї ўклик на колына і зачїў сьї молити. Надыйшоў дыдок і зачїў го сьї питати, чого він плачи. А він їмму зачїў казати, шчо даў їмму пан дышку пшеницьї, аби засїїтаў цілу різу. А той дыдок їмму казав сїїтати; кажи : Сїїй тоту пшеницьї, шче ти сьї половина лишит. — І той їак просьсїїтаў, ўклик і зачїў сьї молити до сьвятого Паўла. Надыйшоў другий дыдок і зачїў го сьї питати, до кого він сьї моли. А той їмму кажи : Мо́льї сьї до сьвитого Паўла за то́їи, шчо ни так поблагословиў, шчо їа пиў дышкоў засїїтаў цілу різу. А той дыдок кажи : А до сьвитого Петра ни мо́лиш сьї? — А то перший дыдок буў сьвятий Паўло, а тепер прийшоў сьвятий Петро. — А він кажи : Ёї, шче сьї до такого Петра́ска буду мо́лиў? — І той дыдок пішоў с тїм. І зачїў просїти Господа Бога, аби Пан Біг зіслаў їаку кару на него. А Господь Бог кажи : Чикай, коби она піросла (пшениця), їа спушчу град. Али шчо сьвитому Паўлови буў жил за тїм чоловіком, пішоў до него і казав, аби продаў пшеницьї панови, бо її маїи град ви́бити. Тільки продаў хлоп пшеницьї, а́рааз ўпаў град і ви́биў пшеницьї панови. І зачїў сьї жи́лувати сьвятий Петро нїрид Богом, шчо той хлоп продаў панови і град ви́биў паньску пшеницьї. А Господь Бог кажи : Коли так, то він загубит гроші. Пішоў сьвятий Паўло до хло́па і казав віддати панови гроші, бо маїи їїх загубїти. Тільки віддав хлоп гроші, а́рааз пан загубиў. Зачїў сьї жи́лувати сьвятий Петро нїрид Господом Богом, шчо то ни хлоп загубиў, али пан. Тїмчїсом пшеницьї зноў сьї відновила. Сказав Господь Бог, шчо ни буди він більши с фіри маїи, тільки дышку пшеницьї. Ёак ви́браў хлоп пшеницьї, чис б́уло во́їити

до до́му, пішо́у сьвяти́й Пау́ло до хло́па і каза́ў йи́ну бага́то віскі́ў на-
робі́ти ма́леньких, шчо́бі тілько́ йиде́н сьни́н ўлы́с сы́ на то́й візо́к.
І та́ким спо́собо́м хло́п с ка́ждо́го снопа́ цілу́ ды́шку намо́лоті́ў.

Зап. від брата Гілярка, в вересни 1895 р. в Пужниках, Бучацького пов.

Паралелі: Аванасьєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 39—42. Подібні мотиви диви ще: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 26—27 і 40—41. — Гринченко, Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 146—149. — Етногр. Обзоріє, 1890, кн. 4: Ивановъ, Изъ области малорус. нар. легендъ. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 19—22 і 163—166. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края. Ст. 270—282. — Шейнъ, Матеріали. Т. II. Ст. 365—370. — Добровольскій, Смоленскій этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 298—306. — Kolberg, Krakowskie. Т. III. Ст. 92—93.

148. Чоловік, що вірував тільки у сьв. Петра.

Б. Був оден чоловік, вірно служив в одного пана і цілу зиму по-
лотив за три вірці ячменю. Прийшов сьветий Петро тай каже чолові-
кови: Аби ти нічо не брав у того пана, лиш аби ти дав на три вірці
лану свого. — Він так пана попросив, а пан каже: Я тобі куплю грунт
на боці. — Сьветий Петро прийшов тай каже: Иване, як би тобі пан
давав на боці, аби ти не брав, най він на своїм лану даст. — Дайте,
пане, на своїм лану. — Най буде, пан сказав. Дав три плуги лан ора-
ти. Орет пан своїм плугом і цілий день орав трома плугами, а Иван
сієв цілий день і не висієв одну вірку єчменю. А пан уздрів, що се
є за віра. Другої днини дав ше три плуги, і двох днів орало шість
плугів, а Иван сієв далі и лишень висієв одну вірку єчменю. — Пан
гадає, що то є за віра і питає: Ти, Иване, маєш ше дві вірці єчменю?
— А Иван відповідає: Так є. — Пан почислив і питає: Кілько тобі
плугів ше дати? — Иван каже: Пане, порахуйте, я лишень одну вірку
висієв. — То ше тобі, Иване, дати 12 плугів? — Так є, пане. І пан
дав. Як зачев тими дванацятьма плугами орати і віорав цілий лан.
А Иван сіє далі і засієв цілий лан також. — Пан каже: Иване, що це
за диво? — А Иван каже: Це мені Петро сьветий казав, аби я так
робив. — А правда, Иване, я заплатив тобі добре? — Добре я робив
вам, а ви міні добре заплатили, а то з тої причини, що я у вас не
брав гроші і міні Господь Бог допоміг. — На цисе пан сказав: Ні,
тобі Бог поміг тай нива зродила файно. — А він каже: Але се міні

свѣтій Петро поміг, що нива так красно зродила. — Господи! кажи свѣтій Николай до Бога, той чоловік лиш пізнаєт Петра. — На се Бог каже: Іди, відознай того чоловіка. — І прийшов Николай і питає того чоловіка: Ти не знаєш більше свѣтих лиш Петра? — Той чоловік відповідає: Ні! — А Николая не признаєш? — Той чоловік відповідає: — Ні, лиш Петра. — Николай відійшов, тай прийшов до Бога тай каже: Тот чоловік не признає нікого лиш Петра. — Коли він не признає нікого, то най ему лан фортуна зібе. — Петро то вчув, тай прийшов ід Иванови і каже: Иване, продай той лан панови. — Тай Иван продав. Прийшов Петро до Бога тай каже: Господи! Дай аби той лан поправив си. — І Бог сказав, най поправит си. — Иван каже: Пане, віддай той лан. Однак все на нїм збите. — А пан каже: Най буде. — Прийшов Петро до Бога і Николай, просєт Бога, аби лиш гелетку одну із одної фіри вчменю було. — Прийшов Петро ід Иванови і каже: Чоловіче! Роби таку маленьку фіру, абес лиш оден сніп віз. А як прийшов Николай та каже: Ти що робиш, чоловіче? — А він відповідає: Фіру. — Николай каже: Та жи великов фіров вози. — А він відповідає: Ні, я малов маю возити. — Николай каже: А хто тобі се казав? — Иван відповідає: Петро. — І прийшов Николай іт Петрови і каже: Ви не добре робите, Петре. — Перерікли си свѣті, а Петро Николаєви каже: Зробімо так добре, аби він признавав Петра, Николая і всі свѣті і Господа Бога. Як би не Бог, тобі то не було. — А Бог ему поблагословив і подав ему у руки, а він за того подєкував Богу і всім свѣтим і віт тогди пізнав вже всі свѣті і Бога.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матвійового О. Галевич.

149. Чуда сьв. Петра.

Буў йидѣн поганїн, нидовірок. Вінни буў сілу грóшнїй. Али пішóу до йиднóго йаптікаря, кажи: Дай минї мóцного трїла, шчобим сьн ўгроїў! — Той му даў мóцного трїла, той си прїгадаў за сїна бóжого, за Сýсу Христá, пирїхристїў тотó трїло, спїснўў сїна бóжого, нїц му сьн ни стáло. Пішóу дрўгий раз, кажи: Шчó ти минї даў? Дай ми мóцного трїла! — Абó, кажи, тобї нїчó ни шкóдит? — Ньн, кажи, ти йакóйїс водї даў. — Даў му дрўгий раз мóцного трїла, най-острішчого. Той сáмош так пирїхристїў сьн, згадаў сїна бóжого, нїц му сьн ни стáло. Али зїпзáли сьвнтóго Пїтра, видўт йигó пóпри тутў йаптіку, де він трéтїй раз ўже сьн сварїт, абї му даў шче мóцнїш-

чого тріла. Але святий Питро знав тут гатку, що він робит, зачу, як вони сьм пиречи з йаптиці ты і просиш з тих, що го вилі, шчоби стали коло той йаптики. — Йому позволили стати. І питає сь того чоловіка: Чо ти такє кричиш? — Ой, каже, уже два рази ўзяв йим тріла і ничо ми сьм ни стало і мине дурьм, жи то тышкє тріло. — Він кажи: Можи згадаш йис за Суса Христа, сина божого, як йис пиш, можис де пирихристиш? — А він кажи: Аїя. Ну, шчош тобі сьм стало, шчо ти хочиш жити собі відбрати такє виселе, сьвіт! — Ой бон багато вини грощий силно! — Ну, кажи, чикай, ходи во мноу. — І просит тих своїх, аби му позволили показати цюдо, шчо йиго видут. Зийшоу троха з дороги с тим чоловіком, там була дужи виліка хонта рувьна, казау наравати виліку дужи ўйиску; нараву тот хонти і заўдау му на плечи. Поньис во двацьіль кроки, святий Питро помоли сьм Бóгу і кажи йиму: Туту хонту кидай на зємљу! — Кинуу на зємљу. Кажи він тому, шчо сьм тройиш палити туту хонту. Тоті йиго приложоны, шчо го видут, сьмийут сьм з него, шчо він кажи палити. Святий Питро сказау такі: Пали. — Він запалиу, с тойі хонти як запалиу, с того понилу, стало срібло, злото. І кажи святий Питро: Збири собі срібло, злото і кумєш шчо вини, віддай, жити собі ни відбрати, а нигди за Господа Бóга, Суса Христа, сина божого, ни забувай. І той пішоу собі. У той час йшли хлопцы по полудну до школи. І того сьмого сьутця йшоу син до школи с хлопцями, шчо вилі пирід него Питра судити, прилиши сьм з заду, змїя налетєла, с того хлопця ўхопила голову і полєтила. Святий Питро ўздри туту роботу і сказау своїм стражником: Затримайти сьм, тра шчос с тим зробити. Тоті стали, він крикнуу на змїю: Вирни сьм, вирни тут голову! — Змїя сьм вирнула, віддала свитому Питрови голову того хлопця; поставиу, він стау живий, як бу: Іди, синку божий, до школи. А змїя пукла на тым місци, далы сьм ни посунула. — Привили до того сьутця приставили стражники, зачили оповідати той суд, шчо йидєн хоти сьм стройти, пиш два рази тріло, заким той пирихристиш го, нийц му сьм ни стало. Трєтий рас приишоу сварити сьм з йаптикаром, аби му дау наймоцнєшого тріла, а йаптикар з ним; святий Питро заказау йиго сварити сьм з йаптикаром і казау му набирати бурину багато, спалити і с того понилу стало сьм злото і срібло: казау грощи віддати, а жити собі ни відбрати, нигди нєколи за Бóга ни забувати. Йих хлопц, пани, йшоу до школи, змїя ўхопила голову, він сьм змїї казау вирнути і казау змїї голову віддати, поставиу на того хлопця, пани, кажи: Иди, синку, до школи, бóжа дитино! А ми, кажи, більша вини ни видєли жадной на нєм. — Тай той сьудийа пустиу свитого Питра на дальший час, шчоби начувау нарид до віри Христовой.

Зап. в цьвітні 1897 р. в Коропці, Бучацького пов. від Олексі Сеньчука.

Паралелі: В. Гнатюк, Старохристиянські легенди (Вид. Просвіти, 1901). Ст. 19—20. — Народовіщення. (1866). Ст. 29—30.

150. Вовк апостол.

Йшоу рас сьвятий Питро дорогоу, тай адібау воўка. Ти де йдеш? питаїи воўк Питра.

— Йа апостол, йду проповідати слово божє.

— Йа хотыіу би також бути апостолом; возьїи мнє с собоу.

— Добри, кажи Питро, али памнѣтай, шчо мнѣса ни вільно тобі йїсти.

Йдут далѣ разом, а свинѣ бїжїт тай: хру-хру до воўка. Воўк буу голодин, тай лишє Питро відыйшоу трохи наперид, а він цап! і аловїу, роздєр тай йїсть. Питро огльїнуу сїи, а воўк сидїт на свинї: А, то ти такий апостол?

— А вона чоґо на мєни хрунѣкаїи?

— Чи хрунѣкаїи, чи ни хрунѣкаїи, али йа с тобою бїльши ни ходжу! — Тай нагнау воўка.

Зап. 1897 р. в Пужниках, Бучацького пов. від батька.

Паралелі: Чубинський, Труды. I. Ст. 167.

151. Про Лазаря і його брата.

То був Лазар бїдний і мав брата богача. Чимось той Лазар спротивив ся богачеви, то він йїго запїзав, Лазара небожика. Прийшли до сендзї — то пан такий був ци круль там, як то давно було, а той пан йїму загадку загадав: „Шо йїст найбїстрїше в сьвітї?“ А богач каже: „У мене є такий лошак, що нема бїстрїшого в сьвітї“.

— А шо йїст найтлустьїше в сьвітї? А (я шануїу паничеви гонор) — а він каже: „У мене йї такий вєпрок, що нема тлустьїшого на цїлий сьвіт“.

Допїро той пан каже: „Га, небоже, твїй брат колись буде богач, як ти. Сьвата земльа найтлустьїша від усього, ясне сонце найбїстрїше на цїлий сьвіт, жи нїма бїстрїшого нїц. Ти богачу налогумний,

ти свого брата дармо понижавеш, а він ніц не винен! Бо ти казав, що нима бистрійшого в сьвітї як твій лошак, і нема тлусьтїйшого як твій веприк, — тай ти не майеш у мене правди, сам не знаєш, шчо с твого писка летит. Вибирай сї до дому! А свого брата не майиш шчо напастувати.

Тай так він їм розсудив.

Житє і Слово кн. IV, 1895, ст. 100—101.

Парахелї: Про терпимість Лазаря див. пісні: Гнатюк, Лірники. Ст. 50—53. — Головацький, Народныя пѣсни Гал. и Угор. Русм. Т. III, 1, Ст. 263—271. — Kolberg, Rokucie. Т. II. Ст. 280—283. — Безсоновъ, Калики перехожіе. Т. I. Ст. 43—97.

152. Чоловіче м'ясо.¹⁾

Раз здибав вовк Йсуса Христа й захів його просити й каже: Їа вже кушив м'яесо свиньче, барана, коньє, а нини хотїв би покушити м'яеса чоловіка. Їй — вогорит Йсус Христос — м'яесо чоловіче гиркє — недобри! Най вже буди, кобыи їмо покушив — всьо їдно! Тоды кажьи Йсус Христос: Добри! Їа тобі позволю покушити м'яесо чоловіка, али чоловіка ны старого, ны малой дитини, а молодого на-рубка. Добри! подькував вовк Йсусови Христови, пишов під лїс, сїв на стешку і чикає. Чикає, чикає — дивит сї — їде стешков чоловік; вовк вже такий втышний — вострыт зуби... Чоловік їде, такий вже старий — ледво лїзе. А шо ты за їден? — питай-сї вовк. Та видиш, шом старий вже си парубок! То їды собі з Богом — кажьи вовк — їа ту на кого їенчого чикаю. Надходить низадовго малий хлопц. А шо ты за їден? питай-сї вовк. Та видиш, шом хлопц ны старий! допыру за два лїта буду парубок. Їди собі з Богом! кажьи вовк, їа ту на їенчого чикаю.

Аж видит вовк — їде з дїлика парубок — поли від вітру так файкают на бокї. Вовк такий втышний — вострыт зуби. Зрівнає сї парубок з вовком, а тоды вовк його питає: А шо ты за їден, чоловіче? А видиш, шом парубок ны дитина. А то чикай — кажьи вовк —

¹⁾ Ч. 152—155 не мають у цілості характеру легенд, та деякі мотиви — легендарні. З тої причини я подаю їх тут, але при кінці розділу.

Іа наю позволенє від Йсуса Христа тебе зїсти. Став парубок тай по-тім кажь: Ну, Іак тобі казав Йсус Христос мене зїсти — то добри! али позволъ инны перши піти в ті корчі приготоути сї на смерть. Вовк гардый кажь — добри!

Пішов наш парубок в корчі — пїби приготоуєти сї на смерть, а сам вилунав доброго дубчака, сховав під кожух і так йде до вовка. Прийшов, а вовк йїну кажь: лїгай! Позволъ ме — кажь парубок — най ты ше хоць на останок поцїлуйу під фіст... Добри! — кажь гардо вовк і вбернув сї до нього фостом. Парубок схилив сї до фоста, обмотав фіст собі на руку, виїнив спїт кожуха палицьу і Іак став сї сїарувати нев вовка куди досьєгне, (а вовка Іак вьєсти за фіст, то вже рушити сї ны годин) — і так збив, шо вовка ледви живого лишив на стешці. За двї години встав вовчиско і лельом-по-лельом¹⁾ потеленав сї в лїс.

За Іакїсь час здибав Йсус Христос того вовка і питає сї його, Іак смакувало йому людске мнєсо? Ай, пане, вжи нїколи, хоць бин жав з голоду гинути, не кушив бин більши людского мнєса. Таки правда — воно дужьм гирькє!

Зап. від Н. Ляховича, Розділ, пов. Жидачів, Ів. Кривецький.

153. Христос і пупорїзка.

Сус Христос і сьвятий Паўло і Петро пришли до богачки просїти сї на ніч. А ўона замїтала подвіра. Кáже: „Господини, прийміт нас на ніч!“ — Сус Христос кáже. А ўона кáже: „Чо ви ту мнны сьмїтитє, коли Іа си замїтаїу, жиби мнны було чїсто?“ — Ісус Христос йде до йїничойї. Пішли до бїдної, кáже: „Прийміт нас, молодїце, до себе на ніч!“ — „Іа вас прийїу, коли не маїу вам аны постелїти аны чин прийїити вас...“ — Сус Христос кáже: „Нам ныц ни трєба, шо маїйте, тин сьа ўобїїдєм“. — Мала ўона пїить мнєвр полотнá, — постелїла йїм; і так Іак вїйшла на двір, фсьо рáзом стáло в нєїї, Бог йї фсьо даў, маїи фсьо. Она сї фтышила, зачыїла печї й варїти, гадала, жи будўт йїли, — вони ныц ни хтыїли. Кáже: „Будєте мали три госьты тóїї нóчи“ — так Сус Христос кáже до тóїї кобїти. Ну, по-льгаїли вони спáти, — приходїт під вікно йїдєн, запўкаў, — то тá

¹⁾ Слова „лельом-по-лельом“ — говорять дуже поводи і протяглыми голосом.

кобіта була кушёрка. Пішла там, даў їй Бог тўйу дитинку, відібрала тий каже: „Най вас ту Бог ратуїи, бо йа йду, бо йа маїу дома го-сьті“. — І прийшла. — Сус Христос каже: „Тепер, йак будете йши шче до йідпого, дивіть сї наперед в вікно, нїж підете до хати“. — Она дивит сї в вікно, — а там стаўлит шїбеницьу ф хати. Ёна прийшла до хати, — нїма нїц, но тотá кобіта, шо маїи вродїти хлоп-цьи. І вродїла того хлопця і покидаїи, вже зноў йде, — каже: „Най вас ту Бог ратуїи, — каже — йа маїу дома го-сьті“. — Пришла до дому, — 'но сїла, приходит третїй, зноў по ньу. Каже Сус Христос: „Зноў сї дивіт в вікно, нїж підете до хати“. — Приходит під вікно, — там плетут вінкї, поза стїў, стоїт горїўка і вінкоплетїни (бо сї маїи родїти дїучина). Прийшла вона, питаїи сї Господь Бог: „Шо-ж ти там відїла?“ — „Відїла-м, шо вінкї плели“. — „А, то ўона вже ни б́уде ма́ла вінка́ (ўже тогди́ ма́ла, йак сї родїла) — Господь Бог каже, — а той хлопец то зноў уродїў сї алодїй (жи шїбеницьу ста-вили)“. — Дочекали днїи, — каже Господь милосерний: „Ідїт 'но, кобіто, там кладут старцьї ўогонь, — і наберети си, принесети, поси-плети на своїм пляцї (на своїм подвіру) той вогник“. — І вона пі-шла, принїсла і посїпала на своїм подвіру і трóшка сїла, — Господь каже: „Підї 'но подивї сї, шо йи там с того вогню“. — Вона вихо-дит: — Купа грошиї вели́ка д́уже! Господь каже: „Підї 'но до тоїї богáчки (жи ни хтї́ла йїх прийї́ти на́ нї́ч), най ўона ти позїчит по-лу́мацка, — скáжиш, жи будеш ннї́рила гро́ші“. — Прийшла вона до тоїї кобіти: — „Слава Ісїсу Христу́! Позїшти ми полу́мацка, бо йа б́уду ннї́рила гро́ші“. — А тотá богáчка каже: „Айá, в́уши хнбá бу-деш ннї́рила! А де-ш ти маїиш гро́ші?“ — Принїсла вона того по-лу́мацка, — Господь каже: „Не тра ннї́рити, шо маїиш, то будеш ма́ла, але йїї́ покажї, жи маїиш“. — Позапїхала поза обручі гро́ші і за-нїсла наза́д йїї́ той полу́мацок. Вона-ш приходит наза́д, — Сус Хри-стос каже: „Шо казáла? — Д́уже сї зди́увáла, жи вона маїи гро́ші, і питаїи сї: „Кумо, де ви того взы́ли?“ — Ёна каже: „Мннї́ Го-сподь милосерний даў. Йа си принїсла вогню́ і с того вогню́ зробїли сї гро́ші“. — А ўна каже: „Покажїт мннї́, кумо, і йа під́у вогню́!“ — Приходит, і вона їй показáла: — Дивіт сї — каже, — там йи старцьї, кладут вогонь“. — І вна прийшла до них, тотá богáчка. — „Бутьте лáскави, даїти мннї́ того вогню́!“ — Каже: „Наберїт си!“ — Набрáла си, принїсла до дому, тїлько багáто, шо могла занїсти. Принїсла до дому — ма́ла студóлу нов́у — і ўсїпала до студóли той вогник, на ќупу вїсипала с подóлка ф студóлї. І самá пішла до хати. Сїла вона трóшка, — йак вогник розгнїваў сї, у́кола запалїли сї

фсьі будінки і вона навіть ни утыкла с хати. Бо она казала Сусови Христови, жи вона хоче, жиби було чисто. — І Сус Христос каже ті бідні шче: „Підьіт 'но ви на лонку і дещо адіблете, фсьо беріт ф подолок!“ — Шо іно адібала, фсе ф подолок. Принесла, висипала, поўну запаску йі Бог даў того фсього. Майи корови, майи воли і конь і пси, — шчо йіно там погинуло, фсьо пришло до йіі вобісьцьи. — Господь туўу наситіў, жи вона сы ни кїдала біднии, а ті Сус Христос зробіў чисто. Вже фсьа.

Зап. від 80-лїт. Таньки Лук в Штетеничох, Перемишлянського пов. в серпни 1900 р. О. Роздольський.

154. Дїдова і бабина дївка.

Быў дьідо і баба і мали по дыўцы. Али бабина дыўка дужи сьа розвивала, а дьідова звичайно была проста. Прийдут на вечірки, дьідова наприяде веретено теньге, а бабина бий сьа с хлопцями і наприяде мало. Ідут доміў і ўна выдре веретено ў дьідової дыўкы. Дьівіт, мам', шчо йа наприяла, а шчо дьідова. — Та ты наприяла, а дьідова нич. І на тым сьа сваряйт ўсе дьідо з бабоў. Повідат дьідо: Почкай, дьівойко, йа тобі постаўіу хышчїну ў лысы і там будеш сьїдїти. Дьідо хышчїну поставиў, баба йі наўйавала вўгля: на, то сливы; і попелу: на то мукá; і піску ў хустїну: на, то крупы. — А дьідо не знайи нич. Али выйіў йі там ў лыс і лишїў, приўйазаў кóбичку до йаличкы на мотузок на пашьатку, йак вітер дўи і кóбичка кóутат, а ўна мовит: То мій татўньцьо дрыва рубайут. Дали йі котá за слугу. Али ў вечер приходит Ісус Христос ісь сватым Петром. Йак даўно было: Дай Бóже. — Дай Бóже. — Кобыс нас, дьівойко, переночувала. — Та ночуйте. Дóбре, жи вас Бох принїс. — Та ты сьа мóже й бойиш? — Та т бóйу, але дóбре, жи вы прийшли, тай. — Посидали си: Ци будеш, дьівойко, топїти? — Та ци йа знайу? Буду. — Затопїла. Ци будеш шчо варїти? — Та шчо буду, кой нема шчо. Дали ми такé, жи нема шчо варїти. — Ану їди сьа дивї, та ўвидиш. — Тотá вйїшла, подивїла сьа, йи. Сливы, мукá, крупы — шчо хочиш, йи ўсьо. Зварїла шчось, попойли: Но, чéйбы ты нам, дьівойко, плéчї ўшїла? — Чому, ўшїйу. — Налїляла тéпле, помїла нии нóгы, плéчї, переночували, ўстали рано і повїдайут ты дыўцы: Дрўгойї нóчи прийде панич тьа сватати. Обы ты до ньóго говорїла, йак тьа сьа будé пытати, ци віддавала быс сьа: Буду. Али минї трéба, бо йа ни майу нич до сьлўбу. На самий пéрит чепцьá, а нарештї йидным слóвом

вона собі велыла носіти ўсьо, шчо потрібно, по йидно і дось грóшнй, на остáтку кóны і брiчку. Йак він там приїхаў ўже, а коўт: Куку-ріку! А він ўтык. Бо то быў злый, шчо ййй свáтаў. І ўна собі забрала тотó ўшiтку, шчо йй наносіў, на брiчку, кiт сыў за фiрмана і йидут до дóму з лыса. Бáба ўвiдыла: Выведи мóйу дыўку там! — А дыдо не хóче. Айбо вона конéчно велiт. Набрала дыўцы шукы, сльў, круп — вывiў йй дыдо ў лыс і лишiў. Прийшли ў вéчер свáтый Петро с Сўсом Христóм: Ци приймеш нъа, дывойко, нá ныч? — О, та ночўйте. — Ци будеш топiти? — Чом бым не топила? — Ци будеш шчо варiти? — Чом бым не варила. — Тотá пiшла брáти варити, нешá нычо хыбá вўгльа, пóниў і пiсóк, так йак бáба давала дыдовi дыўцы. Кобы ты нам, дывойко, мóўнат, умiла плéчi! — Кóти, варкóти, бiйáй-тко на вóду! Кiт пiшóў, выт'яг воды. Коти, варкóти, йди повiй плéчi! Кiт пiшóў, пообдрáпуваў плéчi, йак мiх, тай вони йдут рáно гет і повiдаўт: Ту т'а, дывойко, прiйде ў вéчер панич свáтати. — Та нъай йде. Мóже йá с'а бóйу? — Аж ни наказáли йй, бы по йидно носiў, а тiльки повiли: Быс повiла, шчо ти трéба. — Тотá выповiла, шчо йй потрібно, тот приньiс ўсьо, вер сéрет хáты, а йй хочiнiў — пiшóў і до днeсь йй нóсит. Пропáла.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбiрського пов. від Грiця Олiшана Терлецького.

155. Бiдак, Христос і апостоли.

Буў йидén бiдний чоловiк, нáйшит такий, шче кавáльир; де буў, ни мiх с'и нычó доробiти; дослўгуйи рóку, і ўсьо облéтыло з него. Такий му Пан Бiг даў льос ўже. Прихóдит він до йидногó гáздi, ставáти на рiк до слўжби, ажи йде до йигó хáти, дiвнт с'и, йй дўжи великий кáмiнь пiт порóгом. Питáйи с'и гáздá: ну, шчо ти хоч на рiк? Ни хóчу нычó, лишé абiсти ми той кáмiнь заплатили, шчо йй пiт порóгом, за цiлий рiк. Кáжи: Чоловiчи, ти бiльши вáрт, йа мóжу такий кáмiньиў сто постарáти. Нáйшит кáжи: Йа хóчу тáкi сéго, шчо вiджу свóйиш очiма. Нáй бiднi. Погодили с'и на тiм, даў му гáздá вiкт фáйний, ни дўжи го шáрпаў до робóти, ўже жаў на него повáгу; шчо с тóго кáмiньи будé, шчо він за него слўжит. Дохóдит рiк нáйшитови, а той с'и кáмiнь росiпаў на пiсóк. Кáжи: Ну вiдити, гáздо, на с'и кáмiньи трiбуваў йим чи будé той кáмiнь цiлий; вiтко, жи с'и росiпаў той кáмiнь, то Пан Бiх ми ни даў шчiсьтьи. Подьiкуваў гáздi за рiк, гáздá йишў, казаў: Бўтьи здорóви, гáздо, ўже йду ў свiт. Йде він горáми, доли́нами, хтó го с'и питáйи, де йдеш чоловiчи, йду ў свiт слўжби питáти. Йде він дáлы, там три лупáйи кáмiньи. Сказáв він Слá-

ва Йесу́ Христу́, вітповіли йому — На віки Богу сла́ва. Де ти йдеш чолові́чи? Йду́ служби́ шукати́. Тих три лю́ди ка́жут: Ну будь з на́ми, де бу́диш сьм кігати? — Він дума́и собі, ну шчо, гре́йцари́ нима́, йісти ўже́ хочи, згоди́ сьм на де́нь по 80 гре́йцари́ і вікт. Так він лупа́и ка́мінь, так му йде́ лёхко робо́та до ве́чера! Прийшли́ ў ве́чир до па́лацу, тих три лю́де, він читве́ртий — дива́ни позасте́льовані, фіра́нки на ві́кнах, йи ру́жни йидзе́нь, ру́жни пиче́нь, напі́й ўсы́льа́кий, дума́и собі: Ту йа сьм ў до́бри ру́ки ўпау́. Аш тут йа буду́ жи́ти. А то сьви́тий Пау́ло, Питро́ і Пан Біг і він робили́ тото́, так тра́фиу́, ка́мінь лупа́у. Так Бог дау́. Али ў но́чі прилы́таи́ а́нгил та́й ка́жи: Бо́жи, ти́сьичи поме́рло, а ти́сьичи наро́дило сьм; чим йі́х Бо́жи благосло́виш? А пан Біг ка́же: Шчо́ ту ма́йу типе́р, тим йі́х ка́жи благосло́уйу́. Коби́ буу́ той най́мит сказа́у: Бо́жи, а чим ми́не благосло́виш? А він мо́учиу́. Ра́но зноу́ збира́йут сьм до робо́ти і він йде́ з ни́ми. Сьви́тий Пау́ло, Питро́ й Пан Біг і він з ни́ми ро́бит до ве́чера, так му лёхко́; дума́и собі: Аш ту йа фа́йно собі́ буду́ жи́ти. — Прихо́дит ў ве́чир, ўже́ нима́ тих па́ла́тыу; ўже́ лише́ хло́пска ха́та, хло́пски йидзе́нь, дума́и собі, е! Прилы́таи́ ў но́чі а́нгил, ка́жи: Бо́жи! Ти́сьичи поме́рла, а ти́сьичи наро́дилась, чим йі́х, Бо́жи, благосло́виш? — А Пан Бі́х ка́жи: Тото́, шчо́ ма́йу о́ади, ў сьм ха́ты, тим йі́х благосло́уйу́! — Ты́ ўсы́ ды́ти поста́вали́ га́здами. Ну, ко́би сьм буу́ оби́вау́ той най́мит: Чим ми́не, Бо́жи, благосло́виш? — то бу́у би́ й він га́здоу́. Тре́тий де́нь ўста́ли ра́но. Йдут оні́ до робо́ти, ро́бйи до ве́чера, та́к му лёхко́! Али́ дума́и собі́: Шчо́ сьм значи́т? Тогди́ була́ па́ньска, а типе́р хло́пска ха́та? — Прихо́дьи ў ве́чир до до́му, нима́, ха́та дра́нтиве́нька, ма́ле́нька, там су́ха-рик хлы́ба, там, по склы́нчы́ні води́, більши́ нима́ ны́чого. Зьзы́ли по су́ха́рику, по склы́нчы́ні води́ ви́пили — ну, ўже́. Прийшло́ сьм, прилы́таи́ ў но́чі а́нгил та́й ка́жи: Бо́жи! Ти́сьичи лю́дий поме́рло, а ти́сьичи наро́дило сьм; чим йі́х, Бо́жи, благосло́виш? — Ка́жи: Шчо́ ма́йу ў ты́ ха́ты́, тим йі́х благосло́уйу́! — А він сьм оби́вау́, той най́мит: Бо́жи, а ми́не чим благосло́виш? — Ка́жи: Шчо́ ма́йу ў ты́ ха́ты́, тим ты́ благосло́уйу́. — І ўсе́ буу́ би́дний.

Зап. в цьві́тти, 1897 р. в Коро́нци, Бу́чацького пов. від О́лєкса Сеньчу́ка.

Пара́лелі: Про роа́ділюва́не шастя́, диви́: Драго́манов, Малор. преда́нія. Ст. 123—124. — Та́жже, ст. 295—289. — Рудче́нко, Наро́д. Ю́жнорус. ска́зки. II. Ст. 153. — Ястре́бовъ, Мате́ріалы. Ст. 122—124. — Чуби́нський, Труды́. II. Ст. 341—344. — I. Dobšinský, Proston. slov. povesti. Кн. III. Ст. 65—67. — Етно́гр. Збі́рник. Т. III. Ст. 104—105. — Кара́джич, Српске нар. припови́jetке. Ст. 73—81. — Archiv f. slav. Philologie. Т. V. Ст. 69. — Гринче́нко, Етно́гр. Мат. Т. II. Ст. 187—189.

III.

Легенди про святки.

(Греко-латинські і польсько-руські).

156. Васильок.

А. Небожник дід мій бувало також розказує, чому того на Воздвиження васильок з хрестом воздвигася. Як царниця Єлена хреста шукала, на котрім Ісус Христос умер, то ходила, ходила, ходила тай не могла знайти. Аж в єднім місци дуже щось запахло, а то був васильок, що зі всього зілля найкрасше пахне. Вона там зачала шукати, стали там копати і викопали на тій місци хрест. Тому то тепер васильок з Хрестом воздвигася і тому люде потому на відправі розкапують, бо то добре, як таке сьвячене зілля є в хаті.

Зап. в Войничові, Калуського пов. 1875 р. незвідний записувач.

157. Як вишукали хрест Ісуса Христа.

Б. То була сьвата Олена, і вона хтіла здібати конче той хрест на котрім розпинали Жиди Суса Христа. От, поїхала вона на те місце, що був там закопаний той хрест, і сказала, щоби викопували. Копали, копали і викопали три хрести: на їдному мав бути прибитий Христос, а на других збуї, що забили Христа. І як здибали ті хрести, стала сьвата Олена міркувати і радити сі ксьондзів, котрий то може бути самий той хрест, на котрім був Сус прибитий? Али ніхто ни міг сказати, котрий то самий той хрест. Тоді сьвата Олена кажи: „Принісіть сюди яко слабого чоловіка. — Зарас принесли чоловіка дуже слабого, а нім донесли до того місця, то він вмер, а сьвата Олена кажи: „Ни журі-ці положіть їго тут на траві“. І того виурлого положили на траві, а тоді сьвата Олена казала класти на него хрести. Положили їден — ніц, положили другий, — ніц! аш положили третій, а виурлий встав і пішов собі здоровісінський до дому. І потім пізнала сьвата Олена, що то Сусів хрест, і вона взяла їго зарас до своєї церкви. І як вона вмерла, то

і ангели взяли до неба і того христа. А на страшнім суді будут колись того христа показувати людям.

Зап. 1900 р. від Насті Коваль в Стриганці, Камінецького пов. А. Веретельник.

158. Константин і Олена.

Буў цар Константин ў Константинополі, де йи типёр турэцка столиці. Ўзяў собі ў Волоха жінку патрийярхи, ўзяў йигó сестру. Він сьи ожиніў з неў, жиў жи там чіриз пару лёт добри. Зайшла крульова ў тиготу, цара Константина, і написаў до йийі брата патрийярхи до Волоха, йак да́ти ньи йак сьи наро́дит хло́пц, а йак да́ти ньи, йак сьи наро́дит ды́ўчина. Йак, ка́жи, буде́ хло́пц, шчо́біс да́ў ньи Константин, Кость рахува́ти, а йак буде́ ды́ўка, абі́ сьи зва́ла Гельїна. Нарóдила сьи ды́ўка, ка́заў цар да́ти — Константин — Гельїна. І так шче собі жи́ли до трина́цѣти лѣт добри, уцѣиво. Аж на́рѣшті ма́на Гельїни померла, а цар Константин д́жи тужи́ў за сво́йоў крульовоў і за́уши пла́каў. Али Гельїна, йа́ко доч царя́, принцїзна, поты́шала сво́го та́та, шчо́ Бог да́ў, то ў́сьо добри. Она́ нира́з заплакала; б́ула она́ ўродли́воу панноў, ш́удро ў́ченоў, за́уши та́та поты́шувала. Али та́то погада́ў йийі злу мисѣть, шчо́бі йи ў́зяў за жінку. За́уши вона́ та́та віпраўйїла ў доро́гу і жигнала́ по́длуг во́лы б́ожой, шчо́бі адо́роў по́йїхаў і адо́роў пови́рнуў. Аж на́рѣшті пови́рнуў та́то з доро́ги, ка́жи: Гельїно, йа́ хóчу тибѣ ў́зя́ти за жінку. — Она́ ка́жи: Приказа́ньи б́ожи ни по́звальйїи, кїшкó, та́ту, грїшїш. — Тогдї ў́зяў і ка́жи: Колї́ нині́ крашчо́йи нат те́би, тако́йи ў́родли́вої йак ти. — Она́ сказа́ла: Сóром, óтчи, спо́минати то. — Наконѣ́ц ў́ той час на́пали йийі в́ўїка ни́прийатилї і обї́йїли йигó кра́й на́докóла. Він на́писаў до Гельїни та́та, шчо́бі пришо́ў на по́мїч, бо го ни́прийатилї обї́йшоў на́докóла; на́писаў. При́йдї до мѣ́ни на по́мїч, шчо́ схоч, то ти ў́чинь. — Йак сьи цар Константин зы́браў з во́ськом, йак сьи кїнуў на не́го, зби́ў го, то́го ни́прийатилї на мѣ́ц, а рѣ́шту полапа́ў, забра́ў ў́сьо пі́т се́бя, весь во́ськовий ста́ток, та́й тогди́ цар Анто́нуш*) ка́жи так до Гельїни́но́го в́ўїка патрийя́рха: Абї́с при́йїхаў до мѣ́ни, жи́м ти кра́й ві́бавиў. — Він при́йїхаў до не́го. Ка́жи: Ну, зва́йиш на шчо́с сьи пі́тписаў, патрийя́рхо? — Він ка́жи: Зна́йу. При́сьвїтках го ла́пайи. Шчо́ схоч, то йа́ то́бї дам. — Він ка́жи: Так. Ну ка́жи, йа́ хóчу сво́йу доньќу ў́зя́ти за жінку, абї́с нині́ пі́тписаў. А йийі в́ўїко патрийя́рха, Во́лох, сказа́ў: Шчо́ приказа́ньи б́ожи ни по́звальйїи. Цар Анто́нуш ў́льу́тиў сьи і ка́жи так: Йак ти нині́ то ни по́зво́лиш, то так тѣ зы́бїй, шчо́ ли́ше сьи ли́ши́т ка́мїнь та́ вода́. — Він

*) Оповідач поплутав тут імена називаючи зразу царя Константином, а опісля Антонушом.

кажи: Цару, дай сьм на́ра́дѣти, пуслѹхай мо́її про́сьби, шчо́бсь ни ўпаў ў пікѣльну па́шчу; сьвіт ви́лікий, ма́йш жінóк подостáтку на ви́лікім сьвітѣ, мо́жш сѣ вѣ́брати жонѹ ў сьвітѣ. — Шука́йш вѣн факто́рами по сьвітѣ, шчо́бї найшо́у такѹ ўро́дливу ѣ́ак Гильї́на, жа́дна му сьм ни ўпо́добала. А на́рѣштѣ подѹмаў со́бі: Шчо́ то, ѣ́а цар! ѣ́а мо́жу, шчо́ хотѣ́ти і то́то зроби́ти. Но, ка́жш, до Гильї́на цар Анто́нуш: ѣ́а пі́ду до тво́го вѹ́йка, шчо́бї позво́ляю, абѣ́ вісы́льї бу́ло. — О́на ны́ц с то́го сѣ ни робѣ́ла, трима́ла Бо́га ў се́рци, пожигна́ла та́та ў до́рогу, шчо́бї шчі́сливо по́йїхаў до вѹ́йка ѣ́и ви́рнуў сьм. Вѣн ўпіў до́роги ви́рнуў сьм, на́писаў сво́йоу руко́у лист, шчо́ вѹ́йко патрі́ярха позво́ляю в до́нько́у ў́же жинѣ́ти сьм. — Во́на ка́жш: Та́ту, ни́пра́ўда, ти сам то зроби́ў, ти ми́нѣ на́писаў, а ми́нѣ ду́риш, шчо́бї ѣ́а ўпа́ла ў пікѣ́льну па́шчу! — А вѣн сьм ўсе́рднѹ: Ти кру́лыї́на Гельї́на, жи́бс заў́тра бу́ла гото́ва до сьлѹ́бу. Во́на то ўчу́ла, пі́шла до сво́її ста́нцыїї, за́чыла пла́кати, ла́ментува́ти, ўзя́ла мѣ́ч с клі́нка, за́чыла мѣ́чом фѣхтува́ти і ма́ла поко́йї́ку Кля́рїсу і ка́жш: Пробѣ́й ми́нѣ мѣ́чом абó ѣ́а тибѣ́. — Ка́жш: Кру́лыї́но Гельї́но, шчо́ с тобо́у ѣ́и? Ё́а тибѣ́ лѹ́бїла на́т ў́се ѣ́ак на́йлі́пшш і ти хоч ў пікѣ́льну па́шчу ўпа́сти. Шчо́ то́бі та́ке ѣ́и? — Мѣ́й та́то ми́нѣ хо́чи ўзя́ти за жѣ́нку, ѣ́а ра́тшш шчо́́бш за́гїнула, ны́ж ма́лабш ў пікѣ́льну па́шчу ўпа́сти. — На́ко́нѣц Кля́рїса за́чыла ѣ́ї пи́ринахо́джувати, сво́їу па́нну: Бі́г с тобо́у ѣ́и, ни робѣ́ сѣ ны́чо зло́го, тво́я рі́ч ви́ліка ѣ́и пі́т тво́ї́ми руко́ами подостáтком гро́шїй ѣ́и; ѣ́ак ни хо́чш грѣ́шїти пі́ді ў ѣ́їнчїй кра́й і будѣ́ш там со́бі побóжш жї́ти, ѣ́ак ти мі́рку́йшш. А на́рѣштѣ о́на так пуслѹ́хала, на́брала подостáтком срі́бла, злóта, по́йїхала с сво́йоу поко́йово́у Кля́рїсо́у. При́йшла до мо́рско́го бе́рига, при́йїхаў шѣ́фар, ка́жш: Пі́ривїзѣ́й ми́нѣ на дру́гїй бѣ́к до ѣ́їнчого кра́йї. А вѣн ка́жш: Па́нно мѣ́ла ни мо́жу то́го ў́чинїти, бо ми́нѣ па́н кру́ль, тво́їй та́то, да́йш утрима́ньї і ѣ́а му́шу ѣ́їнї́у служѣ́ти. — О́на му то сказа́ла Гильї́на: Ё́а да́м гро́шїй подостáтку і будѣ́ш ма́ти ві́гкш жї́ти. І по́жигна́ла сьм с Кля́рїсо́у поко́йово́у сво́йоу і по́йїхала на дру́гїй бѣ́к, ў дру́гїй кра́й. Там тра́філа до кля́шторá до мѣ́лосѣ́рднїх па́ньнї́у, ў́дрїли ѣ́ї цнотлї́вость, ў́бїбра́ли ѣ́ї за на́йста́ршу. Типѣ́р при́йшло сьм ра́но, цар ўстаў Анто́нуш і ўзя́ў, пі́слаў сво́го ми́ні́стра, шчо́бї кру́лыї́на Гильї́на бу́ла гото́ва до сьлѹ́бу. То́й по́грїмаў ў дѣ́рї, ка́жш: Ў́же кру́лыї́на Гельї́на гото́ва до сьлѹ́бу? — Ны́хтó сьм ни обзѣ́ва́йш. Пі́слаў дру́гїй раз, по́гуркаў зно́у ў дѣ́рї, зно́у сказа́ў, цї кру́лыї́на Гельї́на гото́ва до сьлѹ́бу — ны́хтó сьм ни обзѣ́ва́йш. Трѣ́тїй рас сьм схóнїў сам цар Анто́нуш, ўзя́ў коро́ну на го́лову, грѣ́ма́йш ў дѣ́рї с по́грозо́у, цї кру́лыї́на Гельї́на гото́ва до сьлѹ́бу. А́ж на́рѣштѣ ро́зломї́ў дѣ́рї, Кля́рїса за́чыла пла́кати, за́чыла ру́кш ломáти, шука́йш за Гильї́но́у, ўда́йш штѹ́ку, жи́ десь ѣ́ї нї́ма. Цар Анто́нуш до Кля́-

ріси їйї покойової: Дай ту минї Гельїну гараз, бо ти страчу. — Вона кажи: Цару, пани, pozwоль їйї вислухати. Крульїна Гельїна учєра зачїла ничєм у вєчир фихтувати і казала так: Абó ти мнє пробїї, абó їа тибé прїбїї і самá сьї забїї. Їа її відрáдила віт тóго, шчобї ни стрáтила си житїї. Пáнно крульїно Гильїна, їа тибé лѹбїю нат ўсе, дай сьї наредити, нáйниш подостáтком срібла, алóта, ўтычїї ў їйичий край віт свóго тáта. Онá пуслѹхала мнє, набрала срібла-алóта і пішла, ни знáю де. — Круль казáў ў ничїї напáлити, ту покойову казáў спáлити на вогнї ў ничїї, корóну кїнуў на зємлю і казáў: Дóпóти корóну ни вóзму на рóмову, дóпóки ни найдѹ свóїї крульїни Гильїни. Нарєштї зїбрáў сьї, пóйїкаў шукáти. Довїдаў сьї, шчо онá за мóрами ў кльáшторї, написáў так: Їак ни вїдáстє крульїну Гильїну минї, то вам завáлѹ кльáштор, зїбїї вас, лиш сьї лїши́т кáмїнь та водá. — Пучѹла крульїна Гильїна, шчо то ни жєрт, пожáгнала сьї с пани́на, пішла від них. Надїїхали кунцї мóрами, шїфóу, зачїла онá просїти, шчобї прїбїли до бєрига шїфу купцї, абї її ўзєли ў їйичий край. Ну дрѹга шїфа надїїхала збѹїї, лапáли тутї шїфу, шчо їїхала с кунцїни, кунцїї побїли ї потопїли, а Гильїну кáпитан від збѹїї ўзєў до сєби. Вонá ўздрїла, шчо ни жєрт, казала: Позвóль минї три годїни помóлити сьї, а вїгтáк нáї сьї вóльн бóжи стáни. — Нарєштї їак вонá сьї зачїла три годїни молїти, кажи: Ну, Бóже, вїньєс їис мнє с нїкїльнóї пáмчї с свóго тáта, вїнїс мнє тїпєр с сєїї нїкїльнóї пáмчї, шчон ўпáла мїжи лѹтї збѹїї так їак мїжи лѹтї лѹви. — Їак зачїла горáчо молїти сьї, нáраз вїтїр їак сьї звїїáў, їак бухнѹ тутї шїфу, шїфа сьї пїрвáла, збѹїї сьї потопїли, їїї три дóби бїла фїльї, аж добїла до а́нгєльського крáїу на однї дóсьцї. Там круль Гєндрик мóлодїї вїшóу на спáцир ў свїї óгруд, зобáчнѹ, шчо вонá там їи пїўмїртвá на мóсьтї ў лóвах, нїтáїи сьї: йсáки дїхáнїїи хвалїт Бóга. — Вонá кажи: Їа так хвалѹ, їакби ти. Звїтки ти їи? — Ни пїтáї сьї вїтки їа їи лиш ми даї кавáлочок хлїбá, бон дѹжи знуждєнá. — Даў вїн її хлїбá, даў її сьї водї напїти, вївїў її на бєриг ў свїї óгруд крульїўскїї, ўзєў її на пóвїз, завїз її до свóїїх палáццїї. Видѹ, шчо на нї дорóгї шáти, заходїў ў ўсїльáкї бєсьїди, ўздрїў, шчо їи цнотлїва і мóбóжна, подóбаў си їїї: С котрóго ти крáїу? — Онá їїмѹ кажи: Їа ни знáю с котрóго, лишє ўтыклá віт свóго тáта, шчо мїи хотїї ўзєїти за їїнку. — Вїн казáў: Гильїно, ти їи мóїá крульóва, їа си тибé ўпóдóбаў, хóчу ти ўзєїти за жонѹ свóїї. — Вонá ўклїклá пїрид них, кажи: Пїтáї собї крѹльїї мáгáнтїї за жонѹ, ни мнє бїдну брáтк. — Вїн її пїднїї за рѹку з зинїлї і кажи: Давї сьї, пóки вїдїш, пóти мóїє, нас двї душї мáїи вїтки жїти. І казáў, шчобї зáповїди голосїли їїїї ксьондáї з неї, крѹль Гєндрика. Їак учѹла, жи вїн хóчи її ўзєїти за

жоні старі крульова, зараз зачала нарікати на нь: Чи мій син здуріє ці мій син зваруває, щобіи сь кылого сьвіта шельму за жінку брає? Прийде сь, він кажи: Най буди шчо хочи, коли йа йі хочу ўзыти за жінку, йа йі си ўпоребає. Ти маю йак ни хоч, йа си постаїу ййинні палаці, ти собі сиди ў тих, а йа собі буду сидіти ў своїх. Жили вони собі пўтора року файне ў тих нових палацах, аж нарешті прийшє лист від ййинного крульи, щобіи круль Гендрик пішє до того крульи на воніч сь своїм воськом до войни. Круль Гендрик має міністра Кльунхєстра, а ййго, того міністра сестра звала сьн Марья Кльунхєстра, була за пошеюву коло Гильїни. Ну, круль Гендрик ўдріє, жи має ййго рідна на Гильїну важит, на ййго жінку, казє заклинати тайно собі алотарі, щобіи вібє той алотар три пирєтєні тайно, щобіи ййго маю ни знала і абіи нїкому ни сказає і абіи ничїтка ййина булє на ўсі троє пирєтєнох. Міністрєви сказає, шчо йак ти нанїшиш, і на сєй сєнет, щобіи ничїтає лист до мєни ти знаєш. І Гильїна самєм так — дає ййї персьтынь Гильїни, кажи, таєжи будєм ничїтати до мєни ти персьтыньом, бо віт тєби будє тотє ничїтка самє і ў міністра і ў мєни. А йа таєжи вітє будє вітєєвати, ти самїи перстїни будє вам ничїтати, то так будєм знати, шчо нїхтє нас ни здурїт, ни підїнїйї фальшїво лист. — Аж нарешті маю зачала доходити крульи Гендрика до Гильїни. Гильїна ўсїла, она хїтри спосєбом вікрала ў нєї той персьтынь і ўзыла до сєби, найшла алотарї ййинного, пїтєлатїла му багато і казала, щобіи віробиє таєї снїї персьтынь йак той, шчо вона мала Гильїни, абіи нїкому й нїчє ни казє. Потайїтно зєує прийшла до Гильїни, ўсїнула персьтынь наєд, Гильїна аш колїс до кишєні, персьтынь на мїсцї. Ни задўгїй час крульова Гильїна породїла два прїкраснїх хлєпцїў. Міністр Кльунхєстр написє до крульи Гендрика лист, шчо твоє крулїїна Гильїна породїла два прїкраснїх хлєпцїў; сєнетом запичїтає і дає на пошту. Крульова старє знала, шчо той післє лист — дала вєрту вшїку, щобіи того післєвцїи звабїти до сєби. Той сьн снїрає йти, она сказала мусїт йти, бо то йи мїй син; йа шчє таєжи йи старє крульова, шчєби не знала, шчо він там робїт, ци жїє шчє на сьвітї. Ну, дїнайи собі післєвцї, нїчє ни зрєбїт, бо таєїи ничїтки ни маїи, а ўрєштї дїнайи собі, таєжи йа будє відїти, шчо ййнча ничїтка і мєнє ни здурїт. Усїнує він до ййї палацу, зараз му дала горїїи вонїной, порєз другїй трєтїй і ййншїх напоїїў і так заснєу, шчо нїчєго ни памїтє. Крульова старє, Гендрика маю, вїїшла той лист, рєшїчїтала, прєчїтала, шчо там йи написано два прїкраснїх хлєпцїў породїла крулїїна Гильїна, шчо міністр описє, ци скажїи йїх зараз, круль Гендрику, хрїстїти, ци скажїи най сьн лїши, дєки ти ни прїїдїши

з войни і вітпиші ми навад крульу. Крульова фальшивим способом написала такий лист протыіу того, підписала міністра Кльунхестра і так: Твоя крульовна Гильіна породила два страшних псыіу, ци скажиш їй зарас побіти, ци скажиш, най сьм лиши, аж доки ти ни прийідиш, ній крульу. — І запичітала такоу пичітку навад, шчо си віробила хітрих способом, собі читвэрту пичітку таку. Той післанець устау, віспау сьм, подивіу сьм на пичітку і пішоу. Позирайи сьм у дорозы, сама така пичітка. Приньіс до крульи Гэндрика той лист, зачыу читати, застрашкы сьм, шчо два страшних псыіу породила йиго жінка. Али там буу Гильіни вуйко на помочи тому кравливи і Гильінин тато. Він зачыу сьм скривати, а вони глипнули і кажи: Вітки ти майиш жінку Гильіну? — Йа ни знайу, кажи, с котрого крайу, лиш казала, шчо ўтыклá віт свого тата, шчо хотыіу ўзыти йі за свойу жінку. — А цар Антонус слухайи, тай кажи: То мойá донька. — А вуйко йі кажи: То мойá систріиницьи — ни цурау сьм того, шчо йи писано два страшны пси — зарас пізнали — се подобно до жиночого писаньи, то вітко, жи йакись йи фальш на тым. Вітпиші вітки, крульу, зытыу ній, най будут ци пси, ци шчо хочи, аби йа їйх вастау живих. І написау лист, дау післанциви у рұки, аби ныс до міністра Кльунхестра. Старá крульова дала шче лыпшу варту вітти і лапала того післаньцьи: Кажи, типэр ходи до мени; колис тогди буу, типэрки мусиш. — Завила го у свій покій, упойіла го зноу, так сами йак перши, шчо ни знау, шчо сьм з ним стало і розпичітала той лист, подэрла, той шчо круль написау, ўложила зноу йинший лист, шчо ты дыти спали на огни сей час с крульовоу Гильіноу. — Запичітала сэгнетом, шчо мала хітрий і підписала міністру свого сина рұку: спали у сей час. — Міністир йак прочитау той лист, Гильіны нычó ни кажи, і зачыу аш плакати, кажи до себи: Волыіу йи сьм ни родити, ным сирóвни сут такий виконувати нивиним, шчо то йи? — Той писау шчось дванацэты лисьтыіу міністир Кльунхестир, вона підкупила післаньцьи. Усьи листи завиртала і писала: Спали два хлопцы з Гильіноу. — А крульова старá приходила до Гильіни, там писала такий фальш у своїм палацьи, а до Гильіни палацу приходила, покішувала: Ни бi сьм, йа тибé над ўсе лубйу. — Шчо заздрість мóжи бути. Йак прислала лист посльыідний старá крульова, засмутила Гильіну, жи йа нисé ни знайу. Гильіна зачыла плакати, засмутила сьм кажи: Йак віт чоловіка, з йигó причини без фальшу, то приймайу, али йак с фальшивого повóду, жаль ни великий; знайу, шчо там душі стратила сьм, мойá покойова, ту два хлопцы мойіх нивинних підут марни, то гріх буде великий. А нарешты міністир закликау йидного слугу з войénного, аби утыти йі рұку, пустити йі ў сьвіт, жиби йі віттак пізнати. Али ту сьм жоўныри сфорсували: Ми Гильіну лубим над ўсе, ми того ни зробим. Марья покойова, Кльун-

хестра просит свого міністр-Кльунхестру: Їа тибé про́шу, ни роби ні́чого Гильї́ні, мій брáти, онá ны́ц ни вї́нна, йа під́у самá на смéртъ за Гильї́ну, а два хлопці́ вї́ний с сукнá, а йа скóчу ў огóнь то́й, шчо ти роспáлиш і́ буд́у кривї́ти: Ды́ти мо́йї, ви нивї́нни гї́ннїти і́ йа з вáми, най Бог прї́ймáйи йак ўже так! — Ў́ но́чї́ міні́стр ў́тъї́ рúку Гильї́ні льї́ву, обнáстї́у найдорóшшннї мáсьтьннї, а рúку да́ў ў скрі́ночку мáлїнькóму хлопчї́кови на шї́йку с тї́м перстї́ннї Гильї́ннїннї і́ нaписáў ў́ тьї скрі́ноцьцї́, шчо ни мáйи нї́хтó тут́у скрі́ночку рушї́ти с тї́м перстї́нем, дóки ни пі́знáйут сьї́ свóму тáтовї. І́ ў́ но́чї́ пі́шла до мóра, прї́бїла шї́фа до бéрига, ў́просї́ла сьї́ на шї́фу, пої́їхала на дрúгїй бї́к мóра. Вї́кїнули ї́ї на мóрскїй бéрїг на пі́сок, зачї́ла там плáкати Гильї́на, кáжї: Там ду́шї́ загї́бла, і́ ту ду́шї́ загї́бла, снїх двóйи мáлїх ды́тїй погї́бнут, шчо йа тaкa кáльї́ка, шчо йа бї́дна буд́у робї́ти. За-чї́ла плáкати. Аж нарéштї́ твéрдо засну́ла с то́її трї́вогї. І́ там ў́ льсї́ бу́ў Фéльї́кс пустéльнїк і́ вї́дыў Гильї́ну і́ тїх двóйи ды́тїй, йак вонї́ бу́лї на мóрскїм бéризї. Прї́йшоў во́ук і́ леў, ў́зьїў леў хлопцї́н собї́ однóго, а во́ук ў́зьїў дрúгого. Во́ук собї́ дре сьї́, шчо́бї ў́ львa відобра́ў і́ маў́ два хлопцї́, а леў́ собї́ дре сьї́, шчо́бї маў́́ тїх два хлопцї́. Відбї́гли онї́ дáлї, пустéльнїк відбїў́ зáрaз, во́ўкa тóго хлопцї́н і́ за-нї́с до свóїї пустéльнїцї́, а на львa чї́кáў, дóки ни вї́йшоў на лоў́ леў́. Йак вї́йшоў на лоў́ далéко, пустéльнїк сьї́ пустї́ў ў́ йїгó пї́чїру, нaмáцáў тóго хлопцї́н ў́ пачї́рї́ — обложї́ў го ў́сьїлькóу шéрстї́ў, жусї́т леў́ гáдáў, шчо́ ї́ї бу́дé йї́сти — ў́зьїў тóго хлопцї́н дрúгого і́ занї́с до свóїї пустéльнїцї́. Ду́мáйи собї́, чнї́ йї́х тїпéр жївї́ти мáлєнькї́ тáкі́ ды́ти. Дї́вїт сьї́, ольї́ннїцї́н плї́кáйи ольї́ннїцá: вї́н піднó-сїт тїх двá хлопчї́кї і́ мóлїт сьї́ Бóгу, пї́тпїхáйи під ольї́нїцу і́ да́йи ї́їм спáти ольї́нїцї́. Пї́лїкáла вонá ї́їх чї́рїс кї́лька лї́т, аж нарéштї́ наў́чїў ї́їх пaцьéру, по хрїстї́йáньскї ї́їх прoвáдїў тóтї хлопцї́, однóго нaзвáў Лї́оно́м, шчо́ відбїў́ у львa, а тóго шчо́ рúчку маў́́ мáмїну на шї́її, нaзвáў Рúчка. Вї́йшли онї́ нїзaбáвом шї́снáцьїт лї́т, зичї́ли сьї́ бáвїти фáйно, ў́сe кáжут пустéльнїковї́: тáту нaш. А вї́н кáжї: ды́ти мо́йї, йа ї́ї вaш тáто шчо́ вaс ї́їннї вї́ховаў, áлї родї́мнїй то йа ни ї́ї, бо йа однóго ў́ львa вaс відобра́ў, шчо́м нaзвáў Лї́оно́м, а дрúгого ў́ во́ўкa, шчо́ мáйи рúку на шї́її і́ нaзвáў ї́їннї Рúчка. Вї́н ї́ї вї́лїкóї́ фáмї́лїї. — То вї́н ни ї́ї нaш тáто, кáжут тóтї хлопцї́? Пожї́гвáлї сьї́ с пустéльнїком, сплáкaлї, поцьу́лвáлї пустéльнїкa, пустéльнїк собї́ сплáкáў нaд нї́ннї, поблaгословї́ў ї́їх: Йды́т ў́ бóжїй чaс, шчо́бї́стї́ свóго тáтa й́ мáму вї́тшукáлї. Нaдї́їхaлa шї́фа, зачї́лї крї́чїти, просї́ти тóтї хлопцї́, пустéльнїк просї́ў тáкї за тїх хлопцї́ў тїх купцї́ў, скї́нулї купцї́ убрaньї́ на тїх двох хлопцї́ў, прї́стáवलї до дрúгого крáйу. Трá-фї́лї онї́ до тóго кльáштóру, де ї́їх мáмa ходї́лa кóло хóрїх, бо вонá йак

спала на тым шорскім бэрызі, зачыла плакати, што няма йіі дытій, пярвііхала с купцыйн шіфоў до тóго кляштору, што дыти трафіли до нёі. Там той пан шчо отримваў той кляштор, найстарший, робіў баль вилікий, та сподобаў сн тих хлопцёў і ўзьняў йіх за локайі, шчобі ходіли коло гóстнй, потрави занóшували. Йак відали першу потраву кухарі тнх хлопцём, локайам, оні далі ўбóгнм і свóйі мамі давали. Алн сказали кухарі пановн, шчо твоїй локайі першу потраву відали ўбóгнм. Пан скликаў йіх до сёбн, тоті хлопцё: Йа, кажи, вас ўзьняў за локайі, на шчо ви першу потраву відали ўбóгнм? Онн сказали: Пáни, перши подобáйн сын Бóгу служити, а потóму нам самім. — Він сказаў: Ну, йдыт собі, ви нн моїй локайі. — Подькували тóму пановн і пішли. Трафіли на біскупá, подобаў сн біскуп, казаў йім сын охристїти, бо ви йн брїткі, шче нн хришчєні. Ўзьняў йіх за локайі, однóго назваў Марцїн, дрóгого назваў Брннцїуш. Тнперычки йїди йіх тáго з вóйнн — тїлькó сын вóйна кнглá — і йіх дыд і йіх мамн вўйкó. Зáрас нїслаў круль Гендрнк нїслáньцн, шчобі вїйшла крульóва Гнльїна протыў нёго, свóго чóловїка Гєндрнка. Нн внхóдит нїхтó. Нїслаў дрóгнй раз, нн внхóдит нїхтó. Нїслаў трєтїй раз, внхóдит мїнїстнр протыў нёго. Зáраз зачн-таў сын Гєндрнк: Мннїстнр, жнйїй крульóва Гнльїна? — Жнйїй хвáла Бóгу. А старá крульóва бїжїт, таї кажи, ннн нн жнїє. Кóгóm лóубїла над ўсє, а він йї стрáтїў. — А мннїстнр кажи: Цьхó, бо жнїє. Ту зáрас пў-стїў сын до нёго круль нс шáбляў, а йїїй тáто кажи: Дáй спóкн, будєн дохóдїти, шчóс то йн. — Внлїка ўтыха крўлнвн Гєндрнковн, жн внлїка фамїлїяа такá, áлн внлїкнй смўток, жн нннá Гнльїнн. Йак мннїстнр кажи, шчо йн, шче надьїяа крульн трнмáйн, шчо шче йн. Ўвїйшлї до крульїскóго палáцу крўльн Гєндрнка, він покáзаў ўсє лнстн: Шчо йа маў с тнм зробїти? І йа йї рўку ўтнў і даў йім с тнх пєрєстїннн на знáк, шчобі йї пїзнáти. А свнўїу снстрў спалнў намїсьть Гнльїнн і вївлї два хлопцё с сукна, кннуў на вогóнь; мóйа снстрá крнчїла: Дытн мої, ви ннвїнннн погнбáйтн — на мннá Гнльїнн спалїла сын, áлн Гнльїна шче жнїє ў свѣтї. Пнрнчнтáлн ўсє лнстн, склїкали ўсєх нїслáньцёў. Йак вонї прнхóдїлн, жáднн нн вїзнáў с тнх посельдннх, лнш той пєр-шнй йндєн, шчо крульóва старá жннє ўзьїла до свóго палáцу і там жннє ўпóйїла і йа ўснў, хїбá бн онá хнтрнн спóсóбон мáла пнчїтку такў та пїдрóбїла йннчнй лнст, то йа нн знáў. Ўзьїлн зáраз ўсєх до арєшту, старў крульóву, лнш тóго внпустнлн, шчо звїзнáў, пїршнй раз йак йшóў. Алн цар Антóнуш кажи до свóго зьїтн: Чнкáй, то сын покáжн прáўла зáраа. Онá шче нн чўла, шчо нн ўсудїлн, онá знáйн дóбрн, шчо йа ўдóвєц, йа скáжу, жн йа прнйшóў жннїтн сын с тобóў, а вонá мннї шчóсь на тотó вїтпóвїсьть. Пустїў круль Гєндрнк цáра Антóнуша до арєшту до свóйї мамн. Цар Антóнуш кажи: Старá крульїўна сндїт

Ї арешті, ни знайу прошчо, а йа сьи хощу с тоббѹ жинити. — А она кажи : Дѳбри, крульу Анто́нушу, шчо ти тинѳр прийшоѹ. Кобис, кажи, жинѳе викупивѹ с сѳго, а йа свѳго сина згладжу, будѳм нати подостатком сѳго крайѹ мѳго і ти майиш свѳй край і будѳм дѹжи файно жити. — І дала му дарѹнок старѹ крульова ѹ арешті і забула сьи і дала той сѳгнет, шчо фальшивий виробила собѳ. Цар Анто́нуш ѹвийшоѹ до палацу з арешту, тай кажи : Ъже ми, зьитѹ, показала сьи праѹда. Адѳ, кажи, шчо згладило твоѹ жинку, а мойѹ донькѹ Гильину ! Осей пѳрестѳинь, шчо фальшивим способом вироблений. Минѳстир, йийѳ тѳто і вѹйко збирайут сьи шукати за Гильиноѹ ; а Гильина була чѳрис сьим лѳит ѹ свѳго вѹйка ѹбѳгоѹ і вѳпросила си стѳнцьийу пѳт сходами і вѹйко з неѹ рознаѹйиѹ нѳраз, ни мѳг йѳ пѳзнати по бѳсѳды, кидаѹ знак на ньу трѳха, ани ни пѳѹни, шчо була ѹбѳгоѹ. Йак вѳтти вѳбрала сьи і написала лист, поставила пѳт сходи пѳт камѳнец і написала так : Шчо йа ѹ свѳго вѹйка нѳрибувала чѳрис тих сьим лѳит, цѳра Анто́нуши донька, а анѳльського крульи Гѳндрѳка жѳна. Йак круль Гѳндрѳк йѳхаѹ, йийѳ тѳто і вѹйко шугѳти, траѳили на тѳго самого бѳскупѳ, шчо той бѳскуп тотѳ обѳ хлопцѳ ѹзавѹ до слѹжби за локайѳѹ. Йак йѳ запросѳѹ до своѳї сѳлы бѳскуп, царѳ Анто́нушу, крульи Гѳндрѳка з йѳгѳ минѳстром і йийѳ вѹйко патрѳйѳарха таѳжи буѹ з ним. Той бѳскуп тѳшиѹ сьи, шчо маѹ вѳлики гѳсьтѳи, шчо му ньѳколи ни прийшло й на гѳтку, шчѳбѳ ѹступѳли до йѳгѳ палацу, приймаѹ йѳх шчѳро, кухарѳм заказаѹ гѳтовѳти обѳд, згѳтовѳли обѳд кухарѳ, локайѳ, крульи Гѳндрѳка синѳ згѳтовѳанѳ занѳсѳти потравѳ до йѳдзѳнѳи. Аж нарѳшті круль Гѳндрѳк поглядаѳи з минѳстром, подѳбайѳ, шчо пѳтратѳ Гѳльїнѳина ; а дѳвѳт сьи, дѳругѳй нѳсѳт на плѳчѳх шчѳс там гѳѳ гѹльи вѳдала сьи. Запитаѹ йѳгѳ, шчо майиш на плѳчѳх ? Вѳн сказаѹ : Сѳром, пѳни крульу, казѳти. — Кажѳ, най си бѹди шчо хѳчи. Ми булѳ ѹ одного пустѳльнѳка, шчо нас найшоѹ ; одного нас вѳдѳѹ ѹ воѹка, а сѳго дѳругого мѳго бѳрата вѳких с пѳчирѳ лѳвѳвѳскоѳ йѳми, шчо буѹ леѹ заких собѳ ; а ту йѳ рука с сѳгнетѳм ѹ скрѳноцьцѳ ; той пустѳльнѳк Фѳльѳкс так нам наказаѹ, шчѳбѳ тутѹ ни стрѳтити рѹку, то ми сьи пѳзнаѳи свѳму тѳтови й мамѳ. Показаѹ рѹку, подивѳѹ сьи круль Гѳндрѳк на рѹку, Гѳльїнѳин сѳгнет і ѹкишиѹ сьи со вѳликим жилѳм і з радѳстиѹ, шчо своѳї дѳгѳти найшоѹ. — А шчо ѹпѳрѳт тѳѳї годѳни йак вони бѹли локайѳами, йак гѳтовѳили пѳршу потравѹ кухарѳ, то они пѳршу потравѹ, шчо мали дѳти пѳрид гѳсьтѳи, а вони уѳбѳгим вѳдали пѳршу потравѹ і своѳї мамѳ давали йѳко уѳбѳгѳ. Мати йак учѹла, шчо йѳ йийѳ чѳловѳк і тѳто і ѹтѳклѳ дѳлы, бо си мѳслила, шчо вони за неѹ шукѳѹт, абѳ йийѳ стрѳтити. На той чѳс приѳѳаѹ зѳа мѳрѳѹ Фѳльѳкс і прийшоѹ сьи спѳвѳдати до бѳскупѳ ; зачили там тѳручѳти мѳлоцьцѳ тѳго старѳго пустѳльнѳка, тотѳ хлопцѳ, локайѳ, ѹздрѳли, зачили бѳти тутѹ мѳлодѳж

каут : Най, то наш тато. — Али кухарі ў той час заминулі бискупові, шчо твойі локайі піршу потраву відали убогим, шче й Фельіксомі давали, пустельникові. Заклікаў іх бискуп пэрид госьці свойі і каз : Локайі ! Ёа вас узьміў до слўжбн йако за локайі, удціві льўди, а ви відали пёршу потраву ўбогим. — Оні казалі оба нараз аднім слівом : Пёрши подобайі Бóгу служіти, пани бискупі, а потóму нам самим. Бискуп сказаў ім на то слóво так : Від нинька подобайі міны ўже служіти вам, ни ви міны ; а йак півнаў ўже тато по тї руцы, ўключіў сьм бискуп і кажи : Ну, дыги, ёа вас маў за слўги, дарўйти мнї. Привиліж шче на сьвідэцтво на сальу пирит тоті крўлы і той досьвітчіў, йак він іх найшоў і йак він іх ховаў, йак він піт олынінцу піпихаў ; а іх мамы, кан, ни відыў, бо ма́ла пойіхати за мóри такі за́раз а льуб іі подёрли тоті звїрі, шчо тих два хлóпцы ўзьмили, леў і воўк ; воўк хотыў ма́ти два хлóпцы собі, леў хотыў ма́ти собі два хлóпцы. Аж нараз да́ла ту знати йидна о́соба, ла́дна ко́біта, али ўбо́га, подóбна на твар снх хлóпцыў, кїлька шчо вбїджэна і ўже старá і сказа́ла, шчо ёа вітци кїкайу, бо ба́ди йи мїй тато і мїй чоловїк і хоты́ мнї забїти. І ўты́клá да́льши. Ну, за́раз ўты́ха вилїка крўливи Гёндрикови і цáрови Анто́нушови, али й жаль вилїкий, шчо так ма́рин свойі лы́та пирибїдува́ли, хлóпцы й Гильїна. Йак круль Гёндрик ўа́дрїў свойі хлóпцы, то́го бискупá, даў ім свойі у́браны́ по сво́йім знаку́, обо́х і припо́йасаў ім шаблї. Али ймдён з них хотыў мїні́стру порубати, йак ўчуў по бёсыды, шчо іх ма́ні вітьгыў рўку. І сказаў : шчо ми ма́ми шче ни зна́йим до нинька, шчос так зробїў. Али росказаў іх тато, тих хлóпцыў і іх лы́д, шчо ва́ши ба́ба, а ва́шого та́та, хлóпцы, ма́ма хоты́ла, шчобі́ іх спалїў сей мїні́стир на о́гні, вас обо́х і ма́му ва́шу : Писа́ла фальшїві лїсти, лїст за лїстом, шчо такі зни́шч іх і там сьм хлóпцы ўспоко́йли крўльи Гёндрика сннї ; йак сьм до́відали, шчо то буў за фальш. Ту за́раз ўчу́ли, шчо Гильїна бу́ла, зачы́ли за неў шука́ти і ни мо́гли іі най́ти. Али йїдён слугá сказаў, крўльи Гёндрика, шчо відыў, йак йидна жїнка нїсла йидноў рукоў во́ду до йидно́й ха́ти, али ка́жи шчо́ж, звїтсн да́ле́ко, пиривёсти сьм нинá ту блї́ско. І сказаў : Ви йгты́ до до́му, крўльови, а ёа йїї найду́ ўже. — Пирїїхали вони́ до до́му на сво́йі мїсци до Англы́її, той собі кїлька ўзьміў жо́нны́р йигó слуга, крўльи, і пішоў шука́ти за Гильїноў. Йак він тра́фіў на то́то обїстьи́, де Гильїна бу́ла, Гильїна сьм застра́шила, ўа́дрїла сво́го чоловїка жо́нны́ри, ка́жи : Схова́йти мнї́не до кўфра, бо аш типёр ўже за мноў йдут і ўже мнї́н тутка ўбїут. — Пирийшли оні аж до ха́ти то́йі само́йі, кан : За́рас ту віда́ти Гильїну мнї́ї, бо вас за́рас ту понї́шчу, во́гнём спалыў. Йак побóжна Гильїна ўчу́ла тї сло́ва, стаў іі жаль вилїкий, вилазы́йи са́ма с кўфра і ка́жи : Да́руйти іі ўсьо, мнї́не ўже ўбїйти, ко́лїсти сьм на

м'єнн насильї, а вони нїц на вїнни. Нарáз вони сказа́ли: Бог с тобо́у, Гильїно крульївно, за тобо́у чоловік шукáйи і тáто, коби́ ты хоть шче відьїли на очи, твої́ дьїти ўже найшли́ сьи, обá хлопцї, пустельник Фельїкс призна́у, йак він йїх найшо́у. Зачїли йїї́ то́то ўсьо ука́зувати, вона́ зачїла плакати, кан: Най ўже будé, шчо хóчи, коли́и уже сво́ї дьїти відьїла. Йде она́ до сво́го крайї́ с сво́йнии жонї́їранц, страх йї збїра́йи, шчо йї такі ўбїут, надé на зéмлю і пла́че: Дару́йти ми́ни, йа нїц ни вїнна. Тим висéлысьть йи, áли і пла́чут со жильу́ то́го, шчо так сьи зыйшлї́, тáто пла́чи з радóсти, собі́ підни́мáйи йї́ї, чоловік з радóсти підни́мáйи йї́ї, шчо йи́у жиль, дьїти сáмош так і бўли чї́рис цáлий час там ўкунї́; йидéн пішо́у син на дьїдови́ мїсци до Константи́но́польи, а д́ругий сьа зоста́у на тáтовім мїсци. І так жї́ли собі́ чї́рис цáлий час і конéц*).

Зап. в цвѣтнїи 1897 р. в Коронци, Бучацького пов. від Олексї Сеньчука.

Паралелї: Про те, як батько хотїв женити ся з донькою, диви ще: Е. Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. III. Ст. 304—307. Ч. 64. — Hahn, Griech. u. albanesische Märchen. Т. I. Ст. 191—193.

159. Про царівну, що з нею батько хотїв женити ся.

Б. Був собі цїсар тай мав він жінку і одну доньку. От жінка йому вмерла, а він і каже до доньки:

— Буду з тобов женити ся.

— Як же то можна! Таж то грїх! — каже донька. А він усе на своїм стоїт: женити ся тай женити ся.

— Ну, добре, — каже донька. — Але принесїт мінї перше таку сорочку як мїсяць, спїдницю як сонце, а фартушок як зоря. Пішов єї тато шукати того всего, а вона казала собі зробити трумну таку, щоби вода не протїкала, положила ся там, казала трумну забити дошками і вкнути в море. Так усе і зробили. От пливе вона, пливе, аж заплила в чужий край, до іншого цїсаря. Коли виходить син того цїсаря на spacer, дивит ся: така сьлїчна трумна пливе! Уподобав він єї собі, казав слугам принести до палацу і поставити в своїм покою.

*) Йа йїї́ чу́у ўже будé з два́цять рокї́у; йи́ такий чис, шчо йак би йа́ зачї́у казáти, то вáрто би бў́ло послухати: то бувáло побиржники йак зачвут пла́кати, а пан ўсе: ха, ха, ха! адихáйи (Мислоский). — Він сам сплакну́у при кінці́. Увага оповїдача.

А тому царевичови та носили що вечер вечерю до его покою. Дивит ся він рано, аж вечеру хтось вів. Він гадав, що то слуги. Питає ся єдного, другого, але всі випирають ся. На другу ніч так само хтось вів вечерю. На третю ніч він і каже:

— Ну, добре, буду я тепер сам пильнувати, хто то в ночі йому вечерю їсть.

Ляг він ніби спати, але не спит. Коли це дивит ся, вітворила ся трумна, а з неї виходит слічна панянка тай до вечері.

— А, так! то ти! — каже до неї царевич. Уподобав він єї собі дуже тай каже мамі, що буде з нею женити ся.

— Та бо ти єї не знаєш, відки вона і хто така, — каже мати. Але він і слухати нічого не хоче. Мусіли старі згодити ся. Взяв він з нею шлюб. Живут рік і другий, а далі й хлопчик знайшов ся, такий красний — не натішат ся на него.

А тимчасом той пар, отець єї, приїхав до дому, видит: доньки нема, і пішов єї шукати. Приходит до млина, де шатани душі мелют тай повідає, куди він іде і кого шукає. Дали єму шатани залізні черевики і залізну палку і кажут:

— Доки тих черевиків не сходиш, доти й доньки своєї не знайдеш.

Ходив він, ходив, але приходит до того цісаря, де его донька була. А вона власне сиділа на ганку. Він зараз єї пізнав, а вона его ні. От він приходит, просит, щоби єму що дарувала. Вона дала єму пару крейцарів і ще казала дати хліба. А він тоді і каже:

Прому ясневельможної панї дати міні ще сочевиці.

Вона сказала слугам дати єму сочевиці, а він узяв ту сочевицю тай ровсипав, тай почав збирати. Жаль її ся зробило старого, що він так ту сочевицю збирає, тай казала слугам ще єму винести. Винесли єму ще, а він і другий раз висипав. Знов кинув ся збирати, а сам дивит ся, аби ніч борше запала. Вже й смеркло ся, а він все збирає, а далі просит ся на ніч. Нема що робити, дали єму вечерю, постелили на ганку. Всі поснули, а вона, его донька, спала аж у дванадцятім покою. Коли це в ночі старий устає і тою залізною палкою вітворив усі 12 покоїв і прийшов аж до того, де вона спала і хлопець коло неї. Вона ще не спала і давала тій дитині цицьки. Приходить він до неї тай каже:

— То ти така! Втікла від мене! Чекай же, я тебе заріжу.

Вона тільки скрикнула, а він вихопив ніж і зарізав дитину у неї на руках і всю одєжу на ній заглянав кровю, а сам пішов.

Устають усі на другий день, дивят ся, а дитина зарізана. Питають ся єї, — вона нічого не каже. Тоди єї свекруха каже до сина, а єї чоловіка:

— От видиш, яка то твоя жінка! Ми тобі казали: не бери єї! А тепер видиш, вона тобі дитину зарізала. Вижені єї геть!

Ваяли єї, привязали їй зарізану дитину до рук тай вигнали єї геть. Іде вона сана, аж тут по дорозі доганяє єї отець.

— А видиш, небого, тепер і тобі кінець прийшов!

Бере він єї і веде до того млина, де шатали душі мелют. Привів єї до колеса тай каже:

— Лізь під колесо!

А вона каже: — Я не вмію. Покажіть мені, як то ся лізе.

Він тільки нагнув ся, щоби її показати, куди лізти, а вона его трутила під колесо, тай там зараз его шатани змолоти. А вона забрала свого хлопчика тай пішла. Ішла вона, йшла, аж прийшла в ліс. Змірік став западати. Сіла вона під явором тай задрімала, а дитина все у неї на руках. Коли чує: прилетіли три голуби (а то були ангели) тай сіли на яворі тай кажуть:

— Тут під деревом сидит нещаслива мати... Як би вона знала, що коли набере води з тої кірнички і помаже нею дитинку, то головка зросте ся з тілом, а як візьме водиці з другої кірнички, то воно ожіє, а як з третьої, то воно стане говорити...

Вона то чула і все так і зробила. Як тільки розвидніло ся, пішла, анайшла кірнички, зачерла водиці з єдної, помазала дитину — зросла ся головка; за другою — дитина ожила, а за третьою — стала говорити:

— Мамо, де це ми?

Дуже вона зраділа, але щож, їсти хоче ся, а тут нема що їсти ні її, ні дитині. Журит ся вона. Іде далі, іде лісом, а тут уже і ніч настуває. Дивит ся вона, хатка стоїт, огник сьвітит ся. Вступає вона до середини, дивит ся: пан слабій лежить. Втішив ся той пан, мовит:

— Сам Пан Біг прислав тебе сюди. Є в мене тут що їсти і пити, а як я умру, поховаш мене, а собі візьмеш усе добро, що тут єсть поховане.

Зістала вона там. Жий тай жий, уже сім літ минуло, як єї вигнали з цісарського двора. Синочок єї вже виріс, ладний такий. А той цар, єї тесть, поїхав на полюванє, і царевич із ним. Заблудив він аж до того ліса, де вона жила. Іде лісом, уже вечерів, аж видит сьвітло. Зайшов до хатинки і просит ся переночувати. Вона его зараз пізнала, а він ні. От вона єму дала їсти, ліжко постелила. Ляг він собі, а вона в хаті порядкує, читає, то-що, а далі викликала свого хлопця тай намовила

его, щоби він її просив байку говорити. Сіла вона і розповідає ему, як був цар і хотів з власною донькою оженити ся і як вона втікла і далі все за порядком. Оповідає вона, а той ніби спить, а все чує і відразу догадався, що то його жінка, а сей хлопець — його син. Тоді він кинув ся до неї, почав її обіймати та цілувати, забрав з собою і вернув з нею до свого царства. Там вони може ще й доси царюють.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 375—377.

Паралелі: Се оповіданє — відгомон вельми популярної романтичної поеми, званої в середніх віках у Франції й Німеччині як оповіданє про Мая і Беафлору, а пізнійше переробленої на прозову людovu книжку па „Про терпливу Глену“. По думці видавця старонімецької поеми основа сего оповідання перейшла в часі хрестових походів із Греції через Італію до Франції, а відси до Німеччини. (*Dichtungen des deutschen Mittelalters*, Leipzig 1848, Bd. VII. Mai und Beaflor, eine Erzählung aus dem XIII. Jahrh., стор. VIII). Текст німецької людovої книги перепечатав, Karl Simrock, *Die deutschen Volksbücher*, Bd. X, ст. 501—547. Дальшу літературу гл. Görres, *Die deutschen Volksbücher*; A. Elwert. *Deutsches Museum* 1784, т. 2, стор. 256—276; Hagen und Büsching, *Grundriss* 201.

I. Ф.

160. Царівна Оліяна.

В. Був оден цар. Жінка ему вмерла. Кає свої доньці:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Таточку, де хто годен послухати, щоби тато доньку брав?

Пише він до пани-римського, аби папа римський позволив ему брати доньку. Папа римський каже: — Так Бог не позволяє і я не позволяю, щоби тато брав доньку.

Взяв він раз тай поїхав у дорогу тай написав собі сам лист, що папа римський уже позволив, аби він брав доньку. Тай каже ї:

— На, читай, що папа римський уже позволив!

А вона так плаче, що з плачу гине, бо вона того не хоче. В неї була покоївка Мариньця. Вона каже до неї:

— Мариньцю, зігни шії голову, а відтак зігни собі! Най ми обі погинемо, ніж я маю йти за тата.

А Мариньця каже: — Ні, не треба вам голову стивати, лиш наберіть собі грошей та тікайте, куда вас очі несуть.

Рано цісар встав, питає си Мариньці, де донька, а вона каже: — Я не знаю. Зараз цар казав Мариньцю вкுவати і добре притиснути, тай вона сказала. Каже:

— Вона набрала грошей тай втекла.

Але цар си питає Мариньці:

— А хто ї на це нарадив?

А вона каже: — Я. Вона — каже — казала: Зітти — каже — мені голову, а потому собі, тай обі гиньмо, ніж я маю йти за тата, а я ї казала грошей набрати тай втікати.

Цісар зараз казав Мариньцю на терновім огни спалити, а сам пішов доньки шукати.

А донька так тікає... Приходить до одної води тай каже:

— Перевізники, перевозіт мене, бо мене тато ловит! Нате вам усі ці гроші, лиш мене перевезіт!

Перевезли ї перевізники тай тікают разом з нею. Приходить до другої води, каже перевізникам: — Перевезіт мене!

Перевізник каже: — Плати! — А вона не має чим. А перевізники собі так подумали: — Ми тебе будем вести, а серед води вбємо, коли ти не маєш чим платити. — Привезли ї серед води, зараз порон сперли. А вона каже:

— Бійте си Бога, не бийте мене, най я зговорю оченаш перед смертею!

Біг так дав, що як вона прилькнула, зараз си звіяли буйні вітри і човен перевернули, перевізники си потопили, а вона лишилася на одній дошці тай поплила далі. Плила на тій дошці три неділи, аж приплила до берега, йшла си дерева, тай відішла на беріг. Дивит си, а спідниці на нї чисто зогнила. А там є остров, а по тім острові спачерує цісарський син. Приходить він до неї тай каже:

— Я тебе озму за жінку.

Вона каже: — Будем це вітак говорити, лиш бій си Бога, дай мені їсти, бо я три неділі ніц не їла ані крішки.

А він пішов до дому, взяв її їсти, взяв її убрана. Зараз прийде, й вона си зараз убрала, наїла си, тай уже ідуть обое до дому. А стара вдріла тай каже:

— Ади, вже веде якусь шельму!

Прийшов він до дому, дав на заповіді, оженив си. Двори собі поклав на боці від своєї матери, гадував з нею шось рік. Випала війна, іде він на війну, а її лишає дома при надії. Вона каже:

— Найди мені таку покоївку тай такого льокая, шоби собі були брат тай сестра, а покоївці шоби було нини Мариньська.

Розпитав він, тай зараз си найшло двоє таких тай прийшли в службу до него. Тепер лишає він їх коло неї, а сам іде на війну тай каже:

— Диви си, аби с мені відписала, шо си вродит, чи дівчина, чи хлопець.

Поїхав він, а за пару негіль вона злєгла, мала два хлопці з золотими головани. Написала вона лист, закликала жовніра, дала му грошей на дорогу тай каже:

— Іди там, в тім і в тім місті є цар, тай віддай йому се письмо.

Той жоннер вібрав си, йде, а царова мама вийшла тай кличе його. Увійшов він до покою, вона дала йому горівки, він си напив, лег спати, вона взяла той лист і переписала инший, шо вона породила два пси. Приходить жоннер до царя, віддав лист. Цар той лист прочитав тай відписує до неї:

— Вже все одно, чи то пси, чи діти, то всьо моя кров, аби с їх обходила й годувала.

Царова мама знов того жоннера закликала, дала йому горівки, він ліг спати. Вона й той лист узєла і переписала, шоби її разом з дітьми спалити на терновім огни.

Приніс жоннер той лист, вона зачєла читати тай зачєла плакати: — Шо то таке, шо він мене хоче палити? — І написала вона другий лист. А царська мама знов переписала, шо вона пуста жінка. А цар відписав: — Най буде яка є, маєте так і обходити, як доси обходили.

А мама знов переписала, шо мають і спалити зараз сеї ночи о 12 годині, а мама має си дивити.

Перечитала вона той лист, зачєла плакати, руки ломити, так шо ради собі дати не може. А тота Мариська, єї покоївка, каже:

— Ой пані! Ви такі добрі, так міні вас жаль. Ліпше я за вас згорю, а діти зробимо з катранів, то в ночи та стара не буде видіти. А ви з дітьми тікайте в сьвіт!

І так си стало. Мариньцю з тими шматяними дітьми спалили, а стара вилїзла на поверх тай си дивила. А та з хлопцями тікає. Прийшла в ліс, під дуба тай так захотіла спати. Аж тут прийшов до неї лев тай ведмідь: лев ухопив одного хлопця, а ведмідь другого, а Оліяна (так си називала цїсарська донька) і не чула.

А був там у лісі такий чоловік, шо сидів під дубом, було йому вже Черпак і він мав 100 рік. Прибіг ведмідь, кинув дитину межи свої ведмедета, а Черпак прийшов тай відобрав. Також так само від лева. Хлопці дав до мамок, аби плекали, а від мамок до шкілїв, аби си вчили. Як си понаучували, він відобрав їх до себе. Приходить оден пан до

него тай питає: Чи не дав би ти мені на службу ці хлопці? Черпак пристав на то: най ідут.

Стали вони в того пана служити. Але де того пана написали два цісарі: — Ти си рихтуй, бо ми маємо бути в тебе на обіді.

Але верніи си до того цісаря, Оліяниного чоловіка. Як він вернув з війни, то льокай оповів йому, що його сестру спалили, а Оліяна пішла в сьвіт. Тогди він пішов її шукати. А цар, тато Оліяни, як учув, що вона си віддала, також пішов її шукати. Так вони си оба здибали.

А до того пана приходят бідна жінка. То була мама тих хлопців, але вони того не знали. Кажут вони до неї:

— Знаєте шо, жінко, будьте тут коло нас, а нам си буде здавати, шо то наші мама. Тут — кажут — завтра приходе до цего пана два царі: оден іде шукати жінки Оліяни, а другий доньки, та також Оліяни. А тимчасом, доки вони пообідають, то ми вас сховасмо до пивниці під сходи.

Вона зараз то пізнала, шо то її тато і її чоловік за нею шукать, то вже не чекала на них, але пішла до одної вдовиці тай каже:

— Сховайте мене, бо тут мій тато і чоловік ідут мене шукати та хоте мене спечи, аби я згоріла.

Приїхали ті два царі до того пана, сіли обідати, тай зачили си питати того пана, відки він має цих хлопців. Пан розповів усьо, як то було, як їх дістав від діда Черпака і як їх Черпак відобраз від звірів. Зараз той молодший цар догадав си, шо то його сини. А хлопці кажут:

— Тут у нас є якас бабка в пивниці під сходами, шо як почувла о вас, то просила, аби смо її сховали. Може то буде наша мама?

Пішли шукати під сходи, а її нема. Тогди вже си здогадали, шо то вона мусіла бути.

А тимчасом тота вдовиця вислала Оліяну по воду. А власне тогди цісарський фірман займив коні до води тай її видів. А вона набрала води тай так утікає, шо може, аби і той фірман не пізнав. Але фірман підстеріг добре, до котрої хати вона пішла.

А Оліяна скоро принесла воду, така перепуджена, тай зачила просити тої вдовиці, аби і де сховала. А одовиця сховала і до скрині. Зараз царі вислали того фірмана і других слугів, шоби її шукали. Прийшли вони, той фірман зачав шукати, а цісарі стое на дворі. Прийшов той фірман до скрині, каже розтворити скриню. Розтворили, а вона там у скрини. Каже фірман:

— Геть, вилізај із скрині!

А вона зачала си в фірмана просити, каже:

— Бій си Бога! Шо тобі з того прийде, як мене зараз спале на терновім огни? А фірман каже: — Цять, дурна! Вони тебе не будут палити. Вони ради би тебе вже вадріти.

Зараз крикнув на цїсарів, цїсарі прийшли до хати. Втішши си, привитали си, везли її відти. Пішли до того пана, везли хлопців.

Приходє до дому, а молодий цар каже до Оліяниного тата:

— Ану, тату, йдїт сватати мою маму, шо вона вам буде казати?

Пішов тато сватати стару, а вона каже:

— Ади — каже — вже мій син привів собі якус другу суку. Але я ще найду на ню спосіб, спалю її на терновім огни, так як першу спалила.

Старий си вернув тай каже:

— Видиш, синку, вона каже, шо спалила Оліяну і ще спалит.

Зараз той молодий цар казав закликати того жоннера, зачєв си питати: — Як тобі жінка лист писала, куда ти повертав?

— Нікуди, лиш до вашої мами. Ваша мама дала мені горівки і я ляг спати.

Тоді цар казав спалити того жоннера і свою рідну маму. А вони собі обєв газдували файно. І тесть старий уже си лишив при них.

Житє і Слово, 1895, I, ст. 377—381.

Паралелі: Се оповіданє, без сумніву в головному — варіант попереднього, інтересне тим, що в деяких епізодах (діти похапані звірями і їх уратованє) являє ся відгомонам иньшої старофранцузької поеми „Guillaume d' Angleterre“, приписуваної знаменитому середньовіковому поетови Кретьєнові де Труа. Поему сю видав Fr. Michel, *Chroniques anglo-normandes*, т. III; німецький прозовий переклад гл. Adalbert von Keller, *Altfranzösische Sagen*, Heilbronn 1876, стор. 135—191. Про саму поему і про авторство Кретьєна де Труа гл. W. L. Holland, *Crestien de Troies, eine litteraturgeschichtliche Untersuchung*, Tübingen 1854, а також Romania, recueil trimestriel consacré à l' étude des langues et des littératures romanes, publié par Paul Meyer et Gaston, Paris, III, 507; VI, 27; VIII, 315; XIII, 442. I. Ф.

161. Про сьв. Остафія*).

Остафій йак буў поганином, зваў сьм Плакїда і дужм сїлно во-
йуваў на віру християнску, дужм буў той Плакїда войновд, сїлно
вїшчу віру христову. Аж одного разу зьїбраў войїни, пішоў на польо-

*) Деякі мотиви сього оповіданя такі як у ч. 158—160.

ванья ў виликі лысі. Али ўздрыў волины ў лысы, а олынь приовнуў до него, кажи: Най, ни стрільй, ни робі нічо́го зло́го. — Дивит сьн Плакїда, йиу поавиў сьн мжи рогам хрест. Сказаў йиу той олынь: Иди до тойі й до тойі цёркви, де тобі призначено і абісь сьн там віхристиў і будеш тогді знати, шчо то йи добри на сьвіты. — Жіньцы са́м тойі но́чи, йак він маў прийіхати с польовань, тойі сьн сніло са́мош так. Али прийіхаў Плакїда до до́му, жі́нка така ўтышна́; дивит сьн по жі́нці, шче ни відіў ніко́ли тако́й жі́нки ўтышно́й. Вона́ хо́чи йиу сказа́ти, а він хо́чи йи́ї сказа́ти. А вона́ лишé сьн розьзывила каза́ти, шчо мни́ сьн сніло, шчо сьн поавиў олынь і мжи рогам хрест, абі сьн ў ты́ й ў ты́ цёркви віхристити, абісь сьн заў Оста́фій, то будеш знати шчо добри. А він кажи: Говори́ собі́, жі́нко. Тобі сьн сніло, а до мени́ такі́ говорі́ло. Йа́, ка́жи, ўздрыў олынь ў лысы, йиу сьн поавиў хрест мжи рогам, а йа́ хоты́ў то́го олынь стрі́ль-ти, а він тогді́ сказаў: Да́й по́ки, ни стрі́льй, ни робі нічо́го зло́го, йди до тойі й до тойі цёркви, Плакїдо, шчо тобі призначено й абісь сьн там віхристиў ў ты́ цёркви і ска́жиш да́ти собі́ мнѣ́ Оста́фій. То, ка́жи, такі́ до мени́, жі́нко, добри́ говорі́ло. Жі́нка шче ду́щи си́ до́дала охоты́, бо то сьн чуд бо́жий поавиў, і рука́ бо́жа йіх хоты́ла зніти с поганства і пойіхали до тойі цёркви, шчо́би сьн там віхристити. Ўвйшоў він до тойі цёркви, а там правит ксьонц ру́ску службу́ бо́жу — бо він буў Ру́сн. Зачі́ли сьпівати́ хри́стия́ни, так сьн йиу ўподобало, се́рце йи́го охота́ знесла́ по бо́жі во́ли, йиу сьн здава́ло, шчо са́мї а́нг-ли́и співа́ли так ду́жи кра́сно, шчо шче ни чуў тако́го гла́су кра́сного. Той піп си́ гадаў, шчо він ўже́ прийшоў йіх знішчити́ тих хри́стия́ны́ў і то́го по́па. Цы́лим се́рдцям Бо́га ви́хвальба́ли і шча́рим се́рдцям туту́ службу́ бо́жу ві́тпраўля́ли. Йак він сьн зажа́даў по си́лы бо́жі хри́сти-ти, ўсы́ сьн нара́з ўты́шили, йак він собі́ зажа́даў по си́лы бо́жі, і́мйа́ шчо́би йиу да́ти Оста́фій; ду́жи була́ при́ймна то́га висе́лысьть хри́стия́нам, шчо йи́го Бо́х так нады́тхнуў, тако́го вили́кого войи́воду, шчо на́падаў на ві́ру хри́сто́ву. Казаў сьн й жі́ньцы охри́стити Оста́фій, казаў й са́бїй ды́ти охри́стити, на́решты́ жо́мнїрам казаў за́йти ў во́ду, охри́стили сьн жо́мнїри, шчо рука́ бо́жа нави́рну́ла, помо́ли́ли сьн Го́споду Бо́гу і пови́рну́ли до до́му. Ни́забаўки ста́ла ў ты́м кра́йу́ вили́ка хо́роба, шчо на́рід, во́сько похорува́ло сьн. Оста́фій опхо́джуваў тих хо́-рих і йи́го жі́нка з ды́тми́ опхо́джували, до́поки ни при́шли до са́во́го адо́роўи. Йак ви́ртаў ў ві́ру хри́стия́нску Оста́фій ў ты́м кра́йу́, а́ли той цар буў пога́ни́н, ни при́йиў ві́ру хри́сто́ву; той цар сказаў до Оста́фїа́: Йа́ буду́ ви́шчим ві́т те́би при́сто́лом, а ти ўри́ткóвуй мо́їм кра́йом, йак мїрку́йиш по во́лы бо́жі, шчо́би́ бу́ло до́бри ў мо́їм кра́йу́. Ба́гато ў ты́м кра́йу́ хри́стия́нства сьн росе́сы́йало, шчо при́ймили́ ві́ру

христову і дужи ни за доўгий час той цар ўмер. Той цар маў сина свόго, лишій на свόйім місци. Тόму сїнови ни сподобаў сьм Остафій, шчо він навиртаў на христійанску віру, а нарас хотыў показати цыкавісьць той цар молодій, шчо він годнї рідити ў крайў тагжи дόбри. І Остафійа вігнаў і йїгό жінку й дыти с свόго крайў, аш пішбў ў йїнчїй; сыў на шіфу і йїди мōрим далы, Остафій. Думаїи ў свόїй голōві: А, Бόжи, йа буў виликим пāном ў свόго старόго царї крайў, а нїнька ни маў подостатком грōшнїй, шчобї йа маў йакїсь час пїрижїти, пїрїйїхати далы. — Застановїў він сьм на тым і задумаў ў свόїй голōві і сказаў ў свόїй мїсли сам до сѣби: Га, Бόжи, ни одѣн Христїян тїкаў від мѣни і ўтратиў свїй ґрунт так йак йа край, шчом буў мїнїстром вірним, ни одѣн лишій свόїў хату і йа йїгό змїшчиў, а нїєїни. Мōжи Бог даў і мїнїй той знак, шчо то бїда. Пїрийїхаў він ўже до мōрського бѣрига дрўгого, шїфар кричїт: Вїлазїй на бѣриг! Кажї: платї грōшї. — А то й мāло йї чїм платїти. Остафій вїнїс обā хлōпцы на бѣриг мōрський на гурў, шїфар цофнїў ў зат шїфу на мōри, а він стаў, рўки заломāў, таї кажї: Ну, ўже нїмā жїнки. Ну, ўзьїў шїфар жїнку, сказаў сам до сѣби. Таї стаў, таї сплāкаў. А вїтак на тым застановїў сьм, кажї: Га, Бόжи! Ни одїному йа вїдобраў жїнку й дыти, мōжи й мїнї Пāн Бїг даў той знак, абї йа знаў, шчо то бїда. — Йде він далы с тїми хлōпцїми, обмїў сьм слозамї, сплāкаў, пїрийшбў до водї мѣншойї, мōста нїмā, брїстї глїбōко, вѣсти сьм нїмā чїм, стаў таї думаїи: Еї зноў бїда. Дївїт він сьм, над бѣригом лїжїт однā колōда тѣньга; він свόїїх хлōпцыў посадиў ў кўпї, дївїт сьм, водā тїхо йде, вїломаў лрчōк доўгий, до тōї колōди причїпїў дрўгу колōду, зїмзаў ужївкāmи, кирўїи тїм дрчōком до дна — е йде дόбри, ўже пїрвївїзу сьм. Потрїбуваў від бѣрига до бѣрига, йде дόбри; бїрѣж він йїдиного хлōпцы, кладѣ на тутў колōду пїривозїти на дрўгий бїк, а тōму хлōпциви кажї: Чїкаї ти тїпѣр, йа й тїбѣ пїривїзаў, абїсмо сьм ни потопїли. Пōставїў того дрўгого хлōпцы далѣко від бѣрига на фāїннїй плѣац, а сам шчѣ йїди по тōго хлōпцы, шчо лишїў на дрўгїм бōцы. Йак він сьм ўчинїў на сїрид водї, на однїм бōцы ўхōпїў воўк одного хлōпцы, а дрўгого на дрўгїм; таї понѣсли воўкї йїгό хлōпцы! Той тогдї стаў, зафрасуваў сьм, кажї: Га, Бόжи, ни маў жїнки, та бо ўже ни маў дытїй. Заломāў рўки, таї йде, таї плāчи; а нарѣштї сказаў: Га, най сьм дїїи бōжа вōльа. Пāн Бїх кāру на мѣни дайї і такї даў, шчо йа буў так йак воўком, шчом ўзьїў йїгό жївку і дыти пōзавїваў. Га, Бόжи, най сьм вōльа твоя стāни. Дарўї грїхї мїнї. І йде далы. Дївїт сьм, там йї йакāс шōпа на пōли, йї фāїннїй сат, хутїў він ўже тѣньгō йїсти, пїрийшбў шчѣ блїшчи, йї порїднїй кавāлок засаджѣннїй вїногрāд. Думаїи собї: Га, Бόжи, кобїм хоть попойїў. Нїчо нїмā, лїш

наймати сьм траба ў сего газді служіти. Віносит газда йісти з дому, приймиў і йиго, даў пообідати і Остафійови, а Остафій кажи до того газді: Прийми мине, газдо, на службу, шчобім стаў на рік. Газда му вітповіў, кажи: Шчош, чоловічи, колиж йа наймїтьи майїу; йак йа міркўйїу по своїй роботы, йак Бох позволит тутї роботу обробльїу. А тобі би багато, чоловічи, траба, нйіби то рахўйїу пдлуг мени траба ти заплатїти. А він кажи: Нйи, йа будў за лїшку сгравї. — Той газда кажи: Га, йак хоч, то будь, бо ни вимагайїу на платїу. — Буў він там коло худоби і помагаў йак то звїкли шчо робїти, йак то сьм господарка майїи: Ну, шчо робїти; стаў ўже трόха ни такїй сумнїй йак буў. Али ўсе собї думайїи: Гай, Бóжи, йакїм йа буў вилїким паном, таї мине слўхали, шчо ни мож було зльїчїти, а йа нйнька мўшу слўхати хлопа, шчо мнїм застаўйїи худобу завиртати, коло польи обробльати. І сказаў нераз до себї: Га, дякувати Бóгу, шчо Гóсподь даў, то ўсе добри, тра й далї так приймати, шчо Бох дайї, бо йинакши ни майїи бўти. — Ни задоўгий час напали на той край крулї йїнншї і збїли йїго того царї, шчо він буў командатом войїнним, Остафій, ў него, шчо го вїгнаў с крайў. Йак го сїлно збїли дрўгї королї, він розвїслаў своїй жоўньїри, по йїнчих крайах, шчобї йїго назад найшлї і шчобї прийшоў на своїй мїсци до служби, шчобї той край вїбавнї від нїприйатилїу. І так той круль даў знак, йак го будети шукати, то йїмў йї знак на шїйї в заду, шчо буў ў войнї пораненїй від шаблї; дрўгий знак, шчо він буў поганскої віри ў мени, шче ў мого тата, то сьм зваў Плакїда і так сьм вїхрїстнїу ў мого тата і зве сьм Остафій. Йагжж го найдети, просьїт го шчїро, шчобї він прийшоў, дыстанїти вилїку надгороду від мени. — Али дївїт сьм Остафій одного вєчїра, йде три жоўньїри, йдут самї на пóли до тойї шопи, де він ў газді слўжит. Він зараз йїх нїзнаў, шчо віт того царї, шчо він буў пєршим мїнїстром, шчо він войїни ўсьюдї вїграваў. І прийшли там до него, сказали: Слава Йсўсу Хрїстї! — А Остафій вітповїў: На віки слава Бóгу; таї сказаў йїм: де ви, жоўньїри, суда ходити? Ей, кажи, шчо ти знайїш, йїден жоўньїр з нїх. Ти йак би знаў, за кїм ми ходим, шчо то за чоловік, то наш тато буў, той чоловік! Він де пішоў, ўсьюда войїну вїграў, він сьм зваў Плакїда, шче ф старόго царї; потόму сьм вїхрїстнїу, тїпєр зве сьм Остафій. Де він пішоў, ўсьюда войїну вїграў; тїпєр наш молодїй цар, сєй шчо йї, вітправнїу го, али шукайїи за нїм; кобї го мож найтї. І багато грóшїй обїцїйїи, хтó би го найшоў і абї на своїй мїсци стаў. — А він на тотό вітповїў йїм, кажи: Шчо ти йїго так фалїш? Ни майїш шчо фалїти. — А вони стали ўсї три, кажут: Говорї до него! — А він кажи: Говору, бо анайїу. Али йїден по нїм зїрк, зїрк жоўньїр, гляп по нїм, маў пїсьмó, гляпнуў на пїсьмó, йї той самїй знак, шчо цїсар назначаў, де він майїи на шїйї.

Тай каут: П'ани наш, п'ани! т'ату наш! Ми за тобб'у шукайим, а ти с'я нам ни признайиш. Ходи, п'ани, б'і с'я Б'ога. Ёклонили с'я йим'у, да'у він йим с'я п'изнати добри. Той г'агда сл'ухайи, шчо він ў н'его служ'и'у, ка'жи: П'ани великий, дар'уй мин'і, шчо ти бу'у ў м'ени за найишита; йа нидост'ойний до теб'и відозв'ати с'я, а ти мин'е сл'уха'у, шчо йа сказа'у роб'ити. Вітп'ускай мин'і тот'о, шчо йа тиб'е заста'уйи'у і шчоб'ісь н'и'и ни з'ийшчи'у, великий п'ани, аб'ісь н'и'и ни поб'и'у, з м'ойо'у род'ино'у. А він на то сказа'у: Под'икуй Б'огу пасапир'ед, г'аздо, шчо жий'еш на с'в'іті, шчо т'я Бог тримайи на с'в'іті, так шчо м'айиш кав'алок с'вій хл'іба і д'ику'у тоб'і, шчос мин'і да'у кав'алок хл'іба, бо бим бу'у заг'иб, йак бим бу'у ни тра'фи'у на теб'и; ти си, г'аздо, г'азд'уй ў б'ожий ч'ис, аб'іс с'я шче м'айитку дороби'у, а йа соб'і йду ў б'ожий ч'ис, шчоб'им на с'в'іті жи'у. І сказа'у: Б'ут'єте здор'ови л'юд'и, бо йа ўже йду до с'во'го. Роз'ийшли с'я. Прийшо'у він до цар'і, до то'го, котрий го бу'у нагна'у с' с'во'го край'у, да'у му зл'отий п'ерст'и'нь, с'вої'и руки на йиг'о, ўбра'у го ў с'вої'и ш'ати і сказа'у: Вибир'ай си з'емл'у, аб'іс ту г'аздува'у ўже добри, н'иц ти ни ск'ажу, так буд'еш утр'имувати, йак ў м'огос т'ата утр'имува'у, т'илько йа буд'у прист'олом вишчи віт теб'и. І сказа'у: йди, б'ій с'я Б'ога, пр'обшу т'я, рат'уй, йак ти м'ірк'уйиш с'вій край, по б'ож'і во'ли і з б'ож'о'у с'іло'у, шчоб'іс край і л'юд'и віратува'у. — Йак він пішо'у, йак во'сько з'ибра'у, йак с'я ки'нуло на то'го ни'прий'атили, йак зач'и'у б'іти го, ал'и бо д'ивит с'я, од'ен йа жом'ньяр на од'них крил'і так'ий, шчо кр'іпко д'иржит во'йну ўраз з ним, а на др'угім крил'і др'угий са'мош так'ий, а він тр'етий ў сирид'іні. Йак зач'или б'іти, відб'или край дал'еко аж за од'но м'істо дорог'е, зб'или го на н'иц, загор'ну'у ў н'его м'айитки во'йи'н'и'и; ўвійшо'у він до то'го м'іста, ста'у він тр'о'ха на вітп'очивок, зач'ила б'анда гр'ати, йим'у тот'о м'істо зроби'ло так'ий пр'ез'ент, зл'отий в'інец і дал'і му на п'ам'нитку. Він той зл'отий в'інец пирилома'у на дв'ойи, соб'і лиш'и'у половинну то'го в'и'н'ця, а др'угу половинну роз'л'ова'у і да'у од'а'ому то'му жом'ньярови, шчо на од'них крил'і д'ужи во'йну ўраз з ним прова'ди'у і на др'угім крил'і. Тип'ер тот'і с'я з'ийшли об'а жом'ньяри до к'упи, ўже м'айут велику похв'алу, жи д'ист'али по читв'ерт'и'и в'и'н'ця то'го, ўже так'их ш'и'у'и й с'аржи і жом'ньяри пилн'уйут і ш'и'у'ют, шчо йак д'обре скр'уха. Ал'и тот'і об'а жом'ньяри ка'жут од'ен до др'угого: Но, ўже тип'ер то'му рік, йак йа й'истиком во'йува'у на по'ли ко'ло пл'уга. А др'угий ка'жи: Тай йа так. Ну, чий ти йи син, ка'жи, йак'ойі фам'ілі'ї, йид'ен ка'жи. — А др'угий ка'жи: Ёт, шчо ти знайиш, йа йи велико'ї фам'ілі'ї. М'ій т'ато бу'у великим во'йи'н'им коминд'антом. Ал'и віт'ак ни зна'у, котрий цар нагна'у м'ого т'ата і він йшо'у з на'ми ў др'угий край, йіхалис'мо ч'ир'е м'ори — а др'угий лиш'е сл'ухайи — ш'ифар ўкра'у м'аму, віт'ак т'ато спл'акали, тай ка'жи: Прийшлис'мо до вод'і м'еншо'ї, мал'ойі, хт'или нас

попиривожувати на колоды на другий бік і піти з нами далі: при-
везли одного хлопця на оден бік, а другого лишій на другім боці,
таї тато йак йїхали по другого, учинили сьм сірид воді, таї воўки
ўзяли мине одного, а на другім боці другого хлопця ўзяў воўк,
таї мине гавда відбіў, таї йа винька ўже шаблюў вуйўу. А йа, ка-
жи, йак йис де коли чуў, Остафійа син; а він йак буў поганин, то сьм
зваў Плакїда. — А другий кажи: Брати, та то йа Остафійа син і мине
гавда відбіў від воўка, али ў другім силы. Брати, кажи, ўжесмо сьм
пізнали. — Слѳзи йїм ў очах поставали, таї сьм пупьульували, а мама йїх
принесла — маркїтанкоў була — там мїжи жоньїри хлїп, ци шчо,
таї кажи: Дыти мойї, та йа ваша мама. А вона чула ўсѳ туту стѳрїю,
йак вони балакали, синї. Тотї до нѳї, жоўнїри йїнші, ни допускайут
до йїї синїў, бо гадайут сї, жи то така освоїт сьм лишѳ, абї зарѳ-
бїти. Вони скрїчїли на жоньїри: Дайти поки! Збалакали сьм: Ну то
ви наша мама. Зараз ў сей час дали Остафїювн знати, Остафїй приї-
поў йако пан тоїї воїни, збалакаў сьм з неў, шчо то праўда йїстинна
і зачїў Остафїй плакати, вона собі, а дыти собі. Кажи: Но, дькува-
тиж Бѳгу, шчо хоть пан Бїг нас зїбраў до кўпи назад! — Цїсар
ўчуў тоїи, сказаў йїм зробїти виликїй балъ, банда йїм грала, рўзньї
напоїї бїли й йїздееньї, казаў йїм дати файну зѳмлю, абї ў дѳбрїм
мїсци мѳшкати йїм, і до сѳго часу потѳмство йїх ни розвїйшло сьм.
І так: Хто за Бѳга ни забувайи, Бог чоловіка нїгди нїколи ни опу-
скайи від найбїднїшчѳго до найбогатїйшого.

Зап. в маю, 1897 р. в Коропцї, Бучацького пов. від Олексї Сеньчука Сав-
кового.

Паралелї: Чубинський, Труды. II. Ст. 539—540 і 561—563. —
Dr. Bystron, Historye rzymskie. Ст. 190—201. Ч. 38. — Истѳріѳ розм.
зъ Рымскихъ. Ст. 460—476. Ч. 38. — Oesterley, Gesta Romanorum.
Ст. 444—451. Ч. 110 і ст. 730. — Етногр. Збїрник. Т. III. Ст. 82—
103. Ч. 33—36. Т. IX. Ст. 83—84. — P. Dobšinský, Prostonarodnie
slovenské povesti. Кн. IV. Ст. 39—42. — Sadok Barącz, Bajki... na
Rusi. Ст. 12—14. — Krauss, Sagen u. Märchen der Südslaven. Т. II.
Ч. 73. — Романовъ, Бѳлорусскїй сборн. Т. III. Ст. 330—334. Т. IV. Ст.
45—46. — Добровольскїй, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 267—269
і 530—532. — Шапкаревъ, Сборникъ за народ. умѳт. Т. IX. Ст. 300. —
Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. I. Ст. 161—166. — Шейнъ, Мат.
для науч. сѳв. зап. края. Т. II. Ст. 159—161. — Archif f. sl. Philologie.
Т. XIX. Ст. 254.

162. Як три брати спали пятьсот лїт.

То бїло шче за царїа зза Ірода, жи він пересельїдуваў дўжи
христїян і бїў. Али много людїй і побїў, много утыкало по сѳвїтахъ,

а много мусило приставати на йипчу віру, на його, і бошкám сьа вильватим моли́ли. Али бы́ли такі три бра́тва, жи нязашчо ни хоты́ли кланя́ти сьа бога́м його́, ай уты́кати гет з міста́ ўсы́ три. Выбі́гли за мѣсто і найшлі́ такú ды́ру, шчо вы́била вода́ і там поу́лазйли. А йидѣн вы́писаў на та́блицы, на ка́міни — бо знаў чита́ти — у котры́й час там поу́лазйли. І ма́ли с собо́ў, йак лы́зли та́мкова, сьвѣчку за гра́йцарь і за шты́ри гра́йцарі хлы́бинья́. Йак полы́гали, йак позаспйя́ли то спали́ доўго, а́ли ни зна́ли кѣ́лько: ним сьа здава́ло, жи раз усну́ли. І позабуджа́ли сьа, поўстава́ли, сьвѣчка горѣ́т і шче не згорѣ́ла, за гра́йцарь. І йім сьа зда́й: Мы ни доўго спали́, кой шче сьвѣчка ни згорѣ́ла. І мо́ўят два до йидно́го: Іди́ на мѣ́сто, мо́же сьа ўтихо́мѣло там; та́й кúпиш шчо йі́сти. Вони́ ма́ли гро́ші с собо́ў. Пішо́ў тот на мѣ́сто, прихóдѣт, зда́й му сьа, жи зна́йи домы́ і скле́пы, а́ли ўвѣ́йшо́ў до скле́ну, бѣ́сыла не тотá шчо ли́шйў. Вы́няў гро́ші за шчо́сь там пла́тити, гро́ші нѣ́кто не хо́че бра́ти тоты́. А то шчо та́ке? І мы неда́ўно пішли́, шче не́ма́ бѣ́льше йак йакѣ́х пѣ́ать годѣ́н, шѣ́сть, а ту сьвѣ́т ина́че сто́йѣт. Да́лы йуш ту йи хри́стийа́н бѣ́льше, ни так йак то́гды́ зза Ірода. Поча́ли сьа пы́тати, йак то, шчо, мусы́ли бы́ти йакѣ́сь ро́зумны́шы́ лѣ́ўди, учѣ́ны і пішли́ до ксьи́ндза, ксьи́нде ўва́ў процѣ́спі́і, хрест, вы́йшлѣ, ўзя́ли шче тых дво́х ві́ттам і ксьи́нц спі́знаў на ка́мени, котры́й рік і мо́вит: То, небожа́та, пѣ́ать сот лѣ́т то́му, йак вы пі́шли! Принесли́ йї́х до цѣ́рквы, ксьи́ндз высповѣ́даў йї́х, заприча́стиў і хы́ба сьа росы́пали на мак.

Зап. в лю́тім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбі́рського пов. від Гри́ця Олі́щана Терле́цького.

163. Чому на теплого Николая не можна робити?

А. На теплого Николая (д. 9 мая), то ні́би не врочисте свято, але в полі́ не годить ся робити.

Одна жінка пішла́ була шчо́сь там копати. Робить, робить, аж та́к коло полудня надхо́дить старий ді́дусь.

— А що — ка́же, — жіно́чко, ти нині́ роби́ш?

— Та роблю́.

— А яко́ж ти за се хочеш а́плати?

Вона подивила́ ся на него та́й перелякала́ ся, пі́знала, що то сьвя́тий Никола́й.

— Та що — ка́же — маю́ хоті́ти?

— Чи волиш тут на місці каменем стати, чи волиш двоє дітей коршити?

А тота вже ледве жива зо страху, тай каже:

— Та що, вже ліпше двоє дітей коршити, ніж каменем стати.

— Ну, йди, йди до дому, — каже дідусь, тай щез. А тота жінка тільки що крок поступила, а у неї при грудях дві гадюки. Як зачали її ссати, то вона до доби вмерла.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 207.

164. Сьв. Николай карає жінку, що не шанувала неділі.

Б. Була така жінка захланна, що не шьинувала ніякого сьвита і пішла раз у неділю колонії брати. Бере вна, бере, аж ту задзвонили в церкві на „Достойно“. Вна сі дивит, а до неї йде старенький дід. Прийшов, став тай дивит сі, нічо не каже, тай уна нічо. Далі він усміхає сі тай каже:

— А що, жіночко, дуже ти пильно з роботов?

А вна каже: — Та що маю дармувати?

А він каже: — Ну, а щож сі тобі за тото належит?

А вна нічого не каже. Тогди він до неї:

— Вибирай собі, що волиш: Ци тут зараз каменьом стати, ци двоє дітей плекати?

А вна каже: — Та вже волю двоє діттих плекати.

— Добре, най тобі й так буде!

Тай обернув сі тай пішов. А то був сьвятий Николай. Ледво він сі обернув, а тота жінка дивит сі, а їй сі дві гадюки причепили до цыцьок, тай ссут, так тьгнут, а фостами так бют! Заки дійшла до дому, то гет їй із боків кров текла, такі рани фостами набили. І вже ї сі не повергли аж до смерти.

В Нагуєвичах, Дрогобицького пов. від матери Марії зп. Ів. Франко.

165. Сьвятий Николай і три студенти.

То як ще сьвятий Николай ходив по сьвіті, то зайшов був раз на ніч до єдної коршми. А той шинкар то був такий злодій: хто в нього почував, то він того різав, мнесьо пакував у бочки і потім варив та пік для ниших гостей. То акурат перед тим ішли три студенти до школи і він їх так порізав. А як сьвятий Николай зайшов до тої коршми, то він знав, що сі там діє, тай каже до ниших гостей:

— Ану ходїт, подивимо сї до шинкарової комори!

Пішли там, отварьют, а там усюди кров, людські кости, а ще одна бочка повна людського м'яса. То святий Николай поблагословив того м'ясо, а з нього зараз сї зробили назад ті три хлопці таї повискакували з тої бочки.

Зап. в Дрогобичі від кравця Івана Гутновича Ів. Фрашко.

Паралелі: В. Гнатюк, Лірники. Ст. 36—37.

166. Сьв. Николай і вовк.

Йде раз сьв. Николай, а протів него вовк. Я тебе зїм! — каже вовк. — Та як будеш мене їсти? — каже сьв. Николай. От зїдж вонди лисого коня. — Хлоп, що пас конї, підслухав ту бесїду, взяв, теї зашастив коневі лисину болотом. Приходить вовк між конї, заглядає — ні, нема лисого коня. Доганяє він сьв. Миколая і каже: Я тебе таки зїм, бо лисого коня нема! — То зїдж білокопитного! — каже святий Николай. — Хлоп знов підслухав ту бесїду, таї погнав конї в болото. Ходит вовк помеже конї, заглядає, котрий кінь білокопитий, таки не знайшов. Доганяє він знов сьв. Миколая та каже, що білокопитого коня нема. То зїдж самого хлопца — відкавує сьв. Микола. Приходить вовк до хлопца і каже: Я тебе зїм.

— Якже ти будеш мене їсти, коли я ще нії вмивав ся, ні молив ся, — каже хлоп. — То вмивай ся та моли ся, бо я тебе таки зїм, — каже вовк. — Підем хїба в лїс, то росов вмива ся, бачиш що води нема, відкавує хлоп. — Прийшли вони в лїс, хлоп муркоче, ніби моли ся, шелестит листєм, ніби росов вмиває ся, а тимчасом вирізає доброго бучка. — Ну, вже вмивим ся, каже хлоп, ще би чим втерти ся. — Втри ся коїм запаском, каже вовк і обернув ся фостом до хлопца. — Як не закрутит хлоп фоста на руку, як не зачне бити вовка — аж ребра полонав і пустив. Біжить вовк, втікає, аж здиває він медведя і вепра. Вертайте, каже вовк, бо хлоп ребра поломит вам. Не послушали вовка, пішли просто на хлопца. Хлоп тимчасом розложив вогонь і приткав кобасу. Медвідь і вепер стали недалеко огню і дивлять ся, що хлоп робит, а він все кобасу припікає.

Зачув медвідь кобасу, то аж слинка му потекла. От хлоп вкрав кусник кобаси та кинув медведєви. Медвідь зїв кобасу, обливав ся і питає хлопца, з чого кобаса робит ся. З вотого, каже хлоп і показав на вепра. Підійшов медвідь до вепра, як талапне єго позавуш — відразу

забив. Тепер ходім в ліс по дрова, каже хлоп до медведя. Пішли вони в ліс і надібали дуба, що его кололи рубачі, та не розкололи. — Пхай оту лаби, каже хлоп до медведя, а я буду клинці забивати. — Запхав медвідь лаби в розколеного дуба, а хлоп длубає коло клина. Повибивав хлоп клинці, а медвідь ні рушит ся, так го дуб вхопив. От бачит хлоп, що добре справив ся, взяв тай забив добнею медведя.

Зап. в Заставю, Тернопільського пов. М. Дерлиця.

Паралелі: Аеанасєвъ, Народ. рус. легенды. Ст. 107—109.

Про те, як вовк не мав ніде щастя, дивн: Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 167—169. — Шейнъ, Матеріалы. Т. II. Ст. 344—348. — Пор. теж ч. 152 сього тому.

167. Сьв. Николай опікун звіврів.

А. Один чоловік чув, що сьв. о. Николай часом позволяє, а часом не позволяє вовкам людей їсти. Довідавши ся, що сьв. Николай на Стрітене має раду з звірами, пішов він у ліс на полянку і сховав ся на дерево. На тій полянці мала ся відбутися рада. „О півночі надходить сьв. Николай з сивов бородов і як свиснув, то всі звірі ся злетіли. Він собі сів на престолі і так каже до медведя: Ти маєш завтра з'їсти Панькового вола; ти, лисе, маєш у Доцьки всі кури поїсти; ти, дику, маєш знищити побережникову кукурудзу; і так дальше, кожному звіреви назначив, що має з'їсти. Вкінці звернувся до вовка і каже: А ти маєш нині досьвіта з'їсти Процевого лисого коня, він пасе ся на сіножати під лісом. — Проць як то вчув на дереві, аж остовнів. Зліз потихо з дерева, прибіг на пасовиско, тай що робити? Взяв і замастив коневі лисину болотом, а сам виліз на дерево, тай дивит ся, що далі буде. Над ранком надходить вовк, придивляє ся конем, але не бачучи лисого відходить гет. Проць цікавий, що сьв. Николай буде другого вечера говорити, спішит знов на вчорашнє місце. Виліз на дерево і чекає. О півночі являє ся сьв. Николай і всі звірі здають перед ним справу, що хто весь день робив. Говорив медвідь, лис, дику і т. д., аж приходить і вовк. „Я не з'їв лисого коня — каже він — бо там его не було“. — „То з'їдж самого Проця! — каже сьв. Николай — бо він тебе адував; він лисину коневі затер болотом і ти не пізнав сьв его“. — Як се наш Проць учув, аж мало не злетів з дерева. Зліз потихенько, прибіг до дому, оповів то своїм синам і вже ніколи нігде самий не виходив; мусіли его сини провадити, бо бояв ся, щоби его вовк не з'їв. Але раз випало весілля у его брата на другім селі. Братови не міг

Проць відмовити, щоби на весілю не бути, а тут боїт ся вовка, щоби го не в'їв. Надумавши ся старий сідає в скриню, сини заткали го в ній віком, посідали на фіру тай їдут. Їдут вони, їдут, аж тут біжит якась баба тай верещит: „Ей, люде добрі, бійте ся Бога, сховайте мене, бо біжит вовк за мною, хоче мя з'їсти!“ Вони боразенько відкрили віко від скрині, кинули бабу до старого, забили віко знов тай їдут — а вовка нема. Приїхали на весіле, хочут батька свого виїхати, підіймают віко, а тут вовк скакіць зі скрині! Дивлят ся до скрині, а там із їх тата лише кости, гет вовк із'їв. Так то вовк перекинувши ся за бабу з'їв свого Проця, котрий був ему призначений. Перед призначенєм нігде не сховаєш ся.

Житє і Слово 1894, кн. VI, ст. 356—357, ч. 6.

Паралелї: Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 177. — Зоря, 1887, ст. 115—116. — Етногр. Збірник. Т. II, 3. Ст. 12. — В иньших оповіданях управляє вовками сьв. Юрий; пор. Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 8—10. Паралелї до рїзних мотивів тих оповідань зібрані тамже, ст. 422—424. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ. Т. IV. Ст. 91—93.

168. Як вовк понїс хлопа.

Б. Маў хлоп під лісом бувєс. І йшў так стувкалі дужи. І не міг си рада дати і він пішоў стеречи. І виліз на дєрево, на такє висобє. І він слухайї: Тільки сї звірний насхулїху! — „Ти майїш там йти, ти майїш там йти“ — всїм рука́зуваў сьвітїй Паўло. А єдному воўкуви казаў йти зїсти єго кувє. Той бураєньку злїз і пішоў і то́гу кувє казаў загнати. Тай він виліз зноў. Тай дрўгу ніч зноў так. Казаў пу зїсти то́му воўкуви — само́му курову. Той злїз і зноў там казаў загнати. Прийшло на трєту ніч: Каже — „Він майї барана“. Той казаў зноў схувати. Тай потім прийшло, юж всьо хували, воўк такєй гуло́дний — тай повідайї: „Бóже, Бóже, я такєй гуло́дний, трóхи не адóхну“, — так воўк. „Всьо хувая́ют, замика́ют, — гóді зїсти!“ — А сьвітїй Паўло пувідайї: „Вóнде той гусно́лар на дєревї. Майїш йїго зїсти, кўли не даў то́гу“. Той хлоп живєньку злїз і ду до́му пішоў. І повідайї ду жінки: „Варї пиро́гї зі само́гу сїра. А пу маслї жєби плавали паўкуи на мїсцї. Бу менє майї воўк зїсти. І запрайїте фурт сїни і хату, бу жєби воўк не влєтїў!“ Він субї сїў на пєцу, — йїсть. Прихóдит дїд під двєрі дубуваїї сї. І він казаў ду лїтїй пустїти то́гу дїда. І той лїд ду хати прийшоў і хлопа на плєчі — і пунїс. Тай ю — скїнчила сї.

Зап. від дівчини Мариськи 1897 р., в Угерцах Нез. Городецького пов.
Л. Гнатишак.

Паралелі: Етнограф. Збірник, II, 3, ст. 11. — Чубинський, Труды,
I, ст. 51—52.

169. Сьв. Николай і злодії.

Быў ійден льўтер и почуў, жи Микоўай такый йи великій пáтрон, и маў дуже грóший и завісиў си йóго обліча там, де маў кáсу, и повідат му: „Ты пáтрон, жебы-с ми пáтриў на моїи грóшы, жебы ми зўодыїи не забрали. Бо йа піду в далéку сторóну, — бо йак повёрну, а зўодыїи ми грóшы забéрут, то тыя забїу“. — И він обышоў далéко, тот пан, и зўодыїи прїшли и забрали грóшы. И нé маў нич. И повёрнуў сьа, піде, — грóший нé йи, забрали зўодыїи. Тогды ўзяў кый и быў óбраз сьвaтóго Микоўайа, што аж го подёр. Пóтїм йак зўодыїи одышли в далéку сторóну (быўо йїх трїох), йак Микоўай йїм сьа покáзаў. Повідат йїм, йак почувáли на трактийáрни, и сьвaтїй Микоўай прїшоў г ним и повідат йїм: „Льўде, вáшто сте забрали тóму льўтерaнóви грóшы? Сьвóте, йак мйа збиў, што аж ми подёр одыньа нá ми! Повернїйте сьа до ньóго, а йа вам дам вéце грóший двá раз“. — И óни посўухáли сьвaтóго Микоўайа и поверну́ли сьа до тóго, што му забрали грóшы. И прїшли до ньóго зó звістьоў и повідáют му: „Чóго-с нам сьвaтóго Микоўайа так пóбиў? Нá ти грóшы!“ — И оддáли му ўсї грóшы. Йак му оддáли грóшы, тéпер йїм даў хпїў пивъáзий. Тоўды пїшли преч од ньóго. А він сóбі пішоў и кўпиў сой óбраз нившїй, сьвaтóго Микоўайа, и даў си посьвaтїти и там го поўóжиў, де маў грóшы, зас. И так шанўваў обліча сьвaтóго Микоўайа кáждый ден и хóдиў сьа молїти г ньóму. А тым, стрїтиў на дорóзї йїх сьвaтїй Микоўай, што го ўсўухáли, та йїм даў грóший и: — „Игте, льўди, дóмоў спокóйно, вéце зўодыїáми нїгдa не будéте“. — То йуж дос.

Зап. від Петра Боришóвича в Бóртнїм, 1900 р. О. Ровдольський.

170. Сьв. Николай і циган.

Була собі одна панї тай умерла. А она, здае ся, мала при собі куцого, бо як умерла, то не могли єї до церкви внести. Як принесли коло церкви, так і мусїли лишити. А жовїри сильнї і вооруженї ішли в ночи до церкви і пантрували єї там, бо она що ночи ішла до церкви,

але жаден не міг її впантрувати, бо она всіх пороздерала. Аж одного дня приходить до цїсара циган і каже, що він піде ночувати до церкви. А жовняри вняли ся з него сьміяти тай кажут: Коли она тамтих сильних і розумних пороздерала, то щож тебе?

Але циган не противив ся, убрав ся по жовнярски і пішов до церкви. В церкві скинув убрание і убрав в него слуп, а сам бігає по церкві і кричит до сьв. отця Николая: Я батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. о. Николай каже: Іди і сховай ся за двері.

Пішов циган, сховав ся за двері і сидит, аж ту виходит з труми пані — іде просто до слупа пїрвала, пїрвала шнате, когут запівав, а она до труми.

Потому на другий день знов зібрав ся циган і пішов до церкви, убрав слуп по воянцки, а сам бігає по церкві і знов каже до сьв. отця Николая: Батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. отец Николай каже: Виліз в баню! — Виліз наш циган тай сидит, аж ту знов виходит пані пїрвала, пїрвала того, що було на слупі тай шукає цигана. А мале потирчатко бігає тай каже до тої пані: Ген, ген в бані. Зачала наша пані лізти в гору, аж ту кугут кукуріку, а пані до труми назад. Тогди циган зліз тай пішов до дому. А там так дивуют ся, що то таке, що его пані не роздерла.

В вечер зібрав ся знов циган і пішов до церкви, знов убрав слуп, а сам бігає по церкві і кричит: Батечку, батечку, де я ся подію? — А сьв. отец Николай каже: Іди лязь коло труми, а вона як буде іти, то кинь віком і ти під віком будеш лежати. І научив его отец Николай, як має робити.

Пішов циган, пані кинула віко від труми і пішла до церкви, а циган вліз в трумно і чекає, аж пані виїде. А пані пїрвала убрание зі слупа, пошукала цигана, когут запівав, а она до труми приходить, а там циган; тай каже до цигана: Пусти мене.

Циган каже: Або я тебе відси виганяв?

Пусти, пусти мене.

Перехристи ся то пуцу.

Коли я не вмію.

То я тебе научу.

Я не хочу, пусти мене.

Перехристи ся то пуцу.

Я не вмію христити ся.

Я тебе научу, роби так як я. Робит циган хрест на собі і каже: В ім'я Отця і Сина і сьвятого Духа амінь.

Коли я так не можу казати, каже пані.

То говори за мною каже циган і знов христит ся поволемьки.

Пані перехрестила ся, циган виліз з труни тай каже до пані: Ну лізь! — А вона вже не годна лізти. Тодж пішли до церкви, помолили ся тай пішли до дому. На другий день пішли до церкви, взяли сльоб і вже жили, аж доки не поумирали.

Зап. в Сапогові в 1882 р. Меланія Ляторовська.

Паралелі: Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ст. 27—32. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 104—120. — Mały, Báchorky a powěsti nář. Т. II. Pohádka o zakleté princezné.

171. Сьв. Николай і чудесна скрипка.

Ішов раз убогий чоловік через ліс на друге село, тай йде він, тай йде... аж здибав ся з якимсь дідом. Але той дід іде тай грає на скрипочку золоту і з рушнички золотої стріляє пташки. Але той дід, що був его здибав убогий, каже до него: На тобі сесю скрипочку і рушницю! А то був сьв. Николай. Той убогий як ся тим утішав та забіг з тої утіхи аж до міста. Як зачав грати, Жиди як зачали гуляти та вприсюди по терню і бодляках, накололи собі ноги доволі. Як вже перестав грати, повели его Жиди до суду, аж его засудили на смерть.

А ще передо смертев, бо мали го вже вішати, просив, щоби по-зволрили ему заграи на скрипку. Тай ему позволили. Він як заграв, нанн і всі зчали гуляти, аж патинки погубили. Як вже перестав грати, розповів за що его мають вішати... Як вже они ся довідали, тогди Жидів вивішали, а він пішов до дому.

Зап. в Сапогові, 1883 р. Людмила Ляторовська.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 339—343. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen. Т. II. Ст. 106—111. Т. III. Ст. 185—187. — Пор. теж аналогічне оповіданє Наумовича в „Науці“ (з 70-их років) п. н. Гриць Шпачок.

172. Сьв. Николай кумом.

Він такий цауком буў білний на селі, маў хату, а польи ни маў ныц, шо сї називайи, тільки заледво шо знаў до двора с сокіроў ходити на роботу. Алеж не маў дытій доўго і тим ше гірше сї трўдиў, йак би не знати йакá бідá була йиму. Нарікаў на свою жінку і на Бога і казаў: „Десь Панбі льўдьом дайи, жи вони сї пожэньит і маўт дыти, тїи дыти виростут і лэкши тогди татови й нані, — а йа с то-бóйю ўже дэсьить лыт жиўу і дытій нннн...“ — Алеж нивадоўго

Панбі даў нежн их дитину. Тимчыёсам він такій буў міжн людьмі, жн йнгó людн нн любілі. Йак сн дитина ўроділа, то ныгдé ў свóйім силы кума до тойі дитини нн знайшоў. Але тимчыёсам зачыў йти на другé селó, — ідé йакісь дьід дорóгоў і пнтайні йнгó, шчо такій сумній. А він кажи; „Панбі нн даў гарáзд, у нашім силы на мёне ўсьн людн гныўні: — тра нн двóйні кумóвіў, а ныхтó нн послухайн...“ — А той дьід кажи: „Йак бнсь такій дóбрый буў, то йа бн. ў тóбн сам за кума буў...“ — А він сн дивит на тóго дьіда тай рáдо йнгó кліче до свóйі хáти. І ше кумн не мáйні. Але тимчыёсам вйшоў на двір зо свóйі хáти, йдé йакáсь бáба, а він собі гадáйні: „Трéба тўйу бáбу ўзьміти до хáти, то с тим льідом будўт мої кумóве...“ — А то не бáба, 'но тілько рáда смёрть ходіла по сьвітн. І так поўбіцьіла сн йншў бўти за кумў. А тот дьід, то сáмож не буў дьід, 'но він буў сьвaтйй отéц Николáй. І вйбрáў йіх обóйні і даў йім тўйу дитинку нёсти до хрестў. Йак же оні прннёсли до ксьіндзa, то звиклы ксьіндзa мáло де влдáйні. жибн такі дьўдн до хрестў прнходілі. І пнтайні сн: „Звйткн нн, людн?“ — А той дьід повідáйні: „Ми сь цылóго сьвiтa, прйшлiсьмo до ньóго ў гóсьтн. А йа сьвaтйй отéц Николáй, а тотá бáба то йнст рáдa смёрть, жн ныкóму не влдёмa, 'но жн так Бог йі даў, жн ўопá раз мўсит бўти на цылé жнтн тóму чолóвiкoвн і ті дитинн рáзom зо мнóйу за послўгу“. — І той ксьіндзa кавáў цёркву ўтворіти, звклкaў дьикá і ўхрестілі то біднa дитя і кáже: „Йдыт собі ў бóжу дорóгу нaзaд до тóго біднoго, нoгoсьтйт го тоў дитинкóў. Шчо він там мáйні, то прймáйтe, бо йа знáйу йнгó нвóльу, жн він біднйй. Мóже йнгó Бог колісь тоў дитинкóў поратўйн...“ — Прннёсли му тўйу дитину, влдáли му ў рўкн: — так сн той чолóвiк укышў, йак бн нн знáти чин. Пoгoстйў він йіх дóбрни, даў йім йiстн і пiти, aлeж бо сн дивит, шo тiйi кумóвe не хóчут сн дóўго бáвнтн ў ньóго. Повнлaзйлі зa стoлá і нoдiкyвaлн Бóгу сьвiтóму, тóму бiднoму зaрiбнiкoвн-чолóвiкoвн і будўт сн рoсхoдiти. Aлeж смёрть зaбрáлa сн, пiшлá бóршe, a той сьвaтйй отéц Николáй ше трóхa зaтpимáў сьн, — a той тoгдi бiднйй ўповiдáйн до сьвaтóго: „От, вiдити — кáжн, — кумўньцy, йак то дóбpи ўсьн льўдьом, — a ў нaс — кáжн — йн чолóвiк, зaйшoў до нáшoгo двopá і згoдйў сн ў нáшoгo пáнa зa гoспóдaрн. Тoж — кáжe — йншў тaк Пáнбiг даў, жн ў нáшiм силы жaднн гoспóдaр нн мóжe лышнн стoйáтн вiд нёгo...“ — А той кум вiдзвiвáйн сн, кáжe: „Пpocыг Бóгa, тo й вaн будé лышнe“. — Зaбрáў сн той дьід і пiшóў собі ўпiять ў дорóгу. І пóтiм тaк мóжe зa рiк пpиxóдит той дьід нaзaд і дивит сн на тўйу хáту, — a тóго вжe ннмá гoспóдaрн, шчо буў зa кума йншў, бо він сн вiтaм вйбрáў і пiшoў до двopá, тaм ўжe стaў зa гoспóдaрн. Дáльi той дьід aж до тóго двopá пpиxóдит, до йнгó хáти. — „Дaй Бóжe дóбpый

вечир!" — „Дай Бóже адорóуйи! Гóсьты, кúме, до нас!" — „А йак вам ту сý повóдит?" — „Бóгу дýкувати, минý тепér дóбре вжé сý повóдит" — так той кум повiдáйи бiдний — „но — кáже — жiнка ми пiрша умiрла, а йа сý ўжениў з другойóу, з ўотойóу самойóу, шчо ўотут ў хáты йи, бо тотá — кáже — жiнка, йийi чоловiк буў тутка за гумéного, — то той саяий, шчо йа вам казаў, жи йиў так бóло дóбре. Ож то вiдита, тепér ми сý ўбóйи — кáже — поженiли i тотó самé мiсце минé пан поставуў на тóго госпóлари, шчо ўин той чоловiк пiрший буў мóйи жiнки, отойi, шчо йа тепér з неў". — Тогдi сý розвiтáу той сьвiтий отéц Николáй i ўжé сý даў распiзнати, шчо вiн не йи дыдом. I той кум лiвiт сý на ньóго, кáже жiнци, рiзних прiсмáкiў донéсти сьвiтóму на вичéру. Алеж той сьвiтий отéц тож вiн сáмо так, буў ше живiм на сьвiты с тим тылом i шчé йиў i пiў. — „А той, тобi кáжу, жiнко, мiй кум йист дýжé дóбрый, — а шчé кумi йа не вiджу..." — А той сьвiтий отéц Николáй тогдi ўповiдáйи тóму кúмови, кáже: — „Тойi кумi ныгдi нiхтó не мóже вiдiти, бо тотá кумá, то йист бóжа робiтницi, у нéйi тепér жнивá: — Нáрид низгiдливо жийi на сьвiты, то ўонá йix збирáйи зó сьвiтá..." — I тимчýсом мáйут собi сi рoсхóдiти. Алеж той сьвiтий угóдник, вiн вiдит дóбри, шчо ти чоловiк лáкомий, шчé с тéбе бóдэ мáло, i притримуйи сý ў хáты, ци чогó той кум бiдний ў ньóго нi бóди жывiдáти. А той кум тогдi розговорiў сý тaй кáже: „Кúми, ўож то — кáже — вiдита, минý, Бóгу дýкувати, дóбре ўжé тепér, алеж тaкóй так нýкóму пeмá дóбре йак тóму нáшому пáновi (вiн ўжé хóчé бóти пáном, той лaйдáкa бiтний!)." — А сьвiтий Николáй кáже: „Просýт Бóга, куму́вцьу, то й вам будé лiпшé". — Тaй пiшóу. Але тимчýсом той пан, — вiн буў при цýсару за мунiстра — i гóрко зaслáб i помёр, а тотá пáны, шó тримáла той скарб, ўжé поўдовiла i жывiлуйи дýжи гiрко за ним i кáже: „Деж минý другóго мýжa тaкóго дiстáти на сьвiты дóброго, йак вiн буў?" — Тимчýсом незaдóўго умiрла тóму гумéному жiнка. Поховáў йийi, идé до слýжби до свóйi рoбóти i вечир, йак то звiклý пáнцкa чeльвiдiнa ўсá, тaм гумéний, ўкóман, мýсит iти на дискузiцыйу до пáны, — а пáны рoсповiла тýйу дискузiцыйу i повiдáйи до льóгá йа свóго: „Спийи тóго гумéного, зaверий гo нaзáд до канцeльáрийi, бо йа йишó шoсь мáйу ўповiсти..." — Але тимчýсом гумéний, пáны гo поклiкала нaзáд до сéби i повiдáйи йишóу, жи: — „Ви ўдовeц, а йа ўдовiцьа, — тaкóй ви, гумéны, тaк рoбiт, жиби ми ўбóйи сьлyб ўзвiли..." — Той гумéний на тóйи ныц не мóжи кaзáти, бо вiн знáйи, жи вiн буў бiдний, i йакóсь би то тaк дóбри бóло, жиби вiн i пáном буў. I ныц, тaк с тим слóвом вийшóу с тóйi канцeльáрийi. Пiшóу до свóбi хáти, повечерiў i пoложиў сý ў лiшко i зaчинáйи думку думáти, шчoби

було добре. Прийшло на рано, — казав сьнідань си аготувати, пішов до своєї роботи. Прийшло на вечір, — ціла ўохота йго підвост і мислит, жиби так було, а друге собі гадає, жи може она з ним жьиртуйи. Прийшов вечір, пішли вноў на туйу дускузацийу, — по дискузацийі каже йму сьі zostавити ў своїй канцелярії. Паньі тоті зноў йму говорят: „Пауы гумений, ци ви ўже собі намыркували, жиби сьі женили во мноўу?“ — А він каже: „Та най так будє“. — Йак то ў павіў грóші сут, тай ксьиндає борзо рóбйит, — і стало сьі висьильи. А по сьльубі гумений мислит: „Шож — кажи — йа будў бідний робіў? — до своєї паньі — тре ўобрахуєнки різньи робити, а йа не ўміў писати...“ — А паньі йму каже: „Не журі сьі, мій мўжу дорогій, за мойі грóші то йа наўчў й коті писати...“ — Сут (борзо?) на третий день спровадила дирéктори і ўчит сво́го мўжа читати, писати і так далы, — він ўохоту маєи, пильно і борзо ўчит сьі. Паньі кажи до дирéктори: „А ўже ўмієи мій муж хоцє „йидєн“ написати?“ — А дирéктор відвiчайи до паньі. жи: — „Йа йго нивька ўже наўчиў від дєсьит аж до сто (вже богато наўчиў сьі без день!). І так — каже — дóбре ўчит сьі, жи може бўти дóбрим — каже — голоўний писаром“. — А паньі на тойи вiтповiла: „Тажи йа з ним сьльубу ни брала, жиби він ў мєни за писари буў, 'но він ў мєни мўсит бўти таким паном, йак тавтóй пiрший чоловiк буў...“ — А він собі погадаў, йак тотó слово ўчуў: — „Бóжеж мій, Бóже! Та тавтóй буў паном, а шче — каже — у цысари буў за муныстра, — тож мивы — каже — трóдно до того дiйти...“ — Алеж тимчiсом той дóбрый дирéктор буў, жи він йго дóбре ўчиў, ўсьóго пiсьма і пiсьмóй пiктыкi сьвiта, разом го ўсьóго ўчиў, то борзо булó. Разом до рóку, — йак то ўповiдають; йак би зачыў камiнь глiдиги, тоби так йидєн до другóго аглiдiў, жи знаку ни будє (бо сьі ўбидва вiтрўт), — а Бог на тойи чоловiка сотворiў, йму даў вóльу і рóзум, і ўсьо, шо ў сьвiтi йи, то він може знати, — а так за павцкi грóші, жиби сьі дурний Йивiн ни наўчиў писати? — „Тáже бо — каже до жiнки до сво́й — паньі, жи йа ше до рóку і муныстром бóду...“ — А паньі адихнўла: — „Допоможі Бóже!“ — Залéдво три мiсьици минiйи, а ўже той гумений великим паном востáў, ўже дирéктори вiтпiравиў, бо він ўже разумнiший йак дирéктор, ўсьi пiсьма знiйи, то далы тепér ўже не хóче сьи ўчiти, 'но прóсит сво́й паньі, жи він ўже ўсьо ўмiєи. Тепér паньі каже до ньóго: „Ош то, Бóўу дiкувати. ти шче мій лiпшiй муж, йак тавтóй“. — Дирéктори вiтпiравила, але сут польькуваў дирéктор за слўжбу пану і за туйу наўку, шо виўчиў пiсьма писати і читати, а 'но тiлькó ни мiг го наўчiти, де муныстiрська печьiтка сьі мiйи пpибiти, — і тогдi залéдво так сьі тотó розiйшло, жи той дирéктор за наўку ўзвiў фiйни грóші, бо

Юна йигó годила на дэсьт лыт свóго мўжа ўчыти, а вiн йигó наўчыў за тры мiсьицы. — А тичьiсом той сьвiтий отéц Николáй прихóдит вiдати, ци сьi дóбре кўмови повóдит. А той кум ўже тепér дьiдичом, дóбрым пáном, дўже тóго кўма у гóсьты приймайи i дайи йинiу рiвне пiтьи i рiвне йидзённi, а ше чикáйи тóго кўма, жиби вiн йигó поблагословиў шче лiпши. Ўони йiдiйт i пiют ўобá i пáны з нийи, а дьiти собi ўкреме, i ўсiм дóбре, ась сьi мiло подивити на йiх дóбрó. Али сьвiтий отéц Николáй ўважьиин на тóйи дóбре, жи той, хто мáйи, то ше й бiльше схóче, тай чекáйи на тўйу гáдку, жиби йак ровiйтi сi ўже. Аж ту рáзом ўже за столá повилайли, а сьвiтий отéц Николáй ше ўчiкуйи, ци ше той пан ни будé чогó бажáти. А той пан пiтáйи, кáже: „Дóбре, кумўньцьу, на сьвiтi, ўже лiпше не мóже бўти, — а такóй не так нiкóму не дóбре, йак тóму нашоi пáни пiршому чоловiкови булó, бо вiн буў за муныстра...“ — А той сьвiтий отéц Николáй вiднiчáйи до ньóго: „Просьiт Бóга, то й вам будé шче лiпши“. — Та й пiшоў собi, погостиў сьi, з Бóгом у дорóгу. Тичьiсом пáны написáла лист до цiсаря, шчо йiйi чоловiк ше лiпше ўнiйи читáти йi писáти, йак тамтóй пiршй. Цiсар багáто не мiслиў, — написáў лист до пáны назáл, кáже: „Най прийiде — ка — йа го вiслухайу“. — I та пáны достáвила тóго пáна свóго аж до цiсаря. Цiсар йигó прийáу до сéби, погостили сьi ўобá i дайи йинiу рiзньнi числá. Дайи йинiу читáти i кáже му писáти, — а пан ўсьо ўгóдно рóбит, рўки вiд прáцы на ўсьо навiкли. Написáў пiсьмó i дўже ўдáтно пiтписáў своiў жiнку, шчо Юна йигó на такé дóбрó на сьвiт постáвила. А цiсар кáже: „Йáкже то йл? Ни мóжу знáти, шо то значiт „ў сьвiт поставити?“ — I пiтáйи йигó про тўйу марнў рiч, йаким вiн сьвiтом до такóго дóбрá доплiў, — а вiн повiдáйи, той пан, шчо: — „Йа буў хлоп, такий бiдний на сьвiтi, гiршого вiд мéне не бўло. Йак нам пiршй раз Пáнбiг даў ми дитiну, жи мойá жiнка мáла, то ў нашiм силi кўма длiн мéне ни бўло...“ — „А хтож тобi буў за кўма?“ — Кáже: „Сьвiтий угóдник Николáй“. — „А кумá?“ — Кáже: „Прибрáнайá смерть i то — кáже — сь цiлóго сьвiтá“. — „А мóже то — кáже — бўти?“ — „А — кáже — найiасьнiйшй, пáне, ўже й такóй йи“. — „То йа — кáже, — такий цар, бес тiлькó лыт вóйни ўтрiмуваў, а шем сьвiтóго отцá Николáйá на своiм ўóчи не вiдыў! — Но — кáже — тiльком вiдыў постáть йигó намальóвану, то — кáже — ўже дáўнi лытá, йак вiн жиў. А шчоби то за спóсiб буў на сьвiтi, жиби сьвiтий з нéбá зйiшоў на зéмлю бiдним лўдьом кўмити?“ — А вiн сьi вiдзивáйи, той пан: „То — кáже — так. Та вiн буў такий чоловiком, йак i йа, — алеж бо — кáже — побáчiў мойў бiдў i аухвалiсьть тих лўдий, то прийшоў минi кўмити, на чўдо показáти, шчо мойá дитiна крещéна черес тих лўдий мўсит

бути..." — Той сї цїсар відзиваїи і так собі подумаў, жи сьвітотому ни тра нїко́ли нїчо́го говорїти, бо йак Бóга про́сит, то сьвітї помо́ч прино́сїт. А 'но тї́лько думаїи при ту́йу негóдну сме́рть. Ка́же: „То ўжеж то мо́гло бу́ти, — а йак сме́рть сї збли́жи́ла — ка́же — до се́ла до ва́шої ха́ти? Бо сме́рть йист — ка́же — ў сьві́тї невидьóма, ўо́ва сї не мо́же показáти нїко́му..." — „То — ка́же — той свитїй у́го́дник то́то ўсьо́ зробїў, жи й сме́рть прийшла“. — І тимчýсом берé йнго́ за му́нїстра. І він йи му́нїстром, — але сьвитїй у́го́дник прихóдит до му́нїстра. А той му́нїстер йнго́ ўже ўдале́ки пі́знайи, жи то йнго́ кум йле до ньóго. І по слóжбї до вéчера пішли ўóба на цїса́рську па́лату і дýже сї с тим кúмом ра́дуйут. І прийїиў йнго́ зноў дýже до́бре. бо бу́ло чини, і то́гди по росхóдї той сї му́нїстер шче у́скаржýйи до сьвітóго отцá Николáйа, жи до́сить му с тим до́бро́м, жи му до́бре, 'но ўпові́даїи, жи тако́й нїко́му нема́ так до́бре ў сьві́тї, йак царéви. А сьвитїй отéц Николáй пові́даїи: „Просїт Бóга, кúме, і вам бу́де лы́нше“. — І пішоў собі гет віт то́го му́нїстра у путь бóжу. Алеж не задо́ўгий час той цїсар захоруваў тай у́мер; алеж йнго́ жінка ту́тка на тїм па́нствї, то́го му́нїстра, са́мож ўме́рла. І зостаў сї ўдовéц му́нїстер, а цїсарóва ўдовї́ця. Так же ца́па му́нїстерїя жи́лували ўсьи за тим царом, бо до́брый буў і галáйут: „Хтóби мїг бу́ти те́пер за ца́рї?“ — А царї́цї са́ма́ прїосóджуїи: котрий му́нїстер найста́рший, то той мýскт заступа́ти цїса́рскїй ўжонд, а потóму тако́й парéм мýскт бу́ти. А за найста́ршого му́нїстра повїше ўсьи́х тих му́нїстриў нїхтó не виступáў, 'но той пан (ста́ршого не бу́ло, 'но той пан). І цїсарóва забажа́ла то́го па́на найста́ршого му́нїстра, жи він тако́й бу́де мýсьи́ а неў сьлю́б узя́ти і цїсаром бу́ти. Пóтим ўже по ўсьóму, ўзя́ли ўобóйи сьлю́б, царува́ли кї́лька лы́т, — ўже сьвитїй Николáй не прихóдиў до цїсари, 'но написаў лист, жиби той цїсар прийїаў до ньóго на ўобїд. А той лист привїз слугá сьвітóго отцá Николáйа на кра́снїх конї і відаїи царéви ў ру́ки. Той цар читаїи той лист і ўпові́даїи: „Йа не мо́жу там діста́ти сьи, бо не зва́йу ку́ла. Да́й мнї сьво́го ко́ньи́, а ти бу́деш за́ду йшоў, а йа бу́ду йїхаў..." — А той слугá вітпо́відаїи на то́йи: „Шож то ви за ца́р, деж ви то вы́дїли, жиби йа ва́м даў сьво́го ко́ньи́? Та́же йа мýшу йїхати до сьво́го ўго́дника сьвітóго“. — А він ка́же, цїсар: „То ти пойдеш, а йа не бу́ду зва́ти, ку́да до сьво́го кúма на ўобїд зайїхати..." — А той слугá ўпові́даїи: „Йа бу́ду пошáло йїхав, а ви за мно́й. — али рїхтýйи си сьво́й вóйско і коза́кї, і бу́деш йїхали ско́рше“. — Зїбраў сї цїсар, забраїи сї і йїде. Прийїаўши до то́го кúма гадаїи: „Де кум тї́лько ўо́зьме, жиби йїх ўсьи́х поси́куваў?“ — Але прийїзды́т бльїше, ди́йїт сї: — там нема́ нїц, 'но ха́та сьво́йїт, а напро́тиў то́ї ха́ти дýже га́рний сад. Тай той гадаїи

собі: „Шо́ж ту буде мойи́ войско́ робило, або́ що́ той кум, такий убо́гий, ми́ни мо́же да́ти?“ — Прийі́хали тако́й бли́сько ца́уком ўже́, йак нара́з за́пах у́да́риў зо́ салу́ в рі́аних ово́ціў і кві́тіў, аз за́йшоў за́пах то́й до́ мово́зу до са́мого́ цы́сари, йи́мў ў ро́г, — та́ бо йи́мў сы́ так а́дайи́, жи́ він сы́ ўже́ найі́ў. Але́ съ́витий о́те́ц Нико́лай ви́йшоўши с ха́ти прибра́ний ў доро́гих ша́тах кра́сно зо́лотим хре́стом, і ви́тайи сво́го цы́сари ку́ма. А то́й зла́зит с пово́за, ўкла́ньи́и сы́ йи́де́н дру́гому. У́хо́дять ў ту́йу ха́ту, — а ў́ ті ха́ты та́кі ши́рокі пала́ти зро́били сы́, йак би́ то́та́ пала́ йи́го́ поса́да, де́ то́й цы́сар ме́шкаў. І йи́дзє́ньи, пи́цє́ньи (!) рі́зного, ро́змайі́того сто́їт на сто́лах, а ўо́ни ўбо́ба сы́ ви́тайут. То́й цы́сари саджа́йи за́ сті́ў, съ́витий о́те́ц Нико́лай і припро́шайи йи́го́ до́ тих у́житкіў сво́йи́х, що́ там йи́, ни́ так йи́го́ са́мого́, але́ то́го ўсе́́го войско́ йи́го́. Тогди́ цы́сар шо́сь не́ хо́че йи́сти а́ни́ пи́ти. А то́то войско́ йи́сьть і пи́и і на́ то́о цы́сари фу́рт ува́жйи́и, шо́ то́ йи́, — а съ́витий о́те́ц Нико́лай ду́же не́ про́сят то́го цы́сари, бо́ ўже́ ви́дит, що́ ў ны́м грі́х пану́йи. Але́ цы́сар по́ ўбо́дѣ ви́льи́з за́ то́го сто́ла і поды́квуа́ў, так йак би́ найі́ў сы́, і ка́же до́ то́го съ́вито́го: „Ку́мўньцьу́, ў́ що́ вас бу́ду́ про́сити...“ — А съ́витий о́те́ц Нико́лай по́вїда́йи: „Ў́ що́?“ — Ка́е: „По́дару́йте ми́ни то́й садо́к і ве́сь то́й пала́ц“. — А съ́витий о́те́ц Нико́лай ка́же: „А́ ше́ гльа́ вас ма́ло, ку́ме? Та́же ви́ — ка́же — ту́ прийдє́те, але́ не́ за́раз...“ — А́ він, то́й кум, цы́сар, тако́й сирова́ на́бива́йи сы́ і ўва́йў би́ то́й пала́ц і то́й сад, 'но́ не́ зати́, ци́ го́ден бу́де. Але́ съ́витий о́те́ц Нико́лай ўже́ ви́дит, жи́ він ў́же́ зало́сний, що́ бу́де съ́вито́го о́тца́ Нико́лая на́ си́лу бра́ти і с то́го съ́вито́го райу́ йи́го́ ви́кида́ти... Але́ж бо́ то́ коло́ то́го райу́ і коло́ то́бі́ домо́ви́ни неде́леко бу́ло́ пе́кло, та́ка ре́ты́ўка, жи́ там сто́йала́ вода́ ў́ то́ті ре́ты́ўци́ (та́ка кальу́жи), а ў́ ті водо́ поў́но жа́б, на́ску́ства рі́зного. А тогди́ то́й цы́сар по́вїда́йи: „А́ ти́ ми́ни, ку́ме, не́го́ден ви́дпу́стити то́го?“ — А то́й ка́же: „Ньи́, аж́ по́ сме́рти“. — Тогди́ то́й цы́сар кри́кнуў на́ сво́йи́ войско́, ка́же: „Ве́рі́т то́го ку́ма, то́го ста́ру́шка, і́ ки́ньте го́ ў́ ту́йу ре́ты́ўку (за́ то́йи, жи́ му́ так до́бре зро́биў!) — Але́ съ́витий о́те́ц Нико́лай ше́ він не́ ви́ловиў то́го, а ў́же́ йи́го́ сло́уги́ при́ступі́ли по́ ньо́го са́хо́го (по́ то́го цы́сари). А́ то́й цы́сар, за́раз цы́са́рска одє́жі зь ньо́го ни́кла і зро́биў сы́ на́ то́го ку́ма ста́ру́шка. А́ сло́уги́ при́пали́ тай бе́ру́т то́го ста́ру́шка, — ви́но́сє́ят за́ ме́сто то́го ста́ру́шка, са́мого́ цы́сари, тай ки́да́йут йи́го́ за́ ті́йи́ ўоро́та ў́ ту́йу ре́ты́ўку, аз за́клеко́ты́ло за́ ним. А́ цы́сар з ре́ты́ўки ви́дзива́йи сы́: „Ку́м, ку́м, ку́м, ку́м!“ — а съ́витий о́те́ц Нико́лай сто́їт ко́ло ре́ты́ўки на́ бо́цьи́ тай ка́же: „Бу́дє́ш ку́маў там до́ су́да ві́ка ў́ ті́ ре́ты́ўци́, там де́ сы́ жи́йби́ по́криў-йи́йнут! Йа́ж то́ то́бі́ ку́мом бу́ў і то́бі́м ті́лько до́помі́г с тво́ї́и́ бі́ди́ ви́йти, а́ тиж́ ми́ни́ съ́вито́му ми́слиў, жи́ ни́ да́ш у́ райу́ бу́ти... А́ йа́ тебе́ за́

тойи казай кинути у пекольну безодню, шчо ти нарікаў на Бóга, жи ти буў бідний, а вийшоў йис з бідн аж на цысари, а ныі на ко́го ни зважыйиш напроцьїуко се́би, жи ўже ныхтó більше сїли віт те́би ни майи, бо ти цысар. А Бог найви́ший своїм дұхом сьвѣтїм йак подуў би на твой вóйско, тоби ты рознесло тво́ю сїлоў аж попід ўоблаки. Йаж тобі не даў загїнути, а тиж мислиў, жи минї ны дась на сьвѣтї жити, ў тїм сьвѣтїм райу пробувати...“ — Конєц.

Зап. в Серниках, Бобрецького пов. від Василя Серкива 1900 р. О. Роздольський.

173. Чому не годить ся в гуцульські сьвята робити.

Був оден чоловік бідний тай закликав богача на сорок сьвѣтих орати. Через се закликав в сьвѣто орати, бо він не мав свого плуга. Як той гавда ворав, то прийшов чоловік тай каже, шо сегоднє є сьвѣто! — Чоловік відповів, шо: я є бідний, та мушу в сьвѣтце ворати, бо не маю свого плуга. — То не був чоловік, але сьветок. — Він, той сьветок, видїйшов тай прийшов до свого старшого сьветка, тай каже, шо той бідний чоловік на наше сьвѣто ворав і посїв ґелетку пшениці. А старший сьветок сказав: Я єму дарую ґелетку пшениці і так кождий з тих сьветих дарували тому бідному по ґелетці. Бог так дав, шо єму вродило си 40 ґелеток пшениці. І крім тої дарованої пшениці, ще єму Бог уродив з тої, шо посїв. — Сказав Бог єму, шо би справив собі плуг. Минув той рік, дїдав він других 40 сьветих, тай зачєз знов ворати своєм вже плугом на знов 40 сьветих. На то надїйшов той самий сьветок та каже: Сегоднє сьвѣто! — А той чоловік відповідає: Хоть би Бог дав, аби так міні і сего року си уродило єк тогїд! Так той чоловік відповів. Сьветок видїйшов і прийшов до старшого сьветка, тай каже: Той чоловік на наше сьвѣто воре! — А старший відповідає: Коли він і сего року на наше сьвѣто оре, то я єму дарую рік хори (хороби). За тим старшим сьветцем всі другі сьветці дарували єму по рокови хори. Він захорував і хорував 20 років. В 20 років прийшов ангїл божий тай каже до того хорого чоловіка: Ци приймає си тих 20 років, котрі відхорував? Ци приймає си тих других 20 років на циї сьвѣтї відбути, ци на тїм сьвѣтї лише годину? — Він собі гадає: Лїпше мені відбути на тїм сьвѣтї годину, як тутки 20 років. — Ангїл Божий каже: Ходи суда! А він ше не постих ногів ступити почерез порїг, тай закричав: Ой йой, мені адає си, шо вже 40 років, так тутички

горече місце. Тай сказав: Пускіт мене назад на той сьвіт! — Уже пропало, ангіль каже до него. Тобі дарували сьветі, бо ти не мав свого плуга. Коли справивсь за пшениці свій плуг, то було не ворати на других 40 сьветих. За то ти муку протерпів.

Зап. в Довгополи, Косівського пов. 1901 р. від Дмитра Тимофійчука Матві
Нового О. Галевич.

174. Сьвятий Валентий.

То раз був такий дохтор, називав сі Валентий. Такий він був з маленьку ладний і добрий і приємний, що всі люде його любили. А як став дохтором, як зачав людьом помагати, то так до нього нарід плив з усього сьвіта, як вода в море. Далі йому сі то сприкрито. — Господи — каже — що ті люде так до мене липнут? Піду я гет від них на пустиню, сховаю сі тай буду сі молити. — Пішов він на пустиню, але де там! Люде за ним і там його найшли. Де він сі повернув, люде все за ним, все до нього липнут. То він тогди зачав сі молити до Бога: Господи, дай міні таку слабість страшну, щоби сі ті люде гет від мене відшибли! — Пан Біг довго не слухав тої молитви, але далі розгнівав сі на нього тай зіслав на нього тоту слабість. Як він зачав сі метати, синіти, піну точити, землю під собов бити, то всі люде гет від нього повідбігали. А він за кару жив у тій слабости сто літ. І вже потому просив Бога, щоби му дав перед смертьов хоць здалека увидіти людське лице, але Пан Біг го не вислухав. А як мав умирати, то таку муку мав при смерті, що на сежень під собою землю вибив і руки собі по кикті скусав. А за то Пан Біг по смерті взяв го до неба.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 186, ч. 17.

175. Про Геновефу.

Геновефа була побожноу крульовоу. Дарувала альмұжни бідним, бідних заратівувала, цнотливо собі жила. Али йійі круль йїхау на войну і лишіу йї міністра йїако застємца на своїи місци, шчоби уважиу праўдиво нат крульовоу. Він ни услұхау крульи, хотьїу йї на блудну дорόгу звєстї. Она на то ни дозволила. Жїла собі побожно і тужїла за своїм чоловіком, йак найльїпший тато нат своїю найльїпшоу дитїноу. Ни могла забути за нєго ниустанни і ныч і день і шчо мїнути, шчоби го шче видьїла, свого чоловіка, бо ни знати, шчо сїи з ним стани

Етнографічний збірник т. XII.

23

на війни. І заўши просіла Бóга і с плачём го візирала. На тогó міністер круль шчо зробіў? Виліку нисправидливість, міжн ними даў нап्राўду, жи ни по праўды жила і круль даў віру і го услухаў і усудиў свою жінку ўласну на смерть нивинни як прийіхаў з війни. Віписаў їй вічний декрет на смерть, стала вона настрашина: за нивинність, шчо сисё їй такого, шчоби їа пішла марни сь сьвіта, шчо ў тьготі хóджу, шчоби їа шче й другу душу стратила віт свóго ўласного чоловіка нивинне. І зачала плакати. Їїї чоловік віддаў свою жону на смерть нивинне кáтам, шчоби їй вівили за місто і стратили. Вона йшла дорогоў і молила сьн Бóгу. Йшла чіриз воду мостом, кинула свій персьтынь з рукі ў воду і сказала так: Цнотливом жила, се їй сьлюбний персьтынь, шчоби нхто йінчий ни ўзьиў на свою рúк, бо їа йіншого чоловіка ни знайу, лишё свóго мýжа. І бігло письм в задú нёй. І круль так приказаў, шчо як їй забіўт, абі принесли на знак очі і сёрци з йнго ўласной жінки. Війшли ўже на той плац, зачала вона своїх слугіў просіти: Подаруйти мині житїя, мої паві слуги, їа за вас будú Бóга просіти; ўважйити на тутú душу, абі марни ни загинула, шчо ў тьготі їа хóджу с тоу душеу, шчоби їй ни стратити нивинни, бо й їа нивинни засуджена. А тотá душй й тилько ничóго нýкому нивинна. — Сказаў кат крульові: Як ти сьн повёрниш до дому, нас цар пібёе, знішчит фамільйу нашу, ну шчо с тóго будё? Типёр казаў принести очі і сёрци, вітки озмём? — Вона їм вітвила: Майити письм, ўбйити, принисети му очі й сёрце на знак, він ни буди сьн докóньувати, чийи онó їй; бо їа нивинни засуджена, а їа підú на пúшчу ў лысй, будú за вас Бóга просіти й за сёби, абісти мали ласку бóжу і много лýt. І ўзыли їй, пустили їй. Пішла она на пúшчу ў лыс, ни за доўгий час мала ў лысы дитину, ни мала самá сьн чим занести. ані тутú дитину, лиш ўкльйкла, занесла сьн молитвоу від Гóспода Бóга. Пан Биг їй услухаў молитву, приступила ольницьи в лыса, с пúшчи і пликáла тутú дитину крульовой чіриз цýлий час. Ўчила пáцьиру тутú дитину і тотá ольницьи ни вітступала від нёй раз на заўши. І так була там чіриз сым лýt. Прийіхаў круль з війни, справмú виліки польованья, пішоу сáми ў той лыс пульвати, де вона на пúшчи була. Стали лáвоу жоньири і ўсй слуги, міністри і сам круль трафíў на свуйу жінку. Загльннуў ольницю, ольницьи ўтыкла до крульовой і тиснула сьн до нёй як найзвичайнйша йзгáйцы. Круль пúстнуў сьн стрільити, она сказала: Ни стрільий. — А він сказаў: Ўсáки дихáнийи хвалит Гóспода. — А вона кáжи: І їа го хвальу, так як ти. — Малá дитина кричала: Мáмо, їа сьн бóйу, бо то дýкий муж, — та шчо була вйхована дитина з мáмоу своёу на пúшчи. — А він кáжи: Вйди до мёни. А вона кáжи: Їа їй нагла, ни мóжу вйти. — Той даў їй свóий убравнй

круль ўзяў ёй на по́язад з дитыноў і ольніцъя йшла ўраз з ними, бо Іван Біг даў на цуд божый, шчобі сьм праўда споўніла. Ёак ўвійшла до палацу свогё крулёскаго, шчо вона там прубува́ла йакіс час, зйіхали сьм го́сьты, рыба́кі принёсли ри́бу, то́го дньм злапа́ли, ку́хар зачыў поро́ти ри́бу туту́, а ў ты́ ри́бі то́й самы́ сё́гнет, шчо крульова́ кину́ла ў во́ду, йак йшла на страце́ньи. Типе́р сказа́ла: Ну, мій му́жу, сёй пе́рстынь, шчо йа бра́ла сьлюб ў пым, ны́кому йа ни винна, лишё свогёму му́жови. Йа йаким йшла на страце́ньи, то кину́ла ў во́ду, типе́р Го́споть даў, шчо наза́д до мёни прыйшо́ў по праўды. Круль ў то́й час зачыў пла́кати, йак ўздри́ў на пе́рстини пі́тпис: Генове́фа. І ўсы́м слуга́м потиклі сьло́ви, шчо така́ нисправидли́вісьць на нью зроби́ла сьм. Али вона́ ни мо́гла жадно́й потрави йі́сти, ты́лько йидны́ корінкі і ни задо́ўгий час ўмерла. Ольніцъи коло не́йі сто́йала, рива́ла, до́ки йі ни ўзя́или с палацу крулёскаго і на гробі пукла́ ольніцъя, ны́гдэ сьм ны ўступала́, бо Бох показу́ цуд божый. Диты́наж прывича́йила сьм йі́сти потрави́ і прыйшла́ до се́би, на свуйу́ потраву́, йак звы́кли. І жи́ла да́льший час.

Зап. 1897 р. в Коропци, Бучацького пов. від Олексі Сеньчука.

Паралелі: Етногр. Збірник. Т. IX. Ст. 58. — Геновефа, найкрасша и найжалобивѣйша повѣсть изъ старинныхъ вѣковъ. Коломыя, 1894. Ст. 1—123.

176. Сьв. Пятниця.

Пятнонька або Пятниця — се така жінка худа та страшна, люта та остра, що нічим її не умолиш та не перепросиш. Вона ходить по сьвітї, по містах та по селах і дивить ся по хатах, чи всі люде сьвяткують її сьвяту великодну пятноньку. Одну жінчину застала Пятнонька при нецках тай почала питати: А ти що робиш у сьвяту пятноньку? — А щож? Чи не видиш? Тісто вішу! — Пятнонька не сказала ні словечка, спустила очи в землю, забралась тай вийшла. Жіночі руки тим часом задеревіли в тісті. — Другу жінчину стрітила Пятнонька при рубаню дров та з неї здерла шкіру і розверла по тну на сьміх цілому селу.

Зоря, 1883, ст. 201: Весняні звичаї, обряди та віровання на Русь, Д. Лешкого.

Паралелі: Аеанасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 47. — Порів. відповідні уступи в духовних стихах: Чтенія Общ. Ист. и Древностей.

III, ч. 9, ст. 210, 221 і 224. — Терещенко, Быть рус. народа, VI, ст. 56. — Сахаровъ, Сказанія рус. народа, II, ст. 97—101. — Снегиревъ, Простонар. рус. праздники, I, ст. 188—189. — Маякъ, 1843, ст. 7 і 1844. — Вѣстникъ Геогр. Общ. 1853, кн. 3, ст. 5. — Полтав. Губерн. Вѣдомости, 1845, ч. 24. — Абевега русскихъ суевѣрій. Ст. 275. — Чубинський, Труды, I, ст. 217, II, ст. 432. — Грінченко, Изъ устъ народа. Ст. 39 і 194—195. — Харьковский Сборникъ, VIII, ст. 264. — Кіев. Старина, 1885, 11, ст. 186—187; 1887, 11, ст. 415. — Етногр. Обоарѣніе, 1895, XXV, ст. 147. — Рудавський, Творн. Т. II. Ст. 223—225 і 256. — Federowski, Lud bialoruski. T. I, Ст. 138—139.

177. Про сьв. Варвару.

А єдні дівці ѳт що сі трафіло, — самá повідáла: „Сиджу́ — каже на печі́, пѣно в ночі́, на́хта сі сьвітит на ко́шині, я прьиду́, прьиду́, — а вже всі спáли. Прьиду́ — каже — і самá не звáю, ци я сьв забу́ла, ци що мені́ сі стáло — каже — що я не напѣтáла. А то бу́ло якось у дві педі́лі по рíздві — не годит сі прьисти, а я сиджу́, кунью́ під кúжильницев. Аж тó мені́ — каже — в очóх потѣмнѣло, за-верну́ло гóлову, — я сі хóчу хрестити, а мені́ вам до гúби щось лѣзе — чýю: волохáте. Тьфу! щєані́ бѣдо! Хóчу сі — каже — хрестити — ані́ рукі́ не звѣду. А тотó якесь волохáте до гóрла сі пхáє. Ужé мені́ — каже — дýху не ста́б. Я так аж зомлѣла. Потóму казáли люди, що то нічó, лишé сьвітá Варвáра сьвій пáлець у гóрло і встро́мѣла; ужé бу́ла бм задушѣла, але якось Господь Бóг сі зжидував. Щó-то? лѣвчи́на, та ще дурнá бу́ла.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 88.

178. Християнство на Руси.

Йак Исус Христос маў двана́цет ро́кіў, пішоў Исус Христос і панна Мáри́я и Осиф на прáзник до Йирусали́мской цѣркви, котру́ сам Господь Бог уформѣваў и поставиў, збудуваў. На тот прáзник з рúжних стóриш наро́ды прѣшли, сьвашчєнніки и сьвітєска старші́на и розмáйтє павóве. Йак сьа прáзник кіньчиў, панна Мáри́я ўзвáла сьа з Осифом, ви́шли с цєркви, Исус Христос зóстаў розмáўльáти з духóўноў старші́ноў, так же сьа му ўсѣ́ чудувáли розумóви йóго, бо що óни му за́дали, він ї́м отпóвиў и нaтпóвиў, а що він ї́м за́даў, то óни тóму не мóгли зрозумѣти. З грєцкóго крáйу б́ыло там барз дúже наро́ду, бо Гре́цїя б́лиско, та́й позєрáйут на Исýса Хрїста и ўвáжáйут йóго розмóву

зо старшиноў, бо грецкый край быў осьвiчeнъ нъайлыише нат фшiткы крайi, то были лъуде фчeны. Так мбўлат грецкый народ мeдже сoбoу, же то нe-йист чоловiк тoтo дiтъа, йак iншы лъуде, бо то малолiтнiй, не маў кoли сьа наўчiти ў школах, а вiн бiўше звaйи, йак ўсi старшины: — о, то вiн бiўде Спаситeльoм нашым, бо то йист Бог, не чоловiк. Так сoй Грeци рознаўлбaли и зaраз го увiрiли за Спаситeльa. И до нбoго сьа молили. И зачaли ружны вiры пристава́ти Грeцaм до йiх вызнaнъa правослаўнoгo, — и Тўркы пристава́ли г Грeцaм, до спаситeльнoгo вызнaнъa. Так Тўрок йiх бaрзo зачаў забивaти (Христiйaнiў, Грeцiў), жебы в Исўса Хрiста не вiрiли, лeм старoй вiры жебы сьа тримaли. Але жaден Христiйaн не oтступiў од Исўса Хрiста, сто рав бiўше нaбoжeнство oтпpaўлaли. Тўрок за нiмa (Христiйaнaми) вoйскo пoсiлaў, жебы Христiйaнiў йимaли, приводили до турeцкых тьaшкых мук. Так пoтiм Грeци сьа змoвiли: — „Йист ту край сам ф сoбi мeдже рiкaмь вавилоньскiмa, там пiдeмo, там будeмe спoкiйны, не будeмe належaти до жaдиoгo мoнaрхъ, там будeмe сaмь свoйi i там будeмe Бoгa хвалити, чтiти и прoсiти o бoгoдaтъ йoгo“. — Нiчнoў гoдiнoў выбрaли сьа Грeци зo свoгo крaйу до Вавилоньскoгo. Пришли тaм мeджи рiкы вавилоньскы, свoйi oргaны пририхтувaли до Грaнъa нa вeрбax, — бо были три вeрбъ рaзoм йак три пaльцi. Зачaли цeркoў будувaти. Тўрок сьa довiдaў, дe Грeци сyт, штo фтeкли, — пiслaў за нiмa вoйскo свoйи. Турeцкe вoйскo нa рiкы вавилоньскы прiшлo ў нoчi, — штo зйимaли христiйaнiў, то забрaли до турeцкoй зeмлi, нa мўкы. А штo фтeкли, то сьa розбiгли Грeци нa двi чaсти: йiднa чaст пiшлa до Хaнaанiйi (до Хaнaаньскoгo крaйу), a дрўгa чaст прiшлa до Гaльцiйi. До Гaльцiйi прiшли двa бiскупы, до лысa нaт скaтy, дe сьa тeпeр нaзивaйи сeлo Скaльник (с Пoльaн до Мысoвa, a в Мысoвa до Кўтiў aбo до Скaльникa, тaк блiскo, мiльa зeмлi бiўдe до Скaльникa). Йидeн бiскуп пoвiдaт: „Йa ту зoстaну“ — a дрўгий бiскуп пoвiдaт: „Йa пiду дaлe“. Так йидeн зoстaў ў лысi нaт скaлoў, то йист ф Скaльникy, a дрўгий пiшoў до Мoльдaвы. Тaм мoльдaўскый бiскуп твeрдшe тримaў к правослaвийу йак гaлицкый, бо мoльдaўскый бiскуп тaк вiру устaнoвиў, жебы Христiйaны Жидaми сьa трeфнiли, жебы Христiйaнoви Жид нa гoлу лaўкy не сьiў, жебы мy лaўкy не стрeфнiў, Христiйaнoви, жебы Христiйaны г Мoльдaвi мaли дoшчeчкы тaкы пiтстaвить, йак бы Жид хoтiў сьiсти нa лaўкy; a ў Гaльцiйi зoстaў нaгiдный и милосeрдный, не нaрўшaў пaнiў o-нич. Ы лысi нaт скaлoў грецкый бiскуп кaзaў сьтaти лўбa, a гoлўзъa oплeсти тимчaсoўнe пoмeшкaнъa. Бiскуп кaзaў христiйaнoм вийти нa гoрy нa йaкy йaлицy, ци дaгдe не бiўдe виднo мiстa дaкoгo. Христiйaн вышoў нa йaлицy и видiў мiстoчкo, кoтрe сьa зoвe Бeрeзiў, a бiўшe нигдe не былo мiстa

ниїакого г віснацетім ро́дѣ по рождѣстві Ісус Хріста. Так пішли усьі до того містѣчка, — што буде г місьты і што їм трѣба, то сой куплят. Пішли до міста Березова, покупили сой, што было г місьты, і повернули на́зад до лыса нат ска́лу. Їак идут, бліско стьатого дѣба, — на дубовім пня́ку стоїт паны из дитѣтком на рѣках, а за́рѣа велика по лысы наўоколо. Бискуп сѣа застанѡвиў зо своїма лѣдми, а то́та паны волат до тих лѣдми, до тих христїанїў: „Не бо́йте сѣа, христїаны, пристѣпте го-мі, їа їйдем Матер Бѡжа, кѡтрам за ва́м ту прибы́ла“. — То́уди бискуп пристѣпиў зо своїм наро́дом и маў набожѣнство перед Маткоў Бѡжоў при тїм пня́ку дубѡвїм. И за́раз стаўля́ли цѣркоў Грѣци, — так стаўля́ли, жебы быў оўтарь на тїм пня́ку: а Матка Бѡжа стої́ала заўсе на тїм пня́ку, покиль аж оўтарь не зрїтува́ли (зробїли). И так їи бискуп зо своїма христїанамї поставиў до оўтари (с пня́ка до оўтари) и так їист та са́ма Матка Бѡска, кѡтра от віснацетого ро́ка по рождѣстві прибы́ла г бискупѡви правослаўно́му.

Грѣцкы правослаўны розмножили сѣа по цѣлі Галыціїї, — а ту было са́ме поганьство на цѣлу Ільшчу, на цѣлу Галыці́ю. Зача́ли сѣа збиткувати нат христїанамї поганьскы народы, — так допу́стиў Бог на поганїў хорѡбу смерте́ўну, кѡтра сѣа называт кыха́ня, — бо до того ча́су нїхто на свѣты не кыхаў. Де кѡтрый за́чаў поган кыха́ти, аны кро́ка з місьця не зрѡбиў: — там гмераў, де за́чаў кыха́ти. А крїль называў сѣа Володи́мир и маў ба́бку Олену. Промовїла ба́бка до крїля, свого ўну́ка: „Ўну́ку мїй, їа чу́ю, же христїаны на то́ту хорѡбу не гмера́ют и не кыха́ют. Выберь ты трїох мѣдрых паниў и пішли їїх до Крако́ва до христїаньско́го бискупа, жебы він свого Бѡга благаў о переми́нїня ка́ры смерте́льной“. — Тоты трїи пїсла́ны панове (пїсла́нцы) пішли до Крако́ва, — аку́рат трафи́ли до Грѣцко́й цѣркви на слѣ́жбу бѡжу, кѡтру отпраўляў сам бискуп. Они там бы́ли бес слѣ́жбу бѡжу, — їи то сѣа барз сподобало правослаўне набожѣнство. Выйшоў бискуп с цѣркви, — панове приступили г бискупѡви, оповїли му, о што сут пїсла́ны от крїля Володи́мїря. Крїль Володи́мир отримав приймну отпѡвід от бискупа христїаньско́го: Коли ма́їи бискуп прибы́ти до Лїтвы — бо так бискуп но́виў, — аж мусит наперед писати по христїанах, же зо своїма христїанамї пїде Бѡга блага́ти. Крїль Володи́мир и ўсїй наро́д поганьскїй перестрашѣный ка́роў смерте́ўноў, їакый мїг, та сѣа пхаў, їшоў наперед бискупа, — але їи то́ды, кой їшли напро́тыў бискупа, то кыха́ли и гмера́ли по доро́зї. Зышли сѣа з бискупом недалѣко Лїтвы. Бискуп стаў зо своїм наро́дом и бесы́дїи до свої́х христїанїў: „Мо́їи христїане, ту мї ста́йте оўтари, під го́лым не́бом, бо ту буду благаў милостивого мо́його Бѡга“. — Крїль Володи́мир про́сит бискупа, жебы до його міста пішоў зо своїм Бѡгом, —

біскуп так отповіў: „Крільу, не йіздес годен тóго, жебы йа прійшоў до твóго мѣста во свóйім Бóгом, бо го не віриш. Йак го бóдеш віриў, мóго Бóга, то він сам с тóбоў бóде мѣшкаў“. — Христійане поставили оўтарик, пап біскуп зачаў отпраўляти набожёнство. Кріль во свóйоў фашёлійоў и найвышнн панóве и йиднóрали и в войском опступили на ўокóло оўтаре. Йиден йиднóрал закыхаў, — біскуп пóчуў, поздорóукаў му: „Бóже дай здоўоўля!“ — и йиднóрал зóстаў здóріў. И бѣше поганьскóго нарóда, што кыхали, а біскуп чуў, йим здорóукаў, — кáждый зóстаў здóріў. Зáрас сѣа бóске чóдо обѣавѣло перед поганьством от христійаньско́й віры. Біскуп пішоў назад до Кракоўа, кріль до Лѣтвы. Володѣмѣр кріль мовит до свóйой бáбки: „Бáбка мóйа, йá бим грéцко-православѣю прѣйяў, але сѣа монáрхіў бóйу...“ — Бáбка бесѣдуйи до ўвўка: „Ўвўку мѣй, выдай рóскаа комендáнтим йак до вѣйны и росставѣте войска ростягнѣны на ўокóло бóрку, так шчобы йѣх не вѣдно было. А монáрхіў ўшѣткых запросѣте до нас на ўчту и при рoзмóвах монáрхічных одбавеш сѣа и ты, жебыс хóтыў стару вѣру понѣахáти, а правослáвну прѣйáти. Но, йак ти пoзвóлят одрáзу, то дóбрѣ, а йак тѣа бóдут на свóйѣ вѣры намаўляти, покáжеш вытыагнўти фáну на бóрку червѣну, — комендáнты бóдут вѣдыти червѣну фáну, же на тѣбе але, та бóдут фшѣткы войска масѣрувáти до бóрку“. — Монáрхóве сѣа вѣйхáли до Лѣтвы до крѣля Володѣмѣрѣа. По гостѣны бѣла рoзмóва монáрхічна, и крѣль Володѣмѣр промóвѣу до фсѣх монáрхіў: „Мóйѣ брáтѣа (браткóве), йа бим хóтыў стару вѣру зоставѣти, а йншу прѣйáти. Йáку бы вы мѣ казáли?“ — Жидѣўскѣй царь намаўлят на свóйу на сáмѣй пѣред: — „Мóйа йѣст вѣра чѣста, мѣсит бѣыти ўшѣтко чѣсте, жебы не бѣло нич трѣфне“. — „А што-ж ты ужываш? — звѣдуйи сѣа Володѣмѣр. — Ўсѣо ужывам, тѣлько солонѣну (свѣньске мѣнáсо) нѣт“ — жидѣўскѣй крѣль так повѣдат. Крѣль повѣдат: „Шчо нѣаыльпше мѣнáсо, тóго не ужываш, — то йа тáкой вѣры не хóчу“. — Турѣцкѣй крѣль намаўлят на свóйу вѣру: — „Мóйа вѣра не трѣфна, фшѣтко ужывáне“ — Тóрок повѣдат. — „А што пѣйте? — пѣтат сѣа Володѣмѣрь. Тóрок повѣдат: „Фшѣтко пѣйме, фшѣткы трўныкы, тѣлько вѣна нѣт“. — Володѣмѣр отповіў: „Што наыльпшѣй трўнок, то го Тóркы не ужывáют. То й тáкой вѣры не хóчу“. — Володѣмѣр кáзаў адѣтантóвн вытыагнўти червѣну фáну на бóрку, — йак вѣдыли йиднóрали червѣну фáну на бóрку, зáраа масѣрувáли до бóрку, же на крѣля але. Тóты монáрхóве, йак зобачѣли войско, йак йде на нѣ, прóсѣат Володѣмѣрѣа: „Брáте, йáку хóчеш вѣру, тáку сой прѣймѣй, лѣм нас жѣвѣх выцусьтѣ“. — „Так мѣ бѣло повѣсти одрáзу. Йа прѣйму вѣру грéцко-праўослáвно-кафтоличѣску“. Таѣ монáрхóве пішли кáждый до свóго. Володѣмѣрь заплáваў правослáв-

ных сьвашченикиѹ, крѣстиѹ сѧ сам на самыѹ перѣд сѧ цылоѹ фанѣ-
лыѹ, а потѣм войско, потѣм фшиткы лѹди ф цылім краѣѹ своїм.

Язикы были два, х Пільшчи и ѹ Галиціѣи, пільскыѹ и рѹскыѹ. Рѹскы сьвашченикы отпрѹльали по рѹскы, а пільскы по пільскы. Але кой тотом ѣѹж забыѹ, ф котрѣм року одлучили сѧ, того бы ф кни-
гах нашоѹ, — ѣак быѹ тот римскыѹ отецъ Григорій. А писала сѧ фсѧ
вѣра спаситѣльна правослаѹна до Йирусалиѹ. Была пѧньска рада, шльѧ-
хта пѧньска умовили сѧ и ухвалили, ажѣбы от простого народа во сѧ-
тѧми оддѣлити сѧ. — „Пидѣме до Рѣѹ, будѣме римского вѣтцѧ про-
сѣти и од Йирусалиѹ сѧ одорѣме, хпишѣме сѧ до Рѣѹ, та римскыѹ
отецъ нас прийме“. — Пришла шльѧхта до Рѣѹ до папѣѧ Григоріѧ, —
бо ф тот час тот быѹ римскыѹ вѣтцом, хлоп Сардинѧѧ Григорій, котроѹ
сама корѹна ф цѣркви за двѣрми на голоѹ сѣла. Бо ѣак римскыѹ
отецъ гмер, так сѧ кардиналы молили и фінфулати, арцибискупы, каждыѹ
длѧ себѣ, жибы на нього корѹна сѣла. За три мѣсѧцы молили ѣак
гѹо-дне так и ѹ-ночи, а корѹна на пристолы. А хлоп йшоѹ з оранѧ
коло цѣркви, знаѹ, набожѣнство стѣйт ѣиднорѧльны ѣак гѹо-дне так
и ѹ-ночи, — ѹступѣѹ до цѣркви. Сьвашченикиѹ было поѹно, поѹна
цѣркоѹ, — вѣ-шаѹ де клякнути. Пішоѹ за двѣрѣ, за двѣрми клякнуѹ,
поклѣнѣѹ сѧ, — а корѹна с пристѣла хлопѹ на голоѹ. Кардиналы
и ѹсѧ духѹна старшина скочили за двѣрѣ хлопѧ забити. Сѣла бѣска
выдѣрла го з іѧ сѣлы, з іѧ рук, и фтыкаѹ с цѣркви Григорій х цѹсте
пѣле, де были копѣ сына, жи сѧ загрѣбе до сына и там го не найдуѹ.
А не обѣираѹ од великого страѹ та не знаѹ, што ѣист за ним. А за
ним корѹна летѣла и фсѧ старшина духѹна. Пришли до копѣ сына,
волаѹт на Григоріѧ сѧватыми словами, жѣбы вышоѹ с копѣ сына.
жѣбы сѧ не боѣѧѹ. Григорій с копѣ сына вышоѹ, — корѹна му сѣла
на голоѹ. Припровадили го кардиналы до цѣркви, посѧтали на
римского вѣтцѧ. — Отже за того римского вѣтцѧ шльѧхта одлучила
сѧ от простого народа, а тѧкым способом, — ѣак просѣли панѣве рим-
ского вѣтцѧ, жѣбы ѣѧх оддѣлиѹ от простого народа, жѣбы ѧли сѧвѧта
перше, ѣак простой народ, а римскыѹ отецъ ѣѧм так отпѣвиѹ, ѣак видѣѹ,
же блѹдѧт: „ѣак хочѣте сѧ оддѣлити од простого народа во сѧ-
тѧми, та кѹпте же воску на тѧкы двѣ свѣчки, жѣбы сѧ свѣтили до
рока, ѣидной вагы, вѣск з ѣидной фѣрмы и кнѣты так сѧмо. ѣидну
сѧвѣчку окстиѣме на йирусалиѹку, а дрѹгу на римку. Та, котра сѧ
скѣре зосѧвитит, тотѹ бѹдут першы сѧвѧта“. — Бо знаѹ, же сѧ рѧзон
зосѧвитѧт, же не бѹде ружницѧ х правослаѣиѣи. — Так панѣве зробили
сѧвѣчки при римскѣм вѣтци, ѣак казаѹ римскыѹ отецъ. Римскыѹ отецъ
сѧвѣчки окстиѹ, занѣсли до оѹтѧре и панѣве зѣиднали ѣидного слѹгу,
Сардинѧѧ, жѣбы римску сѧвѣчку фтѣраѹ каждыѹ ден три раз: рѧно

и х полудне и г вѣчир. Зосвѣтила сѧ римска на дѣсѧт днѧ перед ѿирусалинскоу, оскоре, — так тоуды панове до римскогѧ вѣтца о право оддѣлыныѧ віры правослаўной. Римскый отецъ знаѹ, же блудѧт, але слово не касуваѹ. — „Га, но, кой-сте так зробити (а ови дали слугѧви дѣсѧт дукатиѹ ѹ злѧты, и такімъ способомъ востали оддѣленѧ за дѣсѧт дукатиѹ, котры дали слугѧви, жебы римску сѧвичку фѣраѹ), то достанете фшитко на хпѹ. Вашимъ сѧвѧщенникомъ не бѹде сѧ вѣльно женити, ѹ рѣзахъ ѿуж не бѹдутъ ходѣти, лемъ ѹ орнѣтахъ, на хпѹ бѹдутъ корѧтшы отъ правослаўныхъ и кошѹлы и цѣле убранѧя, што до набоженства, бѹде на хпѹ уѣате. Отпращальати ѿим не бѹде вѣльно по пѣльскы, бо ѿуж не будете мати своѣи костѣлы, лемъ латѣнскы, та будете по латѣнскы отпращальати. Ксѣтити вамъ не бѹде вѣльно тѣлько з воды, — бо сѧвѧтый отецъ Никѧлай пѹстнѹ с себѧ миро на цѣлыи сѧвѣт, але для сѧмоѧ православіѧ“.

И такъ воставала віра до тепер, пѣльска и правослаўна. А тепер зає паньска рада православіѹу скасувала, обернула до сѧзшы. Але православіѧ ѿуж ѿист напастувана четверты разъ отъ паньскоѧ рады, а заўсе ѿвий Богъ навѣртаѹ и потвѣрждаѹ, — и теперъ маѧе надѣѹ ѹ Бѧгы, же вінъ своѹу спаситѣльну и бѧску віру правослаўну не дастъ зтратити, бо ѿи Богъ уформиуваѹ и апостѧліѹ наѹчаѹ, ѿакъ ѿи маѿутъ визнавати и захоуѧти, бо ѿи самъ Богъ дорого заплаѹиѹ своѣимъ бѧгствомъ, даѹ за нѹу, за правослаўну віру тѣло бѧске и кроѹ принаѣйдорѧжшу и дѹшу и жѣтѧ на крѣсты спаситѣльномъ. Такъ правослаўна віра грѣцко-кафтолическаѧ востѧѧѹ ѹ ѿидныѹ цѣлыѹ с принаѣсѹѧтлыѣшимъ сакраментомъ. Такъ Богъ ѿи старшый ѿакъ панове и бѧгскый рѧсказъ першый ѿакъ паньска рада; ѿакъ Богъ уформиуваѹ православіѹу, такъ ѧна мѹситъ зостаѧи ажъ до остатнього днѧ, страшного сѹду. И нехай сѧ бѧжа воля дѣѧѧ — кѧнецъ.

Зап. від Ілѹ Федака, 74-лѣтнього старушкѧ, в Полянахъ, Короснянського пов. 1900 р. О. Роздольскый.

179. Коли московскый царъ став християниномъ?

І москѹськый царь такіи даѹно Бѧгу не віриѹ. ѿакъ стаѹ разъ до вѧйны з ѿакымсь другимъ, али то ни мѧжу повѣсти, бо ни знаѹу с котрымъ, досѣ такъ го зѧиѹ, жи му ни зѧстѧло цаѹкомъ бѧльше вѧська, ѿакъ за рѧгѧментъ. І вінъ стаѹ, ѿуж ни знаѧѧи, што робити. Али вѧйшоѹ самъ царь на двѣр і показѹѹ му сѧ на небѣ хрестъ, ѿуж такъ Богъ даѹ, иначе неѧѧ. І вінъ ѹзаѹѹ, пришивѧѹ жоѹвѣрѧѧмъ хресты, кѹждому і собѣ. І за-

раз звойуваў. Віт тогды так твёрдо ўвѣрыў ў Суса Христа і днесь тримат так твёрдо, жибы рѣбу навіть ни йіў ў понедыльок ани ў пѣятницю, а горѣх перебрѣрат, абы не было дадѣ червака, бо то йи такіі порвнѣ, хоцьбы червачок быў. Він майи твёрду віру і заховуи піст твёрдо.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшаниці, Старосамбірського пов. від Гриця Оліщак Терлецького.

180. Про київську лавру.

Там в Росії є велики таке місто Київ і там є найвища на цілій сьвіт церква і називає-ці Лавра, бо той майстер, що і поставив, називав сі Лавро. Той майстер мав ше одинацїть братів і всі були такими майстрами як він; а він був дужи побожним і як мав ставити ту церкву, то три дни постив і молив сі і просив Бога, шоби поміг їму виставити церкву таку, що ше нігде нима такої.

І взяли сі всі дванацїть братів ставити церкву і шо за день поставили, то за ніч то увійшло в землю. Молодші брати дивували сі с того, але найстарший ніц ни казав. Ставили вони так дванацїть років і шо поставили, то всьо ввійшло в землю. Аж нарешті каже Лавро: „Доста, братя, треба вже нам завершити“.

Тей взяли і завершили, як має бути гет, дали копулу, хрест і всьо. тей скінчили ставити. Тей всі дивували сі, шо то с того буди. Аж ту зачала церква з землі виходити так, як входила і шо ночі виїшла трохи. І так за одинацїть ночів виїшла вся, же сі люди здивували; така висока, шо нех Бог боронит. Тей люди тоді поміркували тей кажут: „Ага! видиш як то Бог зробив, то церква так в землю входила, шоб виставити і таку високу, бо інакше ніди би такої ни виставив“. А ті майстри зараз повширили, тільки наймолодчий вістав сі і пішов собі в сьвіт. А тих поховали всіх в печерах під тею церквою, кожному дали труну і так повідкриваних поставили разом, бо вони сьвяті вістали. Минуло шось одинацїть літ, аж той наймолодчий брат почув, шо буди випрати вже тей пішов просто до Києва в ті печери, тей став обходити своїх братів і заглядати до них, аж прийшов до найстаршого Лавра тей кажи: „Посунь сі, брате, нех ляжу коли тебе“. І той вмерлий брат посунув сі, а той ліг коли него, али ни мав ше де їдної ноги положити то поставив і на другій свої нозі так, шо вігнув кудїно. І там так воно є всьо і до нині, всі лижать як живі, звичайно сьвяті люди.

Зап. від Андруха Горобця на Руді, Каменецького пов. 1900 р. А. Веретельник.

Паралелі: Nowosielski, Lud ukraiński. Т. II. Ст. 119—122.

181. Про сьвятих козаків.

Колись дужи а дужи давно були такі хлопн козаки, шо сї воювали за нашу віру с поганинами. А ті козаки були в тім краю, де ти пер москаль панує, бо ше тоді москаїв ни було, тільки така поганьська порода, Татари чи Турки були і ті козаки вічно з ними би́ли сї за нашу віру. Али поки козаки панятали на Бога, то їм добре йшло, али де никотрі тяжко согрішили і Бог їх покарав, шо їх погань та побила і вони вже ни мали такої сили, то тоді погодили сї с поганими і вже Удєн другого ни зачинав. І заріз ті Татари стали панюшити сї і з них зробили сї ті Москалі, шо нині є, то вони походять с тих Татарів. І вже як вони сї, ті Москалі, добре роспанюшили, тоді пішли бити сї с козаками. І побили всіх, тільки шось тристо тікло, бо вони були побожні, те їм Пан-Біг поміг втічи до нашого краю, теї тут де ти пер кузня, був ліс і вони сховали сї в тім лісі, бо як вони з вітами тікали, то на перед них ішов ангел і показував їм дорогу, куди мають іти. Али як вони до нас втікли, то їх ніхто ни видів і ни знав, аж то було за паньщини. В тім лісі був сибі коваль з жінкою і мав свою кузню. А їдного разу було їму так прийшло, шо ни мав ані раз шо робити і пух в голоду. І їдного дня пішов він лісом, щоб здібати яке сіло та щоб роботи дістати. Іде він так лісом, іде, аж здібав цї з старим дідусем. А то був сьвятий Петро, теї кажи до коваля: „А шо ти, ковалю, за роботою йдеш шукати?“ — „Таже так“, — кажи коваль. — „Ну то я тобі дам роботу, ходи зі мною“, — кажи дід, і вони гобидва пішли. — Ішли вони теї ішли, аж прийшли у велику гущавину, теї дід кажи до коваля: „Знавш ти шо, небоже? Тут у тій гущавині під зимлею є козаки, шо тікли від Москаля і вони мають коні і їм ті коні треба підкувати, то будиш їх кувати, бо вони вже будут виходити з зимлі, бо пани вже дужи сї збиткують над хлопами, то ті козаки будут панів бити за хлопів і скасують панщину. Тільки мусиш мнї присягнути, шо того нікому ни скажиш, шо я тобі казав. — І коваль присягнув теї дід махнув перед ним рукою і він осліп, теї дід їго повів. Як привів під землю, то знов махнув рукою перед ковалем і він зобачив, шо є під зимлею, а там повно коний стоять при жолобах і їдять сіно, а на кожному коневі сидит і спит козак, а скрізь тихо, хоч бери теї мак сїй. І дід кажи до коваля: „Вириж, небожи, теї підковуй коні, тільки по тихо, щоб котрий козак ни збудив сї“. — Теї коваль взяв, теї став кувати і як покував всі коні, то ше мав їдного і як того кував, то якось торкнув ліктем їдного козака і той збудив сї, змапав за шаблю теї крикнув: „Вже час?“ — А дід обізвав сї: „Ні ще, спи, спи, я тобі

скажу коли". І козак знов заснув. Тей як скінчив коваль кувати то дід дав йому доста гроша і зробив його знов сліпим тей вивів на той сьвіт і коваль собі пішов до дому. А той дід, сьвятий Петро, був гатаманом тих козаків, бо їх гатамана Москалі забили, а за те, що вони були побожні, то сьвятий Петро став їх гатаманом. Тей як прийшов коваль до дому, дав жінці гроші, али не хотів сказати, де їх взяв. А баба має такий довгий язик, що пішла до селя і похвалила її, що і чоловік зробив десь силу грошей. Тей довідав її о тім дідич тей прикликав коваля тей кажи: „Скажи, гунцвуги, десь взяв тільки грошей, бо ті на смерть забю, як не скажеш!“ — А коваль знав, що панови не велика річ то зробити, взяв тей сказав всьо, як з ним було, на його гріх. Тей пан, як то почув, поїхав зарас до всіх панів і їм розказав те. Тей пани сі таки того налякали, бо перестали сі збиткувати над хлопами і потім скасували зі страху паньщину. А по паньщині знов приснив сі тому ковалеві сьвятий Петро і сказав, що-ше як би коли пани збитковали сі над хлопами, то таки козаки вийдуть і всіх їх позабивають. І ще колись так може бути, бо пани знов починають сі збиткувати над хлопами...

Зап. в Сільці Беньковім, 1900 р. від Михайла Біленька, Андрія Веретельника.

Паралелі: Федькович, Твори. Т. I. Ст. 440. — Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 182—194. — Zbiór wiadomości. T. V, 3, ст. 215. T. XIII, 3, ст. 35—36, ч. 3, ст. 37, ч. 7.

182. Костел у Підкамінію.

Той, знайти, чудовний косьцьол ф Піткамняню, то його рас дятьки хтили завалити. І кілька їх взяло дуже огро́мний камінь ф повіти і не́сло. Аш нараз запівав когут і вони човникали, а камінь фпав на землю. Їа сама навіть видыла ф Піткамняню той камінь. Віп їй зарас коло косьцьола. На ным навіть знати пазурі і пальці дятьків.

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від Кучиравої Ганусі О. Дереванка.

183. Хрести пере́мінені на шибениці.

Єдна ма́ма ма́ла трох синів, файних, як лильочки. Росли вони, як на дріжджох, а ма́ма декувала Во́гови, що буде ма́ла на ста́рість но́тїху і підпо́ру. Що дне́ давала вона ялму́жну ді́дам і все моли́ла сі за них пе́ред о́бразом Су́са Хри́ста; той во́браз сто́яв на стіні, напро́тив

дверей. Нарая одного дня померли всі три сини наглоу смертеу. Відна жала не знала, що си робити. Вона так все давала дідам, давала „на бже“, молила сі перед тим образом, що стоїт на стїні, — а Памбіг так тжко покарав єї. І вона в безпаміти вобернула той образ лицем до стїни. Від того чьісу вже ніди не молила сі. Раз якось зайшов до неї дід. Вона нічого му не дала і розповіла, чому дідам ніколи не дасьт нічого тай. Показала обернений образ. — „Ану, відверни го“, сказав дід. — Она відвернула і аж стрісла сі: Цілий образ був чорний, як і перше (бо то був образ млятинський), але вже не було на нїм трох хрестів, лиш три шибениці. — „Твоїх свмів мали до двацїть штирох ронів повісити“, сказав дід.

Зап. в Сороках, Буцацького пов. О. Назарук.

184. Чудотворний образ.

Був чудовний образ вбраний в злѳту сукинку. А йидей побирж-ник то злѳто вобшкрѳав і пішов до дому. І йиму зарас покрутило руки, а злѳта сукинка на вобразї наново відросла.

Зап. від Опрватки, в Будванові, Теробовельського пов. О. Деревинка.

185. Чудотворна фігура.

В йидним силѳ була фігура Матки Боской і на нѳ шо року від-ростало волосѳ і тили сльози. Кажут, жи як хто був слѳбий на вочи і помастив собі тими сльозами вочи, то го зарас вочи пристанут бо-льїти. А йидна пань мала песика, жи йнѳо такош вочи больїли. Вона рас пішла до тойї фігури і помастила песою вочи сльозами. Тай пес зарас здох, а сльози пристали вже тичи і волосѳ більши ни росло. Йиди то пани дурниѳ, тай шче роблят лѳудьом шкѳду!

Зап. в Будванові, Теробовельського пов. від Кучиравої Ганусї О. Деревинка.

Паралелї: Zamarski, Podania i baśni ludu w Mazowszu. Ст. 172, ч. 3.

186. Млятинський Христос.

Йидей пан пойѳау до Турцїї, шчо би си купити добїрих штіри комы. І ходѳу по йармарку і до свѳго подобань коней ни найшѳу.

І прийшоу ў йиден дым, у турецкий, шчоби пириночувати і зобачиу пан, што за двёрми стоїт дитіна, а ты дитинні зўйізаныі рўки. А той пан то буу биадытний і туту дитину хтыу купіти собі. І питау Тўркіу, авітки тотá дитіна ўзыла сьи. А Тўрки вітпівідáли, шчо вона в'явила сьи. І питау пан Тўркіу, шчоби за нью хтыли. А Тўрки казáli, шчоби клау на вагу дитину і грóші, шчоби трóші тьілько заважили, шчо і тотá дитіна. А пан собі поміслиу, шчо він тьілько грóшій ни майи, то нинá шчо і класти. А йак лєи пан спáти, то му сьи присийло, шчоби клау тоты грóші, шчо кóло сéби майи. Йак пан поставиу грóші, то шче йиму сьи багáто й лишёло. І ўзыу дитину на по́йаэд і поїхау до польского крайу. Йак приїхау до Мільатина, йак штіри кóні стáли, то фірман ни миг дáлы і займíти. А той пан сам ни знау, шчо сьи з ним дьйи. І ўпросиу сьи ў йидного гáздá, шчоби приймиу гáздá до стóдóли ночувáти. Йак пан лєи і накриу сьи плащём і дитину поставиу кóло сéби, шчо в ним спáла. Стау пан ў почи, а дитіна нат пáном стоїт, а пан поставиу дитину, аби зноу спáла. Ўстау пан рáно, а дитіна зноу стоїт. І хтыли рáно туту дитину поставити на по́йаэд, шчоби йїхала с пáном. І туту дитину ни миг нїхтó рўшити з мїсьцьи. І аш тогáй ўздріли, шчо то йи цуд бóжий. Стóдóлу розвібáли, а на тым мєдцi поставили кóсьцьол і змальувáli вїўтар, Пáна Бóга Мільатиньского. Йак росло волóсьи Сўсови Христóви, а лєуди йшли і потрóха нóжицьи ўстригáli, а хто буу тєний, то сьи тим волóсьи пїткўрувау і провиджїу, проздрїу. А йиднá пáньи мáла пєсика і той пєсик отиниу, а онá тим волóсьи пїткурїла і вїтогдї йак волóсьи затвєрдло, то нїкóму сьи ни дасьть ўтїйти і до нинї.

Зап. в цєвітнi 1897, від Тимка Гринишиного в Пужниках, Бучацького пов.

187. Чудо сьв. Івана.

То нїби чоловік був Поляк, а жінка була Русинка, в Полівцях здайи ми сьи. Приходит чоловік з вобєсьцьи до хати, теї повідайи до жіпки: „Траба нинї вівцьу рїзати. — А вона каже до него: Як жи нинї будеш вівцьу рїзав, коли нинї чеснойї глави сьїкноглавенїи. — А він сьи влостив і сказав до неї вухвально: То твоїи сьвїто — ни мойи. Хапнув кóсу с кїлкá, злaпав вівцьу нїжи ноги, шарнув вівцьу помід шийу, вівцьи внала і він впав; з вівцьи кров їде спїт шийї, а йиму з носá і с пїска. Вибїгайи жінка с хати, чельїть, наробили крику, гвaвту, на той крик повбїгали сьи сосєди, ратуїут йиго, трїсут йиго, ого — вже ни годин сьи дочутити. Пойїхали по дохтора — дохторї ни помогли нїчó’.

Такої му сьм став вже конец. А тепер в тім сьмі віт товди*) ще літши, чеснойі главы ськіноглавеніи шавуїт йак прит тия, нїм сьм маї той цут статт.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від мамі О. Дервянка.

188. Звідки взяла ся чайка?

Раз напали Татаре на наше село, попалили все, що тільки було, позабивали хрещений люд, а що могли, забрали з собою. Забили тоді й чоловіка одної молодої жінки, а голову його закопали в лозах над Дністром. Та не знати лише, де поділи туловище. Тому то молода жінка перевернула ся в чайку і полетіла сіножатами та лугами понад Дністер шукати туловища свого чоловіка. Але й до нинішнього дня не може найти своєї страти, літає понад могилу, де закопана голова, та киче із тяжкого жалю.

Зоря, 1885, ст. 130: Людові віровани про птахи, Д. Лепкого.

Паралелі: Чубинський, Труды, I, ст. 62.

189. Звідки взяло ся волове очко?

Маленька та птичка зробила ся з дітини, що дуже любила свого рідного батька. Давно, дуже давно тому, напали на село Татаре, спалили хату, а людей позабивали. Убили батька дітини, туловище вергли на вигін, а голову закопали десь під корчі. Тому то волове очко скаче попід корчі, придивляє ся добре всюди шукаючи голови батька, щоби її там, де туловище, закопати у землю. Але до сегодне якось не може відшукати своєї страти, колись однакож найде голову батька, похоронить її і стане чоловіком.

Зоря, 1885, ст. 129—130: Людові віровани про птахи, Д. Лепкого

190. Звідки взяла ся тополя?

Дівчина полюбила козака, волоцюгу, без хати і роду. Ходила до него о півночи, як мати заснула, над ріку, та довго-довго гуторила під

*) Се „в“ що йно чути.

вербою; деколи й заворіло, а дівчина з козаком ще обіймала ся. Та от козак поїхав у похід, лишив дівчину у селі саму з тугою та жагем у серцю. Що дня бігала дівчина на недалекий горбок за село, ставала на него та роздивляла ся навколо, чи не над'їдять козак. Але козак як не було, так і нема, а дівчина бігала та видивляла карі очі, проливаю слюзи, мати-ж воркотить, сварить та нарікає, що не бере ся до роботи. Якось раз дівчина під самий вечір знов пішла виширати лютого і мати, що вернула з поля змучена і струджена, не заставши дочки в домі, овлобила ся та заклала словами: щоби ся уже і не вернула більше — і дівчина як стояла, виросла на горбі високою тополею.

Зоря, 1895, ст. 33: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

191. Звідки взяв ся барвінок?

Коли Турки і Татари воювали нашу землю, напали вони тогди на одно село та витяли в пень всіх людей. Лише один парібок і дівчина сховали ся до ліса. Однак і їх знайшли бісурмани; парібка зарізали, а дівку задушили. З парібочої крові виріс барвінок у лісі, а губами дівчини поплила чиста вода.

Зоря, 1895, ст. 53: Земля в людській вірі, Д. Лепкого.

192. Пйотровіна, Щепановський і король Болеслав.

За Краківом йист село Неполуміцы. Быў там ф тім селі, паньшчїну не робїў, часом з ласкы пану дашто післаў робїти. Йїден раз того кмєцьця сын пішоў навіз (гнїй) возїти задармо. Храбїна не быў дома, лем храбїна. Паньшчяры гнїй наїтували на возы, — х полудне храбїна сьа выспала, вышла на двір ф ті кошўлы, што маїла на лїто, така рїдонька, што її было вїдно медїўник. А тот кмєцьїў сын прїзєрат сьа, вїдит — їн, — а єще быў парїпком, нїєно му было Пєтро — тот Пєтро до паньшчяри бесїдїўнї: „Ой, жебы мї тоїа паньї раз дала, тобым її тоїты конї и кованїй вїз дарїваў“. — Конї бїли краснї. паньї храбїна тоїо чула: — „Пєтрусь!“ — „Слїхам“. — „Під ле геў!“ — Прїшоў Пєтро, заклїкала го до покїўу, дала му їїсти и пїти, арбаты: — „Пєтрусь, што їис там бесїдїваў до робїтнїкїў?“ — „Еї, нїч...“ — „Але повїдж, не ганьб сьа, бо їа чула, їак їис бесїдїваў“. —

Та кой паныі храбїна чула, та йуж дос". — „А даш коньї и вїз?" — „Даш". — „Но, ид коньї запровад до машталньї, а вїз до возарньї и сам прид гу мї". — И храбїна з ним спала раз. Мїй Пётро ни їде доміў, лем сьа забавулат коло паньшычарї тай сьмїхї робїт, чекат на храбїого, йак храбїа буже йїхав доміў. Тай йуж г вєчїр храбїа сьа вєзе, а Пётро сьїў сої на лавочьку, кади храбїа буже сьа ўїує. Послїниў сої попїд очы и крївїт сьа, же плаче. Храбїа пзнаў Пётра, же значного господарїа сын, — звїдуїи сьа храбїа: „А што-ж тобї, сынїу? же плачеш". — „Прошу пана храбїого, йа ту возїу гнїї без ден и три кункы-и не доўїує на загїн, та мї паныі храбїна заперла коньї и вїз, жем три кункы не доўїує". — „О, што та паныі зробїла! Што пьайзначныйшому гадовїи таку ганьбу зробїла". — „Ой, пане храбїе, йабым волюїу, жебы быў їи ишче и трї дни возїу, лем жебы была паныі гнес во ўноў так не зробїла. То мї барз жаль". — Храбїа завоблаў на слугїў: „Идте му зараз выпровадїти коньї и вїз и запрїаште коньї, пьай їде доміў". Тот сої сьїў Пётро на вїз, — паныі храбїна вышла г ньому и кусьцїнькы го по їамбї ўдарїла, йак бы жартом: — „О, ты драбе, йак їис пьа вырїхтуваў..." — Пётро повїдат: „А йа добрі вырїхтуваў".

Тот храбїа маў стаў з рыбамї и при ставї саджаўку, де были самы велїкы рыбы, пїд рахунком. Мїй Пётро ходїу ў ночї на тоты рыбы. Прїшоў ў ночї к саджаўцы з мїхом, — велїкый шчупак вышоў на траву, траву пастї, а лїшка прїшла на рыбы. Лїшка шчупак за їїдну шчєку, шчупак лїшку за другу шчєку, и так сьа обойи потыгїгут: шчупак тьагне лїшку до воды, лїшка шчупак од воды. Пётро тото гўопхаў до мїха, ўзяў на хырбет и доміў. Дома сої ўзяў цїпы (што сьа нїма молотїт), шїтлу и решєто, так йак на паныске паньшычарї брали, кой їшли паву молотїти, и їде до Кракова на замьк, бо там крїль мєшкаў, Больїслаў. Прїшоў на першу варту, — варт сьа звїдуїи: „Чього їдеш до крїля?" — „Треба мї". — „Но, то ид!" — Прїшоў на другу варту, — пўстиў го вартник; прїшоў на трєту варту, — вартник сьа звїдуїи: „Чього їдеш до крїля?" — „Лем так". — „А йак не повїш, то тьа не пўшчу". — Пётро с хырбєте мїх зьнаў, ровўїазаў и фказуїи козаковї, што быў на вартї: — а лїшка ш шчупаком сьа натыгат. — „Но, ид, але наперед присьаг передб ўноў, же сьа во ўноў подарунком от крїля на хпїў подыїлиш". — Пётро присьаг, же му хпїў подаруїи, што му крїль даст. Прїшоў Пётро до крїльовой сальї, — крїль на госьтї. Аш крїль пробесїдуваў до Пётра: „Што-ж ти потрїбуїиш, хлопку?" — „А, прошу покорньї найасьныйшого пана крїля, їшоў їи на паныске молотїти їшчи до днїа коло храбїого ставу, та їи гнїтакє пашоў на травї й ўсадїў їи до мїха, та нїхто

не може знати, йаке то йист". — А кріль бесыдуйи до Пётра : „Та фкаж-ле, йаке-с прынбус, йаке то буде". — Пётро то́то з мїха высыпаў сэред покойу : — то́то сьа натыгат, лїшка торгат шчупака, шчупак лїшку, — стала сьа велика забáўа и крільови и госьтым. Кріль ка́заў Пётра адитанто́ви запровадїти до йидного покойу и да́ти му йїсти дос и пїти и дугáну и цигáріў, огнá, фáйкы, ньяй йист, што хóче, ньяй пий, тыўко хóче. А то́то сьа натыгат по покойу. Кріль бесыдуйи до адитáнта : „Ид-ле сьа то́го Пётра запытай, што вїн жа́дат за то́ту ўуты́ху?" — Пішоў адитáнт : — „Пётре, найасьныйший кріль мёне до тебе пїслаў, абыс мї пóвїў, што будеш жа́даў за то́ту штўку, што-с так крї́ля и гóстий уты́шиў?" — Пётро пóвїдат адитанто́ви : „Йа нич бїўше не жа́дам, лем сто пáлиц". — „Бїй сьа Бóга, што бесыдуйиш?" — „А йа пóвїдам, же бїўше нич не хóчу, лем сто пáлиц". — Прїшоў адитáнт, крільови то́то пóвїдат, же Пётро нич не хóче, лем сто пáлиц. А кріль сьа зьвїдуйи адитáнта : „А йак увáжаш, йáкый на рóзум?" — „Так сьа здáйи, же мáйи дóбрий рóзум". — А йд-ле го зáклич го мї". — Пішоў адитáнт : — „Под, Пётре, к крільови, бо тьа жа́дат". — Прїшоў Пётро, а кріль Пётра зáклїкаў до иншого покойу на сэкрет. — „Мїй кохáвый, пóвїдж ты мї, дльа чóго ты жа́даш сто пáлиц?" — „Ньяй-йасьныйший пáне, бо йа мáйу спільнїка, што-м му прїсыгаў, же му хпїў подарўйу, бо нья не хóтыў пустїти инáкше". — „А пóзнаш ты го?" — „Пóзнам, бо йа сьа дóбрі на ньóго прїзєраў, жебы-м го пóзнаў". — Кріль ка́заў му пїти там де быў, до покойу и кріль бесыдуйи до свóйїх пáнїў, жебы го шльахтїчом зробїти, ўкорунувáти на шльахтїча. — „Йа ту мaм дóбра г Венгльовїцах, та Пётрови подарўйу зóўсым". — Таї панóве пїшли до гербóвой канцельарїї, вышпáсáти му герб шльахтїный, и йдут панóве корунувáти Пётра на шльахтїча. Идут ф тых скїрньах (што барз скріщлят), Пётро сьа нáйїў и нáпїў, пїльа столїка óпер сьа и зáспаў, — а панóве йак йшли, скріпáйучи скїрньами, таї сьа збўдиў Пётро. И так сьа рўшиў, так пёр...ў. Пóкїй быў проферувáный запаха́ми, бэдїна сьа змїшáла з запа́хом, та бáрже чўти смрóду. Панóве повонхáли (почўли смрóду) : — „А фе, фе! Не мóжна, не мóжна, жебы быў шльахтїчом тáкый непорїáдний! Йáкóго смрóду нарóбїў!" — Панóве сьа с то́го покойу верну́ли, йдут нáзaд, — а кріль тáкже йшоў, с панáми сьа стрїтїў на коритáри. Зьвїдуйи сьа кріль : „Та без мёне-сте корунувáли Пётра?" — Панóве пóвїдáють : „Не мóжна го корунувáти на шльахтїча, бо барз непорїáдний. Мы там гвóшли, вїн сьа пїднвáў с крэсла, — так зь ньóго ры́кло, велїкым смрóдом, што не мóжна г ньóму прїступїти." — Кріль бесыдуйи до пáнїў : „О, вернїте сьа, вернїте, ньяй и йа сьа перекóнам". — Прїхóдит и кріль с панáми к Пётрови : — но, чўти йїшче. Кріль пóвїдат :

„А што-ж йис, Пётре, зробиў, же панове от тва фтыкалі с твоёю корунаціёю? Же-с сироду наробнў!“ — „Ньайасьныйшый крільу, та панове за то фтыкалі? А йа мўсьїў, бо йа до тепер быў хлопом, а видїў йин, же нья идут корунувати на шляхтича, та йин фстаў и хлбство и з головы пўстїў ў долину, бо йуж бўду шляхтичом“. — Тоўды панове рукамі трїсли: — „Браво! браво! мўже быти шляхтичом!“ — Кріль му тоты добра хрѣпскы, што маў кріль, Петроўи записаў и назваў тото село кріль Пйитровіце подлуг його имени. Петро достаў добра хрѣпскы на вѣчны часы и на своѣи потѣмство. И Петро сѣа ожениў ф тїм палацу, тай ии маў дѣти во жѣноў, — а до сповѣди ходїў до Кракоўа, тот Пйитровіна, до пільского бискупа. Йак гмѣраў Пйитровіна, записаў своѣи добра бискупѣи, абы востало то раз на заўсе бискупшчыноў. И бискуп то отримуваў.

Кріль Болыслаў быў рїцыр великий, бо дѣаблом нарабляў, — быў великий чужолѣжник. Видїў йїдну пѣану малолѣтнью, дванадостолѣтнью, сподобала му сѣа, пїслаў козѣкїў, жибы йи зывали и йѣму привѣли, — и тоту павнўсью дванадостолѣтнью згваўтуваў. Бискуп Станьїслаў сѣа довідѣаў, — даў побликацію выдрукувати на крїля, и сам бискуп побликацію поприлїплѣаў по наробных каменїцѣах. Кріль йак сѣа довідѣаў, отпѣвѣи бискупѣи: „Ты до Петроўиц нѣ маш нич, што ти Петроўіна лїшиў. Петроўіце мѣи“. — Бискуп написаў до москїўского царїа. Москїўский царь присудїў бискупѣи, йак му Петроўіна лїшиў дѣстамѣнтнї. А кріль Болыслаў отпїсаў до москїўского царїа, же вїн тому не вїрит, же му Петроўіна, бискупѣи, записаў. — „Тоўды бўду вїрнїў, же му записаў, йак при мѣиїх ѣах бўде му записуваў“, — бискупѣи Станьїславѣи. Рўский царь отпїсаў до бискупѣи Станьїслава, йакый йист спїр ў той справї: — же тоўды бўде вїрнїў тым записам, йак при його ѣах Петроўіна бўде записуваў бискупѣи. Бискуп Станьїслаў розѣслаў ф своѣи окрѣнгу кракоўскїм по хрѣстїянах, жебы сѣа зышли с процесїяши, с крижами. Зышли сѣа г бискупѣи, — бискуп во своѣи лѣудми пїшоў с процесїёю до Пйитровіц, на грїб Пйитровіны, што йуж сѣи рѣкїў, йак быў похованый. Там маў набожѣнство бискуп на його грѣбї и запўкаў пѣальцѣм бискуп до трўны: — „Пётре, Пётре, фстан ии на сѣвѣдѣство, бо збрѣцнѣарь отбѣрат ии твоѣи добра, же не видїў, йак йис ии записуваў“. — Петро з грѣбу ўстаў, казаў си вынѣсти крѣсло, стѣлик, пѣпїр, атрѣмент, пѣро, — бискуп му то даў ушїтко. И пїше Петроўіна пїля крїля, — бо и крїль там — и даў бискупѣи до рук; а другый запис г москїўского царїа, бо там право йшло. И бискуп заўсе выграў Петроўіце.

Тоўды кріль розгнѣиваў сѣа на бискупѣи, бесѣдїи до лїйтнѣнта: „Вѣиш ии сої дѣўїат войѣкїў озбройных и ид глѣдай бискупѣи по ко-

сой ви́бер с тых трёх кра́йіў, ко́трый ти ся сподо́бат, и бу́деш крі-
льом, а йак то́бі трэ́ба бу́де на по́мич, то йа то́бі піду, а йак ні трэ́ба,
то ты ні підеш". — Крі́ль Бо́льіслаў гва́рит до ца́рйя: „Йа нич от
те́бе не жа́даю, лем жебыс ні голо́уу ста́ў, — бо йа сьва́то́го пору́баў
мё́чом, та́й йа од мё́ча наш гыну́ти". — Москѣ́ўскый ца́рь бесы́дуйи до
Бо́льісла́ва: „О, бра́те, за та́ке до́бро жебы йа то́бі голо́уу ста́наў?" —
Бо́льіслаў гва́рит: „А йак ты ні не зо́тнеш, то йа то́бі зо́тну". —
Фста́ў Бо́льіслаў на но́гы, вы́тяг ша́бљу на ца́рйя, — та рад-не-рад
москѣ́ўскый ца́рь вы́тягнуў сво́ю ша́бљу и Бо́льісла́вому голо́уу
ста́ў. — Так ся пі́льскый крі́ль оста́тній скі́ньчыў.

Зап. від 74 літнього старушка Іллі Федака в Полянах, Короснянського пов.
1900 р. О. Роздольський.

193. Сьвятий Щепановський.

Йак сьві́того бі́скупа Щепа́новского забивали, то він прокля́в
польське войско і воно сховало ся до йі́дно́йі гори зі сьві́тим Ва́цлавом.
До́піро йак то войско ви́йди с то́йі гори, фто́ди на́во́во по́фстані По́льшча.

Зап. в Буську, пов. Камінка Струм. О. Дереванка.

IV.

Легенди про недовіроків і чарівників.

194. Про вічного Жида.

А. То як ішов Сус Христос на расп'яте і як ніс христа на собі, теї як був змучив сі, і став собі під хатою їдного Жида спочивати. А той Жид вийшов з теї хати теї сказав до Суса: „Йди, йди, ни стій під мею хатою“. А Сус Христос подивив сі на него теї кажи: „Від нинішнього дня ти, Жида, будиш вічно ходив до страшного суду“. І зараз вийшла с хати Жидівка того Жида теї кажи до Суса: „Ні, чого ти став „йди далі бук“.

А Сус Христос до неї также сказав: „І ти також будиш вічно ходити по тім сьвітї“ і пішов собі далі. І від тоді то стали заклинати сі „далі-бук“, а то гріх так казати. Теї зарас по воскресеню Суса Христа як пішов той Жид і Жидівка сьвітами, то ходят до нині по сьвітї і ни мают нігде жадного пристановиска. Шо прийде до села, то муси йти до другого. Али вони разом гобидвоє ни ходят. Жид осібно, а Жидівка осібно. Тільки раз на сто літ здибаю-ці і поговорят трохи теї знов мусят розходити сі.

Зап. в Теремію. Камінецького пов. від М. Шмуля А. Веретельник.

Паралелі: Federowski, Lud białoruski. Т. I. Ч. 1145.

195. Вічний Жид.

Б. Як Жида Ісуса Христа мучили і вже вели го на хрест розп'янути, то він ішов попри єдну жидівську хату і хотів там відпочити. А Жид вибіг із хати тай трупив Ісуса тай каже: Іди, іди, чого стоїш під моїм хатом. — А Ісус каже єму на то: Будеш же ти від тепер також ходити та блудити до віку! — Той Жид зараз пішов на гріб своєї

доньки Ести, а вона встала з гробу тай каже: Ти невірний тату! Не-
вірний єсь Богу, невірний і міні, не варт єсь плакати на моїх гробі!
— А він плакав на її гробі, жалувал, що єму Бог забрав доньку таку
молоденьку. То від тогди він вічно ходит. Як місяць у останній квадранті,
то він сивіє і робит ся старий-старий, а як місяць новий настане, то
він знов молодий, здоровий, білявий, підтяте волосє. Кажут, що кілька
літ тому був і в наших краях.

Житє і Слово, 1894, II, ст. 180.

Паралелі: Жидъ вѣчный родомъ изъ Іерусалима. Второй накладъ.
Коломыя, 1894. Черенками и накладомъ М. Бѣлоуса. Ст. 1—20.

196. Невмирущий Жид.

В. То такий Жид був: Як Христа мучили і вели вже розпязати,
а Христос надійшов з хрестом і хотів троха оперти ся о єго хату, спо-
чити, а він крикнув: „Іди геть! Іди геть!“ А Христос обернув ся тай
сказав йому: „Я піду, але й ти йди і ходи по сьвітї аж до страшного
суду“. То він і доси ходить. Деє недавно — говорять люде — видїли
його в наших сторонах. Але його тяжко пізнати, бо він на старім пі-
сяці старий-старий, а на новім місяці знов відмолоджуєть ся.

Етногр. Збірник. Т. V. Ст. 211.

197. Цар Олександр, що вимазавав сьвяте слово з церковних книг.

Раз прийшов цар Олександр до церкви і почув як сьвещеники
сьпівали, що з вісного буде нисший, а з нисного буде вісший. Цар
Олександр на се каже: То не може бути, шоби від мене був хто віс-
ший, а я аби був нисший! — Сьвещеники кажут, що то так є уписано
в книгах. Цар Олександр прийшов і вимазавав се з книг, а ангіль при-
шов тай написав знов се золотими буквами, що так має бути. По службі
божій пішли до дому. З дому загадав йти до купелю і сказав слугам
запрячі коні і поїхали до купелю. І прийшли і розбирав одїж із себе
і поклав коло води і як цар Олександр купав си, ангіль прийшов і єго
одїж узєв на себе, сїв на поїздє, фірман обїзрів си і гадав, що се цар
Олександр сидит на фірі, тай пішли до палаців і сїв за царя Олександр.

дра на трон. Той з купеля виходит, а одежі нема; а він запросив в жінки, бідної одовиці сорочки. Жінка дала сорочку, а він пішов до до-
шу і від дому пішов до палаців. А там не пустили, сказали: Шо ти за
одеж? — Я є цар Олександр. — Наш цар Олександр на троні.
І взели і нагнали. Він пішов селами і так бідував три роки, а за то,
що він виїмав з книг церковних слово бже. Він назад вернув си до
свого палацу, тай питає си, ци то він тут був царем Олександрем? —
Стій ти тут, а ми йдемо питати си. — Увійшли в палату і кажут, що
тут є такий і признає си, що був царем Олександрем. Коли він є тут,
обийте его і обберіт у файну одіж, і дайте ему злотний перстєнь і ве-
дїт суда. — Уни увели, а ангіль, що зібрав его одіж, сказав его постави-
ти коло себе з лівого боку, сказав увести его жону, і сказав: Пізна-
вай свого чоловіка! — А вона дивит си тай не може пізнати. — Ан-
гіль каже: Его Бог покарав тай помилював за того, що він виїмав
слово бже з книг церковних. Той ангіль каже ему: Паметай, абес
більше не согрішав! — І пішов, а він зістав си назад так царем
Олександрем, як був.

Зап. в Довгополі, Косієського пов. 1901 р., від Дмитра Тимофійчука Матві-
йового О. Галевич.

Паралелі: Гнатюк, Легенди з Хітарського збірника. Ст. 20—27.
— Oesterley, Gesta Romanorum. Ст. 360—366 і 722. Ч. 59. —
Рудченко, Народ. южнор. сказки. Т. II. Ч. 36. — Сборникъ матеріа-
ловъ д. описан. Кавк. Т. XVIII. 3. Ст. 194. — Чубинський, Труды. Т.
II. Ст. 628 і 637. — Ровинский. Рус. народ. сказки. Т. IV. Ч. 45. —
Ciszewski, Krakowiacy. Т. I. Ч. 98. — Kolberg, Lud. Т. XIV. Ч. 70
і 71. — Chelchowski. Powieści i opowiadania ludowe z okolic Prza-
snysza. Т. I. Ст. 254. — Kolberg, Krakowskie. Т. IV. Ст. 102—103.
— Národopisný Sborník. Т. III. Ст. 103. — Archif f. slav. Philologie.
Т. XVII. Ст. 572.

198. Про Твардовського*).

Йедєн пан захтыў грóшей, а не маў їх де дыстáти. І загадаў
дўмку, шчобі сы пітписáти чортякóви. І вийшоў кóло опіўночи на
двір і свýснуў ў мізýльниий пáлец, а злий прихóдит і пита́йф йего́: Чо
ти хочеш? — Дай ми котéл грóшей то ти сы пітпíшу. — І прыніс

*) Твардóский — Пові́тович, бо ў пові́ту. Прим. оповідача.

панови котёл грóшей, а пан підписаў сьм, а не зробіў контра́кту, коли го майё ўзя́ти. Ходіў злий дух чéрeз йакийсь чмс, а йак му сьм наў-кнмло, то прйшоў по записану д́шу. А Пові́тович вітпвіда́йе: Зробі ми тих три річи, то йа тобі скажу, то мнѣ вóзьмеш, а йак не зробиш, то мнѣ не вóзьмеш. Йедну́ річ: Чeрeвeрний туту́ всо́ку гору́, шчо ва нѣ йе на шчоўбі постаўлений хрест; де тотá всо́ка горá, абѣ буў рішньий плац. А д́уге: На тым плацу́ посѣй мак, а с то́го ма́ку абѣ за йедeн рік виріс вeл́кий лѣс; а третє: Абѣс сьм скупáў ў мѣсцьцѣ водѣ. — І нальлий ў мѣску водѣ, а́де сьвчeнойі, а злий дух йак скóчиў ў туту́ воду та́й сьм попáриў і с то́ї злóсти йак йeгó ўхóпиў і нѣс го ў пові́тѣ аш під небeсá; а звітти хтѣй йeгó кннути аж ў пeкло. А йак го піднѣс, а він зачѣў сьпѣвáти порáнну утрeнь. Зѣйшла́ Мáтка Бóжа і притисну́ла до себe йeгó і Пові́товича і злóго д́ха шчe гіршe попeклá, шчо злий дух вітскóчѣў. І Мáтка Бóжа відѣйшла́, а йeгó лшшли ў пові́тѣ, абѣ вѣсьѣ і б́де вѣсьѣ до кнньцьї сьвѣта.

Зап. в цвѣтнн 1897 р. від Тимка Гринишиного в Пушняках, Бучацького повіта.

Паралелі: Kolberg, Poznańskie. T. VII. Ст. 166 - 167. — Zbiór wiad. T. V, 3. Ст. 190—197.

199. Дяк-музика.

Був собі їден дяк грішник, бо він ходив до чужих молодниць. Али Бог їму ни міг того стрпѣти і таки покарав їго. А він був ше музика, вшѣв на скрипці добре грати. От їдного разу в ночѣ сидѣт він в їдної молодницѣ те́й грає її на скрипку, аж тут входи до хати якийсь пан те́й просѣ їго, шоб їшов грати до него на балѣ. Те́й мѣй дяк вшѣшов, сѣв з паном до карѣти те́й поїхали. Аж прѣїхали до лѣса, а там виликий палац; і пішли до палацу, а там повно панѣв і панѣв і всѣ в чорно повбирани. Те́й як зобачили їго, стали просѣти, шоб він їм заграє. Дали їму фест наїсти сѣ і напѣти сѣ, а потѣм він сѣв за стѣл і став їм грати, а вони стали танцювати. А то були чорти і вони хтѣли взѣти собі їго душу. Те́й де́сь як вже мала надходити північ, вони перестали танцювати, те́й дали дякови стрѣльбу, те́й кажут, шоби він стрѣляв до вікна. А як дали їму в руки стрѣльбу, то лю́фю обѣрнули до него, а ло́же до вікна. Але то ше добре, шо він мав такий звичай хрестѣти сѣ, те́й взѣв і перехрестѣв сѣ і став цѣлювати до вікна. Те́й шо но приложѣв стрѣльбу, аж види, а в вікні стоїт хрест, а на ньому-Сус Христос і з

ран їму тече кров; теї дяк як то зобачив, впав на землю без пам'яті, і прибудив сі аж на другий день рано. Теї він диви-ці, а він сидит на купині в очиреті, а коло него те, що він вчора їв, сикливі і кінске лайно, а замість грошній чирники. І від тоді більше вже ни ходив дяк по чужих молодичах.

Зап. в Сільци Б. від М. Шмуля 1900 р. А. Веретельник.

Паралелі: Драгоманов, Малор. преданія. Ст. 52—54. Ч. 19—20. — Чубинський, Труды. I. Ст. 186 і 190. — Рудченко, Народн. южнор. сказки. I. Ст. 74—77. — Гринченко. Етногр. Матеріали. Т. II. Ст. 57—58. — Federowski, Lud białoruski. T. I. Ст. 18—19. — Чернигов. губ. Вѣдомости, 1854, ч. 17. — Nowosielski, Lud ukraiński. T. II. Ст. 38—41.

200. Записав чортови душу і не пішов до пекла.

Буў ў одним силі бідний чоловік і маў кількоро дитиї, а жінку лідашчо. Ў жадин спосіб ни міг собі нийякої ради дати. Ни доўго намисльуваў сьи, вибираїи сьи ў дорогу шукати щасья. І приходит чїриз оден гостїнец, чїриз роздорожї і вдибїи сьи з одним панком. Наздоровїў їмў і питаїи сьи той панок, чого віп потрібїи. А він оповїдїи їмў ўсю свойў бідў. Той кажи: Їа тобі пораджу, али мўсиш записати мивї свойў дўшу. Він кажи: Дам, али ни так борао, хїба на доўший час мўсит віткїкати. І вїдали собі термін на пїидисьять лїт; по пїидисьятьох лїтах мїи приїти по дўшу. Пўкнуў о земљу панок той і витїгаїи досить золота, срібла — там їмў сьи вїттворило — і даїи тому бідному. І кажи їмў так: Мїиш на твїй доробок, а за пїидисьять лїт їа приїду і бўду тибє питати дєўїать слїў; їак мивї вїтпівїш, то душа твоя зїстанї при тобі, а їак нї, то возьмў її с собою. Вирнў бідний той до дому і зачинаїи повобленьки розвивожувати свойї господарство так, жи досить зїстаў вилїким богачем. І ни робїт нїц їнчого, лиш мїлит сьи Бїгу, даїи їалмўжну, словом стаў сьа побїжним чоловіком. Мивїи пїидисьять лїт, приїдит панок по дўшу. Тїїї нїчи, наколі він маў приїти, приїдит пїрит тїм оден подорожний і прїсит сьа ў нєго на-нїч. Али той господар вїповїдїи подорожному нїчлїг, кажи, шчо з найбїльшой охотїу їа би вас пїриночуваў, али їа сїїї нїчи мїїу мїти нїсподїванїї гїсїти. Али той подорожний буў ўнєртиї чоловік і ни хотїў сьи ўсту-

пйти. Кажи: Їа вашии госьтьом ни буду ныц на пришкоды, тылькы собі коло ваших двирій буду сидыти цылу ныч. І господар му на тойи зыволиу. Наколи подорожний засыу на свойи становишчи, прыходит і гість (по дусу). Пўкайи до двирій і питайи сьм: Чи спиш газдо? — А той подорожний, котрий сидыу коло двирій, вітпівдайи: Ны, їа ни спйу. — А він кажи той панок: Ну будём говоріги дёўйять пїтань. — А подорожний кажи: Мобыш зачинати. — І питайи сьм той, кажи: Шчо йи йиден? — Той вітпівдайи, кажи: Йиден так їак ныц. — А він питайи сьм: А шчо йи два? — Той кажи: Два хлопцы то йи добра компаныйа (а газда спит, ныц ни знайи). — Питайи сьм далы: Шчо йи три? — А він кажи: Три хлопцы добри бйи. — Питайи йигó: Шчо йи штйри? — А він кажи: Штйри колесы, добрый віз. — Питайи йигó: Шчо йи пйить? — Той кажи: Пйить дывок, то йи свойи вичирницы. — Питайи йигó: Шчо йи шисьть? — А він кажи: Шисьть вохыу йи свйй плуг. — Питайи йигó: Шчо йи сым? — Кажи, жи сым хлопцыу, то йи свойа вина. — Питайи йигó: Шчо йи вісым? — А він кажи, шчо вісым оборогіу, то йи свйй хлыб. — Питайи йигó: Шчо йи дёўйить? — А він кажи: Їа двуыйтий ангел віт Бóга, а ти, чóрти, шчизай гет. — Наколи господар ұстау, ны подорожного, ны госьтьи — і душа йигó.

Зап. від Ник. Данковича, в вересни 1895 р. в Пужнигах, Бучацького пов.

Паралелі: Рудченко, Народныя южнорусскія сказки. Т. II. 11: Убогий чоловік и чорт. — Драгомановъ, Малорусскія народныя прееданыя и рассказы. Ст. 56. Избавленіе запродавцаго чорту. — Гринченко, Етногр. Матеріалы. Т. II. Ст. 65—66. Там указані також паралелі до ріжних мотивів про продаж душі чоргови. — Романовъ, Бѣлорус. Сборникъ. Т. IV. Ст. 52. Ч. 40. Ст. 82—84. Ч. 46. Ст. 212—213. — Манжура, Сказки. Ст. 128.

201. Про шевця, що записав ся злому духови.

Буу йиден швец бідний, і він пішоу до лыса і вірубау сибі берёзу. Несё тўйу берёзу, але злий дух виходит з лыса. Сыу на берёзу тай каже: „Шó ти несёш сўху берёзу, нашó ти йи арубай?“ — А він сыі перекїнуу лысничим. — І швец так йигó тыгнё бїдачыско дорогоу і каже: „Паньи, досить мины тышко нести, але ше й пан сыіи на берёзу, жиби їа ше й тыгнў...“ Той злий дух каже до нёго: „Пітпши

мины сї, то йа тибї подаруїу тотó. Дам ти гроші мно́го і ни будиш бїдиїу, на цілий рік“. А він, були деїйатеро душ, і ўсї деїйатеро душ записаў. І тоді ка́же: „Йа за рік приїду по тебе, — жибись сї ни відпирáў, жи ни підиш!“ — Але той с тоїї тїхи великоїї, жи йїму лы́снїчїй даў гроші, (він сибї думаў, жи то лы́снїчїй) приїшоў до жінки й ка́же: „Шо йа зробиў, — йа сї підписаў лы́снїчому, жи йа йїго буду ўже“. А вона ка́же: „Ну, та най там! Колись добрі гроші ўвїиў, то ми підём та й будём робїли“. Але ка́же: „Ми не будемо ў лы́снїчого нї робили, нї вїц. 'но так будём“. — Маў дыўчїну, ма́ла сїм лы́г і дўже мїла читáти фáйно, побожно, Бо́гу сї молила. І Ісýс Христóс приїшоў до неїї і сьвітїй Никола́й і ка́же (так Ісýс Христóс ка́заў): „Йак він приїди по вас, то йак тáто буде робїў чо́боти, то аби ни ўставаў ві стїльцїй, поки йа ни ска́жу“. Допїру зьїиў швец, робїт чо́боти з вéчера дўже доўго, — приходїт злий дўх по него і ка́же: „Но, збирай сї, — а він сї називáў Гаўрїло — бо ми ўже будём йшла“. — „Ой, йа маїу — ка́же — чо́боти доробїйти, бо йа з бїдних рук жиїу, то не мóжу так живо покинути, — бо лы́ти малї, жінка — кáе слаба́, том не гóден покинути, бо трéба заробїти на доро́у...“ — „Але йа тибї — кáе — дам фóршпан, ми пої́дем, ни трéба ти гроші“ — так злий дүх повїў. — А сьвітїй Никола́й кáе до дыўчїни: „Йак він ўста́не, то най той злий дўх сїда́йи, — то він йїго закликé“. І ка́же той швец, — той швец доўго робїў чо́боти, то́му сї ўкўчило стóйити; йак швец стаў збїрати сї ўже йти, а злий дўх на столéц, на йїго мїсце. І ка́же швец: „Ну, та ўставаймо ўже, хольїм!“ — „Але ми́ны сї — кáе — здайї, шо йа ўже ка́мїньом, шо ўже не гóден ўста́ти... Тїшкó ми сидїти і тїшкó ўла́ти“. — А Ісýс Христóс стоїаў з бóку, а злий дўх ни знаў. — А ўже й кўри пїйут, а він сї квáпит: — „Пустї нї, — ка́же — Гаўрїло, бо йа ўже йду...“ А Гаўрїло ка́же: „Йа пóти не пўшчу, пóки йїгомосьць не приїдут. Бўдеш знаў, шо робїтники коштўйут“ — жи він тїлько робїтникиїу браў. Але старшїй брат нїсé давїно́к ў перéд і хрест, таї задавонїў коло поро́га. Злий дўх 'бїсьцьаў скрїнку тўїу, жи шиўцї тримáйут, ўже думаў, шо то йїгомосьць шли, — але кáе: „У тебе, шеўче, заклїйте мїсце йи. Поверїи ми́ны гроші тїїї, жи йа тибї даў, йа тибé ни хóчу знáти...“ Али швец ка́же: „Ти ми́ны ше дай гроші, бо йа десьїтьмá пáльцїма заробїйїу, йа дўже бїдний, ды́ти маїу, та́же менé — кáе — шїла коштўйут ба́гато, жибї йа йїх дáрно лишїў, — сплатї ми́ны“ — кáе. „Йа тибї — кáе — сплaчу́, але ше на рік підпиши сї“ — ше хтїў на рік прїбува́ти, шо він з ним а́робїт. „І нá ти кўпу гроші, 'но нї пустї!“ Кáе: „Дава́й ми́ны найбїльше гроші, то йа тї пўшчу“. Той злий дўх насїпаў йїму гроші мно́го —: „Ото — ка́же — ма́йиш ўже на цілий рік, 'но нї

пусті". А дьўчина пішла до ксьондза, да́ти зна́ти, жиби йі́гомосьць йшли́ живо́ с кропі́лом. Ксьондз с кропі́лом, — швец про́сит злий́ду́ха. — „Да́й ми́ ше — ка́е, — ше́ бі́льше гро́ші, то́ за́ра пі́деш“. — Насі́паў гро́ші ба́гато, але́ сы́ диві́т: ў́же й́дут ксьондз с кропі́лом. А́ він сы́ про́сит, ка́е: „Пу́стї ны́. А́й, — ка́е — пу́стї ны́, бо́ й́а ў́же на́ короткі́й гилі́ ві́шу, бо́ й́а сы́ тут ро́стоплю́...“ Але́ сьві́тїй Ні́кола́й дьў́чыны́ скава́ў: „Й́ди, ка́жи, на́й си́ ў́же й́де, — до́бри, жи́ гро́ші да́ў, то́ ни́ бу́дзїтї бі́дїли“. Йі́гомосьць до́ ха́ти, а́ злий́ дьў́х с ха́ти ў́тык. Тї́й ка́жи дьў́чына: „Вї́дзїтї, шо́ то́ Бог до́помага́й“.

Але́ ў́же рік вї́йшоў, — прї́ходіт злий́ дьў́х вно́ў по́ не́го. Ни́ й́де до́ ха́ти, 'но́ стаў́ пі́д ві́кно́м, бо́ — ка́же — а́ї дво́ру то́ він жи́во ў́тыкне. Швец ро́біт чо́боти, сиді́т на́ стільці́, ро́біт чо́боти, — а́ злий́ дьў́х прї́ходіт пі́д ві́кно́ і́ клі́че йі́го: „Гаў́ры́ло, збіра́й сы́!“ — „Гаў́ры́ло ни́ Гаў́ры́ло, й́а сы́ ни́ бу́ду збіра́ў, бо́ й́а ста́рїй, ни́ го́днїм 'ти́ ў́же“. — „То́с гро́ші — ка́же — го́днї бу́ў бра́ти, а́ й́тис ни́ го́днї!“ — „Стї́й, стї́й — ка́же — пі́д ві́кно́м, й́а сы́ бу́ду збіра́ў“. Та́й й́ак стаў́ ў́ ві́кно́, та́к сто́їт, за́камене́ў. Та́й ка́же до́ не́о: „Но́, і́ ти́ пі́дїш?“ — Швец ка́же до́ не́о: „Стї́й, стї́й тро́хи ше́, бо́ ма́йу ро́бо́ту“. Тимча́со́м дьў́ти сы́ збіра́ўт, ану́, ў́зянў́ швец збіра́ти сы́, а́ дьў́чына пішла́ до́ ксьондза. Але́ дьў́чына пішла́ до́ йі́гомосьця́, жиби́ йшли́ с кропі́лом, покропі́ги́ міс́це то́йні. — „О́й, й́акї́й ти́, — ка́е — шо́ўче́ дїў́нїй, — й́а са́м бу́ду́ тї́каў, 'но́ мнї́ — ка́же — пу́стї!“ — „Насі́п ми́ — ка́же — гро́ші, то́ пі́деш“, — „Й́акже́ й́а — ка́же — тї́бі гро́ші да́м, ко́ли ти́ гада́йшї цёрко́ў будова́ти... Та́ бо́ й́а тї́бе купі́ў — ка́е — за́ коньї́!“ — „О́, то́ ти́ — ка́е — хо́чїш вно́ў й́їхати́? То́го ни́ дочека́йшї!“ — А́ злий́ дьў́х засу́моваў сы́ с то́го, жи́ ў́же вно́ў ни́ ў́о́зьмї. Й́дут ксьондз с кропі́лом — : „Й́а ты́ ка́жу, ў́тыка́й й́ак на́йбо́рше, 'но́ ми́ ше́ да́й гро́ші, бо́ ў́же ксьондз й́дут...“ Злий́ дьў́х то́йні ў́чуў, та́й ў́ но́ги, по́лє́тыў з ві́гра́нї. То́ді прї́ходіт ксьондз до́ ха́ти — : „Ну́, шо́ж ти́, — ка́е — Гаў́ры́ло зро́біў?“ — „Та́ бо́ й́а, про́шу йі́гомосьця́, — ка́е — й́а сы́ пі́тїсаў́ злий́ду́хо́ви ше́ на́ рік. Да́йї гро́ші, то́ тре́ба ў́зя́ти. Мо́же Го́сподь Бог — ка́же — мнї́ до́помо́же, бу́ду́ цёрко́ў будова́ў, то́ й́а с то́го вї́йду“.

Швец рік вї́буў, — прї́ходіт по́ не́го злий́ дьў́х. Тї́й дьў́чына ка́же: „Та́ту, ў́же тї́пєр пі́демо́, — семо́лы́тна дьў́чына — ко́лі то́й лы́снїчї́й сы́ та́к ў́пелє́слў́, то́ мў́сїмо й́ти...“ Прї́ходіт злий́ дьў́х до́ ха́ти — : „Но́, збіра́й сы́, Гаў́ры́ло!“ Гаў́ры́ло кї́нуў чо́ботї, й́де ў́ сы́нї, ў́сы́ дєў́йа́ть, дєў́йа́ть ду́ш. Вї́йшли ў́ са́д, — та́м дў́же слі́ўкї й́ї. Швец за́жї́ўлаў за́ слі́ўка́мї та́й ў́зянў́ трї́сті, але́ та́ко́їй швец сї́ли ни́ ма́йї, жиби́ слі́ўку потрї́с, — потє́лєпаў, та́й ни́ ў́па́ла ни́ й́їднї. — „Бо́ то́ — ка́е — й́ак на́йбо́рше трї́сті́ слі́во́к, жиби́ й́а й́шоў“. Й́де

злий дұх до сльўки, алапаў тай трисё. Чіпйў сы сльўки, потрисё, — аж лйстыа облётыло. — „Ош то, шеўче, тобі будё ў мёни добри: йа будў — мёцниййи — будў робйў, а ти 'но будеш сибі спацыруваў і на ўмерлі будиш чоботи робйў...“ Але йак злий дұх ўчйпйў сы сльўки, тай ўже сы ни гёдня вйччйпйти. Тай каже: „Гаўрыло, пустй ны вйт сльўки, на ти грёші і тйіи твоёй квіти, — аш три квіти ўже маў — бо то ныхтё с тобоў не вййшоў на лад і не вййде“. — Ўзыў Гаўрыло тйіи квіти, зачинайи дёрти ййх — : „Кйнь, Гаўрыло, квіти на зёмльу“ — а те сто-йаў коло сльўки, сьватйй Нйколай го так закамйнуваў — : „Цй ў тёбе, Гаўрыло, такё мйсцы, жй йа сы не гёдем поступйти аны крөк? Нй ти грёші і пустй ны, жйбй йа летыў ў свйй край“. Гаўрыло подёр квіти, кйпуў на зёмльу, а дыўчыи семольйтне каё: „Тйлько, тату, мййите грё-шы, а тйх квітйў ни запалйтё!“ — ўже жййлуваў тато сырнйк ўзыти запалйти квіти. — „Возьмйт за крёйцар сырнйк тай запалйтё“. Ўзыў швец квіти, запалйў — : „А то, — каё — шеўче, ти ше мудрййшыи по-над уўсы, — так злий дұх повйў — дёсйть йа мўдрий, але ти мудрйй-шйй“. Дйвйть сы злий дұх: ўже ксьондз ідўт до шеўцыи по чоботи. — „Жйбй йа буў знаў, шо ксьондз с шеўцьёма компанййи, то йа бйи буў тебё до берёзы прыпнйў ў лысы. Колйс квіти подёр, то хоць менё пу-стй ўже“. — „Але ти — каё — мйннё ни будиш нййди зачйпаў?“ За-чинайи грймйти. — „А, — каже — грймйт, а ше й — каже — ксьондз йде, — пускай ны — каё — йак найбёрше!“ — „Бо то — каё — йа камйнь мййу возйти, чекай, ше тобоў буду камйнь возйў...“ А дыўчына каё: „Тату, пусьтйт, най си летйт, жйбй мй го — каже — нййди ни вй-дылы ўже, бо вйи дўже зрадлйвий. Мёже грйм ўдарйти ў нйшу сльўку і ййгё забйти, то паскўдне мйсцы...“ Але сьватйй Нйколай каё: „Йди по шйло, дёбре го сколй, жйбй хрешчёного сы нййди не чйпаў. Бо то — каё — йа тйлько льудйй мййу пйт своў рукёў, йа нйи нйц ни рёбльу, 'но камйнь вёжу, але шйлаи ни шпйгайу...“ Вййшоў швец, йак го шпйгйнуў шйлом, аж му з нёго мйзи натеклё тйлько, жй ни мёжна булё перейти ташудй. — „Вйпусти таштй дўшй, жй мййиш, — так швец — таштй льўди, то ти ўсьё подарўйу“. А злий дұх каё: „Де йа мёжу таштй льўди вйпустйти, колй йа квіти ни мййу!“ — „Напйшй — каё — на пймнйять“. — „Пустй мй ййднў рўку, то йа ти напйшу, аж не змё-жеш ййх годуваы“. Ўзыў швец, пустйў му ййднў рўку: аш тйлько на-пйсаў квітйў, жй на подвйри ни моглё сы ўлысты душ. Йак пустйў сы злий дұх ўтыкаы, аж не моглё ўчыи ўадрыти, кудй вйи летйт. Полетыў злий дұх, повйпускаў, де шо булё, де ше йакй булы. — „Ото — каё — швец мўдрий, тйлькйй мййитөк йа маў, і швец ў мёни вйдобраў, а йа тепёр бйдака. Геё, — то каё тогдй — шо йа тепёр — каё — булў

робію?" Уже сї радит тих своїх, компанїстїх. — „А то — кѣе — тос си тепѣр зробію, — мусиш сам камінь возити“. Йїдѣ злий дїх по камінь, — зачиняїи грїїти. Грїм ударию, злийдуха забию, і камінь ви привів. — „Ото — кѣе — йа шчісьтя ни маїу ныц, ны дїти моїи ни маїут чим працювати і бїдут бїдїти, поки свїта стане“. — Уже усьа.

Зап. від Кароля Мазурчика в Плетеничах, Перемишлянського пов. 1897 р. О. Роздольський.

Паралелї: Аванасьевъ, Народ. рус. легенды. Ст. 53—71 (граварїанти). — Етнограф. Збірник. Т. I. 2. Ст. 90—92. — Драгомановъ, Малор. преданїя. Ст. 120—123.

202. Як піяк висвободив грїшні душі.

Записаю сьа йїдѣн пан до Фармазїнїю. І йїш прийшоу тот час, жи маїут го брати. Али быю йїдѣн пїяк. Напїю сьа, а тот пан увїйшоу такій до кóршмы, сїю і думат. А він сьа пытат: А ты чо такїй сумнїй? — Ей, шчо ты менї у тїм порадїш! Заўтра маїу до пекла йти. — Дай ми на горїуку, йа за тьа пїду. — Тот дау му грóшнї шчось, купиу горїуку і прийшоу тот час, дрóгый день, йак пан маї йти: Ну, ходї, йа си найау за себе. І ўказау того пїяка і ўни ўзвали го: Завели го там і повідайут: Нич не маїиш робїти, хыба пїт тыми пїятьма кїтлами класти огєнь, жебы не ўгас нїколи, йак ныч так день. — Їа, горїуку ми постарати. — Ыни принесли му бóчку горїуки. Він пїю, пїю і выпїю усьу. А ўни дєсь сьа поросходїли по свїтах тоты злы, горїуку нема, думат си: Шчо йа буду ту палїти, кой не знаїу, шчо ту йи? Йа сьа подїўїу. — А ўно были душі. Він пороскриваю, усьо полєтыло, бо мóже так Бог дау. Тоты прийшли: А шчо ты зробїю? — А шчóжбым зробїю? Нич! Ни стало ми горїуку, тои усьо хотыу потерєти! — Гадаїут вони собі: Шчо а сим робїти? Хóць бы шче сьа шчо призбирало йакых душ, він шчє бы выпустїу. Узвали, вывели го і пхит чєрес порїг: Рўшай вїтти!

Зап. в лютїм, 1899 р. у Мшанци, Старосамбїрського пов. від Грїца Олїшана Терлецкого.

Паралелї: Манжура, Сказки. Ст. 55—57.

203. Як стрілець убив чорта.

А. Быў йидён такый, жи хотыў абы быў добрым стрільцём, али ни міг нич ўбити. Хтось йому поворожиў: Обесь сьа сповідаў і бес сховаў си тотó прича́стїя у рот під йазык, бес вьйшоў ў лыс; там йн на бўцы вьйрізаний образ: Прьсвьіта Дьіва, вьйрізали пастухы на бўцы. Там тотó завертиш і ў тотó стрілиш. Шчо хоч, то за́бийш потым. Йак стрілиў ў тотó, йак зайшла кроў течі, лёдво утык; і настрашиў сьа с того і ўже му не дуже добри йи. Іде і йуж му сьа перед вочи пхайи ўсьа́ка зьвірина: І лисы і воўцы і медведы і зайацы і шчо йи, йака птїцца на сьвітї така дїка. Али він прийшоў до йидного пана і стаў за стрільця. Йино вьйде на обороу, йуж йи шчо доокóла ньóго бїти. Ывидыў пан: Йа тако́го стрільця не хóчу, йди́ ты собі, ты не йи пёу-ный. Йидным слóвом йидён го так пан витиравиў і другый і третый сáмо. Він сьа твё́рдо покайаў, жаль йому, йакé зробиў і хочé сьа іти спові́дати зась. Вьйшоў до сповіди, почаў пові́дати, йак то йи, йак зробиў; не хóчи му ксьинда дати́ розгрі́шенья. Він пішоў до другого, та́кий не хóче. Пішоў до бискупа, та́кий не хóче. Іде́ доро́гоу, та́кой му сьа вальат зьвірина́ попід ноги, али він не хóче бїти. Прийшоў до ко-вальа і сьіу. А коваль йому пові́дат: Чó ты такый сумный? — Так і так йим зробиў, росповіў, цїлэ ўсьо йак было с кінця́. — Коваль мовит: Йа тоби́ заўда́м покўту. Ызяў обру́ч желы́зный, шчо маў цаль заўгрупшкы і сковаў му на шийі: Іди́, йак сьа тот обру́ч урвё і ты сьа спокуту-йиш. І він ходиў, ходиў — доўго, али вьйшоў ў лыс, сьіу си на пенька́ і сьидит; а грини́г такé, захмари́ло сьа, жи сьвіта не вї́дно. А бї́да — пек йи — с скалы́ ўсе вьйбїгне, вьйпне г....у — ны́бы на грим — і схóват сьа, жи не бойи́т сьа грóму. А він тотó дивит сьа, тай си думат ў-голови́: Тьфу, пек ти, публы́ко, та шче й ты си з мене́ сьмїх чїниш, та вьйпїнаш г....у? Зняў фўзы́йу с плечá вьймїриў си ў ньóго, воно́ інó піднялó хвїст, йак вьйшло с скалы́, а тот пїтбáх кўрок, праск! а воно́ сьа розьилья́ло на мазь. Обру́ч сьа урваў с шийі і Пан Бїг йому вїтпустиў грїхы́, дльатóго жи грим ни міг за́бити, а він за́биў.

Зап. в лютім, 1899 р. у Мшанци, Старосамбірського пов. від Грци Олї-щака Терлецького.

204. Про грїшника стрільця.

Б. Оден пан мав стрільця. Нїякий пан не мав такого, жаден пан так цїльно не влучав. Бувало на польованю дичини і зазирцем не видко,

а стрілець той вистрілить і дивися, пійшов кілька кроків і підносить то зайця, то лиса, то куропатку, то знову що ниншого... Як котрий пан видавав охоту, то запрошував того пана, в котрого той стрілець служив. А на охоті от дивися де якійсь стріляти і то не влучить, не вцілить, де якотрий чекає, чекає, аж надбіжить звіряна, стріляти то лучить ся, що часом забє. А той стрілець ледви стане — ого нічо не видно — зложив ся, вицілив, пішла луна і дивися — є! І знову так, і знову так уложив ся і влучить — і не хибне — хоч дичини і за-вирцем на очі не видить — а він знай стріляти і забє! Диво дивное! За стрільця того панови давали і села зі всім добром і з людьми, а пан не приставав на заміну! Бож на що єму того. Коли він за свого стрільця день в день балъ має. — Дичини повна комора, і роздаровує знакоми, своякам і всім і продавав. — Але постарів ся той стрілець, пан взяв другого підданого на стрільця. Молодий — бистре око — і день в день лучав до цілі; та що з того? Бувало ходить по цілих днях, тай в нічим вертав до двора. Тож то набрав прочуханів від пана, та що винен він: звіряни нема, як би ніколи на світі й не було. Чорна година та світ був молодому стрільцеві! — От гадає, думає — аж нарешті каже до себе: „Піду до старого стрільця, най мя навчат, як має бути!“ Приходить. Старий стрілець каже: „Та навчу тя. — Іди, висповідай ся, а як дадуть тобі причастє, абись не пожинав, по заховав під язиком. — Пійшов до сповіди, приступає до причастя; взяв причастє, по не споживає, під язиком заховав і приносить до старого стрільця. Той взяв платину, розстелив і каже: „Виложи ту з під язика“. Виложив причастє на платину, старий стрілець завпнув і повідає: „Вери причастє, стрільбу набиту бери і ходи. — Ідуть вони, зайшли в ліс. Там взяв старий стрільбу, привязав до дерева і каже: Зложи ся і ціляй. — Той зложив ся, але дивить ся, на дереві де платина, ясність велика бє і сам Спаситель з розложеними руками. Не вистрілив, по упав на землю і кричить: „Не буду стріляти до Христа...“ — „То не будеш дичини влучати“ — повідає старий стрілець. — Не стрілив і не мав такого щастя. Коли повстав з землі, зобачив на дереві висалений хрест.

Зап. в Сапогові, пов. 1883 р. І. Литоровський.

Паралелі: Чубинський, Труды. І. Ст. 19—20. — Грінченко, Изъ усть народа. Ст. 108. — Драгомановъ, Малор. преданія. Ч. 1. — Основа, 1862, кн. V, ст. 80. — Харьков. Сборникъ. Т. II. Ст. 87; т. VII. Ст. 441. — Житє і Слово. Т. II. Ст. 180. Т. III. Ст. 218 і 372. — Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ. Т. I. Ст. 226, ч. 2, 3, 5. — Етногр. Збірник. Т. IV. Ст. 147. — Садовниковъ, Сказки и пред. Самар. края. Ст. 380—381.

205. Убийник власного батька.

В. Оден отець мав сина і прігнав єго гет маленьким, що ни мав ще 6 років. І пішов він у далекий край і нааяв ся у попа і пас він коні. І приїє йому ангел таке пицало, жи коні підут далеко, він засвіще, коні прийдут. Раз, як вже вислужив ся, пішов він далеко і був довгі літа там і прийшов до свого сила і припросив ся на ніч і так нич ни було в дома, лиш одна жінка. І ліг він до постелі в нею і розчав він з нею согрішити. Приходить ангел: Нє, каже, то єст твоя рідна мати. — І він тогди зо страху устав і ни домочував, пішов в ночи. На другу ніч у вичері вийшов до коршми, розчали казати люде (а він був і стрілець), оден каже: В мене їсть медвідь овес, коль ти такий стрілець, я тобі заплачу, ти коби єго вбив, кілько хоч гроший, тільки ти дам. — І пішов він ід вівсу ночувати, чув, в вівсі шедистит, він острах ся, що сам є і стрілив раз. Засвїтив собі свїчку, дивит ся, же то єст чоловік і тягне в лім єго (аби єго вверг і аби ніхто ни знав). І ангел приходить: То єст твій рідний отець; кажи, ни будеш мати грїху, щось його забив. — І пішов він дале. Учинив ся день, збирают ся великі бурі і дужи гримит. — Він дивит ся — а чорт (хованиць) ~~казає~~ казує Богу, І каже сам до себе: Господи, помігись ни забити свого вітця, помози ни забити щи тогò (чорта). І сїв собі за корч і що загримит і лусне грїм в нього, а він (чорт) в воду. Лиш раз приристало гриміти, доказує він Богу. Стрілив стрілець і забив його. І він сплив на воді. І Господь Бог сам ід ньому зліз і кажи: Колись ти того забив, ни будут ни бурі великі — ходи зо мнов. Пішов він із Господом Богом і зійшли ангели і його взяли до ппба. І там він був, де сам захотів. Що хотів їсти, то йому було. І так ішло з ним дале.

Зап. в Хітари, Стрийського пов від Івана Хомінця.

206. За гроші — душі.

Ў йедным замку, шчо стоїаў при місьты, буў високіи мур, шчо за даўних чысьіў побудували Тўрки. І ў тих мўрах бўло мно́го склепў, а ў тих склепўх стоїати бочка́ми гроші. І зыбра́ли сьи раз мішча́не і пішли до то́го замку і зды́бали чортяка́ і просі́ли йьго, шчоби йім даў то́ти ўсьі гроші в бочка́ми. А він йім казаў: Йды́т до косьцьо́ла і жебьі́стє забра́ли, шчо ты́лько йь ў косьцьо́лы, абы́стє ны́ц не забў́ли то ды́станьтє гроші. А оны ўсьо забра́ли і прихóдны до скле́пу, а він йіх пыта́йє: Ўсьо́стє забра́ли с косьцьо́ла?

Гет усьо.

А він винісєт щіпці, шчо сєи їноти щіпщуйє" і їм показує, шчобєтє їєднїу річ такі забўли. А вонї їєгї за грїші такі просїли: а він пішбў до зїжку і вїньїс старў мїтлў, такў драпїчку, шчо ўже до половїни сїи змєла; тїлькї тотї чисьтє шчє сїи ў рукїх трїмаїє. А то бўла мїтлї, шчо їак змїлїцкї молотїли, таї змїтали неў дзєрно. А він кїжє до нїх: Їак мї запїшїтє тїлькї душ, шчо тотї мїтлї дзєрна змєла, то вїм дам тотї ўсї грїші. А вонї не запїсїли, бо за лєдво абї ў цїльїм сьвїтї тїлькї душ бўло, шчо тотї мїтлї змєла. І вернїли до дїмї бєз грїшєї. Дорогїї платї злїї хтїу ў грїнаї, абї їм вїдау грїші.

Зап. в цьвїтнї, 1897 р. від Тїмкї Грїнїшиного в Пужнїках, Бучацького пов.

207. Дїдьчї грїші.

Ў Бучїчї піло трї пїйакї і багїто завинїли дїти грїшєї; два мїло чїм заплїтїти, а трїтїї не маў. І шинькар їєгї завїрєштуваў. А він пішбў по свїбїїх зїнакїмїх, шчобї де пожїчїти грїшєї. І обїїшїє ўсї свїбїї прїїятєлї і Жадї і не пожїчїу нїгдє. А він пішбў до зїжку, де стїїа старї мўрї, жє шчє Тўркї полїшїли і запўкаў до дверєї і с тїх склєпїу вїхїдїт чортїак і пїтїїє їєгї: Чо тї хїчєш, чоловічє?

А він вїтпївїдїїє: Їа хїчу грїшєї, абїс мєнїї пожїчїу.

Їа тї пожїчу, а колї мї вїддїш?

А їа тї вїддїм вїт тєпєр за рїк.

Наказуваў їєгї злїї, шчо абїс прїнїїс, бо їак не прїнєсєш, то прїїду аж до хїтї. А нїм рїк мїнїуў, то мїшчан грїші ўстарїу і прїнїїс до зїжку і там дїўго пўкаў до дверєї, а чомусь нїхтї не вїхїдїу. Алє він пўкаў і пўкаў, аш сїи злїму наўкїшїло і вїхїдїт з зїжку. А їак вїїшоў і їєгї пїтїїє: Чо тї хїчєш, чоловічє?

Прїнїїс їєм тї грїші, шчїм ў тєбє пожїчїу.

Ідї гет до дїмї, їа тобї грїшєї не жїчїу.

І пішбў мїшчан з грїшїи до дїмї. І дївуваў сїи мїшчан, шчо злїї ў нєгї грїшєї не ўзвїу. А він томў не ўзвїу, бо він їємў не жїчїу, а тїгї не бўло, шчо мїшчанївї пожїчїу грїші, бо го грїн зїбїу. А то буў їєгї брат застїпнїком ў зїжку і він нїчї не зїаў о тїх грїшєх.

Зап. в цьвїтнї 1897, від Тїмкї Грїнїшиного в Пужнїках, Бучацького пов.

208. Пан — всезнайко.

То такий пан був, що він йів гадини. І він розумів, що всьо збільи вогорит — віт чого воно йя. Али йидного разу злагодив собі йісти і казав фірманови: „Абис того ни рухав“. Али пан десь пішов, а фірман взяв теї покушив, теї трошка собі зів того. І так всьо розумів, що збільи вогорит, йак той пан. Али йидного разу йідут, теї всьо збільи сьї кланьило тому панови і признавало сьї, котре збільи віт чого помічне. Всьо сьї збільи кланьило, а дупух кажи: А я віт килі! — А фірман дужи зариготав сьї с того, а пан кажи до него: А ти чо сьї так сьмійш? — Фірман кажи: Він кажи, жи йа віт кили. — Пан кажи: Ану вітвори писк. — Фірман йак вітворив писк, пан шу плюнув в писк, теї фірман вже нічо ни знав.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. від Кривого Казя О. Дервянка.

209. Розмова зьвірів на щедрий вечер.

Чоловік мав пару волів. І він чув, жи люди собі приповідуют — худоба вогорит на щидрий вечер, йак господар коло неї ходит. Господар дав бикам йісти, а сам сьї сховав і слухайи. Слухайи, а бики кажут йиден до другого: „Нам добри в нашого господаря, але ми йиго взавтра повезишо на цвинтар“. А йиго так Памбіх покарав за тойи, жи він слухав. І зарас на другий день тай вмер.

Зап. в Будзанові, Теробовельського пов. 1901 р. від Ганусі Кучиравої О. Дервянка.

RECEIVED

JAN 22 1914

REABODY MUSEUM

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСИЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

— ♦ —
Т. XI.
— ♦ —

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ З МЕЛЬОДИЯМИ

зібрав у селі Ходовичах

ДР. ІВАН КОЛЕССА.

У ЛЬВОВІ, 1901.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Боднарського.

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які видання, що доторкають ся етнографії:

Верхратський Іван, Знадоба для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2	по	200	г.
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношик в народній поезії	.	0-60	"
" " Русини Прип'ївської епархії і їх говори	.	0-70	"
" " Hungaro-Ruthenica	.	0-20	"
" " Хітарські легенди	.	0-35	"
" " Словаки чи Русини	.	0-80	"
" " Угроські духовні вірші	.	2-50	"
М. Грушевський, Розвідки й матеріали до історії України-Руси т. II.			
містять між иньшим пісні з поч. XVIII в.	.	2-00	"
Етнографічний Збірник, т. I. Містять:			
М. Крамаренко, Різдвяні свята на Чорномор'ї.			
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берліні пов. Бродського.			
О. Шимченко, Українські людські вигадки.			
Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і нарід,			
уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка	.	3-00	"
Етнографічний Збірник, т. II. Містять:			
В. Гнатюк, Ліричні, ліричні пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького.			
Ю. Жаткович, Замітки етнографічні з Угорської Русі.			
Митрофан Дикар'їв, Чорноморські народні казки й анекдоти		3-00	"
Етнографічний Збірник, т. III і IV. Містять:			
В. Гнатюк, Етнограф. матеріали з Угорської Русі (Легенди, Новелі,			
Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекдоти) том по		3-00	"
Етнографічний Збірник, т. V. Містять:			
М. Дикар'їв, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Бидик, Із народної			
пам'яті про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса.			
Людські віровання на Підгір'ю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко.			
Людські вірування на Підгір'ю (доповнене до попередньої статі). — Р. Кайналь.			
Фольклорні матеріали і иньші дрібніші статі	.	4-00	"
Етнографічний Збірник, т. VI. Містять:			
В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти		4-00	"
Етнографічний Збірник, т. VII. Містять: О. Роздольський, Галицькі			
народні казки		2-00	"
Етнографічний Збірник, т. VIII. Містять: О. Роздольський, Галицькі на-			
родні новелі		2-00	"
Етнографічний Збірник, т. IX. Містять: В. Гнатюк, Етнографічні ма-			
теріали з Угорської Русі. Т. III. (І. Матеріали записані в ком.			
Землян, Шарош, Сніш. II. Пісні записані в Бачці)		3-00	"
Етнографічний Збірник, т. X. Містять: Галицько-руські народні припо-			
відки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Ів. Франко. Вип. I. (А—Відати)		3-00	"
Етнографічний Збірник, т. XII. Містять: В. Гнатюк, Галицько-руські			
народні легенди	.	3-00	"

Етнозографічні матеріяли, (з ілюстраціями) т. I. Містять:

Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Києві — Хв. Вовк, Українське рибальство в Добружі. — М. Могиляченко, Гончарство в с. Олешні у Чернігівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М. Могиляченко, Будівля в Чернігівщині. — В. Гнатюк, Народна пожива і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому повіті у Полтавщині. — М. О. Максимович, Сороміцькі весільні пісні. — М. Бордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Хв. Вовк, Палеолітичні знахідки на Кирилівській улиці у Києві. — Звістки і програми до науково-етнографічних розвідок 8 00 к.

Етнозографічні матеріяли, т. II. Містять:

Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстраціями) 4 00 „

Етнозографічні матеріяли, т. III. Містять:

Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремем і Стретівкою і біля Трпніля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Веретельник, Рубаніє і вигоновлюване дерева. — М. Зубрицький, Народній календар. — В. Житє на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернігівщині. — Хв. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикарєв, Програма до збирання відомостей про громади і збірки сільської молоді 4 00 к.

Етнозографічні матеріяли, т. IV. Містять:

В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстраціями) 6 00 „

Етнозографічні матеріяли, т. V. Містять:

В. Шухевич, Гуцульщина, ч. III (з ілюстраціями) 6 00 „

Воря, письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 600 к VIII, IX, X і XI по 10 00 „
(містить між иньшими етнографічні праці Д. Лешко).

Жаєт і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом 20 00 „
Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю. Целовича про опришків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опришків. 3 60 „

Збірник історично-філософської секції, т. I—IV. — М. Грушевського Історія України-Руси (містить етнографічний огляд українсько-руської людности в найдавніші часи) 13 00 „

Збірник філозографічної секції, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містять: Україна в її словесности. — Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Русі. — Про науковий досвід русько-українських народніх пословців. — Промова про М. А. Максимовича. — М. А. Максимович. Їго літературне і суспільне значінє. — Відгук лицарської поезії в руських народніх піснях. — До питання про сліди великоруського богатирського епосу на Україні (Лист до Ор. Ф. Мільєра). — Замітки про систематичне виданє творів української народньої словесности. Учена — експедиція в західно-руську країну. — Матеріяли й уваги про українську народню словесність (I. Пісня про здобутє Азова. II. Стенька Разін — козак Гарасим. III. До сирави про вертепну комедію на Україні. IV. Песоголовці в українській народній словесности). — Корделія-Замурза. Літературно-критичний уривок. — Дві українські інтермедії початку XVII ст. — Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народній словесности 3 00 „

Збірник філозографічної секції, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. II. Містять: Байка Богдана Хмельницького. — Українські пісні про волю селян. — Два українські „фабльо“ та їх жерела. Нарис із історії загальної пориняної літератури. — Шолудивий Буяка в українських народніх оповіданнях. — До оповідань про Шолудивого Буяка. — Українські народні оповідання у французькій мові. — Ще про українські народні оповідання у французькій мові. — Фатальна вдова (Карно-психологічна тема в українській народній пісні). — Песованє українських народніх пісень. — Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II. 3 00 „

Зубрицький М. Тісні роки 0 30 „

„ „ Про рескручину 0 18 „

Клоустон, Народні казки і вигадки 1 00 „

Левинський Нечуй І. Сьвітогляд українського народу. (Написано на основі книги Аєанасєва „Поетическія вєзєрєнія Славянє на природу“)	0-60 „
Миколасевич Я. Опис Каменецького повіту	2-00 „
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житєписи і характеристики українсько-руських етнографів)	2-00 „
Олехнович В. Раси Європи і їх історичні взаємини	0-70 „
Охримович В. Останки комунізму у Бойків	0-20 „
Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі багату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршуваних талановитим поетом	4-00 „
Студинський Ю. Лірики, студия. (Містить словар лірицького жартову)	0-40 „
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0-70 „
„ „ Коли ще зьвірі говорили (байки для молодіжи)	0-80 „
„ „ Абу Каземові кащі, арабська казка (віршом)	0-40 „
„ „ Коваль Бассім, арабська казка (віршом)	1-80 „
„ „ Ваулаам і Йоасаф, старохрист. роман	4-00 „
„ „ Лис Микита (віршом)	1-00 „
„ „ Наші коляди	0-40 „
„ „ Лукян Кобилиця	0-40 „

RECEIVED

JAN 22 1914

REABODY MO

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ

ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

— ♦ — Т. XII. — ♦ —

ГАЛИЦЬКО-РУСЬКІ НАРОДНІ ЛЕГЕНДИ.

Зібрав

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК.

У ЛЬВОВІ, 1902.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

у Львові (ул. Чарнецького ч. 26, у власнім домі)

можна набути ось які видання, що доторкають ся етнографії :

Верхратський Іван, Знадоби для пізнання угро-руських говорів, т. 1—2 по	2-00	к.
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії	0-50	„
„ „ Русини Пряшівської єпархії і їх говори	0-70	„
„ „ Hungaro-Ruthenica	0-20	„
„ „ Хітарські легенди	0-35	„
„ „ Словаки чи Русини	0-80	„
Етнографічний Збірник, т. I. Містить:		
М. Крамаренко, Різдвяні свята на Чорномор'ї.		
О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берліні пов. Бродського.		
О. Шимченко, Українські людські вигадки.		
Програма до збирання відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка	3-00	„
Етнографічний Збірник, т. II. Містить:		
В. Гнатюк, Лірники, лірницькі пісні, молатви, слова і т. и. з пов. Бучацького.		
Ю. Жаткович, Замітки етнографічні з Угорської Руси.		
Митрофан Дикар'їв, Чорноморські народні казки й анекдоти	3-00	к.
Етнографічний Збірник, т. III і IV. Містить:		
В. Гнатюк, Етнограф. матеріали з Угорської Руси (Легенди, Новелі, Казки, Байки, Оповідання про історичні особи, Анекдоти) том по	3-00	„
Етнографічний Збірник, т. V. Містить:		
М. Дикар'їв, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Бидик, Із народньої пам'яті про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові віровання на Підгір'ю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові вірування на Підгір'ю (доповнене до попередньої статі). — Р. Кайндль, Фольклорні матеріали і інші дрібніші статі	4-00	„
Етнографічний Збірник, т. VI. Містить:		
В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти	4-00	„
Етнографічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки	2-00	„
Етнографічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелі	2-00	„
Етнографічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етнографічні матеріали з Угорської Руси. Т. III. (I. Матеріяли записані в ком. Земляни, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачії)	3-00	„
Етнографічний Збірник, т. X. Містить: Галицько-руські народні приповідки. Зібрав, упорядкував і пояснив д-р Ів Франко. Вип. I. (А—Відати)	3-00	„
Етнологічні матеріали, (з ілюстраціями) т. I. Містить:		
Хв. Вовк, Передісторичні знахідки на Кирилівській улиці в Києві — Хв. Вовк, Українське рибальство в Добружжі. — М. Могильченко, Гончарство в с. Олешні у Чернігівщині. — В. Гнатюк, Кушнірство у Галичині. — М. Могильченко, Будівля на Чернігівщині. — В. Гнатюк, Народня пожива і спосіб її приправи у Галичині. — О. Гриша, Весілля у Гадяцькому повіті у Полтавщині. — М. О. Максимович, Сороміцькі весільні пісні. — М. Кордуба, Писанки на Галицькій Волині. — Хв. Вовк, Палеолітичні знахідки на Кирилівській улиці у Києві. — Звістки і програми до науково-етнографічних розвідок	8-00	к.
Етнологічні матеріали, т. II. Містить:		
Волод. Шухевич, Гуцульщина, ч. I. (з ілюстраціями)	4-00	„
Етнологічні матеріали, т. III. Містить:		
Хв. Вовк, Знахідки у могилах між Веремем і Стретівкою і біля Трипілля. — В. Гнатюк, Ткацтво у східній Галичині. — А. Веретельник, Рубава і виготовлювані дерева. — М. Зубрицький,		

Народний календар. — В. Жите на віру у сибірських селян. — П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї в Чернігівщині. — Хв. Вовк, Звістки і листи. — М. Дикар'їв, Програма до збирання відомостей про громади і збірки сільської молоді	400 к.
Етнольоґічні матеріали. т. IV. Містять:	
В. Шухевич, Гуцульщина, ч. II (з ілюстраціями)	600 "
Зоря, письмо літературно-наукове р. III, V, VI по 600 я VIII, IX, X і XI по (містить між иньшими етноґрафічні праці Д. Лепкого).	1000 "
Жите і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, томи I—IV, разом	2000 "
Руська історична бібліотека, т. XIX. В праці Ю. Целевича про опрашків зібрано також значне число народніх переказів і оповідань про опрашків.	360 "
Збірник історично-філософської секції, т. I—IV. — М. Грушевського Історія України-Руси (містить етноґрафічний огляд українсько-руської людности в найдавніші часи)	1300 "
Збірник фізльоґічної секції, т. II. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. I. Містять: Україна в її словесности. — Про доконечність досліду народньої словесности в прикарпатській Русі. — Про науковий дослід русько-українських народніх пословиць. — Промова про М. А. Максимовича. — М. А. Максимович. Їго літературне і суспільне значіння. — Відгук лицарської поезії в руських народніх піснях. — До питання про слади великоруського богатирського епосу на Україні (Лист до Ор. Ф. Мільєра). — Замітки про систематичне видання творів української народньої словесности. Учена — ек педичия в західно-руську країну. — Матеріали й уваги про українську народню словесність (I. Піснень про здобуття Азова. II. Стенька Разін — козак Гарасим III. До справи про вертепну комедію на Україні. IV. Песоголовці в українській народній словесности). — Корделія-Замурза Літературно-критичний уривок. — Дві українські інтермедії початку XVII ст. — Найстарші руські драматичні сцени. — Турецькі анекдоти в українській народній словесности	300 "
Збірник фізльоґічної секції, т. III. Розвідки Мих. Драгоманова про українську народню словесність і письменство. Т. II. Містять: Байка Богдана Хмельницького. — Українські піснень про волю селян. — Два українські „фабльо“ та їх жерела. Нрис із історії загальної порівняної літератури. — Шолудивий Буняк в українських народніх оповіданнях. — До оповідань про Шолудивого Буняка. — Українські народні оповідання у французькій мові. — Іще про українські народні оповідання у французькій мові. — Фатальна вдова (Жрно-психолоґічна тема у українській народній піснень). — Песоване українських народніх пісень. — Показчик до тт. I і II. Друкарські похибки в тт. I і II.	300 "
Зубрицький М. Тісні роки	030 "
„ Про рекруччину	018 "
Клоустон, Народні казки і вигадки	100 "
Левицький Нечуй І. Сьвітотгляд українського народу. (Написано на основі книги Аванасєва „Поэтические воззрѣнія Славянъ на природу“)	060 "
Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту	200 "
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Житєписи і характеристики українсько-руських етноґрафів)	200 "
Охримович В. Останки комунізму у Войків	020 "
Руданський С. Твори (т. I—IV). Містять в собі багату збірку народніх оповідань і анекдотів, перевіршованих талановитим поетом	400 "
Студинський К. Лірники. студія. (Містить словар лірницького жаргону)	040 "
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	070 "
„ Коли ще звіврі говорили (байки для молодіжи)	080 "
„ Абу Каземові капці, арабська казка (віршом)	040 "
„ Коваль Висетім, арабська казка (віршом)	180 "
„ Ваїлави і Йоасаф, старохрист. роман	400 "
„ Лис Мякіта (віршом)	100 "
„ Наші козаци	040 "

Aus dem Lagerkataloge
der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg,
Czarneki-Gasse 26.

Mittheilungen der Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften, redigirt von Prof. Michael Hruševskij. bis jetzt erschienen Bde 1—XI.V (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Litteraturgeschichte, besonders der Ukraine). Preis: Bde 1—XX kosten 48 Kronen, jeder weitere Bd. (auch separat käuflich) 3 Kr., Bd. XXIII—XXIV (Doppelband) 5 Kr., Bd. XXXI—II u. XXXV—VI (Doppelbände) à 6 Kr.

Publicationen der Sectionen und Commissionen der Ševčenko-Gesellschaft:

A. Die historisch-philosophische Section publizierte bis jetzt:

1. Vier Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istorično-filozofičnoi sekcyi) enth. eine Geschichte der Ukraine von Prof. M. Hruševskij (I. Theil bis Anfang des XI Jahrh., II — bis Mitte des XI u. Jahrh., III—IV bis zum J. 1340). Preis I u. II B. à 4 Kr., III u. IV B. 5 Kr.
2. Juridische Zeitschrift, bis jetzt XII Bde, à 2 Kr.
3. Juridische Bibliothek, bis jetzt II B. à 2 Kr.
4. Historische Bibliothek, bis jetzt erschienen B. I—XXI.

B. Die philologische Section publizierte bis jetzt 4 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoi sekcyi), enthaltend: Bd. I. eine Biographie des ukrainischen Dichters Taras Ševčenko, von A. Koniskij (erster Theil), Preis 3 Kr. Bd. II. u. III. Abhandlungen aus dem Gebiete der ukrainischen Volkskunde und Litteratur, von Michael Dragomanow (erster Theil). Preis à 4 Kr.; Bd. IV. Biographie d. T. Ševčenko, von Koniskij, (zweit. Theil), 3 Kr.

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medicinische Section publizierte bis jetzt 7 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk). Die beiden ersten Bände kosten à 3 Kr., Bd. III—VII erschienen jeder in zwei Abtheilungen, jede unter einer besonderen Redaction; die mathematisch-naturwissenschaftliche red. von Iv. Verchratskij und Vlad. Levickij, die medizinische red. von Dr. E. Ozarkevyc. Preis jeder Abtheilung 2 Kr.

D. Die Archaeographische Commission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine, Bd. I (Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66); Bd. II (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565); Bd. III (Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Belz und Lemberg im J. 1564—5); Bd. IV. (Galizische Akten aus den J. 1648—1659). Jeder Bd. kostet 4 Kronen, III Bd. 5 Kr.
2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Litteratur. Bd. I. Alttestamentliche Apokryphen; Bd. II. Neutestamentliche Apokryphen A. Evangelienkreis. Bd. I, Preis 4 Kr., Bd. II, 5 Kronen.
3. Kotljarevskij, Die travestirte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798, Preis 60 Heller.

E. Die Ethnographische Commission publizirt:

1. Das Ethnographische Sammelwerk (Etnografičnyj Zbirnyk); bis jetzt erschienen 10 Bände. Preis Bd. 1—IV u. VII—X à 3 Kronen, Bd. V u. VI à 4 Kr. (Aus dem Inhalt: Weihnachtsfest am Kuban; Galizische Volksmärchen; Galizische Leiermänner, ihre Lieder, ihr Jargon; Beiträge zur Ethnographie der ungarischen Ruthenen; Legenden, Märchen, Fabeln, Novellen und Sagen der ungarischen Ruthenen; Volksüberlieferungen über die Czarenkrönung; Der Volksglaube in Ostgalizien; Sammlung der Volksanekdoten; Sammlung der Volks-ovellen); Galizische Sprichwörter.
2. Beiträge zur ukrainischen Ethnologie. Bd. I, Preis 8 Kr. (Enthält Abhandlungen über neueste archäologische Funde, über die Lebens- und Arbeitsweise der ukr. Fischer in der Dobruža, der galizischen Kürschner usw., sowie auch eine Abhandlung über die farbigen Ostereier, ihre Herstellung und Ornamentik, mit 13 chromolithographischen Tafeln und zahlreichen Illustrationen im Text). Bd. II, 4 Kr. Die Huzulen, Land, Leute, Lebensweise, Industrie, Sitte und Brauch, religiöse Vorstellungen usw., mit über 300 Illustrationen. Bd. III, 4 Kr. (Neue archäologische Funde, Volkskalender, aus der galiz. Volksindustrie, Hochzeitslieder und Gebräuche a. d. Gouv. Cernyhiv. Die Corporationen der Dorfjugend in der Ukraine, Bd. IV, 4 Kr. Die Huzulen (zweit. Theil.

Chronik der Gesellschaft, enthält die Berichte über die Thätigkeit der Gesellschaft, Sectionen und Commissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschien N. 1—9 ukrainisch und deutsch.

Ціна цього тому 3 корони.